

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ДУПНИЦА 2021-2027 г.

Съдържание

Съдържание	2
Използвани съкращения	4
УВОД	6
1. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ДУПНИЦА	7
1.1 Обща характеристика на общината	7
1.2 Развитие на човешките ресурси.....	10
1.3 Състояние на местната икономика	25
ИЗТОЧНИК: НСИ.....	26
1.4 Образование	39
1.5 Здравна инфраструктура и здравни услуги	44
1.6 Социални услуги	47
1.7 Култура и културно наследство	52
1.8 Спорт	57
1.9 Транспортна и техническа инфраструктура.....	59
1.10 Състояние на околната среда, влияние на глобалните климатични промени, природни рискове, рискови територии и зони.....	83
1.11 Селищна мрежа	101
1.12 Жилищен сектор.....	106
1.13 Връзка на общината със съседните територии извън административните ѝ граници	111
1.14 SWOT Анализ	114
2. Част II ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА ЗА ПЕРИОД 2021-2027	119
Общ подход при дефиниране на Визия, приоритети и цели	129
Визия за развитие на община Дупница	130
Приоритети и цели на ПИРО за периода 2021-2027	131
3. Част III ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ	142
Подход за анализ на заинтересованите страни и за дефиниране на комуникационни канали с всяка от тях.....	142
Изготвяне на план за комуникация със заинтересованите страни	144
4. Част IV ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	147
Част V ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ.....	151
Прилагане на интегриран подход.....	151
Програма за реализиране на ПИРО	151

Индикативна финансова таблица.....	154
Индикативен списък на проекти със стратегическо значение	157
ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА	161
 Част VI МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ.....	 166
 VII НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА	 172
Отчетност и оценка	173
Прозрачност и публичност	173

Използвани съкращения

АКБ	„АРХЕОЛОГИЧЕСКА КАРТА НА БЪЛГАРИЯ“
АМ	АВТОМАГИСТРАЛА
АНКПР	АКТУАЛИЗИРАНА НАЦИОНАЛНА КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ
БАН	БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
БФП	БЕЗВЪЗМЕЗДНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ
ВЕИ	ВЪЗОБНОВЯЕМИ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ
ВиК	ВОДОПРОВОД И КАНАЛИЗАЦИЯ
ВУЗ	ВИСШЕ УЧЕБНО ЗАВЕДЕНИЕ
ДГ	ДЕТСКА ГРАДИНА
ДМА	ДЪЛГОТРАЙНИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ
ЕЕ	ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ
ЕС	ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕСИФ	ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ
ЕПДЕАУ	ЕДИНЕН ПОРТАЛ ЗА ДОСТЪП ДО ЕЛЕКТРОННИ АДМИНИСТРАТИВНИ УСЛУГИ
ЗЗ	ЗАЩИТЕНИТЕ ЗОНИ
ЗТ	ЗАЩИТЕНИТЕ ТЕРИТОРИИ
ИАНМСП	ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
ИЗП	ИЗПОЛЗВАНИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ ПЛОЩИ
ИКТ	ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ
ИПП	ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕДПРИСЪЕДИНИТЕЛНА ПОМОЩ
ИСУН	ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ И НАБЛЮДЕНИЕ
ИПГВРИ	ИНТЕГРИРАН ПЛАН ЗА ГРАДСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ
КАВ	КАЧЕСТВО НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ
КВС	КАРТА НА ВЪЗСТАНОВЕНАТА СОБСТВЕНОСТ
МБАЛ	МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ
МИ	МИНИСТЕРСТВО НА ИКОНОМИКАТА
МЗХГ	МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ, ГОРИТЕ
МСП	МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
НКН	НЕДВИЖИМО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО
НПО	НЕПРАВИТЕЛСТВЕНА ОРГАНИЗАЦИЯ
НСИ	НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
НСМОС	НАЦИОНАЛНА СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ НА ОКОЛНАТА СРЕДА
НУ	НАЧАЛНО УЧИЛИЩЕ
ОИЦ	ОБЛАСТЕН ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР
ОП	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОПИК	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
ОПОС	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ОКОЛНА СРЕДА
ОПРР	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА РЕГИОНИ В РАСТЕЖ
ОПРЧР	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ
ОСЗ	ОБЩИНСКА СЛУЖБА „ЗЕМЕДЕЛИЕ“
ОУ	ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ
ОУП	ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН
ПВИ	ПОДПОЧВЕНИТЕ ВОДНИ ИЗТОЧНИЦИ
ПВТ	ПОВЪРХНОСТНИ ВОДНИ ТЕЛА
ПГ	ПРОФЕСИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ
ПИРО	ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА
ПП	ПРИРОДЕН ПАРК
ПРСР	ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

ПСОВ ПРЕЧИСТВАТЕЛНИ СТАНЦИИ ЗА ОТПАДЪЧНИ ВОДИ
ПСПВ ПРЕЧИСТВАТЕЛНАТА СТАНЦИЯ ЗА ПИТЕЙНИ ВОДИ
ПУП ПОДРОБЕН УСТРОЙСТВЕН ПЛАН
ПУРН ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА ОТ НАВОДНЕНИЯ
ПЧП ПУБЛИЧНО-ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО
СХБАЛ СПЕЦИАЛИЗИРАНА ХИРУРГИЧНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ
СЗР СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН
СЦР СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН
ТГС ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО
ФПЧ ФИНИ ПРАХОВИ ЧАСТИЦИ
ЦДГ ЦЕЛОДНЕВНА ДЕТСКА ГРАДИНА
ЧПИ ЧУЖДЕСТРАННИ ПРЕКИ ИНВЕСТИЦИИ.

УВОД

Основният документ, дефиниращ стратегическата рамка за развитие на община Дупница в периода 2021-2027, съгласно последните промени от м. март 2020 г. на Закона за Регионално развитие (ЗРР), е План за интегрирано развитие на община (ПИРО). Планът отчита новите подходи в прилагането на регионалната политика в страната, в т. ч. и предложенията за промяна в системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие.

ПИРО на община Дупница (Плана) за периода 2021-2027 година, съгласно чл. 13, ал. 1 от ЗРР, определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини, в съответствие с Регионалния план за развитие на Южен централен район и Общия устройствен план на общината.

ПИРО осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси за постигане на дефинираните цели за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общината, вкл. на приоритетни територии – зони на въздействие

При разработване на стратегическия документ е осигурено съответствие с целите на Кохезионната политика на ЕС за периода 2021-2027 и допринася към цел на политиката 5 "Европа по-близо до гражданите" чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи". ПИРО на община Дупница е съобразен с нормативните изисквания в областта на регионалното развитие, както и с релевантни цели и приоритети на развитието на България като Стратегия 2030, секторни стратегии, Споразумение за партньорство 2021-2027, Оперативните програми за програмен период 2021-2027, Национален план за възстановяване и устойчивост, както и със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане на нормативните документи за местно самоуправление, териториалното устройство, опазването на околната среда, кадастъра и имотния регистър на територията на общината.

Планът е разработен при активно консултиране с широк кръг заинтересовани страни – организации, институции, икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината чрез провеждане на допитвания и работни срещи.

При разработването на ПИРО е съобразена възможността за участието на общината в проекти за Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ).

Със заповед РД 04-1051/23.10.2020г. на Кмета на община Дупница е сформира работна група, която отговаря за подготовката, изготвянето и одобряването на ПИРО.

ПИРО се обсъжда и приема от Общинския съвет по предложение на кмета на общината в срок до 31 март 2021 г., съгласно Правилника за прилагане на ЗРР.

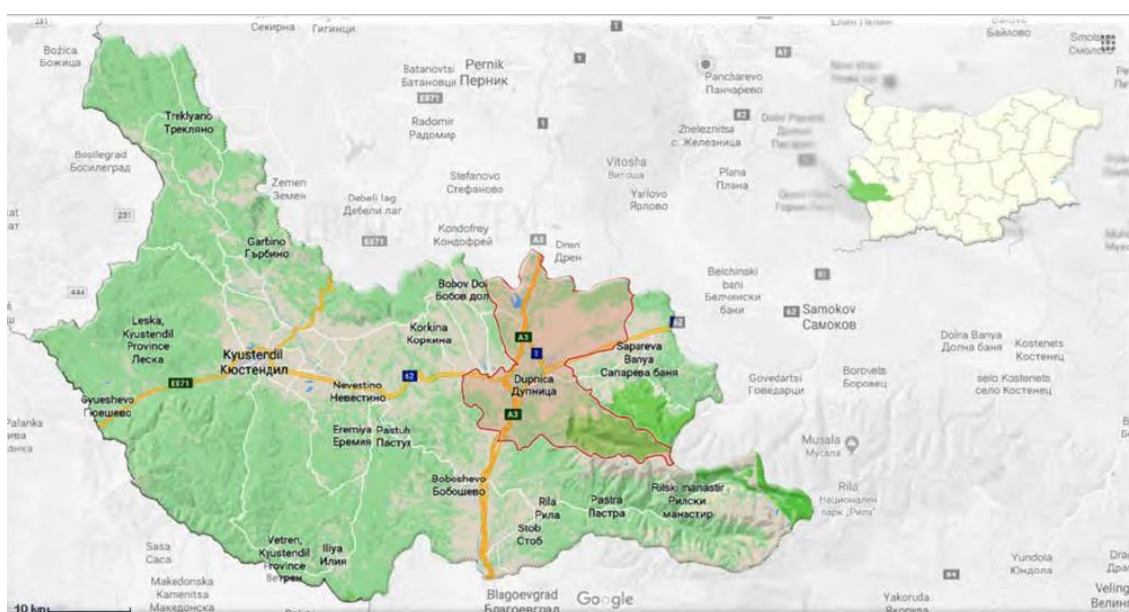
Одобреният План за интегрирано развитие на община Дупница се представя за информация пред съответния Регионален съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет.

1. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ДУПНИЦА

1.1 Обща характеристика на общината

Община Дупница е разположена в Югозападен регион за планиране, на територията на област Кюстендил, по долината на р.Струма. На изток общината граничи с община Радомир и на юг с общините Рила и Бобошево. Територията на общината е 329.1 кв. км – 10.8% от общата територия на област Кюстендил и 0.32 % от територията на Република България.

Фигура 1: Разположение на Община Дупница и област Кюстендил ²

Източник: Проект на Общ устройствен план на община Дупница

Община Дупница има **благоприятно геостратегическо положение** поради своята добра транспортна достъпност и свързаност в национален и в европейски план. Територията е обслужена от автомагистрала „Струма“ и главна жп линия 5 - съставни елементи на „Ориент/Източно-Средиземноморски“ коридор от основната TEN-T мрежа. Освен до столицата на РБългария общината е близко разположена до границите с Република Северна Македония, Република Сърбия и Република Гърция.

Релефът на общината е планински и полупланински. На югоизток се издига северозападния дял на Рила планина, на североизток - Верила планина и на запад – Коневска планина. В зависимост от релефа ниската част на покрайнината се разделя на три части: Горно Дупнишко поле - обхваща североизточната част на общината; Разметаница - западната част на общината, оградена с Конявска и Поглед планина; Долно Дупнишко поле - заема югозападната част на общината, която се разширява по р. Струма и долините и притоци на р. Джерман и Рилска река. Средната надморска височина е 946.3 м.

Климатът на общината е умерено-континентален с известно средиземноморско влияние, което навлиза по долината на р. Струма, посредством р. Джерман. Средната годишна температура е 10.6° С.

Общината се характеризира със сравнително слаба гъстота на речната мрежа и неравномерно разпределение на **водните ресурси**. Най-голямата река, която протича през Дупнишката котловина, е р. Струма. За водния баланс от значение са и реките Джерман, Бистрица, Отовица, Джубрена, Тополница и Горица. Подземните води се формират от няколко минерални извори в гр. Дупница, с. Крайни дол и с. Палатово. До момента, те не са изследвани, не са доказани техните качества и реално не се експлоатират. Питейно – битовото водоснабдяване се подпомага от язовир “Дяково”.

Община Дупница е бедна на **минерални суровини**. В ограничени количества са застъпени: пясъци и чакъл и за бетон (с. Крайници), глини за тухли (с. Яхиново) и доломити, като огнеупорна суровина (с. Делян).

Релефът и климатът обуславят наличието на **разнородна почвена покривка**. Почвите, които имат значение за агротехнически и мелиоративни мероприятия, са: алувиално – ливадни, канелени горски и кафяви горски. Почвената покривка е подходяща за отглеждане на зърнено-фуражни, маслодайни, технически култури, зеленчуци и други. Общото състояние на почвите е добро. Във високите части на Община Дупница и по поречията на реките основният проблем на почвите е свързан с **ерозията и излужването**.

На територията на Община Дупница попадат част от Национален парк “Рила”. Горите представляват 22 % от територията на Общината. Срещат се гори от мъждрян, примесени на места от габър и мезофитни тревни формации (ливади), смесени гори от мизийски бук, габър, липа и бял бор. Общината се характеризира с богато **биоразнообразие**, което трябва да бъде запазено не само заради изчезването на определени видове, но и за да се избегне намалението на продуктивността, причинена от лошо функциониращи екосистеми.

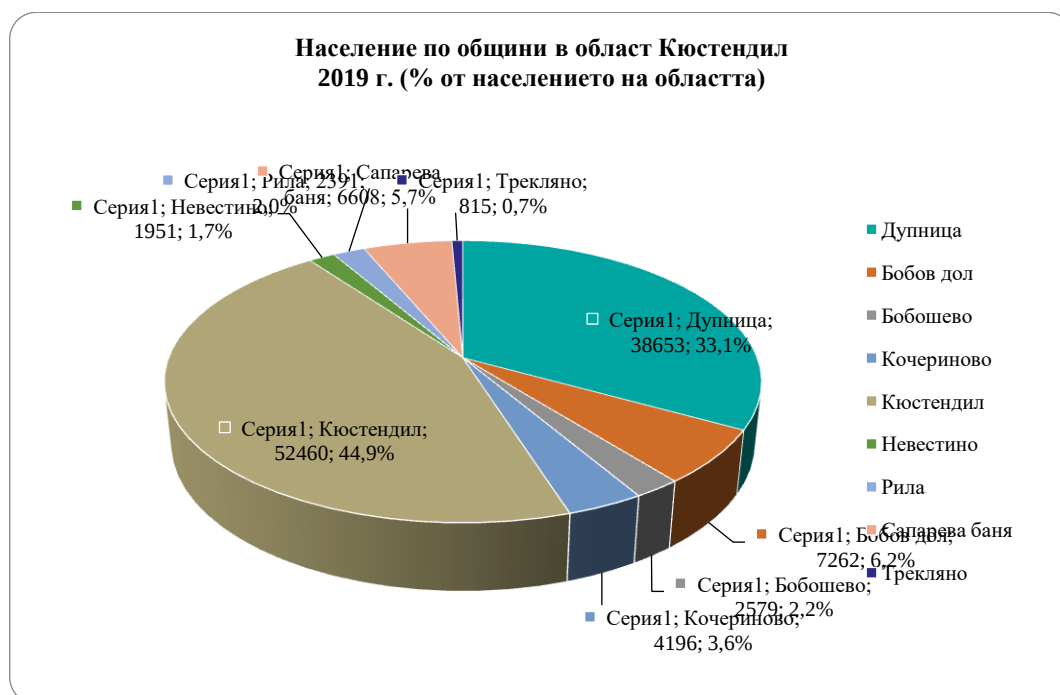
От екологична гледна точка в района на Община Дупница компонентите на природната среда са относително запазени и територията на общината може да бъде причислена към екологично чистите територии.

Общината включва **17 населени места** (близо 10% от населените места на областта), от които 1 град – Дупница и 16 села.

В общинския център град Дупница населението наброява 29134 души, в останалите 16 населени места (села) – 9519 души. Коефициентът на урбанизация на община Дупница е 75.4% при средно за областта 70.0% и за страната – 73.7%.

Гъстотата на населението е висока – 117.5 души/кв. км (над средната за област Кюстендил – 38.3, Югозападен регион – 103.1 и страната – 62.6 (2019 г.), което се дължи на общинския център – град Дупница.

Фигура 2

Източник: НСИ

Населението на община Дупница по данни на НСИ през 2019 г. е 38653 души – 33.1% от общото на област Кюстендил.

Ролята и мястото на общината в националното пространство е представена в най-голяма степен от административния, икономически и културен център град Дупница.

Таблица 1: Община Дупница и Област Кюстендил - Основни характеристики

Показател	Община Дупница	Област Кюстендил	% на община Дупница от областта
Територия (дка)	329059	3051517	10.78%
Брой населени места	17	182	9.34%
Население (бр.), 2019 г.	38653	116915	33.06%
Гъстота на населението (души/кв.км), 2019 г.	117.5	38.3	
Коефициент на урбанизация, 2019 г.	75.4%	70.0%	
Коефициент на възрастова зависимост, 2019 г.	64.3%	66.1%	
Отн. дял на населението в подтрудостопособна възраст (%), 2019 г.	14.1%	12.1%	
Отн. дял на населението в трудостопособна възраст (%), 2019 г.	60.9%	60.2%	
Отн. дял на населението в надтрудостопособна възраст (%), 2019 г.	25.0%	27.7%	
Обработваема земя на човек (дка/човек), 2019 г.	3.5	7.1	
Заети лица (бр.), 2018 г.	9972	26967	36.98%

Показател	Община Дупница	Област Кюстендил	% на община Дупница от областта
Равнище на безработица, 2020 г., м.август (%)	8.72%	10.06%	
Коефициент на икономическа активност, 2019 г.	59.1%	55.4%	
Нетни приходи от продажби (хил.лв.), 2018 г.	864164	1846745	
Нетни приходи от продажби на човек от населението (хил.лв.), 2018 г.	21925	15514	

Източници: НСИ, Агенцията по заетостта

Община Дупница има по-висока икономическа активност и по-ниско ниво на безработица в сравнение със средните показатели за областта, което се дължи преимуществено на нейния център – град Дупница.

1.2 Развитие на човешките ресурси

1.2.1 Демографско развитие

Динамиката на населението на община Дупница за периода 2011-2019 г. по населени места е представена в таблица 2.

Динамиката в броя на населението на общината за последните 20 години се характеризира с увеличение в периода 2000 - 2003 и силно изявен спад след 2009 г. Средногодишното намаление на населението в периода 2011-2019 г. е - 1.7%, еднакво с това за област Кюстендил, но с по-висок интензитет от средното за страната - -0.6% (табл.2). Самата област Кюстендил попада в групата от три области (Кюстендил, Габрово и Видин) с най-силно влошени демографски показатели в страната.

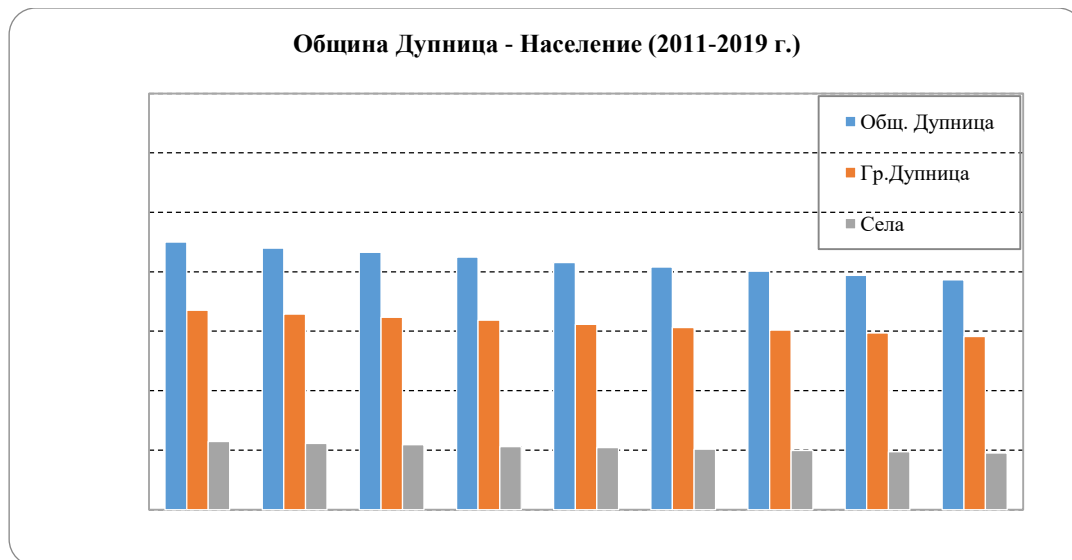
Таблица 2: Население 2011-2019 г.

	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	Прираст общ брой	2011-2019 г. ср.годишен брой	%
Общ. Дупница	44988	43995	43263	42470	41551	40789	40124	39414	38653	-6335	-704	-1.7
Гр.Дупница	33519	32877	32369	31868	31147	30627	30165	29698	29134	-4385	-487	-1.6
Села	11469	11118	10894	10602	10404	10162	9959	9716	9519	-1950	-217	-2.1
с.Балабаново	363	377	376	364	379	370	363	343	353	-10	-1	-0.3
с.Бистрица	1580	1529	1507	1466	1435	1401	1374	1333	1309	-271	-30	-2.1
с.Блатино	174	163	158	148	146	154	151	146	143	-31	-3	-2.2
с.Грамаде	52	49	46	44	41	40	38	38	36	-16	-2	-4.2
с.Делян	107	95	92	90	87	81	82	77	76	-31	-3	-3.9
с.Джерман	1288	1272	1257	1220	1209	1187	1181	1163	1152	-136	-15	-1.2
с.Дяково	327	316	306	304	312	297	291	279	268	-59	-7	-2.2
с.Крайни дол	55	47	46	44	42	38	35	30	27	-28	-3	-7.7
с.Крайници	1954	1902	1865	1817	1801	1757	1730	1686	1641	-313	-35	-1.9
с.Кременик	65	62	61	53	53	55	50	46	43	-22	-2	-4.5
с.Палатово	142	131	123	121	111	111	101	96	94	-48	-5	-4.7
с.Пиперево	185	186	179	175	171	171	163	158	151	-34	-4	-2.2
с.Самораново	1752	1692	1653	1608	1574	1540	1500	1483	1473	-279	-31	-2.0
с.Тополница	157	139	133	130	126	116	109	102	90	-67	-7	-6.1
с.Червен брег	1242	1205	1168	1141	1094	1062	1043	1021	985	-257	-29	-2.6
с.Яхиново	2026	1953	1924	1877	1823	1782	1748	1715	1678	-348	-39	-2.1
Обл. Кюстендил	136686	132813	130301	127969	126014	123431	121099	119041	116915	-19771	-2197	-1.7
В градовете	93553	91706	90279	88825	87083	85594	84329	83230	81884	-11669	-1297	-1.5
В селата	43133	41107	40022	39144	38931	37837	36770	35811	35031	-8102	-900	-2.3
Югозападен регион	2132848	2128783	2127618	2125212	2121185	2115344	2108394	2102205	2094260	-38588	-4288	-0.2
В градовете	1773148	1775385	1778356	1779755	1776009	1775014	1773195	1772377	1768497	-4651	-517	0.0
В селата	359700	353398	349262	345457	345176	340330	335199	329828	325763	-33937	-3771	-1.1
Р България	7364570	7284552	7245677	7202198	7153784	7101859	7050034	7000039	6951482	-413088	-45899	-0.6
В градовете	5339575	5307868	5291675	5267480	5227182	5204385	5181755	5159129	5125407	-214168	-23796	-0.5
В селата	2024995	1976684	1954002	1934718	1926602	1897474	1868279	1840910	1826075	-198920	-22102	-1.2

Източник: НСИ

Тенденцията на намаление на населението през периода (2011-2019 г.) е характерна както за градското, така и за населението на селата, където този процес е по-силно изявен. Средногодишната демографска загуба в общината за периода е 704 д., 487 д. - в град Дупница (-1.6%) , и 217 д. в селата (-2.1%) .

Фигура 3

Източник: НСИ

Намалението на населението се отбелязва както по постоянен, така и по настоящ адрес. Докато за град Дупница в периода 2011-2020 г. тази разлика е около 4 хил.д., за селата такава почти не се отбелязва, което показва значително по-високата мобилност на градското население на общината (табл. 3).

Таблица 3: Население по постоянен и настоящ адрес 2011-2020 г. (брой)

Година	Община Дупница		Град Дупница		Села		Област Кюстендил	
	Постоянен адрес	Настоящ адрес	Постоянен адрес	Настоящ адрес	Постоянен адрес	Настоящ адрес	Постоянен адрес	Настоящ адрес
2011 г.	53565	49903	41986	38281	11579	11622	160316	148153
2019 г.	50240	46038	39622	35418	10618	10620	156492	135436
2020 г. - м. 09	49915	46124	39355	35269	10560	10855	155552	136074

Източник: ГД "ГРАО"

Характеристиката на естественото движение на населението на община Дупница за периода 2012-2019 г. показва, че раждаемостта не би могла да компенсира повишената смъртност на населението. Състоянието на раждаемостта е един от индикаторите за демографската характеристика на населените места и териториалните единици. Естественят прираст на населението на общината за периода 2011 - 2019 г. е отрицателен, с ясно подчертана тенденция за намаляване на броя раждания през целия период. През 2011 г. намаляването на броя на населението се дължи на -0.6% естествен прираст, докато през 2019 този процент е вече -1% . Тенденцията на територията на областта е идентична, с малко по-завишени показатели в сравнението с тези в общината.

За анализирания период броят на родените лица в общината се движи в диапазона около 300-400 д. годишно. Коефициентът на раждаемост (на 1000 д. от населението - ‰) през 2019 г. е 8.3‰, над средния за област Кюстендил (7.4‰), но под този за страната (8.8‰).

Таблица 4: Естествен прираст на населението (2012-2019 г.)

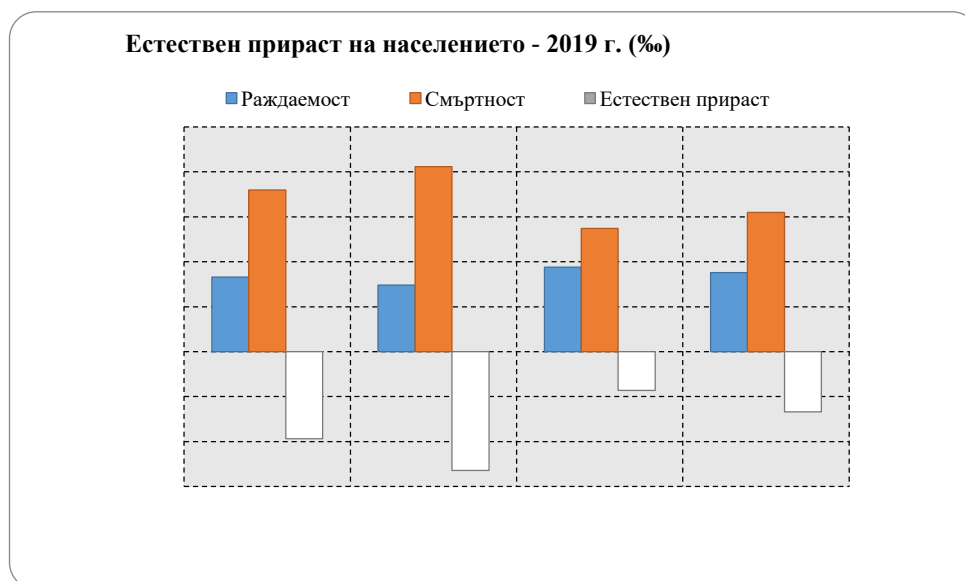
	Родени	Умрели	Естествен прираст	Раждаемост	Смъртност	Естествен прираст
	брой			на 1000 д. от населението - ‰		
2012 г.						
Общ. Дупница	388	696	-308	8.7	15.6	-6.9
Гр. Дупница	319	470	-151	9.6	14.2	-4.5
Села	69	226	-157	6.1	20.0	-13.9
Обл. Кюстендил	1015	2561	-1546	7.6	19.1	-11.5
В градовете	824	1379	-555	8.9	15.0	-6.1
В селата	191	1182	-991	4.6	28.4	-23.8
Югозападен регион				9.7	13.4	-3.7
В градовете				10.2	12.2	-2.0
В селата				7.2	19.7	-12.5
Р България	69121	109281	-40160	9.5	15.0	-5.5
В градовете	51658	66333	-14675	9.7	12.5	-2.8
В селата	17463	42948	-25485	8.8	21.6	-12.8
2019 г.						
Общ. Дупница	325	704	-379	8.3	18.0	-9.7
Гр. Дупница	258	487	-229	8.8	16.6	-7.8
Села	67	217	-150	7.0	22.6	-15.6
Обл. Кюстендил	873	2436	-1563	7.4	20.6	-13.2
В градовете	669	1400	-731	8.1	17.0	-8.9
В селата	204	1036	-832	5.8	29.2	-23.4
Югозападен регион				9.4	13.7	-4.3
В градовете				9.7	12.5	-2.8
В селата				7.6	20.3	-12.7
Р България	61538	108083	-46545	8.8	15.5	-6.7
В градовете	45991	68551	-22560	8.9	13.3	-4.4
В селата	15547	39532	-23985	8.5	21.6	-13.1

Източник: НСИ

Коефициентът на смъртност (брой умрели на 1000 д.) през 2019 г. е 18.0‰ (като за общинския център – гр. Дупница, той е 16.6‰ – по-нисък от средния за общината. Аналогично на раждаемостта, която е в състояние на относително стационариране, смъртността също е с черти на стагнация с неголеми различия през отделните години на периода, докато коефициентът на смъртност поради намаляването на населението относително нараства. За анализирания период в община Дупница броят на умрелите лица възлиза на около 700 души годишно. Основната причина за по-високия брой на случаите на умирация се дължи на влошената възрастова структура на населението (застаряваща), което в комбинация със средната продължителност на живот води до по-висока смъртност.

Естественият прираст, като резултат от стойностите на раждаемостта и смъртността, е отрицателен. През 2019 г. неговата стойност за общината е - 9.7‰, значително по-висок от този през 2012 г. (-6.9‰) .

Фигура 4

Източник: НСИ

Механичното движение на населението, отразява заселванията и изселванията и е другият фактор (заедно с естественото движение), оказващ влияние върху броя на населението. Средногодишно за периода 2011-2019 г. от общината се изселват по 820 души, а се заселват по 460 души. По отношение на механичния прираст община Дупница дължи спад в броя на населението средно годишно около -0.6‰.

Таблица 5: Механичен прираст на населението, НСИ

Година	Общ. Дупница			В т.ч.: гр. Дупница			В т.ч.: Села			Обл. Кюстендил		
	Заселени	Изселени	Механичен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст
2012 г.	316	560	-244	242	419	-177	74	141	-67	1208	1860	-652
2013 г.	405	785	-380	285	605	-320	120	180	-60	1463	2474	-1011
2014 г.	435	880	-445	342	644	-302	93	236	-143	1848	2707	-859
2015 г.	475	975	-500	295	754	-459	180	221	-41	2643	3051	-408
2016 г.	442	789	-347	337	581	-244	105	208	-103	1682	2639	-957
2017 г.	542	850	-308	400	630	-230	142	220	-78	2109	2785	-676
2018 г.	625	909	-284	455	659	-204	170	250	-80	2440	2893	-453
2019 г.	727	1109	-382	488	823	-335	239	286	-47	2934	3497	-563

Източник: НСИ

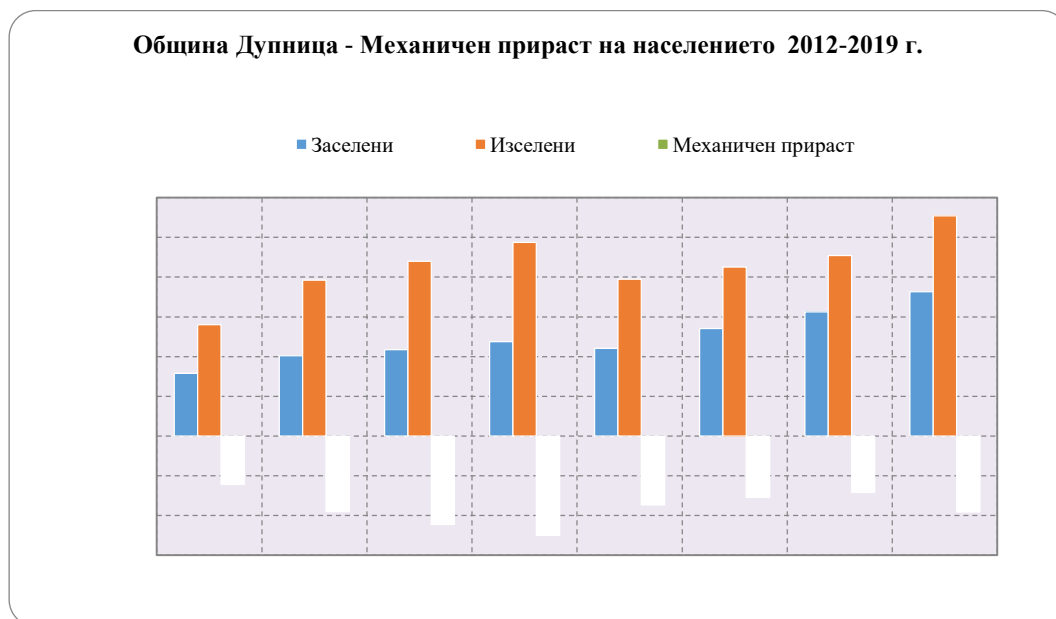
Заселванията, като демографски процес, показват, че по-привлекателен се очертава общинският център.

Очертава се тенденция на засилени миграционни процеси извън общината, близки по стойности със средните за област Кюстендил.

Както се вижда от таблица 5 и фигура 5 динамиката в броя на изселванията през отделните години на периода 2012-2019 г. е неравномерно изразена. През последните години броят на изселените се запазва в диапазона около 800-1000 д.

Механичният прираст на населението за общината, както и на областта и страната, е отрицателен.

Фигура 5

Източник: НСИ

Разгледаните данни за причини и възрастови групи, показват, че механичното движение на населението в областта, респективно и в община Дупница, се дължи основно на миграцията на млади хора (19-39 г.), търсещи както образование (предимно висше), така и по-добри перспективи за себе си и семействата си, включително: достъп до по-добро здравеопазване и социални услуги, възможности за развитие и по-високо заплащане.

Предвид че средната възраст на майката при раждане през 2011-2019 г. в област Кюстендил, по данни на НСИ е 26-27 г., тенденцията за спад на броя на ражданията е логично следствие на миграционните процеси.

След откриването на магистрала „Струма“ (ЛОТ 2 „Долна Диканя - Дупница“ през юли 2013г. и ЛОТ 3 „Дупница-Благоевград“ през октомври 2015 г.) се наблюдава увеличаване на лицата с временен престой на територията на общината след закупуване на собствен имот. Това население, основно от Столична община, не се регистрира като жители на община Дупница, въпреки това обитават собствените си имоти средно между 70 и 150 дни годишно (по време на официалните неработни дни). Този процес, не допринася за увеличаване на естествения прираст на общината, но запазва жиднеността на нейната селищна мрежа.

Възрастова структура на населението

Тенденциите в развитието на възрастовата структура на населението на община Дупница показват, че възрастовата структура на населението търпи промени в абсолютния брой на лицата в трите групи възрасти в посока на застаряване, което е характерно и за населението на областта, ЮЗР и страната (табл. 6).

В края на 2019 г. лицата на 65 и повече навършени години са 9666, или 25% от населението. Те нарастват с 1.8 процентни пункта спрямо 2011 г.

Таблица 6: Структура на населението по основни възрастови групи, 2011-2019 г.

	2011 г.				2019 г.			
	общо	0-14 г.	15-64 г.	65+	общо	0-14 г.	15-64 г.	65+
Брой								
Общ. Дупница	44988	5798	30369	8821	38653	5463	23524	9666
Гр.Дупница	33519	4527	23014	5978	29134	4410	17847	6877
Села	11469	1271	7355	2843	9519	1053	5677	2789
с.Балабаново	363	23	172	168	353	22	184	147
с.Бистрица	1580	170	1083	327	1309	142	815	352
с.Блатино	174	6	110	58	143	8	71	64
с.Грамаде	52	1	15	36	36	1	10	25
с.Делян	107	0	31	76	76	0	22	54
с.Джерман	1288	171	878	239	1152	167	700	285
с.Дяково	327	15	167	145	268	14	110	144
с.Крайни дол	55	3	21	31	27	0	4	23
с.Крайници	1954	219	1226	509	1641	211	974	456
с.Кременик	65	0	27	38	43	0	9	34
с.Палатово	142	4	47	91	94	3	41	50
с.Пиперево	185	30	110	45	151	17	92	42
с.Самораново	1752	220	1237	295	1473	166	954	353
с.Тополница	157	2	58	97	90	1	26	63
с.Червен брег	1242	152	785	305	985	113	585	287
с.Яхиново	2026	255	1388	383	1678	188	1080	410
Обл. Кюстендил	136686	15655	89811	31220	116915	14185	70391	32339
В градовете	93553	12218	64507	16828	81884	11376	50964	19544
В селата	43133	3437	25304	14392	35031	2809	19427	12795
Р България	7364570	975272	5027901	1361397	6951482	1002258	4445136	1504088
В градовете	5339575	708663	3785242	844356	5125407	757285	3354768	1013354
В селата	2024995	266609	1242659	517041	1826075	244973	1090368	490734
Относителен дял - %								
Общ. Дупница	100.0	12.9	67.5	19.6	100.0	14.1	60.9	25.0
Гр.Дупница	100.0	13.5	68.7	17.8	100.0	15.1	61.3	23.6
Села	100.0	11.1	64.1	24.8	100.0	11.1	59.6	29.3
с.Балабаново	100.0	6.3	47.4	46.3	100.0	6.2	52.2	41.6
с.Бистрица	100.0	10.8	68.5	20.7	100.0	10.8	62.3	26.9
с.Блатино	100.0	3.4	63.3	33.3	100.0	5.6	49.7	44.7
с.Грамаде	100.0	1.9	28.9	69.2	100.0	2.8	27.8	69.4
с.Делян	100.0	0.0	29.0	71.0	100.0	0.0	28.9	71.1
с.Джерман	100.0	13.3	68.2	18.5	100.0	14.5	60.8	24.7
с.Дяково	100.0	4.6	51.1	44.3	100.0	5.2	41.1	53.7
с.Крайни дол	100.0	5.5	38.2	56.3	100.0	0.0	14.8	85.2

	2011 г.				2019 г.			
	общо	0-14 г.	15-64 г.	65+	общо	0-14 г.	15-64 г.	65+
с.Крайници	100.0	11.2	62.8	26.0	100.0	12.9	59.4	27.7
с.Кременик	100.0	0.0	41.5	58.5	100.0	0.0	20.9	79.1
с.Палатово	100.0	2.8	33.1	64.1	100.0	3.2	43.6	53.2
с.Пиперево	100.0	16.2	59.5	24.3	100.0	11.3	60.9	27.8
с.Самораново	100.0	12.6	70.6	16.8	100.0	11.3	64.7	24.0
с.Тополница	100.0	1.3	36.9	61.8	100.0	1.1	28.9	70.0
с.Червен брег	100.0	12.2	63.2	24.6	100.0	11.5	59.4	29.1
с.Яхиново	100.0	12.6	68.5	18.9	100.0	11.2	64.4	24.4
Обл. Кюстендил	100.0	12.9	67.5	19.6	100.0	12.1	60.2	27.7
В градовете	100.0	13.1	69.0	17.9	100.0	13.9	62.2	23.9
В селата	100.0	8.0	58.7	33.3	100.0	8.0	55.5	36.5
Р България	100.0	13.2	68.3	18.5	100.0	14.4	64.0	21.6
В градовете	100.0	13.3	70.9	15.8	100.0	14.8	65.5	19.7
В селата	100.1	13.2	61.4	25.4	100.0	13.4	59.7	26.9

Източник: НСИ

От общия брой на населението на община Дупница към 2019 г. – 38653 д., разпределението по основни възрастови групи е, както следва:

- 5463 д. са във възрастовата група до 14 години, което съставлява 14.1% от общия брой на населението. В град Дупница тази група обхваща 15.1% от населението, в селата на общината – 11.1%;
- 23524 д. са във възрастовата група 15-64 години (60.9%), в град Дупница – 61.3%, в селата – 59.6%;
- 9666 д. са на 65 и повече години (25.0%), в град Дупница – 23.6%, в селата – 29.3%.

Фигура 6

Източник: НСИ

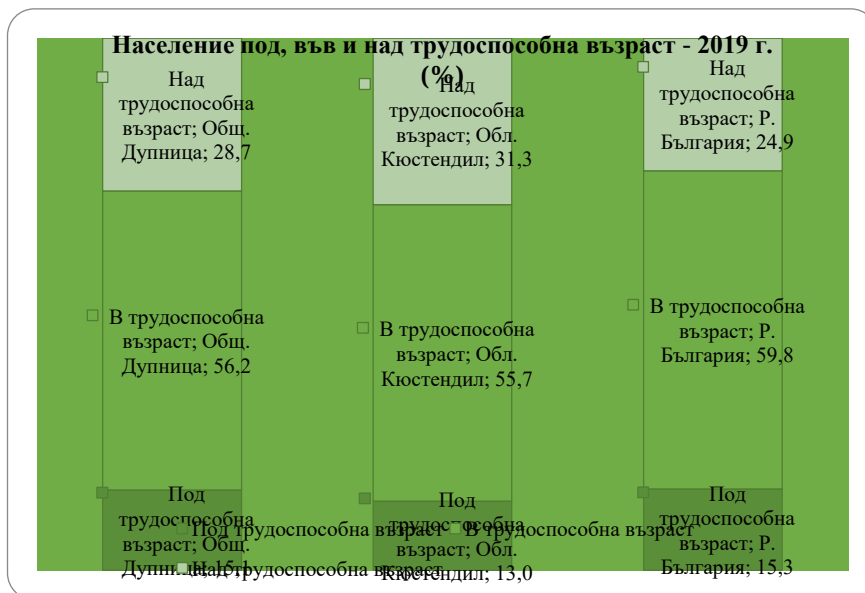
Възрастовата структура на населението на общината (под, във и над трудоспособна възраст) е по-благоприятна от тази за областта. Към 2019 г. делът на населението в под трудоспособна възраст в общината е 15.1%, този на населението в трудоспособна – 56.2% и на населението в над трудоспособна възраст – 28.7%.

Таблица 7: Население под, във и над трудоспособна възраст - 2019 г.

	Общо	В градовете	В селата	Общо	В градовете	В селата
	брой			%		
Община Дупница	38653	29134	9519	100.0	100.0	100.0
Под трудоспособна възраст	5849	4713	1136	15.1	16.2	11.9
В трудоспособна възраст	21712	16448	5264	56.2	56.5	55.3
Над трудоспособна възраст	11092	7973	3119	28.7	27.4	32.8
Област Кюстендил	116915	81884	35031	100.0	100.0	100.0
Под трудоспособна възраст	15212	12183	3029	13.0	14.9	8.6
В трудоспособна възраст	65154	47169	17985	55.7	57.6	51.3
Над трудоспособна възраст	36549	22532	14017	31.3	27.5	40.0
Р България	6951482	5125407	1826075	100.0	100.0	100.0
Под трудоспособна възраст	1066554	803929	262625	15.3	15.7	14.4
В трудоспособна възраст	4156198	3144552	1011646	59.8	61.4	55.4
Над трудоспособна възраст	1728730	1176926	551804	24.9	23.0	30.2

Източник: НСИ

Фигура 7

Източник: НСИ

Тенденциите във възрастовата структура на населението на община Дупница (по основни възрастови групи) показват:

- намаляване на контингента от население в трудоспособна възраст, което води до ограничаване на активното население на общината;

- контингентите с възпроизводствени възможности, които са в основата на нарастване на населението, застаряват.

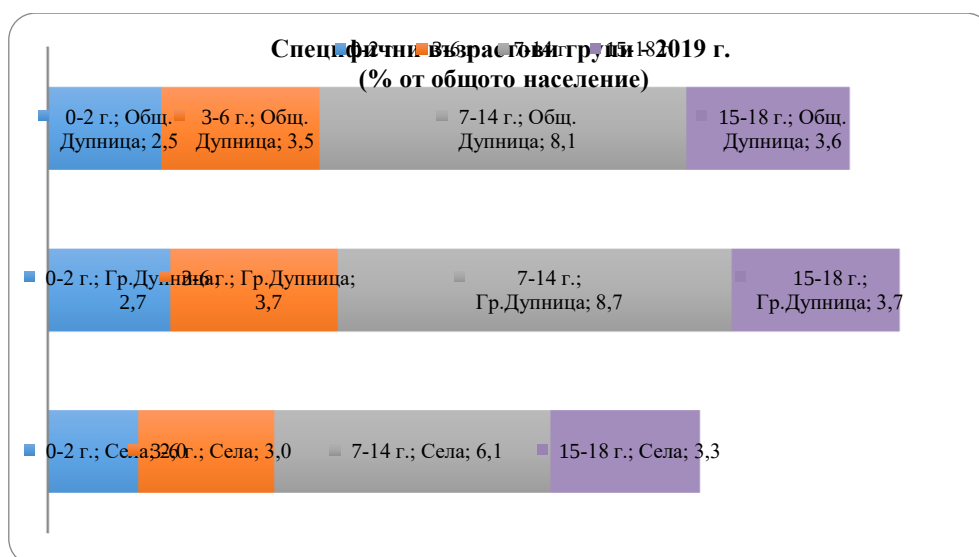
При характеристиката на възрастовата структура на населението е отчетен и друг важен индикатор, който е от значение за работната сила – **демографско натоварване** (съотношението между броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти - населението под 15 и на 65 и повече години на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти - от 15 до 64 години). За община Дупница този коефициент за 2019 г. е 64.3%. За сравнение средният коефициент за област Кюстендил е 66.1%, за ЮЗР – 51.6%, страната – 56.4%.

Съществен измерител за характеризиране на развитието на трудоспособното население, респ. трудовите ресурси, е и **демографското заместване**¹. През 2019 г. стойността на този показател за страната е 66 души (вливащи се лица в трудоспособното население на 100 излизащи). За област Кюстендил този коефициент се променя от 56 през 2011 г. на 52 през 2019 г., за община Дупница - от 56.4 на 56.5. Това означава, че в общината няма цялостно заместване на работната сила.

Специфичните възрастови групи са демографски фактор, отчитан основно при оразмеряване на потребностите от инфраструктура на образованието (включително на предучилищното обучение) и на някои дейности от здравеопазването и социалните услуги. Те включват следните възрастови контингенти: 0 - 2 години; 3 - 6 години; 7 - 14 години; 15 - 18 години

За периода 2011-2019 г. се отчита тенденция на намаляване на абсолютния брой на населението на всички специфични възрастови групи във всички населени места на общината, резултат от очертаната тенденция на намаляване на фертилността и миграцията на семейства с деца от тези възрастови групи.

Фигура 8

Източник: НСИ

¹ Коефициентът на демографско заместване е отношението между броя на населението във вливащата се възрастова група 15-19 г. и излизащата група 60-64 г. от трудоспособното население.

Структурата на населението по пол е с пропорции, сходни със средните за областта, ЮЗР и страната. Към 2019 г., от общия брой на населението на общината (38653 души), мъжете са 18465 души (47.8%), а жените – 20188 души (52.2%). Поради по-високата средна продължителност на живота при жените, съответно е и по-големият им дял в по-високите възрастови групи. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 50 години.

1.2.2 Образователна структура на населението

Ендогенният капитал на общината са количеството и качеството на нейните човешки ресурси. Образователната структура на населението е един от важните качествени параметри по отношение на значението му като работна сила (образователна, професионална, квалификационна характеристика и интелектуален потенциал).

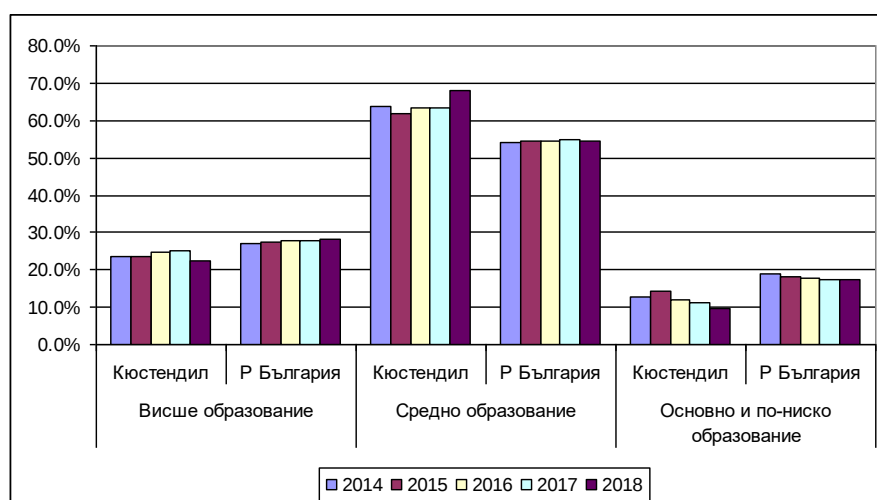
Таблица 8: Дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с висше, средно и ниско образование (%) – област Кюстендил и РБългария

		2014 г.	2015г.	2016г.	2017г.	2018г.
Висше образование	Кюстендил	23.7%	23.7%	24.8%	25.2%	22.3%
	Р България	27.0%	27.5%	27.7%	27.8%	28.2%
Средно образование	Кюстендил	63.6%	62.0%	63.2%	63.3%	68.1%
	Р България	54.1%	54.4%	54.6%	55.0%	54.4%
Основно и по-ниско образование	Кюстендил	12.7%	14.3%	12.0%	11.4%	9.6%
	Р България	18.9%	18.1%	17.7%	17.2%	17.4%

Източник: НСИ

Характеристиката на образователната структура в областта показва различаващи се параметри в сравнение със средните за страната. Активното население с висше образование е с по-нисък дял от средния за страната (22.3% спрямо 28.2% през 2018 г.). Делът на населението със средно образование показва тенденция на нарастване през 2014-2018 г. и достига 68.1% при 54.4% средно за страната.

Фигура 9: Дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с висше, средно и ниско образование (%) – област Кюстендил и РБългария

Източник: НСИ

Делът на активното население с ниско и без образование е с тенденция на намаление и по-нисък от средния за страната – 9.6% при 17.4% (2018 г.).

Посочената образователна структура на населението в областта може да се приеме като представителна за община Дупница² (данните за образователната структура по общини се наблюдават при преброяванията на населението и на жилищния фонд). В град Дупница образователният ценз на населението е по-висок в сравнение с този в селата.

Изграждането на конкурентоспособна икономика в бъдещ период, поставя необходимостта от активни политики и мерки, водещи до реформиране и повишаване на гъвкавостта на образователната система, за да отговори по-пълно на местните и регионалните нужди от професионални и технически кадри в различните сфери на икономиката. Включването на ромското население в образователния процес е една от важните задачи на образователната система на община Дупница.

1.2.3 Етническа структура

Българската етническа група в община Дупница е доминираща, като обхваща 39829 д., или 93.7% от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение към 1.02.2011 г. От *ромски етнос* са 2441 д. са се самоопределили 5.7% от всички лица. От ромския етнос най-много са лицата в гр. Дупница. Към *други етнически групи* са се самоопределили 120 души.

1.2.4 Икономически активно население и безработица

В категорията „*икономически активно население*“ се включват лицата във възрастовите групи над 15 години, както заетите, така и безработните лица, т.е. работната сила на общината. Данните за 2019 г. показват, че при населението над 15 години от 33190 д., общият брой на икономически активното население в община Дупница е 19614 д., а на икономически неактивното – 13576 д.

Таблица 9: Население на 15 и повече години по икономическа активност – 2019 г.

	Население на 15 и повече години	Икономически активни	отн. дял - %
	брой	брой	
Общ. Дупница	33190	19614	59.1
Обл. Кюстендил	102730	56911	55.4
Югозападен регион	1793055	1043737	58.2
Р България	5949224	3282740	55.2

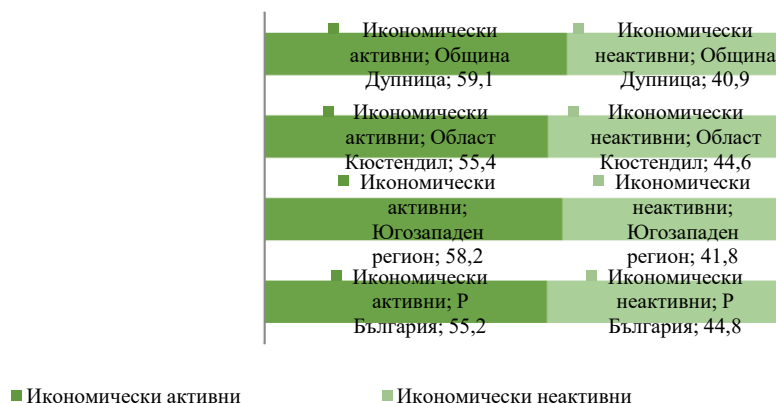
Източници: НСИ, Агенцията по заетостта

Коефициентът на икономическа активност за община Дупница е 59.1%. Неговата стойност е по-благоприятна от тази за област Кюстендил е 55.4% и страната – 55.2% (2019 г.).

² данните за образователната структура по общини се наблюдават при преброяванията на населението и на жилищния фонд, което се очаква да се проведе през декември 2021.

Фигура 10

**Икономическа активност на населението - 2019 г.
(спрямо населението на 15 и повече години)**

Източници: НСИ, Агенцията по заетостта

Като цяло страната се характеризира с нисък среден коефициент на икономическа активност, обусловена от високия дял на неактивни лица по редица причини. Активирането на неактивните лица, които нито работят, нито търсят активно работа, особено при намаляващо население в трудоспособна възраст, е проблем, който ще бъде адресиран все по-усилно. За подпомагане на трудовата им интеграция ще се предоставят редица посреднически и други услуги (социални, здравни, образователни и др.).

Състоянието и динамиката на безработицата в общината за периода 2011-2019 г. е представено в таблица 9 и фигура 9.

Таблица 10: Равнище на безработица - 2007-2019 г. (средногодишно),
2020 г. (м. август)

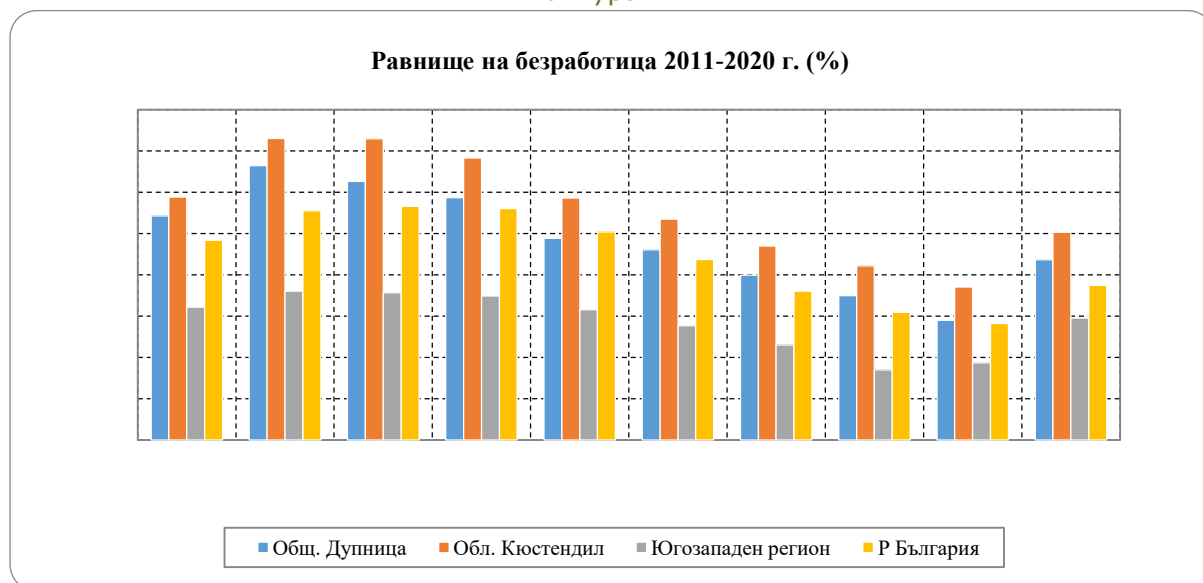
Териториално ниво	Иконом. активни	Регистр. безработни	Регистр. безработни до 29 г. вкл.		Регистр. безработни с регистрация над 1 г.		Равнище на безработица
	брой	брой	брой	%	брой	%	%
2011 г.							
Общ. Дупница	21403	2322	510	22.0	785	33.8	10.85
2012 г.							
Общ. Дупница	19614	2607	595	22.8	794	30.5	13.29
2013 г.							
Общ. Дупница	19614	2457	538	21.9	748	30.4	12.53
2014 г.							
Общ. Дупница	19614	2301	457	19.9	731	31.8	11.73
2015 г.							
Общ. Дупница	19614	1914	372	19.4	626	32.7	9.76
2016 г.							
Общ. Дупница	19614	1806	299	16.6	384	21.3	9.21
2017 г.							

Териториално ниво	Иконом. активни	Регистр. безработни	Регистр. безработни до 29 г. вкл.		Регистр. безработни с регистрация над 1 г.		Равнище на безработица
Общ. Дупница	19614	1565	266	17.0	293	18.7	7.98
2018 г.							
Общ. Дупница	19614	1369	208	15.2	201	14.7	6.98
2019 г.							
Общ. Дупница	19614	1137	170	15.0	91	8.0	5.79
2020 г. (м. август)							
Общ. Дупница	19614	1711	253	14.8	111	6.5	8.72
Р България	3282740	245774	30 919	12.6	49 680	20.2	7.49

Източник: Агенцията по Заетостта

Равнището на безработицата в община Дупница през последния десетгодишен период е по-високо от средното за страната почти през всички години, или доближаващо се до това равнище. В сравнение с област Кюстендил то е по-ниско с около 2 процентни пункта през целия период. В края на 2019 г. равнището на безработица в общината е най-ниско 5.8%, при средно за страната 5.6% и област Кюстендил – 10.1%. Нивото на безработица в община Дупница е най-ниско в сравнение с останалите общини в областта, което е обусловено главно от възможностите за заетост в общинския център – град Дупница.

Фигура 11

Източник: Агенцията по Заетостта

През 2020 г. (след м. март 2020) безработицата в общината бележи нарастване поради световната пандемия от COVID 19, като през м. август 2020 г. тя достига 8.7%, по-високо от средното – 7.5%. В структурата на безработните е регистрирано нарастване на броя на категориите лица, които са най-потърпевши на пазара на труда. На първо място това са лицата, регистрирани като безработни повече от 1 година. Освен тях като най-уязвими на пазара на труда са лицата с ниско образование, ниска квалификация или без квалификация. Те са и най-заstraшените категории лица от социално изключване.

Основни изводи

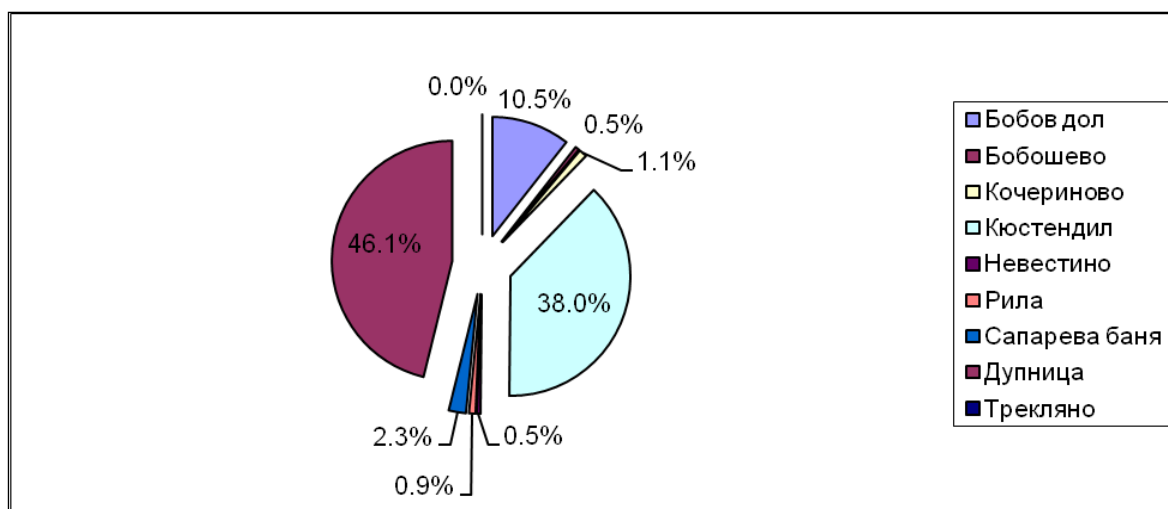
- Процесът на намаление на населението, характерен за страната като цяло, се наблюдава и за община Дупница, с по-висока интензивност от средната за страната. Всички населени места в общината се обезлюдяват.
- Тенденцията към намаляване на населението се дължи преди всичко на отрицателния механичен прираст и засилената миграция към по-големи градски центрове, както и към чужбина. Естественят прираст на населението на община Дупница за периода 2011 - 2019 г. е също така отрицателен, с ясна тенденция към намаляване с всяка изминала година.
- Наблюдава се тенденция към задълбочаване на процеса на демографско застаряване на населението, дължаща се от една страна на постоянен спад в естественят прираст на населението в община Дупница, а от друга страна на миграцията на млади хора (19-39 г.). През 2019 г. е делът на младите хора (0-29) живеещи в града е сравнително висок - 76%, както и този на възрастни хора (над 70 год.) - 67% от тези на общината.
- Динамиката на възрастовата структура на населението на община Дупница (по основни възрастови групи) дава възможност да бъдат направени следните изводи:
 - тенденцията на намаляване на контингента от население в трудоспособна възраст води до ограничаване на активното население на общината;
 - контингентите с възпроизводствени възможности, които са в основата на нарастване на населението, застаряват.
 - в общината няма цялостно заместване на работната сила и това е една пречка за екстензивно нарастване на нейната икономика.
- Икономически активното население е с по-висок относителен дял спрямо лицата над 15 годишна възраст в сравнение със средното ниво за областта и страната, но по-ниско от средните параметри в ЕС.
- Най-висок е делът на активното население със средно образование. Това показва една относително благоприятна образователна структура на местното население по отношение на трудовия парар, предвид това, че икономическата активност и заетост на хората със средно образование е значително по-висока от тези с основно.
- В етническата структура на населението на община Дупница основен етнос е българският (93.7%). Делът на самоопределилите се лица към ромския етнос е близо 6% – над средния за страната (4.9%).
- Демографските особености и обезлюдяването поставят въпроса за ромската интеграция и включването на ромите на пазара на труда.
- Като цяло, перспективите през развитието на общината зависят до голяма степен от овладяването на негативните демографски процеси.

1.3 Състояние на местната икономика

1.3.1 Характеристика и развитие на икономиката на община Дупница

Икономиката на община Дупница формира 0.35 % от националната бруто продукция (2018 г.). Независимо че община Дупница не е общината на областния административен център, тя е водещият икономически център в областта с дял 43 % от произведената продукция и 46% от нетните приходи от продажби (фиг. 12).

Фигура 12: Дял на нетните приходи от продажби в област Кюстендил по общини, 2018 г., %

Източник: НСИ

През периода 2014-2018 г. най-бързо развиващите се сектори в общината освен „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения“ (с 19.3% средногодишно нарастване на произведената продукция и 39.6% на приходите от дейността) са „Индустрия (изкл. на строителство“ (съответно 7.8% и 7.6%) и „Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“ (съответно 11.0% и 91.%). Намаляват оборотът и приходите в сектор „Култура, спорт и развлечения, ремонт“.

Таблица 11: Основни икономически показатели в община Дупница, 2018 г.

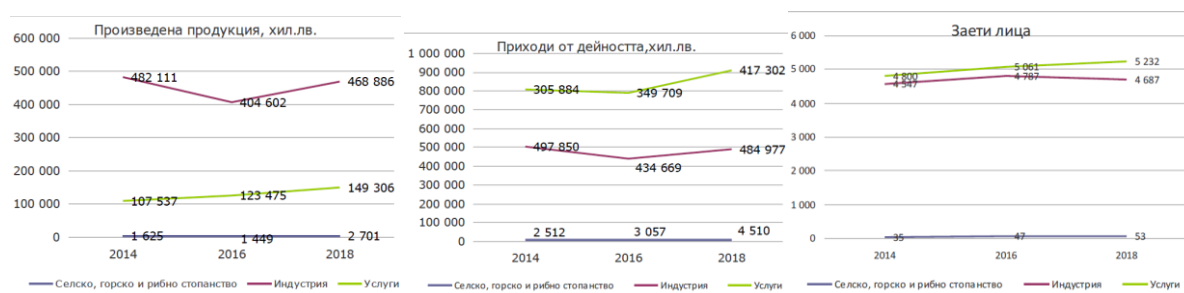
	Брой предприятия	Произведена продукция ¹	Приходи от дейността	Заети лица ²	Дълготрайни материални активи
	брой	хиляди левове		брой	Хил. лв.
2018 г.					
Дупница	2 149	620 893	906 789	9 972	305 489
Селско, горско и рибно стопанство	32	2 701	4 510	53	1 843
Индустрия (с изкл. на строителството)	194	436 108	451 281	4 343	..
Строителство	97	32 778	33 696	344	..
Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство	1 304	106 010	368 214	3 595	45 496
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	21	1 174	1 711	42	104
Операции с недвижими имоти	51	2 139	3 206	75	11 028
Професионални дейности и научни изследвания; административни и	161	16 871	18 791	535	17 058

	Брой пред- приятия брой	Произведена продукция ¹ хиляди левове	Приходи от дейността	Заети лица ² брой	Дълготрайни материални активи Хил. лв.
спомогателни дейности					
Образование; хуманно здравеопазване и социална работа	112	19 410	21 108	731	2 834
Култура, спорт и развлечения, ремонт на домакински вещи и други дейности	177	3 702	4 272	254	480
Средногодишно нарастване на икономическите показатели в община Дупница 2014 - 2018 г.					
Дупница	1.6%	1.3%	3.1%	1.6%	3.4%
Селско, горско и рибно стопанство	1.3%	16.6%	19.9%	12.9%	9.4%
Индустрия (с изкл. на строителство)	16.6%	7.8%	7.6%	0.8%	0.0%
Строителство	7.8%	-19.5%	-19.4%	-0.1%	0.0%
Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство	-19.5%	11.0%	9.1%	3.1%	8.1%
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	11.0%	19.3%	35.9%	-0.6%	49.3%
Операции с недвижими имоти	19.3%	-3.3%	4.8%	9.1%	4.8%
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомогателни дейности	-3.3%	13.6%	14.6%	5.3%	63.8%
Образование; хуманно здравеопазване и социална работа	13.6%	5.9%	7.3%	-3.4%	-3.3%
Култура, спорт и развлечения, ремонт на домакински вещи и други дейности	5.9%	-2.4%	-0.2%	5.1%	0.8%

Източник: НСИ

Отрасъл „Строителство“, който реализира значими обеми през 2014 г. (25% от общата продукция на общината), показва средногодишен спад от 20% в периода до 2018 г. и достига дял в икономическата структура от 5%. Другият икономически сектор, който намалява приходите от дейност, отбелязва и сектор „Култура, спорт и развлечения, ремонт“.

Фигура 13: Динамика произведената продукция, приходите от дейността и заетите лица, 2014-2018 г., %

¹ Показателят е изчислен по методология на Структурна бизнес статистика.

² Данните са изчислени в еквивалент на пълна заетост.

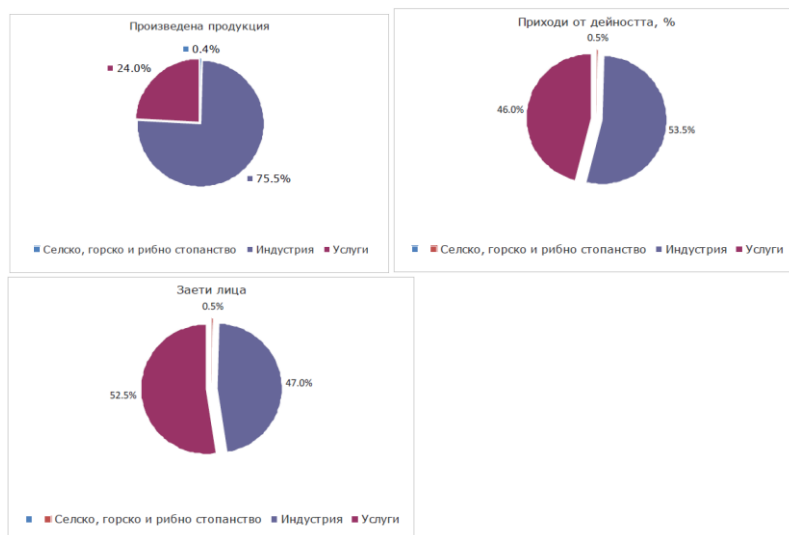
Източник: НСИ

Икономическият комплекс на общината има следните характеристики:

- **Изявен индустриален профил на икономиката на общината.** Преработващата промишленост е отрасълът с най-голям обем от 70% в местната икономика. **Услугите** са другият относително важен отрасъл на местната икономика, който показва тенденция на нарастване и достига общ оборот от 24% през 2018 г. **Селското, горското и рибното стопанство** са с дял около 3-4%.

- Според данните от НСИ близо половината работещи в общината са съсредоточени в преработващата промишленост (4340 д. или 44%) и търговията (3600 или 36%). Селското и горското стопанство ангажират 0.5% от заетата ръка. В дейностите по образование, здравеопазване и социална работа участват 7% (730 д.) от заетите.

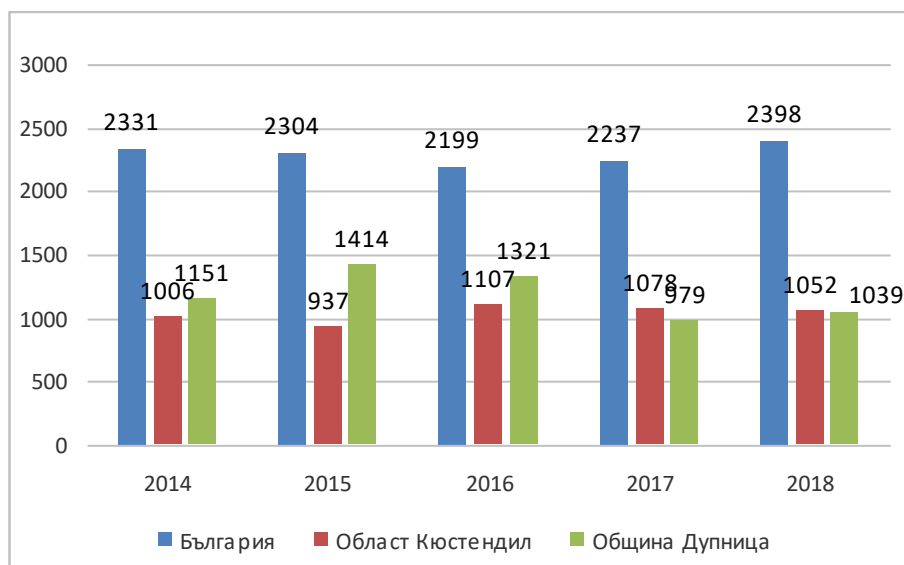
Фигура 14: Секторна структура на местната икономика, 2018 г., %

Източник: НСИ

- **Предприемаческа активност, по-ниска от средната страната, но доближаваща се до равнището ѝ в общините с центрове от трето йерархично ниво.** По данни от НСИ към края на 2018 г. на територията на общината са активни 2 149 дружества. През периода 2014-2018 г., община Дупница отчита по-слаба динамичност. За този период броят на предприятията в общината нараства с 127, от които 99 – в услугите, 10 – в селското стопанство, 18 – в индустрията. Равнището на предприемачество в общината е 54 (брой предприятия на 1000 д.), при 59 средно за страната.
- **Инвестиционната активност** в община Дупница изостава от средното за страната ниво. Показателят за разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) на човек от населението остава близо два пъти по-нисък от този за страната

Фигура 15: Разходи за придобиване на ДМА на човек от населението, лв.

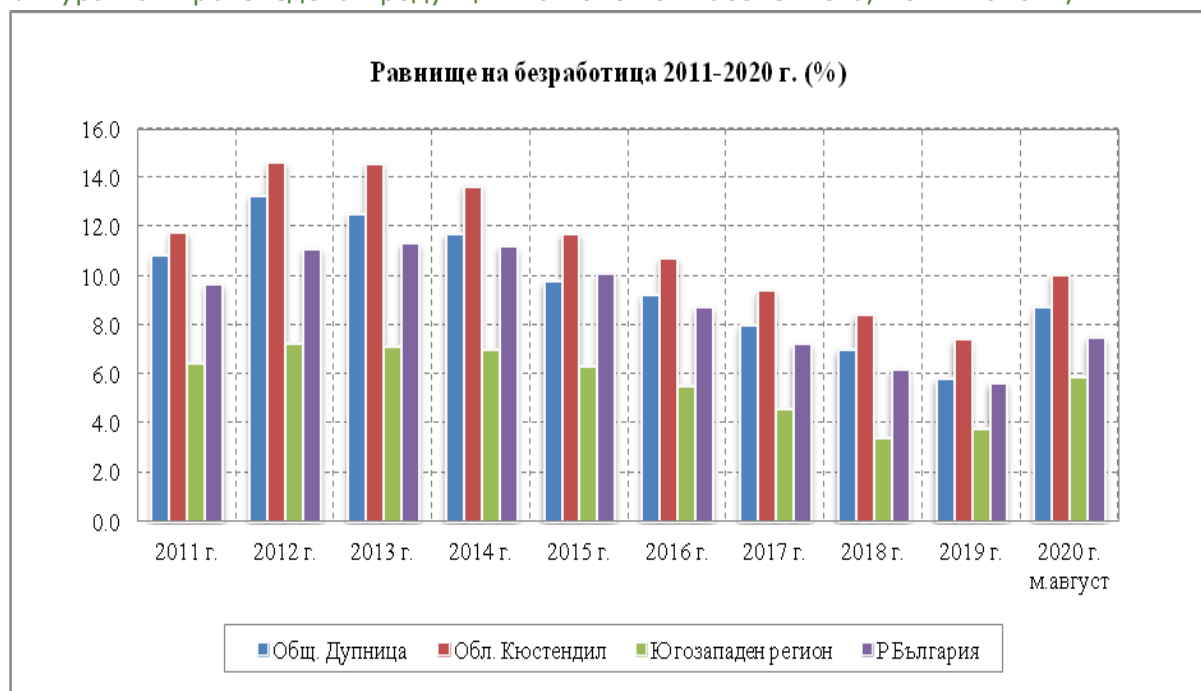

Източник: НСИ

- **Инвестиции в общината се подкрепят и по линия на оперативните програми и други инструменти на ЕС.** Договорите по оперативни програми 2014- 2020 г., изпълнявани на територията на община Дупница, сключени към 27.11.2020 г., са 184, на обща стойност 51 454 637 лева, което е 30.3% от тези в област Кюстендил. От тях 129 проекта са за Преодоляване недостига на средства и липсата на ликвидност, настъпили в резултат от епидемичния взрив от COVID-19 на стойност. Осем проекта подкрепят инвестиции чрез ОП „Региони в растеж” в областта на градската среда, образователната инфраструктура, социалните услуги, интегрирания градски транспорт, на обща стойност 18 507 248 лв. или 36% от следствата по ЕСИФ. По ОП „Иновации и конкурентоспособност” се изпълняват 31 проекта на обща сума 17 225 103 лв. или 33%. По ОП „Развитие на човешките ресурси” подкрепата е 11% от общите инвестиции, чрез изпълнението на 13 проекта за социални дейности на стойност 5 180 112 лв. и два проекта за подобряване адаптивността на работните места - 638 416 лв. По ОП “Околна среда” започна изпълнението на проект „Проектиране и изграждане на инсталация за компостиране и инсталация за предварително третиране на битови отпадъци за общините Дупница, Бобов дол и Сапарева баня” с обща стойност 11 317 350 лв. (22% от общите средства) и БФП -7 716 298 лв. Основен бенефициент на средства по оперативните програми е местната власт със 68% от всички договорени суми.
- **Териториалното разпределение на икономическата активност** е силно поляризирано. 85% от преприятията са със седалище в общинския център гр. Дупница, където живее 75% от населението на общината. Регистрираните фирми извън общинския център са по-многобройни в шестте села, най-близко разположени до града - Яхиново и Крайници, следвани от Самораново, Бистрица, Джерман и Червен брег. Най-слаба е икономическата активност в селата Грамаде и Усойка.

- **Равнището на икономическо развитие на община Дупница**, измерено с показателя Произведена продукция на човек от населението, определя значително по-ниска от средната за страната стойност (15.2 хил. лв. срещу 25.9 хил.лв.) и по-висока от средната за област Кюстендил (11.8 хил.лв.). Динамиката на нарастване на равнището на икономическо развитие е повече от три пъти по-ниска в общината, което определя от необходимостта от ускряване на растежа и повишаване на конкурентоспособността на местната икономика като цяло.
- Област Кюстендил, чиято съставна община е община Дупница, е **една от най-слабо иновативно представените области в страната**. Делът на малките и средните иновативни предприятия - % от всички МСП в областта е 20.5%, при 25.2% средно за страната. Делът на МСП, реализирали нови или усъвършенствани продукти, нови за пазара - % от всички МСП, е 3% при 9% - за страната;

Фигура 16: Произведена продукция на човек от населението, 2014-2018 г., хил.лв

Източник: НСИ

- **Развитието на бизнес подкрепяща инфраструктура, в т.ч.** наличие на регулирани производствени терени, е от важно значение за нарастване на инвестиционната привлекателност на територията. Община Дупница разполага с изградени и обособени промишлени зони в рамките на град Дупница. Общата им площ е 2.7 км²: Северна – 1.5 км² и Южна – 1.2 км². Промислените зони покриват 22% от площта на градския център и базират дейността на над 20% от местните компании, включително - всички средни и големи предприятия. Съществуващите промишлени зони имат изградена инфраструктура за товаро- автомобилен и железопътен транспорт. Проектът на нов Общ устройствен план на общината, който е в процес на съгласуване, предоставя необходимите устройствени предпоставки за развитие на икономиката, социалната сфера, транспортната и техническа инфраструктура в общината. Предвидени са Смесени многофункционални зони, предимно за околградския район, за нови логистични центрове, свързани с бъдещи транспортни възли на територията на общината, със създаване на условия за изграждане на нови складови бази, бизнес сгради, автосервиси, зони за спорт и др. Други производствени терени са предвидени в местността на бившите казарми на територията на гр.Дупница, съобразно влязъл в сила ПУП; на югоизток от ж.к. „Бистрица. В териториите, които към настоящия момент са с изградени автокъщи, намиращи се в землищата на гр. Дупница, с. Яхиново и с. Блатино, са предвидени възможности за тяхното бъдещо разширение и развитие. Съществуващата индустриална зона „Север“ също се предвижда с допълнителна възможност за развитие по посока на стадиона, зона „Юг“ - с разширение на запад и югоизток.³

³ Проект на Общ устройствен план на община Дупница, 2017 г.

- **Ниски равнища на средната работна заплата** – над два пъти по-ниски от тези в София град и с 40% от тези в София област (съответно 9800 лв., 19026 лв. и 13425 лв. – 2018 г.), което е фактор за постоянно и временно мигриране на трудоспособни контингенти към Столичния регион по икономически причини.

1.3.2 Секторно развитие на икономиката

Селско стопанство

По данни на НСИ обемът на произведената продукция от сектор "Селско, горско и рибно стопанство" за периода 2014-2020 г. нараства с 18.5%, на приходите от дейността – с 16.6%.

Според преброяването на земеделските стопанства в страната на МЗХ през 2010 г. (новото преброяване за 2020 г. е в процес на изпълнение⁴) община Дупница е с най-голям дял от използвани земеделски площи в областта – 27% (67172 дка). Обработваемата земеделска площ на територията на общината е 136 932 декара или 66% от всички земеделски земи в общината.

Средната използвана земеделска площ (ИЗП) в 799-те земеделски стопанства (данни МЗХ 2010 г.) в общината е 86.9 дка, или 85.7% от средния размер в стопанствата за страната – 101.3 дка. За сравнение, в област Кюстендил, общо, средният размер на използваната земеделска площ от земеделските стопанства е 33.9 дка или 34% от средния за страната показател.

Според средния обем ИЗП в едно земеделско стопанство, община Дупница е на второ място в областта след община Бобов дол. 78.4% от използваната земеделска площ се обработва от 31 земеделски стопанства, които притежават над 500 декара. 12.8% от ИЗП се обработва от 37 стопанства със средна площ между 100 и 500 дка. Стопанствата, които обработват до 10 дка са 69% от всички регистрирани в общината, но стопанисват едва 2.5% от използваната земеделска площ. Пазарното ориентиране на земеделските стопанства естествено довежда до уедряване на собствеността, което е предпоставка за преодоляване на раздробеността на активите и собствеността в общината в сферата на земеделието в общината.

Структурата на засетите площи до голяма степен се определя от схемата за единно плащане на площ (СЕПП) и субсидиите за земеделски производители. При СЕПП от значение са размерите на земята, а не произведената продукция или отглежданите животни. По тази причина засетите площи с тютюн, картофи, цвекло намаляват в общината и се увеличават тези на техническите, зърнените, маслодайните култури, както и площите на трайните насаждения.

Животни и птици се отглеждат в 22% от земеделските стопанства на община Дупница. Най-голям дял от регистрираните земеделски стопанства отглеждат кокошки и кокошки носачки - 44%, кози - 31%, еднокопитни - 25% и свине - 23%, млечни крани - 21%, а 17% - овце и овце майки. 5% от стопанствата имат пчелини.

⁴ . През септември 2020 г. до края на същата година започна он-лайн преброяването на земеделските стопанства в страната.

Отбелязва се ясна тенденция в развитието и реструктурирането на сектора в тясна връзка с получаваните субсидии и мерките за конкурентно селско стопанство на Програмата за развитие на селското стопанство, както и изградените вериги за изкупуване и преработване на продукцията, особено при зеленчуците, техническите култури и животновъдството.

Според публично достъпни данни на ДФЗ за изплатени директни субсидии на земеделските производители, броят на бенефициентите в общината е около 1060 средногодишно. Общата сума на изплатената директна субсидия за 2018 г. е 5 055 448 лв., и за 2019 г. 5 731 145 лв., или приблизително 8-9% от всички изплатени за областта субсидии.

Развитието на селскостопанския сектор в общината протича в условията на целенасочена държавна и общностна политика за неговото съхраняване и развитие, доколкото ресурсите за осъществяване на тази политика не са на местно ниво.

Ролята на местната власт е в подкрепата и насърчаването на инициативите за съхраняване и развитие на селското стопанство, включително чрез инвестиции в публични услуги и инфраструктура, които да създадат благоприятна среда за заетите в земеделието.

Необходима е подкрепа за изграждане на връзки производители – преработватели – пазар, за да се съхрани и развие потенциалът на общинското земеделие в селата на общината. Община Дупница е „център“ за пет „селски“ общини, които има традиции в областта на преработката и търговията със селскостопански продукти, което дава възможност за реализиране на *интегрирани териториални проекти* за подкрепа на селското стопанство и възможностите за съхраняване и ревитализиране на местните общности.

Новата обща селскостопанска политика (ОСП) 2021-2027 г. крие много предизвикателства пред страната и съответно местните общности. Предложенията на Комисията предвиждат съществени промени в схемата за директни плащания и Схемата за единно плащане на площ. Предлага се субсидиите основно да се насочват към секторите овощарство, зеленчукопроизводство, животновъдство, зърнопроизводство.

Проектът на мерки по Програмата за развитие на селските райони 2021-2027 са насочени към биологичното производство, зелената инфраструктура, необлаготелстваните райони, стартовата помощ за млади земеделски стопани, подпомагането на малки стопанства, както и инвестиции в стопанствата, преработката на селскостопански продукти и неземеделските дейности.

Горско стопанство

Горските територии заемат 85.6 кв.км или 26% от територията на община Дупница. Тези стойности са по-ниски от средните за областта – 41% и страната – 33.4%. По дял на залесените територии, обаче, общината е с най-добри показатели за областта - 55 252 дка или 62.4% от горските територии. Според КВС горите със специални функции са 226,4 ха, със защитни функции - 2365,0 ха, в т.ч. 2081,1 за защита на водите, 170,5 ха за защита на почвите, 111 ,4 ха за защита на сгради и инфраструктура, 240,7 ха гори с рекреационно значение.

Тези стойности са значително под средните за областта - 41% и страната - 33.4%.⁵ Най-голям дял на собствеността на горските територии в общината има държавата - 80%. ТП „Държавно горско стопанство Дупница“ управлява 68.7% от държавните гори, а останалите 24.5% - Национален парк „Рила“. Собственост на Община Дупница са 4 707 дка или 5.9% от горите.

Горите са безценен ресурс на местната общност. Освен че смекчават антропогенния натиск върху територията, те имат и стопанско значение. Средногодишното ползване по Лесоустройствения/горскостопански проект (ЛУП) е 41565 куб.м лежаща маса, от която едрата е 7545 куб.м, средната - 12748 куб.м, дребната - 4196 куб.м и 17076 куб.м - дърва. Разпределението по сортименти е: трупи за бичене - около 10%, технологична дървесина - до 60% и дърва за огрев - около 30%. Предвиденото средногодишно ползване е 161 дка. На територията на стопанството има обособен държавен ловно стопански район на площ от 8395 декара с 5 броя ловища. Основен вид дивеч са сърните и дивите свине. Ловно-стопански район от държавен дивечовъден участък (ДДУ) "Дупница", в частност ловище "Кумлията", предназначен за отдаване по линия на организиран ловен туризъм, е разположен в землищата на с. Самораново и с. Бистрица с горска площ 1309,7 ха.

Преработваща промишленост

Преработваща промишленост в община Дупница по данни от НСИ през разглеждания период показва устойчива тенденция за увеличаване на обемните показатели, при относителна стагнация на заетите лица (табл.11).

Таблица 12: Основни икономически показатели за развитие на промишлеността

	2014 г.	2016 г.	2018 г.	Индекс на нарастване 2018-2014
Брой предприятия	172	196	194	12.79%
Произведена продукция ¹ , хил.лв.	332 508	379 325	436 108	31.16%
Приходи от дейността, хил.лв.	346 605	408 041	451 281	30.20%
Заети лица ² , брой	4 202	4 455	4 343	3.36%
Производителност (произведена продукция на зает)р лв.	79 131	85 146	100 416	26.90%

¹ Показателят е изчислен по методологията на Структурна бизнес статистика.

² Данните са изчислени в еквивалент на пълна заетост.

Източник:НСИ

В относително малък брой предприятия (9% от предприятията в община Дупница) работят близо 45% от заетите лица, като тези дружества генерират 70 % от произведената продукция (2018 г.). Повишеното равнище на производителността на труда с 27% през разглеждания период може да се обясни с подобряване на организацията на труда, квалификацията на заетите, конюнктурни причини и в много малка степен с въвеждане на нови машини, технологии и иновации (ДМА през този период се увеличават с едва 7%).

Водещи предприятия в сектор Преработваща промишленост в община Дупница от фармацията продължават тенденциите в местната икономика чрез дейността

⁵ Проект на Общ устройствен план на община Дупница, 2017 г.

на двете действащи предприятия - „БАЛКАНФАРМА ДУПНИЦА" АД и „ФАРМА" АД. Водещи фирми от гр. Дупница, развиващи дейността си в производството на облекла, обувки и чанти са: БОДА СТИЛ ЕООД: специализирана в производството на връхни облекла за свободното време и изделия с гъши пух; СПЕЦИАЛРЕМОНТ 2015 ЕООД: производство на облекла, индустриални изделия и оборудване и застрахователно посредничество; АМИЧИ ООД : Производство на обувки, ПЪРФЕКТ ФЕШЪН ЕООД: Производство на долно облекло, МАРТЕКС 2 ЕООД специализирано в конфекционизиране на мъжки и дамски горни облекла; ЕВГЕНИЯ СТИЛ 2012 ЕООД: Производство на куфари, чанти и др. Водещи при Машиностроене и ремонт на машини в са предприятията, произвеждащи подемно-транспортни машини, а именно ИЗАМЕТ 05 ЕООД, АСАНСЬОРНА И ПОДЕМНА ТЕХНИКА ООД и ЕТ ЛЕОНИД ХАЗДАЙ - ЛОНИ.

Инвестиции в нови технологии

По данни на ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ И НАБЛЮДЕНИЕ НА СРЕДСТВАТА ОТ ЕС В БЪЛГАРИЯ (ИСУН) 2020, само 31 проекта в общината имат финансиране по ОП „Иновации и Конкурентоспособност” 2014 – 2020 г.⁶. От тях едва 3 от фирмите са получили подкрепа за внедряване на нови технологии и оборудване с оглед подобряване на производствения капацитет и експортния потенциал на обща стойност 5 682 468 лв., в т.ч. БФП - 2 249 998 лв. Седем проекта на стойност от 7 437 969 лв. и БФП - 4 895 613 лв. предвиждат въвеждане на енергоспестяващи мерки.

Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство

Икономическите дейности Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство са един от основните източници на доходи на територията на общината. Тези дейности се отличават с това, че в доста голям брой предприятия (61%) работят 36% от заетите лица, като тези дружества генерират 41 % от приходите от дейността (2018 г.). Това са дейностите, които показват най-високо нарастване на обемните показатели през разглеждания период 2014-2018 г. – 44% за произведената продукция и 37% за приходите от дейността.

Таблица 13: Основни икономически показатели за развитие на промишлеността

	2014 г.	2016 г.	2018 г.	Индекс на нарастване 2018-2014
Брой предприятия	1 266	1 279	1 304	3.00%
Произведена продукция ¹ , хил.лв.	73 701	88 963	106 010	43.84%
Приходи от дейността, хил.лв	269 999	311 363	368 214	36.38%
Заети лица ² , брой	3 203	3 410	3 595	12.24%
Дълготрайни материални активи, хил.лв.	34 340	39 224	45 496	32.49%
Производителност (произведена продукция на зает), лв.	23 010	26 089	29 488	28.15%

¹ Показателят е изчислен по методология на Структурна бизнес статистика.

² Данните са изчислени в еквивалент на пълна заетост.

Източник:НСИ

⁶ В този брой не се включват 189 проекта, финансирани за Преодоляване недостига на средства и липсата на ликвидност, настъпили в резултат от епидемичния взрив от COVID-19

Водеща в рамките на тези дейности е **търговията**. Един от най-бързоразвиващите се на територията на община Дупница през последните 15 години е *Търговията с леки и лекотоварни автомобили*. Към 2020 г. Дупница е единният от двата основни центъра на търговия с автомобили втора употреба в България (след „Горубляне“, София). Благоприятното географско разположение на общината обуславя и причината Дупница да се превърне в център за продажба на коли втора ръка. Търговците на коли втора употреба в автокъщите в Дупница, доставят автомобилите предимно от Италия и близо две трети от продадените коли втора употреба в Дупница отиват към съседните държави - Македония, Сърбия, Гърция. Над 90% от търговците в сектора са разположени по протежение на главен път Е79 в землищата на гр. Дупница, с. Пиперево, с. Блатино и с. Яхиново. Има инвестиционни намерения за разширяване на търговските площи за отрасъла. Отрасълът е засегнат значително от кризата, предизвикана от пандемията Ковид-19. Друго предизвикателство е Зелената сделка и необходимостта от подновяването на автомобилния парк.

Туризъм

Базата за туризъм в общината включва 4 места за настаняване (2 хотела в категория три звезди, със 175 легла, една къща за настаняване – „Бистрица“ с 14 легла и един ведомствен почивен дом – „Енерго“).

Броят на пренощуващите лица в периода 2012-19 г. е относително постоянен, в рамките на 6800 души средногодишно, най-висок през 2019 г. – 8078. Голяма част от осъществените нощувки са свързани с бизнес посещения, обучения и конференции. В последните години до 2019 г. нараства броят на пренощуващите чужденци, който през 2019 г. е 4173 или 52% от общия брой на пренощуващите лица.

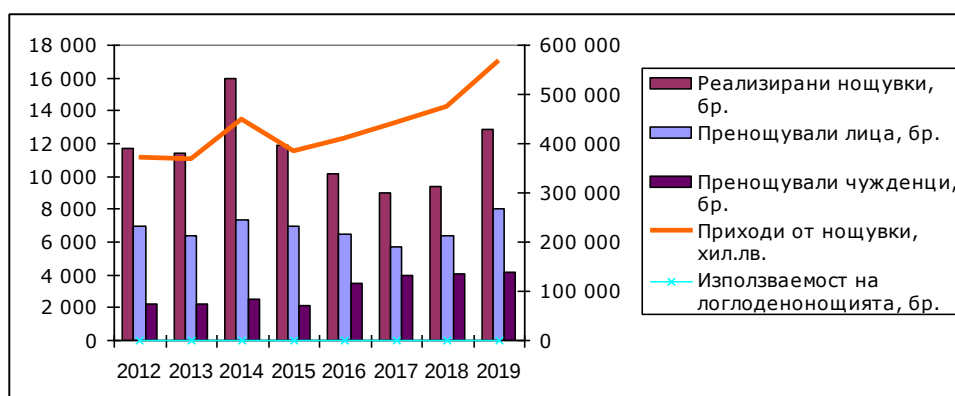
Таблица 14: Развитие на базата за настаняване в община Дупница, 2012-2019г.

Показатели	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Средства за подслон и места за настаняване бр	3	4	4	4	4	4	4	4
от които хотели, бр.	2	2	2	2	2	2	2	2
Легла, бр.	219	234	233	238	234	257	254	254
Легладенонощия, бр.	80 154	85 318	85 045	85 187	86 519	86 213	92 318	92 092
Стаи, бр.	112	119	119	119	122	122	122	122
Реализирани нощувки, бр.	11 701	11 432	15 963	11 910	10 160	8989	9394	12845
Пренощували лица, бр.	6 956	6 388	7 373	6 936	6 477	5746	6340	8078
в т.ч. чужденци, бр.	2 226	2 251	2 556	2 119	3 504	3954	4064	4173
Използваемост на легладенонощията, %	14.6	13.4	18.8	14	11.7	10.4	10.2	13.9
Приходи от нощувки, хил.лв.	370 060	368 206	449 795	382 303	408 447	443412	474264	567626

Източник: НСИ

Повишеният размер на приходите от нощувки, отбелязан в последните години до 2019 г., при намаляващ брой на нощувките, може да се обясни с по-висока платежоспособност на посетителите, качеството и вида на предоставяните услуги.

Фигура 17: Развитие на базата за настаняване в община Дупница, 2012-2019г., НСИ

На база на сравненията с настанителната база в останалите общини в областта: Кюстендил с 92 места за настаняване и 3402 легла, Сапарева баня с 49 места за настаняване и 1766 легла и Рила с 13 места за настаняване и 482 легла, може да се направи изводът, че община Дупница не разполага с достатъчно места за настаняване. Но показателят за използваемостта на легладенонощиата в местата за настаняване в община Дупница остава нисък – 13.4% средногодишно за периода, при около 20% - в общините Кюстендил и Рила.

В периода 2011-2015 г. са реализирани проекти за **изграждане на туристически атракции, екопътеки, споделяне на практики и развитие на информационни системи за популяризиране на туристическия потенциал на общината**, в т.ч.:

- *"Нови туристически предизвикателства в региона Дупница - Враня - път към ново бъдеще"* по Програма за ТГС между Р България и Р Сърбия (по Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП)). Продължителност на проекта: 28.07.2011г. – 28.01.2013г. Описание: Изграден екодом "Самоковище", екопът и паркинг в село Бистрица, доставка на оборудване за сензорна стая и високоспециализиран автомобил за гасене на пожари. Стойност на проекта: 116 2296 лв.
- *"Под едно небе"* по Програма за ТГС между Р България и Р Македония (ИПП). Продължителност на проекта: 16 месеца от 19.05.2011 г. Проектът е в партньорство с Крива Паланка - Република Македония. Описание: Община Дупница осигурява доставка на софтуер за уеб базирана ГИС /географска информационна система/, в която са включени всички обекти, които се идентифицират като културно – историческо наследство в региона, с акцент върху религиозното наследство. Стойност на проекта: 116 000 лв. Системата действа през сайта на общината.
- *"Културното наследство - мост към общо бъдеще"* по Програма за ТГС между Р България и Р Македония (ИПП). Продължителност на проекта: 16 месеца от 23.06.2011 г. Проектът е в партньорство с Крива Паланка - Р Македония. Описание: Подобряване на околното пространство около Културните центрове Околийска къща и Джамия; Организиране на сцена на открито за културни прояви в Дупница; Доставка и оборудване за

подобряване на качеството на културните мероприятия; Стойност на проекта: 560 000 лв.

- „Туристически район *“Рила”*“, финансиран по ОП *“Регионално развитие”* Продължителност на проекта: 20.02.2013 г. - 20.02.2015 г. Описание: Развитие на устойчив конкурентоспособен туристически продукт, популяризиращ природното, културното и историческото наследство на общините Дупница, Бобошево и Рила. Стойност на проекта: 453 815 лв.

С подкрепата на ОП *“Регионално развитие”* са инвестирани 206 894 лева в създаването на информационния портал *“Посети Рила”* - www.visitrila.net.

Значителни средства са финансирани в реконструкцията и модернизацията на парк *“Рила”*, в който е изграден комплекс от културна, развлекателна и посетителска инфраструктура.

За развитието на туризма в общината допринасят и реализираните културни проекти, за подобряването на градската среда, транспортната и техническа инфраструктура.

Трудно може да се оцени устойчивостта на реализираните туристически проекти като създадени работни места и постигане на специфичните цели, както и по отношение на създадения туристически капацитет. Въпреки формираните в рамките на различните проекти консултативни и дискуссионни структури, с цел развитие на туристическата инфраструктура и туристическите дейности, същите не са активни и не произвеждат предложения и решения. Отсъствието на подходяща инфраструктура, съвременни туристически продукти и популяризиране на туристическия потенциал на общината, недобрата квалификация на наетия в сектора персонал, все още са основни пречки пред развитието на местния туризъм.

Развитието на туризма в общината се определя за важен приоритет като източник на заетост и доходи, повишена местна привлекателност и нови преки и свързани инвестиции. Като важни и необходими за туристическото развитие се очертават мерките, свързани с:

- Развитието на достъпа до природното богатство на общината – териториите на национален парк *“Рила”*, съществуващите природни феномени, като например *“Морените”*, планините в региона, еко маршрути за посещение и наблюдение;
- Развитието на културни продукти въз основа на съществуващите фестивални и културни събития, както и посредством действащите местни културни институции, опазването и реконструкцията на паметниците на културата, възможностите за възстановяване и превръщане в историческа и културна атракция на крепостта в местността *“Кулата”*, интегрирането на природните феномени като *“Старидолски пирамиди”* са приоритети, по които трябва да се работи, създаването на въжена линия от с.Бистрица до хижа *“Иван Вазов”*, еко пътеки, дестинационни маршрути в Рила планина и град Дупница;

- Преориентацията към „туризма на преживяванията“, която извежда на преден план туристическите атракции, анимацията и предлагането на местни туристически специфики;
- Подобряването на обслужването, с оглед спазване на утвърдените стандарти;
- Транспортната обезпеченост като важна предпоставка за успешното развитие на туризма;
- Нарастващото използване на иновациите и информационните технологии, които ще бъдат решаващ фактор за конкурентноспособността на туристическата индустрия.

Община Дупница от 2012 г. работи по осъществяването на инвестиционно намерение за изграждане на Зона за ски и планински туризъм, разположена южно от град Дупница и западно от землището на с. Бистрица в полите на планина Рила. Проектното намерение „Туристическа и ски зона Дупница“, за което Общината е изготвила предпроектни проучвания, предлага възможности за развитие на различни видове туризъм:

- природно мотивирани, предимно летни видове туризъм - пешеходен туризъм, природопознавателен туризъм, екотуризъм, специализирани ботанически, орнитологически и други подобни турове . главната предпоставка за това е високата атрактивност на планината, богатата растителност, уникалността и високата степен на съхраненост на средата.
- зимни спортове - наличие на подходящи терени, осигуряващи разнообразие на писти на малка площ, както и снегозадържане в частта над 1500 м.н.в.;
- комбиниран планински и спа туризъм (балнеолечение) в координация със съседни общини;
- стационарна почивка в почивни бази в подножието на планината;
- развитие на индивидуални форми за вилен туризъм в населените места и извън тях.

Остава въпросът за влиянието на климатичните промени, които се очаква да доведат до засушавания и намаляване на валежите от сняг в района.

Възможното междуобщински сътрудничества в настоящия период са при създаване и религиозен туристически продукт по долината на р. Струма и ски-зона „Паничище“.

Основни изводи

- Ниската технологична и иновационна активност на голяма част от местния бизнес го прави неконкурентоспособен, неосигуряващ достатъчно работни места с необходимото заплащане, неустойчив в новата икономическа среда.
- Неразвитата базисна инфраструктура трябва целенасочено да се подобри във всички области като свързаност, ВиК и екологична инфраструктура,

изграждане на нова бизнес и производствена инфраструктура, включително модерно съоръжени нови производствени терени. Това ще даде импулс за привличане и развитие на нови конкурентни производства. Понастоящем, инфраструктурата, уменията на работната сила, привлекателната среда, са основни фактори за локализация на нови производства. В това отношение община Дупница има своите предпоставки, но те трябва да бъдат развити.

- Важно е да бъдат стимулирани местните отрасли с потенциал за растеж, предприемачеството и малките и средни предприятия. Такива са химическата и фармацевтична промишленост, производствата в областта на машиностроене, автомобилостроене и производството на части за тях, текстилната промишленост, IT сектор. Местният бизнес подчертава важността и традициите в областта на търговията за развитието на местната икономика.
- Общината разполага с природни условия за развитие на конкурентоспособно селско стопанство, което трябва да запази и разшири функциите си за съхраняване и ревитализиране на местните селски общности.
- През следващия период, бизнесът в общината, с подкрепата от националната и местната власт, трябва да потърси и приложи инструментите за технологично обновяване и подобряване на ресурсната ефективност на производството, повишаване на квалификацията на персонала и обслужващата инфраструктура. Дигитализацията, иновацията и технологичната трансформация, приоритетно подкрепени на национално ниво, следва да намерят своето място в местната икономика, за да осигурят нейната конкурентоспособност и по-висока добавена стойност.
- Местният бизнес осъзнава екологичните предизвикателства и необходимостта от промени като важни за местната икономика. Готовността и желанието за инвестиции в енергийна ефективност на сгради и производства, въвеждане на щадящи околната среда технологии, ниско ресурсоемки и високотехнологични производствени цикли са ориентири за развитието му.
- Достъпът до финансиране и подкрепата в подготовката и управлението на проекти за осигуряване на такова са ключова необходимост на местните предприемачи. Предизвикателство за бизнеса е необходимостта от ефективни и бързи административни услуги. Осигуряването на достъп до добре развита национална и местна система от електронни услуги за комплексно административно обслужване е с важно значение за осигуряване на привлекателна бизнес среда в общината.

1.4 Образование

Обхватът на системата на образованието е в зависимост от контингентите от деца в съответната възраст (подлежащи на предучилищно обучение и в

училищна възраст) и изградената инфраструктура на образованието в общината.

1.4.1 Предучилищно образование

Броят и капацитета на детските градини в община Дупница са представени в таблица 15.

Таблица 15: Детски градини през учебната 2019/2020 г.

Детско заведение	Населено място	Брой места	Брой Обхванати деца	Брой Паралелки /групи	Реализирани дейности по ремонт, модернизация. Необходимост от подобряване
ДГ „Мечта“	гр. Дупница	122	118	4	Нужда от поставяне на навеси в двора на детската градина.
ДГ „Мечта“	с Джерман	50	39	2	Направен ремонт на кухненския блок, изградени санитарни възли, подменена подова настилка. Нужда от ремонт на покрив, саниране на сградата, изграждане на нова ограда, подмяна на мебели
ДГ „Мечта“	гр. Дупница, з-д Хо Ши Мин	40	30	1	Саниране на сградата, необходимост от ремонт на методическата стая, смяна на дограмата, смяна на подовата настилка.
ДГ „Детелина“	гр. Дупница	136	142	5	
ДГ „Детелина“	с. Бистрица	67	54	3	
ДГ „Зора“	гр. Дупница	113	113	4	
ДГ „Зора“	с. Самораново	39	39	2	
ДГ „Зора“	гр. Дупница, ул. "Изгрев" 24а, кв. Таушаница	49	49	2	
ДГ „Зора“	гр. Дупница, Ул. „Клисура“2	41	41	2	
ДГ „Калина“	гр. Дупница	256	251	8	
ДГ „Слънце“	гр. Дупница, ул. „Бачо Киро“ 18	122	111	4	
ДГ „Слънце“	гр. Дупница, бл. 6, жк „Бистрица“	30	17	1	
ДГ „Радост“	с. Яхиново	107	96	4	
ДГ „Радост“	с. Червен брег	30	26	1	
ДГ „Радост“	с. Крайници	52	43	2	

Източник: Община Дупница

На територията на община Дупница са разположени половината от детските градини с 33% от всички места в област Кюстендил по данни на НСИ.

Детските градини имат необходимост от разширяване, за да поемат желаещите деца. Сградите на детските градини са ремонтирани и са в добро състояние, необходимо е да се реновира площадковата инфраструктура на всяка една от тях.

Училища

Тенденцията за общо намаление броя на учениците, както в страната, региона и областта, може да се наблюдава и на територията на община Дупница. Броят на училищата в периода 2011-2020 г. намалява от 18 на 14, в резултат от намаляващия брой на учениците във възрастовите групи до 19 г.

Таблица 16: Брой училища (начален, прогимназиален и гимназиален етап) през съответната учебна година

2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
18	15	15	15	15	14	14	14	14

Източник: НСИ

Понастоящем образователната мрежа на община Дупница е изградена от 7 основни училища, 2 средни, 1 профилирана и 1 професионална гимназия с общинско финансиране, 3 професионални гимназии на държавна издръжка. Ти от основните училища, които осигуряват обучение и образование в начална и основна степен са в селата Яхиново, Крайници и Самораново. Останалите 4 са на територията на града, която покриват относително равномерно.

Таблица 17: Училища (общински и държавни) през учебната 2019/2020 г.

Училище (основно, СУ)	Населено място	Брой ученици	Брой паралелки	Статут	Район на обслужване	Реализирани дейности по ремонт, модернизация. Необходимост от подобряване
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	гр. Дупница	401	18	Средищно и иновативно училище	Втори район на обхват	
СЕУ „Св. Паисий Хиландарски“	гр. Дупница	1009	41	Средищно чилище	Трети район на обхват	
ОУ „Неофит Рилски“	гр. Дупница	485	21	Средищно училище	Втори район на обхват	
ОУ „Христаки Павлович“	гр. Дупница	153	8		Първи район на обхват	
ОУ „Евлоги Георгиев“	гр. Дупница	393	19	Иновативно училище	Първи район на обхват	
СУ „Св. Кл. Охридски“	гр. Дупница	238	13	Средищно училище	Трети район на обхват	Направен е основен ремонт на 2 сервиз- ни помещения, основен ремонт на обща помещения. Необходимост от вътрешен ремонт на класни стаи и

нужда от 2 сервиз-ни помещения.					
ОУ „Христо Ботев“	с. Крайници	95	7	Средищно училище	Четвърти район на обхват
ОУ „Христо Ботев“	с. Самораново	82	8		Четвърти район на обхват
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Яхиново	68	5		Четвърти район на обхват
ПГ „Христо Ботев“	гр. Дупница	606	25		Трети район на обхват
Професионална гимназия "Акад. С. П. Корольов"	гр. Дупница	292	14	Държавно училище – професионална подготовка	
Професионална гимназия по облекло и стопанско управление	гр. Дупница	216	11	Държавно училище – професионална подготовка	
Професионална гимназия по транспорт	гр. Дупница	99	5	Държавно училище – професионална подготовка	
ПГХВХТ	гр. Дупница	215	10	Осигурява Професионална подготовка	Втори район на обхват

Източник: Община Дупница

В този си вид, образователната система на територията на общината осигурява достъп до начален, основен и среден (общообразователен и професионален) етап на образование, както и възможности за професионална квалификация след завършено средно образование.

Резултатът от учебната 2020/2021 г. 3652 е общия брой ученици в Дупница в общинските учебни заведения, а първолаците са 314. Най-много са в СЕУ "Св. Паисий Хилендарски" - 80, в "Св.Св. Кирил и Методий" са 54, в ОУ "Евлоги Георгиев" 52, ОУ "Неофит Рилски" - 48, "Климент Охридски" - 25, ОУ "Христо Ботев" село Крайници - 20, "Св.Св. Кирил и Методий" село Яхиново - 15, ОУ "Христати Павлович"-14 и ОУ "Христо Ботев" село Самораново - 6 първолаци.

На територията на общината и областта няма регистрирано висше училище. Най-близките такива са разположени в Благоевград, Перник и София.

На територията на общината функционира Дом за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа „Олга Стоянова“ и множество частни школи. Извън системата на народната просвета, жителите на община Дупница могат да придобиват и подобряват чуждоезиковите си умения в четири центъра - езиков център „Алфа“, школата за чуждоезиково обучение към читалище „Зора“, училища „Европа“ и езиковите курсове към Териториалната организация на НСТ - Дупница.

Според регистъра на Националната агенция за професионално образование и обучение, в община Дупница има 7 центъра за професионално обучение с актуална регистрация, където жителите на общината, навършили 18 години, биха могли да подобрят или сменят професионалната си квалификация, както и да придобият ключови компетентности за текстообработка, работа с компютърна техника, общуване на чужди езици. Няма регистриран център за информация и професионално обучение, който би могъл да се ползва от младежите на възраст под 18 години в областта на професионалното ориентиране и първите стъпки в професионалното им изграждане. Центровете за професионално обучение са място за валидизиране на знания и умения придобити чрез неформално или самостоятелно обучение. В процес на допълнително разкриване са нови центрове за професионално обучение на територията на общината.

По ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г. е финансирано изпълнението на проект "Подобряване на образователната инфраструктура в гр. Дупница", изготвен съгласно одобрения ИПГВР на община Дупница, на стойност 1 126 162 лв. Проектът Включва:

1. Обновяване на инфраструктурата на ОУ Неофит Рилски, като се изгради нова сграда за практикуване на различни спортове, с обща площ около 270 кв.м., която ще даде възможност да се организират и провеждат спортни и културни мероприятия на училището.
2. Изграждане на ново Обединено детско заведение в ж.к. Бистрица в гр. Дупница за 88 деца, разпределени в четири групи.

Основни изводи

- В община Дупница е развита инфраструктура на образованието, даваща възможности за получаване на основно, средно и професионално образование. Това е обусловено от функциите на общината и броят на контингентите в училищна възраст.
- Разкрити са 7 центъра за професионално обучение, където жителите на общината, навършили 18 години, биха могли да подобрят или сменят професионалната си квалификация, както и да придобият ключови компетентности за текстообработка, работа с компютърна техника, общуване на чужди езици и др.
- Възможностите за придобиване на образование, в т. ч. професионални умения, формират благоприятна образователна структура на населението, като близо 1/3 от активното население в общината е със средно образование.;
- Същевременно се отбелязва изоставане при постигането на целите за включването на ромите в образователната система и намаляването на относителния дял на младите хора, незаети в трудова дейност, образование или обучение, ще изисква допълнителни действия в това отношение.
- Недостатъчно ефективен опит за навлизане на цифрови технологии в училищата и обучение в домашна среда. Липса на система за повишаване на компетентността на учителите за работа във все по-дигитализираща се среда;

- Необходими са допълнителни ресурси за подобряване на базите с иновативни инструменти/ инструментариум за осигуряване на условия за изграждането на адекватна учебна среда, отговаряща на нивото на съвременните технологии и образователни изисквания.
- Приоритетите на общината в сферата на образованието са насочени към: постигане на максимален обхват на децата в задължителна училищна възраст, осигуряване на равен достъп до качествено образование на всички ученици;

1.5 Здравна инфраструктура и здравни услуги

По данни на НСИ област Кюстендил през 2019 г. се характеризира с един от най-високите коефициенти на обща смъртност (20.6‰) сред областите в страната (при 15.5‰ средно за страната) и най-висока при мъжете - 23.2 ‰, след област Видин -23.4 ‰, при средна стойност -16.6‰).

В структурата на смъртността по причини през 2018 г. в областта не се наблюдават съществени промени. Основна причина за умиранията остават болестите на органите на кръвообращението, чийто интензитет е 1091.1 на 100 хил.д. от населението. Сред тях най-голяма е честотата на умиранията от мозъчносъдови болести и исхемична болест на сърцето. На второ място са умиранията от новообразувания, чийто интензитет през последната година намалява и е 341.5 на 100 хил.д. от населението, но смъртността е значително по-висока от средната за страната (248.6). На трето място следват болести на дихателната система (69.3 на 100 хил.д. в областта спрямо 60.4 – за страната). Останалите причини за смъртност са с по-нисък интензитет в областта спрямо средния за България.

В община Дупница здравеопазването е добре развито, предоставящо специализирани медицински услуги, представено от извънболнична и болнична лечебна помощ. Извънболничната помощ включва първична извънболнична медицинска помощ и стоматологична помощ.

Таблица 18: Видове лечебни заведения по нива на обслужване (доболнична и болнична помощ, центрове за спешна медицинска помощ, диспансери, рехабилитационни центрове и др.), капацитет; 2020 г.

Населено място	Лечебни и здравни заведения	Брой легла	Персонал	Физическо състояние. Реализирани дейности по ремонт, модернизация. Необходимост от подобряване
гр. Дупница	МБАЛ „Св. Иван Рилски“ ЕООД, Дупница	180 легла	208 д. (към 08.2020 г.	Ремонт на Фтизиатрично отделение, където е обособен изолатор за пациенти с Covid 19, нова апаратура и нов респиратор.
гр. Дупница	МБАЛ „Св. Иван Рилски - 2003“ ООД, Дупница	165 легла		

гр. Дупница	ФСМП Дупница	0 легла	55 д.	Очаква се да се модернизират спешните центрове по проект на ЕС, за ФСМП Дупница са предвидени 3 нови линейки
гр. Дупница	Медицински център „Асклепий“ - Дупница	0 легла	25 д.	Постоянно се извършват дейности по ремонт и модернизация на центъра.

Източник: Общ. Дупница

МБАЛ „Св. Иван Рилски“ ЕООД е общинско дружество. Отделението по физикална медицина и рехабилитация е закрито, като е отпаднала и дейността по физикална и рехабилитационна медицина. Наличната база е 180 легла.

В МБАЛ „Св. Иван Рилски – 2003“ ЕАД се извършват дейности по клинични изпитвания на лекарства и медицинска апаратура, съгласно действащото в страната законодателство. Наличната база е 165 легла.

Двете многопрофилни болници обслужват населението на общини: Дупница, Сапарева баня, Бобошево, Рила и Кочериново.

В община Дупница функционират и *лечебни заведения за специализирана извънболнична помощ* както следва: 40 индивидуални практики за специализирана медицинска помощ, 3 индивидуални практики за специализирана дентална медицинска помощ, 6 медицински центъра, 3 медико-диагностични лаборатории, 4 медико-технологични лаборатории и 1 хоспис.

Общинската система за *спешна медицинска помощ* се състои от филиал на Центъра за спешна медицинска помощ - Кюстендил в град Дупница, който обслужва населението на общините Дупница и Бобошево и спешни кабинети за пациенти на общопрактикуващите лекари от Дупница и съседните общини в двете местни болници (към функциониращите в тях медицински центрове). Сериозен проблем за дейността на филиала на Центъра за спешна медицинска помощ в Дупница, както за системата на спешната помощ в цялата страна, е кадровото обезпечаване с лекарски персонал. Доколкото това е изцяло управлявана от държавата дейност, решението на тези проблеми зависи от провежданите на национално ниво политики, като възможностите за местно влияние върху осигуряването на човешки и материален ресурс са силно ограничени.⁷

Осигуряването на достъп до медицинска помощ за населението в селата на общината, особено отдалечените, както и с преобладаващо възрастно население, е важен социален въпрос за решаване в настоящия програмен период пред местната общност и управлението в общината. Транспортната достъпност на здравните заведения, особено филиала за спешна медицинска помощ в гр. Дупница за територията на община Дупница, според данните в анализа на Концепцията за развитие на спешната медицинска помощ в Република България 2014- 2020 г., е в рамките до 20 минути. В този контекст, местната здравна система покрива общностните стандарти за бързина на достигане до мястото на инцидента и осигуряване на първа медицинска помощ.

⁷ Данните са от проекта за Общ устройствен план на община Дупница

Брой лекари и стоматолози

В болничните заведения на област Кюстендил през 2018 г. на 10 хил. души от населението⁸ задоволеността с лекари е 36.8, при средно за страната - 42.7. Осигуреността с легла на 100 хил. души от населението в болничните заведения на областта през 2018 г. е 807 (за ЮЗР – 715, за страната 760). Делът на общопрактикуващите лекари от общия брой лекари в областта е 20.2% (за страната - 15.1%).

Община Дупница е добре осигурена с *общопрактикуващи лекари* община в област Кюстендил. Показателят, по данни на Регионалната здравна инспекция, е 8 *общопрактикуващи лекари* на 10 000 души в община Дупница, при средна стойност за областта от 7.3 и за община Кюстендил - 7.1. 31 от лекарите работят в индивидуални практики, а 32 - в групови практики. 3 от индивидуалните лекарски практики са разположени извън града - в селата на общината. Броят на общопрактикуващите лекарите в последните години е почти без съществена промяна. *Лекарите по дентална медицина* в община Дупница са 41 - 40 в града и само един в селата на общината. По данни на РЗИ броят на лекарите по дентална медицина намалява.

Оценка за обезпечеността на жителите на община Дупница с лекари и зъболекари може да се направи в рамките, които дава за здравен район Дупница Националната здравна карта. Документът определя 31 лекарски практики, 25 от тях са в град Дупница, за да обслужват населението и на селата Пиперево и Блатино. Концентрацията на лекарски практики, според здравната карта, в града е почти 81%. Селата Бистрица, Яхиново, Крайници, Джерман, Баланово и Дяково са определени за по една лекарска практика. 63 са предвидените лекарски практики по дентална медицина, 57 или 90% от тях са концентрирани в града, като е предвидено да обслужват населението на селата Пиперево, Блатино, Баланово, Палатово и Грамаде. Жителите на селата Бистрица, Самораново, Яхиново, Крайници и Джерман се обслужват от по една дентална практика, като населението на с. Крайни дол се обслужва от практиката в с. Джерман. Жителите на село Червен брег е предвидено да се обслужват от две дентални практики. Съпоставката между съществуващото положение в община Дупница и рамките на НЗК показват, че не е постигнато както оптималното ниво на осигуреност с лекари и зъболекари в общината, така и оптималното им разпределение за обслужване на населението в гради и селата на общината.⁹

В община Дупница са изградени 1 детска ясла, в общинския център Дупница.

Таблица 19: Детски ясли в община Дупница

Детска ясла	Населено място	Учебна година	Брой обхванати деца	Реализирани дейности по ремонт, модернизация. Необходимост от подобряване
-------------	----------------	---------------	---------------------	---

⁸ Данни на НСИ

⁹ Проект за Общ устройствен план на община Дупница

ПДЯ "Пролет"	гр. Дупница	2018/ 2019	Деца ясла – 110 Деца млечна кухня - 165	Реализирани дейности по ремонт, модернизация – Детска площадка по проект на ПУДОС. Необходимост от подмяна на мебели.
ПДЯ "Пролет"	гр. Дупница	2019/ 2020	Деца ясла – 112 Деца млечна кухня - 165	Реализирани дейности по ремонт, модернизация – не. Необходимост от подмяна на мебели.

Източник: Община Дупница

Основни изводи

- Значителната част от населението (над 15 %) не е обхванато от социалното здравно осигуряване. Разликата в обхвата на населението засяга в различна степен дългосрочно безработните и ромското население.
- Обезпечеността със здравни услуги на територията на община Дупница може да се характеризира като добра.
- В община Дупница здравните заведения и здравните грижи, като цяло, са съсредоточени в общинския център. Достъпът на населението от населените места, извън град Дупница, е сравнително удобен, проблем е спешната медицинска помощ за отдалечените населени места.

1.6 Социални услуги

В община Дупница социалната дейност е развита на основата на потребностите от социални услуги, в партньорство със заинтересованите страни в общината. Тя обхваща уязвими общности и различни възрастови групи на територията на общината. Те са съсредоточени основно в град Дупница, поради концентрацията на население в града.

Таблица 20. Социални услуги в община Дупница

Наименование	Населено място, адрес	Капацитет	Заети
Социални услуги в общността на територията на общината			
Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания (ЦНСТ)	гр. Дупница, ул."Велико Търново" № 35А	14	14
Център за обществена подкрепа (ЦОП)	гр. Дупница, ул."Солун" 4	20	28
Център за обществена подкрепа "За да има участие в детските очи" (ЦОП)	гр. Дупница, ул."Велико Търново" № 2	20	25
Дневен център за деца с увреждания	гр. Дупница, ул."Велико Търново" № 8	20	40
Център за социална рехабилитация и интеграция на деца (ЦСРИД)	гр. Дупница, пл."Свобода" 1	40	59
Дневен център за възрастни хора с увреждания	гр. Дупница, ул."Солун" 4	20	18

Източник: Община Дупница

Социалните услуги в общността на територията на общината са представени от:

- *Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания (ЦНСТ).* През 2014 г. в община Дупница по Проект „ЦНСТ НАДЕЖДА“, разкрит с финансова подкрепа по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013. Целта на социалната услуга ЦНСТ е да създаде среда близка до семейната и да предостави грижа и подкрепа адекватна на индивидуалните потребности на деца и младежи, като бъдат подпомогнати и обучени за самостоятелен начин на живот. Потребителите ползват всички услуги в общността - личен лекар, стоматолог, спешен център. Включват се в провеждането на различни мероприятия, организирани с деца от детски градини, училища, с които съвместно празнуват. От 2015 г. услугата е делегирана от държавата дейност.
- *Центрове за обществена подкрепа (ЦОП).* Социалната услуга е дългосрочна, предоставяна в общността, с цел подкрепа на деца в риск и на техните семейства за изграждане на благоприятна семейна среда и интеграция в общността. В Центровете за обществена подкрепа се предоставят следните услуги: психологическо консултиране; социално консултиране; подкрепа за превенция изоставянето на деца и настаняването им в специализирани институции; подкрепа при реинтеграция на деца в семейна среда; обучение на кандидати за осиновители, на деца и младежи, на доброволци, на професионалисти по заявка; обучение и оценка на кандидати за приемни родители; превенция на отпадането от училище; превенция на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни; информиране за социалните услуги на територията на общината; подпомагане на социалната интеграция чрез развитие на мрежа за подкрепа.
- *Дневен център за деца с увреждания.* Центърът предоставя комплекс от социални услуги, осигуряващи: включваща, приемаща и стимулираща среда за деца и младежи с увреждания; подкрепа на социалното, емоционалното и културно развитие на всеки потребител; специализирано оборудване и обзавеждане, в зависимост от конкретните потребности на потребителите; оценка на нуждите на детето; изготвяне на индивидуален план за всеки потребител; планиране на интервенции според установените проблеми; оказване на подкрепа на лицата и техните семейства.
- *Център за социална рехабилитация и интеграция на деца (ЦСРИД).* Предоставянето на услугата ЦСРИД цели подкрепа на индивидуалното развитие, поддържане и придобиване на нови способности и самостоятелност на деца с различни вид и степен на увреждане, както и подкрепа на деца от различни рискови групи, чрез целенасочени дейности за интеграция и превенция на социалното изключване. Услугата включва разнообразни консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, насочени към създаване, поддържане и разширяване на социалните умения, както и обучение за водене на самостоятелен начин на живот. Консултативните дейности са насочени към кандидат-

потребителите, потребителите и/или към техните близки. Предвижда се увеличаване на капацитета на ЦСРИ за деца и се планира разкриването на ЦСРИ за лица в отговор на идентифицираните нужди и обхващане на поне 60-70% от децата и лицата с увреждания и техните семейства. Предоставяне на мобилни услуги като общинска дейност за достигане на услугата до всички населени места.

- *Домашен социален патронаж* е услуга, финансирана от община Дупница. Включва следните дейности за патронираните лица: ежедневно приготвяне и доставяне готова храна /обяд и вечеря/ по домовете. Социален работник посещава по график патронираните лица по домовете, като им оказва съдействие при подготовката и подаването на документи за ползване на различни административни услуги, свързани със социалното подпомагане. Медицинска сестра посещава патронираните лица и оказва долекарска помощ като: осъществява контакт с личните лекари; закупува необходимите им лекарства; придружава патронираните лица при посещенията им до личния лекар; съдейства при изготвянето на необходимите документи за явяване пред ТЕЛК. Санитарен работник/домашен помощник по график посещава патронираните лица и извършва следните услуги: поддържане личната хигиена на лицето и хигиената в жилищните помещения, обитавани от него. Към Домашния социален патронаж се предоставя и услуга *Диетичен стол* за нуждаещите се от диетично хранене, с поставена диагноза и лекарско предписание. Предвижда разширяване на дейността, чрез използване възможността за финансиране/дофинансиране по програми и проекти на европейските структурни фондове.
- *Диетичен стол*. Услугата е за нуждаещите се от диетично хранене, с поставена диагноза и лекарско предписание. Таксата, която заплащат диетично столуващите е в размер на 1,80 лв. за един обяд.

В община Дупница е създаден капацитет за разработване и реализиране на проекти в социалната сфера, които финансово подкрепят реализирането на социалната политика на територията на общината и осигуряват възможност за развиване на широка мрежа от социални услуги. В анализирания период социалните услуги в общината са подкрепени от редица проекти, реализирани с европейски фондове.

Чрез **ОП "Региони в растеж" 2014-2020** са подкрепени следните проекти:

- **Център за настаняване от семеен тип за деца** (Дом и семейство за всяко дете от Община Дупница), с дата на приключване до октомври 2019 г. Проектът подкрепя изграждането на нов обект на социалната инфраструктура в процеса на деинституционализация чрез ново строителство;
- Проект **„Подай ръка!“**, с дата на приключване: юни 2020. Проектът осигурява разширяване на дейността и повишаване на ефективността на предоставяните услуги чрез реструктуриране/обединяване със съществуващи услуги и превръщането на Център за социална рехабилитация и интеграция в **Дневен център за подкрепа на деца с**

увреждания и техните семейства, а така също и да изгради ново Преходно жилище за деца от 15 до 18 годишна възраст изцяло в унисон с новия модел и кореспондира с Картата на услугите за подкрепа в общността и в семейна среда и предвидените реформи в социалното законодателство.

- **Строителство на Център за временно настаняване /ЦВН/,** с дата на приключване на проекта – май 2022. Центърът е с капацитет 10 места, като място за живеене на бездомни лица със срок не повече от 3 месеца в рамките на календарната година, който при необходимост може да се удължава до 6 месеца, ще предоставя съдействие за включване в курсове за квалификация и преквалификация и/или за намиране на работа, както и за социална адаптация на потребителите.

Чрез **ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020** се финансират проектите:

- **Алтернатива за ранно детско развитие.** Разкриване на Център за ранна интервенция за деца с увреждания, с дата на приключване 31.12.2021. Проектът е насочен към предоставяне на социални услуги и подкрепа на децата и семействата в риск за изграждане на здрава семейна среда, предоставяне на услуги за деца с увреждания и техните семейства, прилагане на мерки за ранна диагностика и навременна интервенция, предоставяне на социална услуга Център за ранна интервенция за деца с увреждания, осигуряване на подкрепа на уязвимите семейства за превенция на рисковото поведение и negliжиране и гарантиране на равен достъп на децата от рискови общности и уязвими групи до качествено образование и здравеопазване.
- **Разкриване на Център за почасово предоставяне на услуги за социално включване в общността или в домашна среда** в община Дупница (стартиране: 01.01.2016 – приключване: 30.11.2017). Проектът цели превенция на риска и намаляване на последиците от социалното изключване и бедността на хората с увреждане и хора над 65 г. в невъзможност за самообслужване чрез апробиране на иновативна дистанционна услуга за наблюдение „Телекеър“ за превенция на съществуващи рискове за здравето в домашна среда на хора с увреждания и хора над 65 г. в невъзможност за самообслужване; надграждане резултатите от изпълнението на проект по процедура „Нови алтернативи“.
- **Дневен център за възрастни хора с увреждания** - шанс за активното включване (стартиране: 27.04.2017 – приключване: 27.12.2018).
- **Дом и подкрепа за всяко дете** (стартиране: 16.12.2019 – приключване: 16.12.2023). Проектът „Дом и подкрепа за всяко дете“ цели създаване и реализиране на устойчив модел за деинституционализация на грижите за деца, лишени от родителски грижи и деца в риск, чрез разкриване и предоставяне на нови резидентни услуги в община Дупница – ЦНСТ за деца и Преходно жилище за деца от 15 до 18 години. Изпълнението на процедурата ще обезпечи предоставянето на новите услуги в общността,

за които е изградена подходяща инфраструктура със средства от Оперативна програма „Региони в растеж“. В тази връзка за Община Дупница бяха предоставени средства за изграждането на необходимата социална инфраструктура за разкриването на двете нови резидентни услуги чрез проектите "Подай ръка" /за Преходно жилище/ и "Дом и семейство за всяко дете от Община Дупница" /за ЦНСТ/.

- **Осигуряване на топъл обяд в община Дупница**, финансира се по Оперативна програма за храни 2014-2020 г.
- **Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 2 (стартиране: 14.06.2019 – приключване: 14.12.2020).** Проектът предвижда предоставяне на почасови мобилни интегрирани здравно-социални услуги за 123 потребители - възрастни хора над 65 г. с ограничения или невъзможност за самообслужване и хора с увреждания и техните семейства на територията на Община Дупница за период от 12 месеца чрез различни по характер и структура дейности – медицински, психологическа подкрепа и консултиране, комунално - битови услуги и др.
- **Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 3 (стартиране: 14.06.2019 – приключване: 14.12.2020).** Дейностите по проекта са насочени към лица, за които е налице социална необходимост от почасови услуги като по този начин се защитава обществения интерес и се отговаря на нуждите на населението от превенция разпространението на COVID-19.

Основни изводи:

- Община Дупница полага усилия за развитие и усъвършенстване на предоставяните социални услуги на територията на общината;
- Предлагащите социални услуги на територията на общината не успяват да покрият реалните потребности и не обхващат всички рискови групи. По отношение на рисковите групи деца, развитите социални услуги подкрепят преди всичко децата с увреждания. Недостатъчен е и броят услуги за хора с увреждания, които да отговарят комплексно на потребностите. Извън подкрепа остават рискови групи в малките населени места.
- Недостатъчен брой услуги за възрастни хора, които да отговарят комплексно на потребностите им и невъзможност за предоставянето им във всички населени места на територията на общината;
- Недостатъчни финансови ресурси, което често става причина за социалното изключване на възрастни хора и настаняването им в институция;
- Очертава се необходимост от повишаване ефективността на структурата и професионалния капацитет на персонала, както и повишаване на контрола относно спазването на критериите и стандартите за предоставяне на социални услуги;

- Едни от успешните социални услуги за подкрепа на семействата при полагане на грижи за зависим член от семейството са услугите „личен асистент“, „социален асистент“ и „домашен помощник“;
- Необходимо е предприемане на допълнителни мерки в посока подобряване на координацията между социалната и здравната системи с оглед постигането на практически резултати и предоставянето на качествени интегрирани услуги за деца, възрастни хора и хора с увреждания.
- Деинституционализацията на грижите за деца и възрастни ще продължи да утвърждава коренната промяна в социалните услуги в община Дупница.

1.7 Култура и културно наследство

1.7.1 Културни институции

Културните институции на територията на общината са културно-образователни институции, които стимулират културните, исторически и творчески традиции, социализират културното наследство, публично представят творчески продукти в областта на театрални сценични, музикални и танцови изкуства.

В Дупница функционира *общински исторически музей и етнографската експозиция* в къщата на Жельо Демиревски.

Общинският исторически музей е създаден с решение на Общинския съвет от 8 май 1992 г. и разполага с архив от около 8000 движими паметници на културата. Общинският музей досега няма действаща експозиция и не отчита приходи и постъпления поради липса на експозиционна площ. Институцията ползва помещения в сградата на Младежки дом – Дупница.

Етнографска експозиция действа в къщата музей „Жельо Демиревски“. Обектът е обновен в рамките на проект „Планините си подават ръце“. Ползва се като място за културни събития в града.

Къщата музей на Станке Димитров изпълнява функциите на фондохранилище на Общински музей и Общинска художествена галерия. Двете сгради са образци на градската архитектура в България от началото на XX век, които естествено се вписват в архитектурната среда на града.

Общинската художествена галерия ползва за основна експозиционна площ на втория етаж на Околийската къща и в отделни случаи - вътрехрамовото пространство на Джамята, с която са регистрирани като паметници на културата в ансамбъл. В момента художествената галерия има фонд от около хиляда картини. Една част от картините са на стари майстори, а друга - на съвременно изкуство. Галерията разполага с 37 рисунки на Владимир Димитров - Майстора. Голяма част от фонда се състои от творби на Патрики Сандев. В състава на колекциите са творби на Райко Алексиев, Добри Добрев, Димитър Топлийски, Георги Алайков, Асен Ушев, Димитър Казаков - Нерон, Владимир Пешев и др. Галерията организира изложби на творци от страната и чужбина, както и поетични вечери, представяния и други.

Общински драматичен театър „Невена Коканова“ е създаден през 1991 г. Той е единственият театър в община Дупница и района на общината. Театърът се помещава в реконструираното през 1983 г. читалищно крило. Разполага със зрителна зала с 420 места. Сградата е ремонтирана със средства на Националния доверителен екофонд през 2013 г. Театърът има собствена театрална трупа и програма, включително с гастроли в страната.

В община Дупница има общински духов оркестър (с критично намаляващ състав по възрастови причини) и общински мажоретен състав, създаден през 2010 г., два хорови състава - мъжки хор „Св. Иван Рилски“ и смесен хор „Рилски звуци“, 6 фолклорни танцови ансамбъла, от които „Актавис“ и ансамбъла към читалище „Зора 1858“, 2 танцови формации за съвременно танцово изкуство - „Денс машин“ и „Вива“, детска фолклорна група „Крайниче“. В с. Джерман функционира самодейна кукерска група, а в града е съставът за стари градски песни „Ноктюрно“. Към самодейните групи е и клуб „Здраве“ на ветераните-спортисти. Всички танцови групи, ансамбли и състави, като изключим фолклорен танцов ансамбъл „Актавис“, функционират като част от дейността на читалищата и общинските училища.

Основният вид и най-масов обект за развитие на културни дейности в община Дупница са читалищата. На територията на общината са функционират 13 читалища (в град Дупница - 6 бр. НЧ, а в селата – 7). В читалищата се развива разнообразна самодейна културна дейност (музикална, танцова, фолклорна, фестивална, образователно-просветна), разполагат с библиотечен фонд, запазили са традициите и съхранен бит. Читалище „Зора“ в Дупница е основано през 1858 г. С оформяне на новия административен център на града е изградена съвременна, модерна сграда, в която се помещават читалище, библиотека и театър.

Материалната база на читалищата се определя като добра. Финансовите средства за издръжка на читалищата в общината обаче са недостатъчни.

Културните институции в общината са представени в таблица 20.

Таблица 21: Вид и местоположение на обектите на културата към 2020 г.

Населено място	Читалище	Музеи	Други обекти на културата
гр. Дупница	НЧ „Зора 1858“		
гр. Дупница		Исторически музей- Дупница	
гр. Дупница			Общински Драматичен Театър „Невена Коканова“
гр. Дупница	НЧ „Генерал Георги Тодоров-2011“		
гр. Дупница			Изложбена зала „Околийска къща“
гр. Дупница	НЧ „Пейо Кр. Яворов - 1978“		
гр. Дупница			Изложбена зала „Джамията“

Населено място	Читалище	Музеи	Други обекти на културата
гр. Дупница	НЧ „Спартак 2006“		
гр. Дупница			Жельовата къща
гр. Дупница	НЧ „Пенчо Славейков - 1978“		
гр. Дупница			Къща-музей Станке Димитров- Марек
гр. Дупница	НЧ „Христо Ботев 1978“		
с. Яхиново	НЧ „Пробуда 1939“		
с. Червен брег	НЧ „Христо Ботев - 1911“		
с. Баланово	НЧ „Пробуда 1902“		
с. Джерман	НЧ „Пробуда 1926“		
с. Самораново	НЧ „Пробуда 1927“		
с. Бистрица	НЧ „Светлина 1927“		
с. Крайници	НЧ „Развитие 1910“		

Източник: Община Дупница

Община Дупница ще реализира проект за „Преустройство и смяна на предназначение на Младежки дом в Градски исторически музей“, с комбинирано финансиране от Оперативна програма „Регионално развитие 2014-2020“ и финансов кредит. Проектът предвижда създаването на три тематични експозиционни зали – „Археология“, „Етнография“ и „История на Дупница и района в ново и най-ново време“, зала за временни и гостуващи изложби и др. В проекта е заложена и зала за аудиовизуални презентации, която ще предоставя възможност на посетителите на музея да придобият знания чрез разработени аудиовизуални продукти-3D анимации, филми, холограмни модели и други. Към съпътстващата инфраструктура на Музея ще има детски образователен център, магазин за сувенири, кафе, като в рамките на дейностите ще се ремонтира и съществуващата ритуална зала.

Културният календар на община Дупница е разнообразен – честване на празници, фолклорни и литературни вечери, годишнини на творци и културни институции, срещи с писатели, представяне на книги, тематични беседи, организиране на изложби, концерти, конкурси, летни читални за децата, общоселски празници, фолклорни събори, организиране на мероприятия за децата и др. Календарът на събитията в Дупница е една от най-четените и често посещавани рубрики в сайта на община Дупница.¹⁰

1.7.2 Културно наследство

В град Дупница се намират редица паметници на културата, чието ситуиране формира историческото развитие.

Часовниковата кула, гр.Дупница, датираща от 1782 година, е символът на гр. Дупница. Изградената в Дупница бейска бойна кула в западната част на

¹⁰ <https://dupnitsa.net/>

Градската градина има 4 "мазгала" (бойници) за отбрана. Приспособена е за часовникова към последното десетилетие на XVIII век (1790-1800) по поръчение на Дупнишкия аянин Сюлейман – Карагалията. През 1993 г., по инициатива на Историческия музей, е обновен часовниковият механизъм. Днес в кула от XVI-XVII век действа част от часовников механизъм от XVIII век и съвременна електроавтоматика и електроника от XX век.

Местността Кулата (Костницата) се намира в гр. Дупница на възвишение, ориентирано в северна посока. Археологическите проучвания на местността показват, че там е била изградена ранновизантийска крепост от V-VI в. и просъществувала до XII в. По сведения от легендите по-късно там се е издигала Дупнишката крепост, разрушена от турския пълководец Лала Шахин. През 1994 г. е възстановена костницата на загиналите във войните 1912-1918 г.

Паметникът-костница на участниците в Междусъюзническата, Балканската и Първата световна война от Седма Рилска Дивизия (открит и обновен е през 2001 г.) и Паметник на загиналите воители през Балканската и Първата световна война, са част от паметниците в общината.

В град Дупница са изградени *10 православни храма*, като по-значимите са:

- *Църква "Св. Никола".* Архитектурен паметник на културата, датиращ от 1844 г., като има артефакти свързани с мястото още от XIV в. Изграждането на храма според някои автори е дело на Майстор Миленко, който по-късно изгражда църквата на Рилския манастир. Тя представлява трикорабна базилика с вътрешни куполи, уникална акустика и масивен дърворезбован иконостас, който е художествен паметник на културата. Библейските мотиви са изографисани от иконописци от Самоковската и Дебърската школи.
- *Църква "Св.Богородица",* датираща от 1815 г. Артиката е правена през 1822 или 1836 г. През 1927-1929 г. е изменена предната ѝ фасада с вграждане на камбанария. В нейния двор е била клисарницата, старото училище и направената през 1874 г. читалищна сграда. По-голямата част от постройките са били вкопани в земята. През XIXв. тя е епископска църква. Тук е служил Самоковския митрополит, тъй като храмът е бил най-представителният за времето си в Самоковската епархия и център на църковно-националните борби през Възраждането. Уникалното при нея е вграждането на паметна плоча на камбанарията на която са имената на загиналите за освобождение и обединение през войните (1912-1918 г.).
- *Църква "Св.Влкм. Георги Победоносец".* Основният камък е положен на 20 юли 1888 г. На фасадата над главния вход по случай 108-годишнината от освещаването е изографисан Свети Георги. Във входната част на салона са 3-те проскинетариума. Величествени на иконостаса са 12-те големи икони изработени и донесени от Киев, които са изключителна рядкост по своята големина в България.

Над града се намират *параклисите* „Свети Спас“, „Света Марена“ и „Света Петка“, също и оброчище „Св. Св. Константин и Елена“.

Във връзка с изработването на Общия устройствен план, както и по повод възможностите, които се откриват за усвояване на европейско финансиране по целеви програми за опазване на културното и историческото наследство, започна **актуализацията** на списъка с недвижими културни ценности в община Дупница.

Основни изводи

- Общината разполага с широк обхват културни институции, творчески състави и разнообразен културен календар.
- Демографският потенциал (средният брой хора, които биха могли да посетят един театър) освен в град София, е най-висок в 10 областни града. Близостта до центровете на театралното изкуство в София и Благоевград може да бъде разглеждана както като рискова за оцеляването на театралното изкуство и публика в Дупница, така и като шанс. Разработването на иновативни културни продукти и ориентирането към различни публики е един от начините за поддържане и развитие на театралното изкуство в Дупница.
- Състоянието на културната инфраструктура е задоволително, като по част от културните обекти на територията на общината предстои модернизация по проекти, финансирани от ЕС или Националния бюджет, а други имат нужда от подобрение на сградния фонд.
- В градските и извънградските територии в общината са налични множество единични архитектурно-строители, художествени и исторически културни ценности, които определят културната идентичност на района и са с потенциал за развитие.
- Опазването и представянето на културното наследство следва да бъде един от основните приоритети на местните и национални власти. Достъпът до него трябва непрекъснато да се разширява, като важна част от този процес е дигитализацията, виртуолната реалност и други цифрови инструменти, които ще спомогнат да се съхрани и представи богатството на културата и традициите в общената и района.
- Културното наследство на общината не е достатъчно изучено, регулирано и социализирано. На територията на общината има множество археологически обекти, съгласно АИС „Архитектурна карта на България“, които са частично проучени и представляват културен потенциал за територията. Към момента липсва информация за обекти на територията на община Дупница, които са с потенциал за определянето им като културна ценност.
- Необходимост от инвестиции в разкриване, експониране и маркетинг на местното археологическо, историческо и културно наследство. Макар и с неголям обем финансови средства ежегодно следва да продължи проучването на обекти в археологическите райони.
- Подкрепата за духовния и културния живот на населението е от важно значение за развитието на населените места в общината, като се запазва

и съхранява в културните центрове читалища, театър, библиотеки, музеи, църкви и др. Инвестициите в този вид инфраструктура ще позволят да се запази културната идентичност и традиции на местната общност и да се повиши качеството на живот.

1.8 Спорт

В община Дупница са изградени следните спортни съоръжения:

- Спортна зала - гр. Дупница, масивна сграда построена е през 1971 г. с обща площ 1250 кв.м и 640 седящи места. Сградата е обновена през 2012 г., като сред реконструкцията капацитета на седящите места нараства на 1508 с РЗП 3756.7 кв.м. През 2005 г. в нея монтирана стена за скално катерене.
- Стадион „Бончук“ в гр.Дупница с площ 81 дка, 20 000 места и масивна трибуна на два етажа. Използва се за футбол и лека атлетика.
- Бейзбол/софтбол стадион в ЖК „Бистрица“, гр.Дупница, с обща площ от 34 дка, трибуни. Няма построени сгради. Стадионът е концесиониран от местния бейзбол и софтбол клуб „Девълз“.
- В общината има един открит плувен басейн, частна собственост, с площ от 280 кв.м. Басейнът е разположен непосредствено до крайградския парк „Рила“ в Дупница.
- В ОУ „Св.Климент Охридски“ се намира единственият закрит плувен басейн на територията на общината, който не функционира от 2007 г.
- Спортен терен с. Яхиново, площ - 24 дка, няма сгради. Използва се за футбол.
- Спортен комплекс с. Червен брег, площ - 20 дка с масивна сграда (съблекалня). Използва се за футбол и хандбал.
- Спортен комплекс с. Крайници, площ - 24 дка, масивна спортна зала и съблекалня. Използва се за футбол, баскетбол и хандбал.
- Спортен терен с. Самораново, площ - 15 дка, няма сгради. Използва се за футбол, тенис на маса и хандбал.
- Спортен терен с. Джерман, площ - 22 дка. Използва се основно за футбол.
- Спортен терен с. Баланово, площ - 15 дка, няма сгради. Използва се за футбол.
- Спортна площадка в ЖК „Бистрица“ за футбол и баскетбол.
- Спортна площадка в ЖК „Дупница“ за футбол, волейбол, баскетбол.
- Спортна площадка в ЖК „Байкал“ за футбол, волейбол, баскетбол.
- Спортни и фитнес съоръжения в рамките на крайградски парк „Рила“ - гр. Дупница.
- Скейтборд площадка при Спортната зала в гр. Дупница.

В долната таблица е представена основната спортна инфраструктура на общината.

Таблица 22: Спортни обекти към 2020 г.

Вид на обекта	Населено място	Капацитет (площ, бр. места)	Физическо състояние. Реализирани дейности по ремонт, модернизация. Необходимост от подобряване
Спортна зала „Дупница“	гр. Дупница	1505 места	Залата е напълно обновена през 2015 г. и отговаря на всички изисквания за международни срещи по видовете спорт, които се провеждат в зала.
Стадион „Бончук“	гр. Дупница	16 050 места	Физическото състояние на обекта е задоволително. Към стадиона са изградени нови помощни игрища с изкуствена тревна настилка. Необходимост от подобряване имат съблекалните, тревната настилка и трибуните.
Стадион по бейзбол и софтбол „Васил Левски“	гр. Дупница	11 дка	Физическото състояние е задоволително, като има необходимост от подобряване на инфраструктурата на базата.
Стадион с. Джерман	с. Джерман		Физическото състояние е задоволително, като има необходимост от строително-монтажни работи и реновиране на базата.
Стадион с. Самораново	с. Самораново		Физическото състояние е задоволително, като има необходимост от строително-монтажни работи и реновиране на базата.
Стадион с. Червен брег	с. Червен брег		Физическото състояние е задоволително, като има необходимост от строително-монтажни работи и реновиране на базата.
Стадион с. Крайници	с. Крайници		Физическото състояние е задоволително, като има необходимост от строително-монтажни работи и реновиране на базата.
Стадион с. Баланово	с. Баланово		Физическото състояние е задоволително, като има необходимост от строително-монтажни работи и реновиране на базата.
Стадион с. Тополница	с. Тополница		Физическото състояние е задоволително, като има необходимост от строително-монтажни работи и реновиране на базата.

Източник: Община Дупница

Най-голямата инвестиция в спортна инфраструктура за наблюдавания период е на търговско дружество - реконструкцията и модернизацията на басейните в парк "Рила" през 2009 г.

На територията на община Дупница действат близо 40 спортни клуба. Над 1 000 деца са включени в спортно-тренировъчната им дейност. Финансирането на спортните клубове се осъществява от бюджетите на съответните спортни федерации и субсидии от общинския бюджет.

Основни изводи

- В община Дупница има добре развита, работеща система от спортни клубове и дейности, активно включващи децата и младежите.
- Същественият проблем в сектора е остарялата и недостатъчна за професионалното развитие на спортните дейности инфраструктура.
- Финансовата възвращаемост на обектите на спортната инфраструктура е много ниска и липсва интерес от частния бизнес за нейното изграждане и поддържане.
- Създадена е правна рамка за регулиране на финансирането и управлението на спортната инфраструктура на местно ниво, която е дефинирана в Наредбата за условията, критериите и реда за финансово подпомагане на спортните клубове и обединените спортни клубове в община Дупница.

1.9 Транспортна и техническа инфраструктура

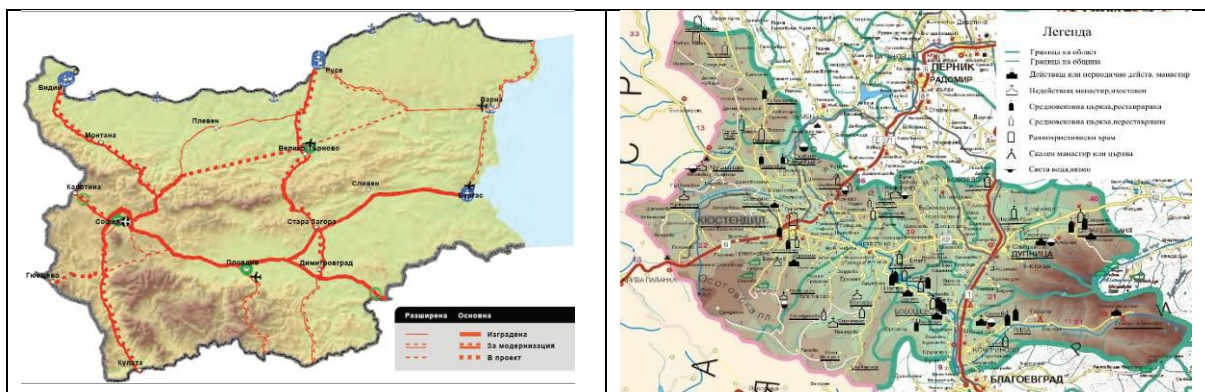
1.9.1 Транспортна инфраструктура

Пътна мрежа

Целите на Плана за интегрирано развитие на община Дупница изискват териториален анализ на обслужването на общината с републиканската и общинска пътна мрежа, който дава база за определяне на нейния потенциал за развитие. Пътищата от по-висок клас ситуират определена община в по-високо териториално ниво, определяйки възможностите за пространствена организация на икономическите, социалните и административните комуникации в по-голям мащаб, респ. с повече други общини и центрове от по-висок ранг. Обратно, обслужването с по-нисък клас пътна мрежа „свива“ комуникациите в по-малък периметър на територията и ограничава възможностите за развитие, особено свързаните с ежедневния достъп до местата за труд и най-належащи услуги за населението.

Групата на **пътищата с международно и национално значение** включва автомагистралите, пътищата I клас и някои от второкласните пътища, категоризирани в европейската мрежа, по които се провежда значителен трафик, включително транзитен. Повечето от пътищата от тази група са част от инфраструктурата на TEN-T мрежата и осигуряват интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни. В пространствено отношение те имат важно значение за интегрирането на територията, както в национален, така и в европейски план. Чрез тях се осигурява достъпа до пристанищата, летищата с международно значение, както и връзките между големите градски центрове, вкл. столицата.

Схема на TEN-T пътна мрежа в България Републиканска пътна мрежа в област Кюстендил

Групата на **пътищата с регионално значение** се формира от пътищата втори и трети клас. Главните функции на този вид пътища са да осигуряват връзките между големите административни и икономически центрове в регионите, както и между самите региони, като съдействат за интеграцията им. Връзките на по-голямата част от общинските центрове с областните градове също са част от функциите на пътищата II и III клас. Същевременно те имат задача да доведат трафика до автомагистралите и пътищата I клас и служат като преразпределители на трафика по пътните артерии с национално и международно значение.

Дължината на изградената републиканска пътна мрежа на територията на област Кюстендил е 629 км, от които само 73 км (11,6%) попадат на територията на община Дупница, но същевременно почти половината от дължината на автомагистралата на територията на областта преминава през община Дупница, което е доказателство за доброто ѝ ситуиране в пространствената организация на РПМ в страната.

Таблица 23: Дължина и структура на РПМ към 31.12. 2019 г.

Статистически райони/области	Пътища общо km	АМ, km	I кл, km	II кл, km	III кл, km
Р България	19879	790	2900	4019	12170
Югозападен район	3422	262	536	623	2001
Област Кюстендил	629	44	85	54	446
Община Дупница	67	23,7	23,3	12,3	7,8

Източник: НСИ

В национален план основните обслужващи пътища за община Дупница се явяват:

- **АМ „Струма“** София–Перник–Благоевград - граница Гърция - формира направлението на коридор „Ориент/ Източно-Средиземноморски“ от основната TEN-T мрежа на юг от София. Автомагистралата е с планирана дължина 172 km, от които в експлоатация са около 100 km, а останалите са в процес на изграждане.
- **Първокласен път I-1** граница Румъния-Видин-Монтана-Ботевград-София-Благоевград-Кулата-граница Гърция (Европейска категоризация **E79**). Пътят е част от коридора на основната TEN-T мрежа -

„Ориент/Източно-Средиземноморски“, като южната част на трасето се определя от АМ „Струма“.

Фигура 18: Републиканска пътна мрежа на територията на община Дупница

Община Дупница има предимството през територията ѝ да преминава **АМ „Струма“**, която формира направлението на коридора от основната трансевропейска транспортна мрежа (TEN-T) – „Ориент/Източно-Средиземноморски“.

Като главна пътна артерия в България и част от основната TEN-T мрежа, автомагистралата осигурява лесна и бърза комуникация на общината с основните транспортни центрове, включително извън страната.

Първокласният път E79 обслужва директно общината, докато автомагистралата подобрява нивото на достъпност в по-широк план. АМ провежда транзитните транспортни потоци в национален и международен план, но посредством пътните възли „Дупница север“ и „Дупница юг“ позволява бързи и лесни комуникации на община Дупница със Столицата, вътрешността на страната и Р. Гърция.

- **Второкласен път II-62** -оп Кюстендил - оп Дупница – Клисурса - Самоков –важна транспортна ос за общината и областта в посока запад-изток. На запад пътят осигурява връзка с областния център Кюстендил и чрез първокласен път I-6 -граница Македония-Гюешево-Кюстендил-Радомир-София-Бургас–и с Р. Македония. На изток връзката със Самоков осигурява транспортните комуникации с градските урбанизационни центрове в ЮЗ район, а след изграждането на скоростен път Рила, по направлението „Дупница–Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“, община Дупница ще получи лесен достъп до националната пътна мрежа от най-висок клас.

Във вътрешнорегионален план, по-прякото транспортно обслужване на община Дупница осигуряват:

- **Третокласният път III-623** (оп Кюстендил -оп Дупница) –Мламолово-Бобов дол-Жедна-Извор-Лобош-Земен-Враня стена-Габрешевци, който фактически обслужва малка част от територията на общината, но прави връзка със съседната община Бобов дол

и прекатегоризирани четвъртокласни

- **Третокласен път III-6204** оп Дупница-Ресилово-Овчарци-Сапарева баня-(оп Дупница-Клисура), като връзка със съседната община Сапарева баня
- **Третокласен път III-6232** Мламолово –Дяково -(Даскалово -оп Дупница), който свързва път III-623 с път I-1 и също обслужва малка част от община Дупница.

Степента на изграденост на РПМ се определя с нейната гъстотата –км/ 1000 км² и за по-добра представа се детайлизира с разбивка на гъстота на пътищата с национално и международно значение и гъстота на регионалните и вътрешнорегионални пътища, предвид различните им функции при обслужването на територията на различните териториални единици.

Таблица 24: Гъстота на републиканската пътна мрежа по класове от общата дължина към 31.12. 2019 г.

Регион/област/община	Гъстота на РП мрежа	Гъстота на АМ	Гъстота на пътища клас I	Гъстота на пътища II и III клас
България	179.1	7.1	26.1	145.9
Югозападен	168.5	12.9	26.4	129.2
Област Кюстендил	204,0	14,3	27,6	162,1
Община Дупница	203,6	72,0	70,8	61,1

Източник: НСИ

Гъстотата на пътната мрежа в Югозападен регион е една от най-ниските от всички региони в страната, което се дължи на ограничено развитата регионална пътна мрежа (най-ниска гъстота от всички региони). В същото време изградеността на автомагистралите в ЮЗР е най-висока, близо два пъти по-висока от средната за страната. По-висока от средната за страната е и гъстотата на първокласната пътна мрежа. Добре развитата пътна мрежа от висок клас успешно провежда международните и национални транспортни потоци, интегрирайки добре област Кюстендил в национален и международен план. Регионалната пътна мрежа, обаче, е недостатъчно развита, което е в ущърб на периферните райони и затруднява вътрешнорегионалните комуникации. В известна степен това се обуславя от спецификата на релефа, но затруднява транспортното обслужване в региона, допълнително усложнено от влошеното състояние на регионалната пътна мрежа.

В рамките на ЮЗР, област Кюстендил заема по-добри позиции, като гъстотата и на пътищата от висок клас и на регионалните е по-висока от средните показатели за страната и района.

За самата община Дупница общата гъстота на РПМ е по-висока от показателите и за областта и ЮЗ регион и за страната, което е обяснимо, предвид териториалното разположение на общината по долината на р. Струма, формираща и транспортен коридор, (основен от ТЕН-Т мрежата). По-високата гъстота на пътищата от висок клас (АМ и първи клас) отговаря на значимостта на град Дупница като балансиращ център в област Кюстендил, с осигуряване на възможности за бързи транспортни комуникации в по-голям мащаб, но ниската гъстота на регионалната пътна мрежа (много по-ниска и от областта и от ЮЗ регион и средната за страната) затруднява вътрешнорегионалните комуникации.

Структурата на изградената пътна мрежа определя качеството на транспортното обслужване на съответната територия, показано в следващата таблица:

Таблица 25: Относителен дял на републиканската пътна мрежа по класове от общата дължина към 31.12. 2019 г.

Регион/област/община	отн. дял АМ	отн. дял I клас	отн. дял АМ и I клас	отн. дял II клас	отн. дял III клас
Р България	4.0	14.6	18.6	20.2	61.2
Югозападен	6.4	16.4	22.8	18.4	58.8
Област Кюстендил	7.0	13.5	20.5	8.6	70.9
Община Дупница	35,4	34,8	70,2	18,4	11,6

Източник: НСИ

Относителният дял на пътищата с национално и международно значение (автомагистрали и първокласни пътища) в ЮЗР е втори най-висок за страната. Като се има предвид ролята на АМ и първокласни пътища за провеждане на транзитните потоци и осигуряване на интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни, регионът има благоприятна позиция за интегриране както в национален, така и в европейски план. По-ниският относителен дял на регионалната пътна мрежа, обаче в известна степен компрометира това предимството с по-ограничените възможности за достъпност до пътната мрежа от най-висок клас.

В особена степен това важи за област Кюстендил, в която делът на второкласната пътна мрежа е изключително нисък и вътрешнорегионалните връзки се обслужват преобладаващо от пътищата трети клас.

На фона на тази характеристика на пътната мрежа в региона и областта, община Дупница изпъква с изключително добри показатели, обслужвана от пътища от най-висок клас, явявайки се един от важните транспортни центрове в ЮЗ регион. В същото време ограничено развитата третокласна пътна мрежа, която (наред с общинската пътна мрежа) има най-пряко отношение към същинското транспортно обслужване на населените места в общината, показва диспропорциите в обслужването с пътищата от висок клас и пътищата с регионално значение. Необходимо е доизграждане на довеждащите пътни

Средната стойност на относителния дял на пътищата с национално и международно значение (автомагистрала и първи клас) за страната е 18,6% и община Дупница попада в групата на общините с показател, много над средния за страната. Това дава възможност транспортните връзки по направленията, водещи от общинския център към населените места в общината, да се осъществяват по пътища от републиканската и общинска мрежа в рамките на 15-минутен изохрон.

[illegible]

Състоянието на пътната мрежа е определящ фактор за обслужване на населените места и възможностите за развитие на общината. Повечето области в ЮЗР поддържат пътната си мрежа в добро състояние с показатели над средния в страната (40%), но област Кюстендил е една от малкото области с над половината от републиканската пътна мрежа в добро състояние и тези в община Дупница също са в добро състояние.

64

от средната за страната (154 км/ 1000 км²). Състоянието на по-голямата част от пътната настилка се определя като **незадоволително**.

Повече от половината общински пътища в общината са ремонтирани през предишния програмен период, реконструирани са пътищата до селата Бистрица, Яхиново, Баланово, отсечката Дяково-Кременик. Поради системно недофинансиране се изпълняват частични ремонтно-възстановителни дейности (предимно неотложни) на отделни пътни участъци, без възможност за цялостно и постоянно поддържане на общинската пътна мрежа в добро състояние, осигуряващо удобно придвижване на населението при ежедневните му транспортни комуникации.

Приключилият през 2020 г. проект за „Интегриран градски транспорт на град Дупница“ предвижда комплекс от инвестиции, насочени към подобряване на системата за обществен градски транспорт в град Дупница, чрез: подобряване на връзките между интегрирания градски транспорт, междуградския и железопътния транспорт, с оглед реализиране на интермодални превози; развитие на маршрутната мрежа до по-отдалечени жилищни райони, посредством създаване на нова линия на градския транспорт, която да осигури пряка транспортна връзка между необхванати от градския транспорт райони; подобряване на достъпността на спирки на обществения градски транспорт, посредством обновяване на тротоари; изграждане, обновяване и реконструкция на улична мрежа по маршрутните линии на обществения градски транспорт; обновяване на транспортната инфраструктура.

Железопътна инфраструктура

Община Дупница се обслужва от **жп линия 5** София- *Владая* - *Радомир* - *Дупница* - *Кулата* (граница Р. Гърция). Линията формира част от коридора на основната TEN-T мрежа - „Ориент/Източно-Средиземноморски“ и е една от най-натоварените линии в страната. Железопътното отклонение *Дупница-Бобов дол* е свързано с експлоатацията на мини „Бобов дол“.

Жп линия 5 е единична, електрифицирана и включена в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти (AGTC). Като формираща направлението на един от основните коридори на TEN-T мрежата се предвижда линията да бъде приведена в съответствие с европейските изисквания за качество и сигурност при експлоатацията.

Обслужването на общината се осъществява посредством жп гара Дупница и жп спирки в селата Джерман, Яхиново, Дяково и Делян, от които се осъществява автобусна връзка до другите населени места от общината или съседни на нея.

Жп линията, преминаваща през територията на общината, обслужва само няколко населени места, но характерът на обслужването с жп транспорт е по-важен за регионалните връзки и възможностите на община Дупница да комуникира с други общини и/или области. Подобно на пътищата от по-висок клас, жп транспортът ситира общината на по-високо териториално ниво, определяйки възможностите за пространствена организация на икономическите,

социалните и административните комуникации в по-голям мащаб, респ. с повече други общини и центрове от по-висок ранг.

В този смисъл общината получава добро обслужване с жп транспорт, тъй като гъстотата на жп мрежата е една от най-високите в страната ($59,4 \text{ км}/1000 \text{ км}^2$), по-висока от средната за ЮЗ регион ($42,6 \text{ км}/1000 \text{ км}^2$) и много по-висока от средната за страната ($36,3 \text{ км}/1000 \text{ км}^2$). Задължителна необходимост е поддържането в добро състояние на довеждащата пътна мрежа и организацията на автобусното обслужване в синхрон с разписанието на жп влаковете.

Изводи и препоръки

Степента на изграденост на РПМ в община Дупница е много добра и осигурява възможности за бързи транспортни комуникации и в по-голям мащаб и във вътрешнорегионален план, свързани с нуждите и потребностите на населението, но е необходимо системно поддържане в добро състояние.

Ограничено развитата третокласна пътна мрежа има най-пряко отношение към същинското транспортно обслужване (наред с общинската пътна мрежа) на населените места в общината. Необходимо е доизграждане на довеждащите пътни направления с оглед подобряване на достъпа на по-отдалечените територии и балансиране на транспортното обслужване, вкл. достъпа до жп транспорт.

Важно условие за вътрешнорегионалните комуникации е и поддържането в добро състояние на регионалната /заедно с общинската/ пътна мрежа.

Високата степен на изграденост на пътната мрежа в община Дупница създава условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие, включително по отношение на транспорта, като структуроопределящ сектор (особено след доизграждането на АМ „Струма“). Пътищата II-ри клас осигуряват добро транспортно обслужване и транспортна достъпност до малките и средни градове в съседните общини, но е необходимо доразвитие на пътищата III клас за подобряване достъпа и на периферните райони. Съществуват проблеми, свързани с влошени експлоатационни условия, по отношение на някои участъци особено от общинската пътна мрежа, поради недостатъчни ресурси за поддържането ѝ.

Необходимо е своевременно, а не догонващо провеждане на „спешни“ ремонти, особено на общинската пътна мрежа, така че всички населени места от общината да имат добър достъп до РПМ, осигуряващ интегрираното развитие на общината и пълноценното ѝ функциониране като единен организъм.

В този смисъл подобряването на транспортната достъпност като елемент на качеството на обслужване включва:

- Доизграждане на автомагистралната мрежа в страната, така че да обхване по-голяма част от територията и повече от населението да получи качествено транспортно обслужване като безопасност и бързина на придвижване. Това се отнася за отсечката от основния коридор на TEN-T мрежата „Ориент/Източно-Средиземноморски“ между София и

Кулата, като тя трябва да се доизгради и въведе в експлоатация като автомагистрала.

- Подобряване състоянието на съществуващата пътна мрежа и особено тази, осигуряваща вътрешнорегионални връзки в регионите за планиране, което ще съкрати времето за пътуване и ще даде възможност за развитие на специфичния им икономически потенциал. Това са отсечките до Сапарева баня, Бобов дол и Кюстендил, които свързват Дупница и съответните градове с функции съответно Туризм, Заетост и Администрация.
- Подобряване на техническите параметри и експлоатационното състояние на общинската пътна мрежа, което е последната стъпка на приближаване на транспортната услуга с високо качество до конкретните потребители, улеснявайки общия процес на регионално развитие и сътрудничество. Това са пътищата до непосредствените селища-сателити – Яхиново, Самораново и Бистрица, които дори и като самостоятелни населени места са в непосредствена близост и пътищата до тях следва да са в приоритетите на общината. Необходими са ремонти и полагане на изцяло нови настилки на повечето улици в селата от общината.
- Не на последно място качеството на транспортното обслужване включва и извеждане на транзитните потоци извън населените места и развитие на екологичен градски транспорт. Това не само ще ускори предвижването на хората до работните им места, а и ще разтовари централната градска част, като намали вредните емисии в града и запрашеността.

Осъществяването на големите национални транспортни проекти ще подобри значително транспортната достъпност на територията на община Дупница и мобилността на жителите ѝ. Предизвикателство пред местните власти е осигуряването на транспортния достъп по пътищата-общинска собственост. За състоянието на уличното и пътно стопанство в общината ще трябва да бъде изработен подробен анализ и стратифициране на решенията за преодоляване на проблемите, свързани със състоянието, ремонта и стопанисването на уличните настилки. Необходими са инвестиции в подобряване състоянието на уличната и тротоарна настилка, вертикалната и хоризонталната маркировка, както и в създаването на ефективна система за управление и контрол на действията на всички заинтересовани страни при експлоатиране и ползване на улиците и общинските пътища.

Изграждането на АМ„Струма“ води до по-бърз и лесен достъп до територията на община Дупница, като допринася и други значителни ползи, включително инвестиционни намерения в областта на съпътстващата инфраструктура. Железопътната инфраструктура и нейната поддръжка и модернизиране е изключително важна за оптималното транспортно обслужване и свързаността на община Дупница с други общински и областни центрове.

1.9.2 Телекомуникации

Достъп до интернет

Информационните и комуникационни технологии са един от водещите фактори за изграждане на конкурентоспособна икономика, основана на знанието и иновациите, за иновативно и приобщаващо информационно общество, осигуряващо високо качество на живот на гражданите. Ефектите и въздействието от развитието и широкото прилагане на ИКТ обхващат всички социално-икономически сектори.

Постепенно ИКТ стават широко достъпни за населението както по отношение на възможностите за достъп, така и по отношение на тяхната цена, като темповете на достъпност нарастват по-отчетливо в периода 2007-2013 г. и малко по-плавно в периода 2013-2019 г. Развитието на модерна цифрова инфраструктура в страната стимулира навлизането на новите технологии и изоставането по свързаност и ползваемост постепенно се преодолява.

През 2013 г. относителният дял на домакинствата с **достъп до интернет** в област Кюстендил (52,4%) е бил втори (без София-Столична община) с най-висок достъп в Югозападен регион, при средна стойност за страната 53,7%, но през следващите години се регистрира по-ограничен напредък и през 2018 г. областта вече заема второ място с най-нисък показател (59,8%) в региона. За 2019 г. данните на НСИ показват, че делът на домакинствата с достъп до интернет продължава да изостава и област Кюстендил вече заема последно място в ЮЗ регион с показател 62,5% (сред трите най-ниски стойности в страната), при средна стойност 75,1%.

Имайки предвид, че показателят за областта до голяма степен се определя от този за областния център и за град Дупница като втори балансиращ център в област Кюстендил, с основание може да се предположи, че достъпът до интернет на домакинствата в община Дупница е с много по-висок показател от средния за областта (липсва официална информация по общини), като все пак се отчита голямата разлика в достъпа между селата и градовете.

Подобряването на достъпа до Интернет съответно повишава и **използваемостта** му и относителният дял на лицата, ползващи редовно Интернет корелира с този на домакинствата, имащи достъп до Интернет. Ползваемостта в област Кюстендил изостава наред с изоставането в достъпа и от 48,6% през 2013 г. намалява до 46,7% през 2019 г., оставайки на предпоследно място (преди област Пазарджик) по най-ниска използваемост на Интернет в страната (средна стойност 66,8%).

Определящо за ползваемостта на интернет са и основните **цифрови умения** на лицата - показател, който се наблюдава в *индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото* (DESI). С показател 15,3% област Кюстендил отново заема едно от последните места с два пъти по-нисък показател от средния в страната (29.4%).

По-бавните темпове на развитие на достъпа до Интернет в България дават предимството да бъде реализиран по-качествено и в момента предоставяният интернет достъп в страната е почти 100% широколентов. Така българските потребители получават услуги с качество над средното за ЕС, тъй като в голяма част от държавите - членки на ЕС, делът на тези високоскоростни връзки е по-малък или подобни скорости не се предлагат.

Широколентово покритие

Широколентовото покритие в България е над средните стойности за ЕС, но се наблюдава дисбаланс между гъсто населените места и слабо населените места. По данни на НСИ, през 2018 г. 71,5% от домакинствата в страната имат широколентов достъп до Интернет, като за градовете тази стойност е 75,7%, а за селата - 58%. Усилията за изравняване на възможностите и по-широк достъп за различните райони в страната дават резултат, защото разликите намаляват. През 2013 г. само 30,9% от домакинствата в селата са имали широколентов достъп до Интернет при 58% за градовете с разлика от 27.1%, докато към 2018 г. разликата намалява значително. През 2019г. разликата отново се увеличава при леко нарастване на покритието в селата до 60% , а в градовете по-осезателно - до 79.6%, при обща стойност за страната 74.9%.

Таблица 26: Домакинства с широколентов достъп до интернет в %

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо за страната	53.6	56.5	58.8	62.8	66.9	71.5	74.9
Град	61.1	63.1	66.3	68.1	72.2	75.7	79.6
Село	30.9	36.2	36.0	46.2	49.8	58.0	60.0

Източник: НСИ

Към края на 2019 г. достъпът в селата продължава да бъде по-ограничен в сравнение с равнището на достъп в градовете през 2013 г, което показва необходимост от целенасочени мерки към селските райони за преодоляване на това изоставане.

Подобно на ситуацията в страната, предоставянето на интернет и електронни услуги в област Кюстендил е сравнително по-добро в градските райони, но в по-отдалечените и слабо населени селски зони, някои територии нямат достъп до интернет.

Това е обяснимо, предвид пазарната логика на предоставянето на широколентови услуги - от гледна точка на потреблението не винаги е икономически изгодно да се инвестира в икономически слаби и изостанали райони, което от своя страна обуславя необходимостта от държавна намеса, за да се защити обществения интерес.

Класификацията на Европейската комисия в „Насоки на Общността за прилагане на правилата за държавна помощ във връзка с бързото разгръщане на широколентови мрежи“ (Насоките на ЕК), дефинира три типа райони в зависимост от вече съществуващото равнище на широколентов достъп, а именно:

- **„Бели райони“** -- без инфраструктура за широколентов достъп или без вероятност такава да бъде развита в период от три години. За тяхното покриване с широколентова мрежа е нужна държавна подкрепа за **насърчаване на целите за регионално сближаване и икономическо развитие**
- **„Сиви райони“** - с един доставчик на широколентов достъп, което се отразява на качеството на обслужването или на цената и на пазарната динамика. Необходим е по-подробен анализ и **внимателна оценка на**

съвместимостта на държавната подкрепа за разгръщането на широколентови мрежи.

- **„Черни райони“** - съществуват два или повече доставчика на широколентов достъп, а широколентовите услуги се предоставят при конкурентни условия, т.е. - **не е необходима държавна намеса**

Таблица 27: Относителен дял на населението с достъп до високоскоростен Интернет и в бели и сиви зони -2019 г.

Регион/Област/община	ШЛИ 30+ mbps	ШЛИ 100+ mbps	Бяла зона	Сива зона
България	97.42%	97.97%	1.59%	2.30%
Югозападен регион	98.36%	99.05%	1.35%	1.36%
Област Кюстендил	94.96%	96.99%	1.61%	4.77%
Община Дупница	99.32%	99.65%	0.35%	0.33%

Източник: НСИ

Данните за община Дупница показват изключително добри показатели за дял на населението с достъп до високоскоростен интернет, по-високи и от средните за страната и от средните за ЮЗ регион. Пренебрежимо малък е и делът на населението, попадащо в „бяла“ или „сива“ зона.

Както вече беше коментирано, осреднените ниски показатели за област Кюстендил се дължат на големите териториални диспропорции в достъпа между селските и градски райони, особено изявиени в областта.

По-отдалечените и слабо населените места са затруднени в своите комуникации и в социален, и в икономически аспект, изолирани от обществения и културен живот. Осигуряването на достъп до он-лайн услуги на хората, живеещи в слабо населените и отдалечени райони цели преодоляването на тези тенденции и стимулиране на социалното сближаване.

Една добра инициатива в това отношение е тази на Европейската комисия за изграждане на безплатен високоскоростен безжичен Интернет достъп на обществени места WiFi4EU. Инициативата е предназначена за граждани и посетители на ЕС, които ще имат безплатен достъп до безжичен Интернет в паркове, площади, обществени сгради, библиотеки или здравни центрове на територията на Съюза. Wi-Fi точките за достъп могат да бъдат инсталирани от общината и дружеството за инсталиране на WiFi, като се използва ваучер от ЕС.

През 2019 г. община Дупница кандидатства в инициативата за безплатен безжичен интернет на публични места в Европейския съюз WiFi4EU и печели ваучер, който предоставя фиксирана сума от 15 000 евро. Началото на септември 2020 г. започва монтирането на устройствата в 11 точки, съобразно изискването те да са на открити обществени места.

Чрез схемата се предоставя безплатен Wi-Fi на жителите и гостите на общината на най-посещаваните обществени места на открито и закрито - обществени сгради на публичната администрация, площади, паркове, места за отдих, читалища, библиотеки, театри, училища, и други. Целта на инициативата

WiFi4EU е не само да има свързаност на отделните хора, но и да помогне за културния и исторически обмен на информация.

Голямата цел на ЕС е чрез подобряването на интернет връзката да стимулира услуги като електронно правителство, електронно здравеопазване, онлайн банкиране, видео обаждания.

В община Дупница безплатен достъп ще имат селата Самораново, Бистрица, Яхиново и Джерман, като точките са разположени в центровете на населените места. В град Дупница, безплатни точки за интернет се изграждат на пл. „Свобода“, Градската градина, парк "Рила" в района на барбекютата, автогарата, градинките "Муструков" и "Васил Левски", както и на пазарчето в жк "Бистрица".

На места в момента тече тестово пускане на мрежата и от началото на октомври на всички 11 точки ще има осигурена безплатна интернет мрежа, благодарение на проекта за насърчаване на интернет свързаността в местните общности.

Към края на 2020 към Единен портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ) има 148 вида общински административни услуги, регистрирани в административния регистър. 119 общински администрации са изпълнили изискванията на общите правила за ползване на Единния модел и предоставят електронни услуги чрез Единния портал. Община Дупница все още не е включена към ЕПДЕАУ. Очакването е през 2021 г. общините да могат да получат първите комплексни административни услуги чрез Единния портал за достъп до ЕАУ.

Изводи и препоръки

- Достъпът до високоскоростен интернет в община Дупница е с изключително добри показатели, по-високи от средните за страната и от средните за ЮЗ регион. Пренебрежимо малък е и делът на населението, попадащо в „бяла“ или „сива“ зона. Въпреки това, известна част от населението в по-отдалечените и слабо населените места в общината е затруднено в своите комуникации и в социален, и в икономически аспект, изолирано от обществения и културен живот.
- Дупница е една от 74-те общини в страната извън областните центрове с осигурен достъп до единната електронна съобщителна мрежа, която осигурява преносна данни, глас и видео за нуждите на държавната администрация и националната сигурност. Това е още една предпоставка за изграждането на ефективни системи за електронно административно обслужване на населението, по който показател, общината изостава значително на фона на региона и страната.
- Община Дупница кандидатства успешно и се класира в конкурс по инициативата на WiFi4EU на ЕС за насърчаване на безплатен достъп до безжичен интернет на обществени места, което цели преодоляването на тези тенденции и стимулиране на социалното сближаване. Дигиталните услуги навлизат все повече в ежедневието на населението от общината.
- Осигуряването на условия за **разширяване на проникването на ИКТ** извън големите и в **по-слабо населените места и селски райони** ще

създаде възможности за по-широк достъп до услуги и информация за населението и бизнеса от периферните територии и ще спомогне за преодоляване на регионалните различия в достъпа до електронни услуги.

- Повече съсредоточаване върху разгръщането на широколентовия достъп до интернет в селските райони, съчетано с повече обучение за придобиване на цифрови умения и по-нататъшно развитие на цифровите услуги биха били от полза за цялостната свързаност на общините и регионите и ще спомогнат за преодоляване на цифровото разделение, което е особено предизвикателство в контекста на фактори като предимно възрастното население в обезлюдените селски райони.
- Осигуряването на съвременни електронни услуги за бизнеса и гражданите и постигане на т.нар. цифров растеж изисква разгръщане и развитие на мрежите за достъп до високоскоростен и свръх-високоскоростен интернет. Дисбаланси по отношение на широколентовото покритие водят до ниско търсене и използване на интернет и електронни услуги. Факт е, че региони, които изостават в цифровото си развитие, изостават и в своето социално-икономическо развитие. Налице е риск те да останат „информационно откъснати“, което да задълбочи другите различия. Допълнителното съсредоточаване върху разпространението на широколентов достъп до интернет в периферните и селски райони, както и върху развитието на умения и услуги в областта на цифровите технологии ще повлияе положително на цялостната свързаност на териториалните единици в държавата и общината.
- Необходимо е община Дупница да покрие изискванията за получаване на комплексни административни услуги чрез Единен портал за достъп до електронни административни услуги.

1.9.3 Водостопанска инфраструктура

Водоснабдяване

Основен водоизточник на питейна вода за община Дупница са водохващанията на река Бистрица (захранваща града и с. Бистрица с капацитет от 60 до 240 л/сек), а също и на реките Горица и Ядъка, и при необходимост – язовирите „Дяково“, „Калин“ и „Карагьол“. За водоснабдяване в случай на нужда (през периода на лятно маловодие) се използват води от язовирите. Нито един от язовирите не е предназначен само за питейно-битово водоснабдяване, но поради липса на алтернатива през годините се е наложило тяхното използване и за тази цел. Язовир „Дяково“ се стопанисва от „Напоителни системи“ ЕАД и през периода на лятно маловодие подава вода за гр. Дупница като максимално разрешен дебит от 200 л/сек и до 3,5 млн.м³/годишно. По-малките населени места се обслужват от шахтови кладенци, тръбни кладенци и каптажи. Общият дебит от тези водоизточници е около 20 л/сек. и не се изменя в големи граници през годината.

Всички населени места в община Дупница са водоснабдени, но на територията на някои от тях се наблюдава недостиг на питейна вода. Този проблем е най-силно изразен в селата Кременик, Делян и Палатово. По последни данни на

НСИ, през 2018 г. относителният дял на водоснабденото население в община Дупница е 100%, при средна стойност за страната 99.5%, а с режим на водоснабдяване са били 3% от населението на общината (единствена в област Кюстендил с режим на водоснабдяване), което е по-високо от средния процент за страната /1.1%/.

Проблем във водоснабдяването на община Дупница са констатирани отклонения в качеството на водата за питейни нужди. Годишният доклад на РЗИ Кюстендил за качеството на водата за питейно-битови цели за 2019 г. дава актуална информация по този проблем.

На контролираната от РЗИ-Кюстендил територия (отнасяща се за община Дупница) са установени трайни несъответствия в качеството на водата в зона за водоснабдяване №4, с.Големо село, съгласно изготвената от „ВиК-Дупница“ ЕООД мониторингова програма. Каптаж „Царичина“, с.Големо село, общ. Бобов дол, водоснабдява самостоятелно с питейна вода жителите на с.Баланово, посредством помпена станция за питейни води с прилежащ към нея резервоар.

Резултатите от анализите на питейната вода в с.Баланово през последните години показват несъответствие с изискванията на Наредба №9/2001г. по контролираните параметри „сулфати“, „обща твърдост“ и „калций“. Предписанията са за необходимост от възлагане на прединвестиционно проучване на възможностите за алтернативно водоснабдяване на населеното място, с последващо проектиране. Единствената предложена алтернатива до настоящия момент е водовземане от язовир „Дяково“.

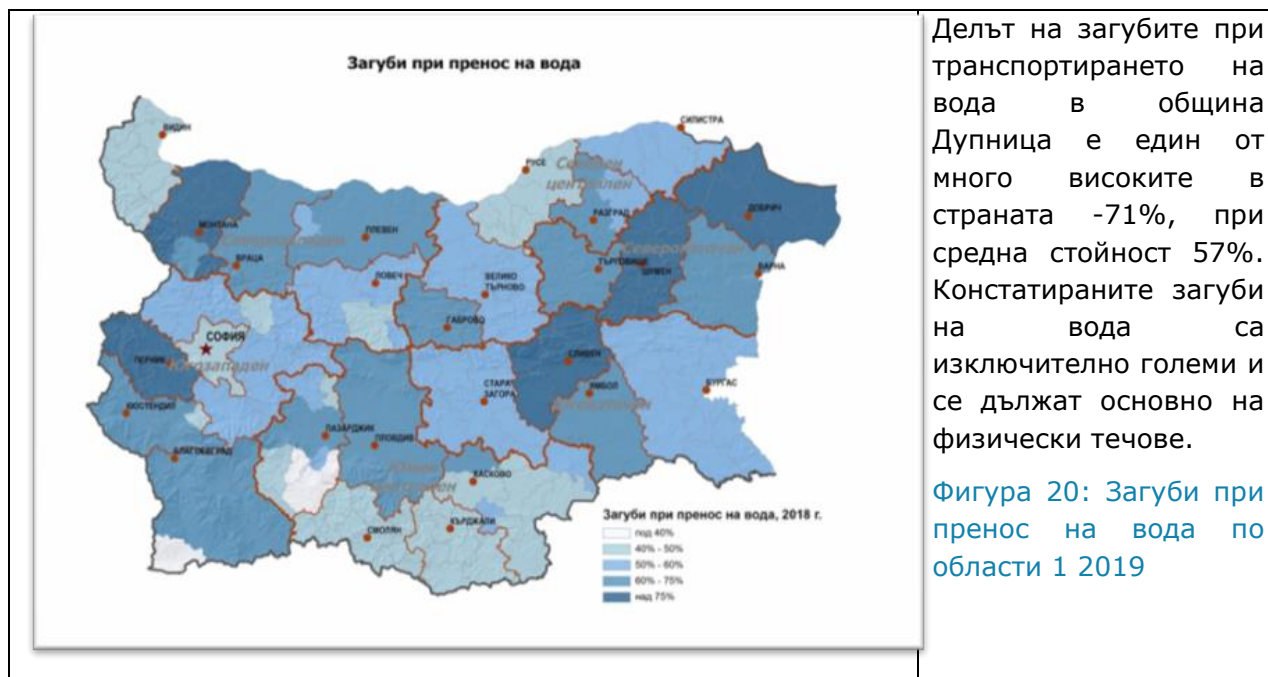
Най-често установяваните нарушения на изискванията на Наредба №9/2001 г. за качеството на водата предназначена за питейно-битови цели, при извършването на контрол върху качеството на питейната вода през 2019г., са несъответствия по микробиологичните показатели „Ешерихия коли“ и „Колиформи“ (основно в селата Палатово и Самораново). По физико-химичните показатели са установени несъответствия по показател „активна реакция“, „мътност“, „цвят“ и „вкус“.

На 06.03.2020г. са взети проби вода за извършване на лабораторни анализи по физико-химичните показатели, включително за определяне съдържанието на стабилния елемент калий, по микробиологични показатели и анализи за определяне съдържанието на уран, обща алфа-активност и обща бета-активност. Резултатите от изпитването по микробиологични показатели сочат, че пробата съответства на нормативните изисквания.

Като основна мярка за отстраняване на установените отклонения по микробиологични показатели в качеството на питейната вода, водоснабдителните дружества прилагат основното механично почистване на водовземните съоръжения и водопроводната мрежа и осигуряване на непрекъснато и ефективно обеззаразяване на водата.

В обобщение, осъщественият в предходните календарни години мониторинг показва стабилно състояние на качествата на водата и съответствие с показателите за контрол, предвидени в нормативните актове, с изключение на

зона за водоснабдяване №4, с.Големо село, съгласно изготвената от „Вик-Дупница“ ЕООД мониторингова програма.

Източник: Социално-икономически анализ на районите –МРРБ, 2019 г.

Водопроводите са полагани през 60 - 70-те години. Както състоянието, така и материалът, от който са изработени тръбите, са причина за чести аварии, големи загуби и влошено качество на питейната вода. Необходимостта от реконструкция и модернизация на остарялата водопроводна мрежа с цел намаляване на големите загуби на питейни води и повишаване ефективността на водоснабдителните системи не търпи отлагане.

Констатираните загуби на вода са изключително големи и се дължат основно на физически течове – както видими, така и скрити, както от водопроводната мрежа, така и по кранове, връзки, резервоари и в различните шахти. Големи обеми вода се губят също за изпразване и пълнене на водопроводната мрежа при аварии, поради факта, че тя е недобре конструирана и/или преоразмерена, а граничните кранове между хидравличните зони не работят достатъчно добре.

По-задълбочените проучвания на водопроводната мрежа, изготвени в прединвестиционни проучвания и най-вече при изготвянето на Генерални планове за агломерации над 10 хил. екв. жители, където са били изготвени и хидравлични модели на водопроводната и канализационната мрежа, дават основание да се твърди, че около 80% от загубите на вода се дължат на физически и технологични загуби, а 20% от загубите са търговски загуби (кражби, неотчитане и грешно измерване).

Изводи и препоръки

Община Дупница разполага с достатъчно добри в количествено и качествено отношение водоизточници, но в летния период съществува недостиг на питейна вода. Препоръчва се изграждане на две водохващания на реките Отовица и

Джерман, които да компенсират сезонния недостиг на съществуващите водоизточници и да гарантират водния баланс на общината.

Водоснабдителната инфраструктура е добре изградена като обхват (всички населени места са водоснабдени, 100% дял на водоснабденото население), но качеството на предоставяните услуги не отговаря на съвременните изисквания. Основната част на водоснабдителните системи и съоръженията са пуснати в експлоатация преди повече от 50 години. Голяма част от водоснабдителната мрежа е с изтекъл амортизационен срок, особено азбестоциментовите и стоманените тръби, което води до влошаване качествата на водата, множество течове, чести аварии и високи разходи за поддръжка.

Проблем във водоснабдяването на община Дупница са констатирани отклонения в качеството на водата за питейни нужди. Използват се повърхностни водоизточници, които трябва да бъдат пречиствани, съгласно изискванията на националното законодателство, но Пречиствателна станция за питейни води (ПСПВ) не е изградена. Като основна мярка за отстраняване на установените отклонения по микробиологични показатели в качеството на питейната вода, водоснабдителните дружества прилагат основното механично почистване на водовземните съоръжения и водопроводната мрежа и осигуряване на непрекъснато и ефективно обеззаразяване на водата.

Необходимо е изграждане на ПСПВ с капацитет 200 л/сек., тъй като качеството на питейните води в общината дава чести отклонения по базови показатели на качествените изисквания към повърхностни води, предназначени за питейно – битово водоснабдяване за всички повърхностни водоизточници в обособената територия.

Регионалният генерален план за водоснабдяване и канализация на територията на „ВиК – Дупница“ ЕООД е придружен с ясно разписани краткосрочни, средносрочни и дългосрочни мерки за подобряване на ВиК инфраструктурата, но проблемът с финансирането е сериозен.

Отвеждане и пречистване на отпадъчните води

За разлика от ситуацията в цялата страна, изградеността на канализационната мрежа в община Дупница е съизмерима с изградеността на водопроводната мрежа. По последни данни на НСИ, през 2018 г. населението, свързано с обществена канализация е 96,6% от населението на общината, много по-високо от средния показател за страната (76,2%) и още повече от степента на отвеждане на отпадъчните води средно за област Кюстендил (72,6%). Почти всички отведени отпадъчни води се пречистват и населението, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) в община Дупница е 83,4%, което е по-високо от средния показател за страната (63.9%) и още повече от този за областта (62,3%).

С почти напълно изградена канализационна мрежа са гр. Дупница, селата Самораново, Бистрица, Яхиново, Крайници, Червен брег, Джерман, Пиперево и други, с изградена частична канализация по стопански начин. Системите са проектирани и изградени в периода от 60-те до 80-те години на миналия век, амортизационно остарели и износени, което води до системното запушване на

канализацията, намаляване на хидравлическата проводимост и капацитет. Населените места без изградена канализация са на септични ями.

Преобладаващият тип на системата е смесена - отпадните битови, дъждовни и индустриални води, се отвеждат в общ канал. Поради малките диаметри на канализационната мрежа при интензивни валежи се случват наводнения на сутерените на прилежащите сгради, породени от невъзможността мрежата да поеме количествата оттичащи се дъждовни води. Състоянието на канализацията в общината може да се определи като технически незадоволително поради ред причини, сред които неотговарящи диаметри на тръбите, амортизационна остарялост на бетоновите тръби и висока инфилтрация на канални води в почвите.

Отпадъчните води на гр.Дупница и на селата Яхиново и Самораново се пречистват в ПСОВ-гр.Дупница, но не цялата част от канализационните мрежи са свързани с пречиствателната станция. Останалата част от отпадъчните води се зауства без пречистване в реките Джерман, Джубрена и Дупнишка Бистрица (поречие Струма).

Пречиствателна станция за отпадъчни води (ПСОВ) - гр. Дупница осигурява пречистване на 90 % от отпадъчните води на гр.Дупница. Технологичната схема на ПСОВ е двустъпално пречистване с основни процеси: механично пречистване и утаяване и биологично стъпало (биохимично окисление) с последващо утаяване на биологичната утайка.

Изводи и препоръки

Състоянието на канализацията в община Дупница се определя като технически незадоволително поради ред причини, сред които неотговарящи диаметри на тръбите, амортизационна остарялост на бетоновите тръби и висока инфилтрация на канални води в почвите. Това налага необходимостта от поетапната подмяна на бетонните профили на канализационната мрежа, както и от нейното доизграждане и реконструкция. Новите се изпълняват от пластмасови тръби и фасонни части.

В голяма част от селата отпадъчните води се отвеждат в местните реки и дерета или в септични ями, които замърсяват повърхностните и подпочвените води.

В заключение може да се обобщи необходимостта от намаляване на водните загуби, изграждането на нови водоизточници, изграждане на пречиствателна станция за питейни води в кратък срок, подмяна и реконструкция на водоснабдителните системи, доизграждане на контролно-измервателните системи в сектора, рехабилитация и доизграждане на канализационните системи, осъществяване на интегриран воден цикъл на територията на община Дупница.

Като резултат се очаква подобряване качеството на водите на р. Джерман чрез ликвидиране на директните зауствания на част от канализационните колектори и модернизация на съществуващата ГПСОВ - гр. Дупница и намаляване на трансграничния пренос на замърсители и биогенни елементи; подобряване хигиенния статус на градската среда в резултат от преустановеното изливане на непречистени отпадъчни води и подобряване на

качеството на крайградските територии, свързано с изчистване на течението и бреговете на реката; подобрения при работата на пречиствателната станция и подобряване качеството на утайките за по-нататъшно използване и предотвратяване образуването на неприятни миризми от сегашните изсушителни полета

Целта е постигане на пълно съответствие с Директива 91/271 ЕИО, по-добро управление на водите, постигане на по-добър екологичен статус, по-висока ефективност на водния ресурс и справяне с последствията върху водите от изменението на климата, както и с оглед постигане на съответствие с нормативната база на ЕС.

1.9.4 Енергийна инфраструктура

Електроснабдяване

Основен източник за електрозахранване на община Дупница се явява електроенергийната система на страната, посредством районната мрежа 110 KV. На територията на общината функционира подстанция „Марек“ 110/20 KV, с трансформаторна мощност 80MVA. Връзката 110 KV на п/ст „Марек“ с ТЕЦ „Бобов дол“ повишава степента на сигурност в електрозахранването на общината.

Оразмерявана във време на по-големи товари, мрежата 110KV в района се характеризира с добро състояние и има капацитет да поема натоварвания, което се явява потенциално благоприятно условие в процеса на икономическото развитие на общината.

Същинското електрозахранване на населените места се осъществява от електроразпределителната мрежа средно напрежение (СН). Въздушни и кабелни изводи 20 KV от п/ст „Марек“ захранват трансформаторните постове във всяко от населените места. Чрез 300 трансформатора в повече от 240 ТП се осигурява и необходимата резервна трансформаторна мощност. Нови трафопостове са необходими за стабилизиране напрежението в по-отдалечените райони на община Дупница, за да се отговори на нарастващите нужди на населението и промишлените предприятия. Електрозахранването в общината е изпълнено предимно с въздушни кабелни линии ниско напрежение 220/380V и една малка част, която е с подземни кабелни линии.

В община Дупница няма населени места без осигурено електроснабдяване и външно осветление. Състоянието на последното в отделните населени места е с различна степен на амортизация и необходимост от подмяна/доизграждане, като показателите се влошават в посока от градския център към периферните и малки населени места.

При сегашното състояние на уличното осветление на община Дупница, усилията за подобряване на енергийната му ефективност трябва да бъдат насочени не само в подмяна на осветителните уредби с нови, с по-дълъг живот и използваемост, но и в прилагане на модерни методи за мониторинг, ранна диагностика на потенциално слабите места и гъвкаво управление на осветителната уредба.

Перспективното развитие на електроенергийната инфраструктура в община Дупница е насочено към повишаване на качеството на електрозахранване и намаляване на технологичните загуби. Това е свързано с изграждане на нови кабелни линии и подмяна на кабелни линии средно напрежение с изтичащ срок на експлоатация; изграждане на нови трансформаторни постове и/или възлови станции, подмяна на съществуващи с изтичащ срок на експлоатация; изграждане на нови кабелни линии и подмяна на кабелни линии ниско напрежение с изтичащ срок на експлоатация; заместване на изведени въздушни ел. проводни СН с изграждане на кабелни линии СН поетапно, изграждане на заместващи БКТП; развитие на прилежаща кабелна мрежа НН, прилагане на системи за дистанционно отчитане на електроенергията; подмяна на въздушни електропроводи НН чрез кабелни.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

За производството на **алтернативна електрическа енергия** в страната се използват водна, вятърна и слънчева енергия, в зависимост от специфичните природни условия за всеки регион.

Предвид природните условия в Югозападен регион, първоначално изградените мощности на ВЕИ са на база водна енергия. В изпълнение на поставените национални цели за увеличаване използваемостта на ВЕИ в последните години се изграждат и мощности на слънчева енергия, но на територията на ЮЗ регион няма особено добри условия за такива. Изградените в ЮЗ регион мощности на ВЕИ представляват 9,4% от общите в страната. По-голямата част от централите на ВЕИ, поради по-малките си мощности отдават енергията си в електроразпределителната мрежа, такива са и изградените мощности на ВЕИ в община Дупница.

В област Кюстендил най-благоприятните условия за използване на водна енергия са в община Рила, а за слънчева – община Сапарева баня, където са изградени и най-големите мощности – съответно ВЕЦ и ФТЕЦ.

Община Дупница също има повече потенциал за използване на водната енергия с изградени 3 ВЕЦ с обща мощност 10.02 MW, а изградените 10 ФТЕЦ са с обща мощност 0.15 MW. За сравнимост е потърсен показател, условно наречен „плътност на изградените мощности на ВЕИ“, който класира общината на трето място в област Кюстендил и четвърто в ЮЗ регион по изградени мощности на единица територия. За община Дупница показателят е 30,9 MW/ 1000 km², при средна стойност за област Кюстендил 14,6 MW/ 1000 km² и 37.7 MW/1000 km² средно за страната.

Общинската Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива 2012–2020г. определя теоретичния потенциал на остатъчния речен ресурс в община Дупница на 4535788MWh /год. Енергийният технологичен потенциал на съществуващите гравитачни водопроводи в общината възлиза на 875,9MW/h/год. Най-перспективно от икономическа гледна точка е водохващането на “Дренски рид”, но при отчитане на възможността да бъдат повлияни качествата на доставяната питейна вода за населението и икономическите субекти в общината при липса на пречиствателна станция за питейни води.

Теоретичният потенциал на слънчевата енергия за цялата община се оценява на 411216 031 MW/h/г., определени като значителен ресурс с необходимост от допълнителни изследвания за определяне на технологичната оползотворяемост. Изграждането на фотоволтаични централи дава възможност енергийното потребление в бита и услугите да бъде намалено значително чрез използването на слънчевата енергия, както в ремонтирани, така и в новопостроени сгради. Слънчевите термични системи за топла вода са подходящи само за обществени сгради, които имат целогодишно натоварване /болници, социални домове/, както и за стопански обекти.

Според експертните анализи на програмата, община Дупница няма необходимия естествен потенциал за добив на енергия от геотермални източници и вятър. Техническият потенциал за производство на енергия от биомаса е много малък и към момента не представлява интерес за изпълнение на инвестиционни проекти.

Ниската **енергийна ефективност** в страната е проблем, изискващ непрекъснати мерки за подобряването ѝ. Съгласно чл.12 от Закона за енергийната ефективност общините разработват и приемат програми по Енергийна ефективност (ЕЕ), съответстващи на целите, заложи в актовете по чл 5, ал. 3, т. 1–4 от закона, свързани с подобряване на енергийните характеристики на сградите.

Заложените в програмите за ЕЕ мерки са много и разнообразни – както тези за подобряване на енергийните характеристики на сградите, така и мерките по сградните инсталации. Най-често изпълняваните мерки за ЕЕ са 8 типа. Четири от тях са свързани с подобряване енергийните характеристики на сградите, като тук се включват: подмяна на дограма (прозорци и врати); топлинно изолиране на под; топлинно изолиране на таван/покрив; и топлинно изолиране на външни стени. Отделно се отчитат други четири мерки: енергоспестяващи мерки (ЕСМ) по системи за УО; ЕСМ за оползотворяване на ВИ; ЕСМ по системите за осветление и ЕСМ за ВОИ.

Наблюдава се предимно изпълняване на ЕСМ по сграден фонд, като приоритетно се прилагат мерки по ограждащите конструкции на сградите - топлинна изолация и подмяна на дограма. Поради възможности за финансиране на проекти по енергийна ефективност се изпълняват и значителен брой проекти за подобряване на енергийната ефективност на уличното осветление (УО) и парковото осветление, монтаж на котли на биомаса/дървесни пелети, слънчеви колектори за БГВ и др. Най-голямо спестяване на енергия и горива се постига чрез топлоизолацията на външни стени и топлоизолацията на покриви. Тези два типа мерки, заедно с ЕСМ за енергия от ВИ, са водещи и по отношение спестяванията на парникови емисии.

По-голямата част от сградите общинска собственост на община Дупница са построени в периода 1952–1985г. В периода 2007–2013г. са реализирани мерки за енергийна ефективност в над 44% от сградите общинска собственост с административни, образователни и здравни функции. Общината не е осъществявала мерки за въвеждане използването на енергия от ВЕИ в собствени сгради с промишлено/производствено предназначение, както и мерки за енергийна ефективност. Частните стопански субекти са изпълнявали частично и

в крайно ограничен обем дейности по използване на ВЕИ и мерки за енергийна ефективност предимно с монтирането на слънчеви колектори за подгряване на вода.

Програмата за насърчаване използването на енергия от ВЕИ и биогорива 2020-2022 г. отчита реализирани енергоспестителни мерки в повече от 30 многофамилни жилищни сгради - топлоизолиране на външни стени на сградите, топлоизолиране на покриви на сградите, топлоизолиране на под, подмяна на дограма, мерки по осветление.

Реализирани са проекти за подобряване на енергийната ефективност на сградата на Общински драматичен театър „Невена Коканова“, гр.Дупница, „Въвеждане на енергоспестяващи мерки в ЦДГ „Зора“ – гр. Дупница и в ОУ „Евлоги Георгиев“ – гр. Дупница (Национален доверителен екофонд).

През периода 2018-2020 г. в община Дупница е изпълнен проект „Въвеждане на енергоспестяващи мерки в многофамилни жилищни сгради в гр. Дупница“, на стойност 2,443 хил.лв, финансиран от ОП„Региони в растеж“.

В МБАЛ "Св. Иван Рилски" ЕООД – Дупница е извършена подмяна на дървени прозорци и врати с PVC дограма със стъклопакет и на стоманени врати с метални с алуминиев профил; топлинно изолиране на външни стени; топлинна изолация на пода над сутерена; топлинна изолация на покрива.

В ЦДГ „Калина“ е направена доставка и монтаж на автоматично регулиране на температурата; инсталиране на фотоволтаична централа с панели, разположени на покрива на сградата.

През 2014-2015 г. е изпълнен проект за подобряване на енергийната ефективност на уличното осветление на гр. Дупница. Проектът за въвеждане на енергоспестяващо улично осветление в гр.Дупница е финансиран по Международен фонд Козлодуй, на стойност 1 млн.лв.

Реализирани са мерки за повишаване на енергийната ефективност в сгради с важно социално значение в Община Дупница за 876 483,48 лв.

За намаляване на консумацията на енергия в общинския сектор, чрез въвеждането на енергоспестителни мерки и използване на ВЕИ, в Програмата са заложили следните Инвестиционни проекти:

- За училища и детски ясли - подмяна на котли и горелки и газификация; топлоизолация по фасади, подмяна на дограма и топлоизолация на покрив.
- Инсталиране на термосоларни инсталации за топла вода на общински сгради с целогодишно използване (общинска администрация, социални заведения и др.).
- Инсталиране на фотоволтаични инсталации за производство на ток за собствени нужди върху общински сгради.
- Въвеждане на енергийно ефективни системи за външно изкуствено осветление в шест населени места на територията на община Дупница: с.Бистрица, с.Яхиново, с.Червен брег, с.Крайници,

с.Самораново,с.Джерман.

- Подмяна на котлите с течно гориво (нафта, мазут), твърдо гориво (дърва, въглища) и печките с твърдо гориво с пелети, газ.

Газоснабдяване

През територията на община Дупница преминава транзитният газопровод за Гърция и Македония (диаметър Ф1000), който продължава като транзитен газопровод за Гърция с диаметър Ф700 и отклонение с транзитен газопровод за Македония с диаметър Ф500. В сервитутите на газопроводите (от двете страни по 15 м) са изградени оптични кабелни магистрали за предаване на технологична информация от работата на съоръженията. Преминаването на транзитните газопроводи дава техническа възможност за газифициране на целия район.за

За газоснабдяването на град Дупница е изградена газоразпределителна мрежа с проектна дължина общо 121 километра и възможност да осигури подаването на газ за битови и промишлени нужди на 13600 битови абонати, 228 административни и 71 промишлени потребители.

Първите 20 километра от мрежата са пуснати в експлоатация 2012 г. и първоначално обхванатите квартали са „Горна махала“, „Пейо К. Яворов“, „Възход“, „Дупница“, „Велчова завера“, „Развесена върба“, както и Централна градска част и Промислени зони – юг и север. По-голямата част от общинските обекти – училища, детските градини в града, както и сградата на местната администрация, са газифицирани. През 2013 г. изграденото трасе от 45 км има готовност да снабдява с природен газ близо 4000 битови потребители, 105 публични сгради, както и 27 предприятия, но битовите потребители са едва 35. Пет години по-късно битовите потребители вече са 557 броя, което представлява 3% от домакинствата в общината, при 5,4% за област Кюстендил и 3,12% средно за страната.

Въпреки постигнатия напредък през последните години, процесът на газифициране в общината остава сравнително ограничен. Той отразява общото изоставане от средноевропейските нива на изграденост на газификационната мрежа и потреблението на газ от населението в района и страната.

Икономическата среда е основният фактор, който влияе върху процеса. Тук се намесват и фактори като високата начална цена за инвестиция в газовата инсталация, непреодолима за голяма част от българските домакинства и вероятно недостатъчна осведоменост за по-ниските разходи като консумативи при потребление на природен газ.

Развитието на газоразпределителната мрежа в бъдеще следва да се осъществява както по отношение на промишлеността, така и по отношение на обществените сгради и домакинствата. Изграждането на нови газопроводни отклонения и/или присъединяването на нови абонати към съществуващите, е важна предпоставка за подобряване на бизнес средата и за повишаване конкурентоспособността на предприятията в общината.

Ползването на газ за отопление и битови нужди е една от алтернативите за преодоляване сезонните замърсявания на въздуха в града, резултат от ползването на други традиционни фосилни горива – въглища, нефта за горене и мазут.

Изводи и препоръки

- Като цяло, електроенергийната инфраструктура в общината е с добра изграденост и в добро състояние. Инвестициите в общината са фокусирани върху изграждане и профилактика на трафопостове, изнасяне или рециклиране на електрически табла, ремонт на съоръжения по електрическите мрежи средно и ниско напрежение, полагане на нови кабелни линии средно и ниско напрежение в града, монтиране на електромери с дистанционно отчитане.
- Община Дупница разполага с потенциал за получаване на алтернативен вид енергия, който активно усвоява най-вече с изграждане на водни централи, но и фотоволтаични.
- Съществува необходимост от повишаване на енергийната ефективност, както на обществените сгради и на жилищния фонд, така и на промишлените предприятия в общината.
- Наблюдава се постепенно, но ограничено увеличаване на броя на газифицираните потребители в битовия и промишления сектор на общинско ниво. Параметрите на изградената газоразпределителна мрежа позволяват включване на бъдещи абонати. В Програмата за намаляване на нивата на ФПЧ-10 и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в община Дупница за периода 2019-2023 г. е заложена мярка за поетапна газификация на община Дупница, в т.ч. Газификация на промишлените предприятия, търговски и общински сгради и за отопление на домакинствата – чрез замяна на изгарянето на дърва и въглища за отопление на домакинствата с алтернативни начини за отопление.

Децентрализираното *производство на енергия от ВЕИ* или използването на слънчевата, вятърната, геотермалната енергия и биомасата съобразно местния потенциал и нужди, е сектор с големи перспективи в страната, в частност и за община Дупница. По този начин се избягват разходите, свързани с присъединяване към мрежите и загуби по пренос и разпределение на енергия.

Повишаването на *енергийната ефективност* е най-сериозното предизвикателство в областта на енергетиката. Многостранните ползи от енергоспестяването са безспорни:

- Ограничаване на климатичните промени - спестяването на енергия е възможно най-бързият и разходоефективен път за постигане на националните стратегически цели за борба с климатичните промени, гарантиране на енергийната сигурност и постигане на устойчиво икономическо и социално развитие;

- Конкурентоспособност, заетост и възстановяване на икономиката - спестяването на енергия ще направи българската индустрия по-конкурентна и българските граждани по-благосъстоятелни;
- Борба с енергийната бедност - част от българските граждани имат затруднения с разходите си за потребена енергия, които представляват значителен дял от приходите им. Подпомагането на тези граждани да намалят енергийната си консумация по разходоефективен начин е най-подходящият начин за решаване на този проблем.

Разработваните и изпълнявани от общините Програми по ЕЕ и Програми за насърчаване използването на ВЕИ дават своите резултати, но е необходим механизъм за стимулиране изпълнението на заложените в тях амбициозни мерки.

Замяната на използваната електрическа енергия за отопление с високоефективни уреди на *природен газ* ще допринесе за повишаване на енергийната ефективност, предвид факта, че използването на природен газ за отопление и битови нужди изисква три пъти по-малко енергия в сравнение с използването на електрическа енергия. Изисква се много грижлива политика от страна на държавата, за да намери баланса между икономическите възможности на населението и по-глобалните екологични цели, респективно поетите национални ангажменти за намаление емисиите на CO₂.

1.10 Състояние на околната среда, влияние на глобалните климатични промени, природни рискове, рискови територии и зони

1.10.1 Компоненти и фактори на околната среда

Рамковата директива 96/62/ЕС за управление на качеството на въздуха в градовете е ключов елемент от стратегията на ЕС за подобряване качеството на въздуха като цяло. Това налага стриктни изисквания относно извършвания мониторинг за вида и броя на контролираните замърсители, с оглед изготвяне на планове за действие за подобряване качеството на въздуха в средносрочен и дългосрочен аспект. От друга страна информирането на обществеността е основно изискване в Директивата.

Качеството на въздуха е последица от комбинираното действие на много иразнообразни фактори. Метеорологичните характеристики въздействат пряко върху разпространението на замърсителите в атмосферния въздух. Нивото на замърсяване на въздуха се определя както от количеството емисии от различни източници, така и от характера на разсейването им в атмосферата.

Качеството на атмосферния въздух в град Дупница се влияе от редица фактори, като основните са:

- климатичните условия;
- локалните горивни съоръжения с твърди и течни горива;
- състоянието и вида на пътната настилка;
- организацията и плътността на автомобилния поток;

- строителни и ремонтни дейности в различни райони на града;

В община Дупница няма действащ постоянен пункт за мониторинг на качеството на атмосферния въздух. Състоянието на атмосферния въздух се контролира като се извършват контролни измервания от мобилна автоматична станция на ИАОС Регионална лаборатория- гр. София съгласно предварително утвърден график за нейната работа.

През последните години не са регистрирани превишения на максимално еднократните, средноденоношните и средногодишните пределно допустими концентрации на азотен и серен диоксид при извършените измервания. Регистрирани са само две превишения на средноденоношната норма от 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ от извършените 13 бр. измервания. Средната концентрация за периода е 31.1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

ПРОГРАМАТА за намаляване на нивата на ФПЧ_{10} и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в община Дупница за периода 2019-2023 г. анализира ситуацията и набелязва мерки за подобряването ѝ.

Извършено е дисперсионно моделиране на замърсяването с ФПЧ_{10} за 2017 г. като е разграничена сезонност на замърсяването въз основа на количеството използвани твърди горива за отопление в периода октомври – март, съответно неизползването им в периода април – септември.

Комбинацията от наличието на неблагоприятни метеорологични условия за разсейването на атмосферните замърсители, в частност на ФПЧ_{10} , в определени дни и повишените емисии от източниците на замърсяване през месец март, които са свързани основно с изгарянето на твърди горива за отопление, води до наличието на отделни превишения на средноденоношната норма и значително по-висока средна концентрация на ФПЧ_{10} през месец март.

Липсата на данни от измервания и през останалите месеци в годината не позволява точна оценка на концентрациите в годишен аспект, но резултатите от така проведените измервания и данните от измерванията на ФПЧ_{10} във всички стационарни пунктове за мониторинг на КАВ от НАСЕМ позволяват да се направи заключението, че концентрациите на ФПЧ_{10} са още по-високи през зимните месеци, когато се регистрират и най-високите средноденоношни стойности.

В резултат на моделирането се наблюдават повече несъответствия по отношение на броя превишения, при 35 допустими съгласно действащото законодателство, но тези превишения се ограничават до максимум 42 броя годишно за точката от рецепторната мрежа с най-висока концентрация и много превишения или 7 превишения над нормата.

Общинското ръководство и администрация са предприели изпълнението на комплекс от мерки в централната градска зона, включваща жк „Дупница“, жк „Развесена върба“, Минчов площад, както и допълнителни обекти за интервенция. В централната градска част е концентрирано над 60% от населението на града, а също така са разположени по-голямата част от публичните институции, търговските и обслужващи обекти, учебни заведения, банки и др. Мерките включват рехабилитация и възстановяване на градската

среда, като: благоустрояване на зелени площи и детски площадки; рехабилитация на пешеходните алеи, тротоари, пешеходни зони; рехабилитация и реконструкция на велосипедни алеи; рехабилитация и реконструкция на прилежаща уличната мрежа, както и изграждане на обществени паркинги в страни от главните улици; поставяне на енергоспестяващо улично осветление; създаване на достъпна архитектурна среда във всички обекти на интервенция по проекта.

За съжаление, по отношение на мерките, които изискват допълнително финансиране не са постигнати необходимите резултати. Това се отнася най-вече за мерките за намаляване на замърсяването от изгарянето на твърди горива за битово отопление и транспорта. Нарастването на броя на газифицираните домакинства е едва с няколко домакинства годишно, което е крайно недостатъчно за решаване на проблема със замърсяването на въздуха от изгарянето на твърди горива за битово отопление, което е констатирано в Програмата като основен източник на емисии. Причина за това е липсата на въведени финансови стимули за населението за използването на алтернативни източници за отопление и същевременно лесният и евтин достъп до твърди горива за отопление, включително чрез предоставянето на помощите за отопление за социално-слабите домакинства.

Основни изводи и препоръки за подобряване на КАВ – по отношение на ФПЧ₁₀

Като цяло качеството на въздуха в община Дупница отговаря на нормативните изисквания по отношение на замърсяването с ФПЧ₁₀. Независимо от това, проблем остават констатираните над 35 броя превишения на средноденонощната норма в конкретни части на града и определената средногодишна концентрация близка до нормативно установената стойност и незначително надвишаваща тази стойност в определени случаи, които при по-неблагоприятни метеорологични условия (напр. по-студена зима) през следващите години могат да се увеличат допълнително до по-голяма степен на превишения на нормите.

По тази причина, с оглед по-нататъшното трайно поддържане на задоволителни нива на емисиите и съответно на концентрациите на ФПЧ₁₀, се налага предприемането на допълнителни мерки за намаляване на емисиите, които са основно насочени към битовото отопление и транспортните средства.

Вторият тип мерки следва да бъдат насочени към поддържане добро състояние на пътна мрежа и намаляване образуването на нанос по пътните платна.

Емисиите от промишлените източници на територията на община Дупница на този етап не са заплаха по отношение на замърсяването, в частност с ФПЧ₁₀, което не предполага да се предприемат допълнителни мерки за намаляване на емисиите, при отчитане на строгите европейски изисквания за опазване на околната среда за пускане в експлоатация на нови инсталации и продължаването на тенденцията за извършване на добър контрол на действащите инсталации, източници на емисии на ФПЧ₁₀ в община Дупница от страна на РИОСВ- София.

За снижаване нивата на ФПЧ_{10} към 2020г. е необходимо преди всичко **намаляване емисиите на фини прахови частици (ФПЧ_{10}) от битовото отопление** чрез прилагане на мерките, заложи в Програмата:

- Поетапна газификация на община Дупница
- Поетапно увеличаване на използването на природния газ за отопление на домакинствата
- Замяна на стари, неефективни съоръжения за отопление на твърдо гориво с нови, екологосъобразни модели
- Първоначален и текущ контрол за състоянието на МПС
- Ремонт и почистване на уличната мрежа
- И не на последно място – провеждане на информационна кампания сред населението за необходимостта и възможностите за подобряване на средата на живот.

Води

Рамковата Директива за водите въвежда нов подход в управлението на водите, като въвежда екологични норми и цели за качеството, обезпечаващи структурата и функционирането на водните екосистеми.

Основните принципи при опазване на водите са:

- Недопускане заустването на непречистени отпадъчни води във водни обекти – изкуствени и естествени водоприемници, което се постига чрез интегрирано управление на водите в съчетание с останалите компоненти на околната среда; осъществяване на ефективен контрол при управление на отпадъчните води и прекратяване на замърсяванията; недопускане на нови източници на отпадъчни води да се въвеждат в експлоатация и заустват без пречиствателни съоръжения и непречистени; провеждане политика на реконструкция на стари и неефективни пречиствателни съоръжения на предприятията, заустващи отпадъчни води с качества над определените норми; спазване условията в разрешителните.
- Усъвършенстване и спазване институционалната система за мониторинг и контрол, гарантиращо добро състояние на отпадъчните води и повърхностните водни обекти, което се постига чрез подобряване на контролния мониторинг на обектите с отпадъчни води и повишен капацитет на екологичния статус;
- Реализиране задълженията на Плановите за управление на речните басейни (ПУРБ), като основен планов документ за интегрирано управление на водите.

Повърхностни води

Община Дупница попада в територията на Басейнова дирекция Западнореломорски район.

Контролът върху състоянието на повърхностните и подземните води е организиран в рамките на националната система за екологичен мониторинг (НАСЕМ). Честотата на пробовземане и схемата на анализи е в зависимост от вида на пункта. Основните показатели, които се анализират, са: температураоС, рН, разтворен кислород, наситеност с кислород, електропроводимост, перм. окисляемост, БПК5, ХПК, разтворени и неразтворени вещества, азотни показатели, фосфати, хлориди, сулфати, нефтопродукти, тежки метали.

Наблюдението на качеството на повърхностните води в община Дупница се извършва от пунктове на р.Тополница, преди Дупница и след вливането на р.Джубрена, р. Бистрица, след с.Бистрица и преди гр.Дупница, р.Джубрена, при с.Яхиново, р.Джерман преди и след град Дупница, р. Разметаница преди устието ѝ в р. Джерман, както и на язовир „Дяково“.

Общата оценка за състоянието/потенциала на реките въз основа на данните от тези пунктове е както следва:

- Незадоволително за р.Джерман с левите ѝ притоци р.Отовица и р.Бистрица след преминаването им през селата Самораново и Бистрица, след вливането на р.Тополница при град Дупница;
- Умерено състояние за река Тополница от изворите ѝ до вливането ѝ в р. Джерман и за река Джубрена от изворите ѝ до вливането ѝ в р.Джерман;
- Добро състояние за река Отовица от изворите до водохващането за язовир „Дяково“;
- Добро състояние на река Бистрица от изворите до водохващането за град Дупница;
- Лошо състояние на река Разметаница по цялото течение през община Дупница до вливането ѝ в река Джерман.

Основните причини за лошото и незадоволително състояние на повърхностните води в посочените реки са населените места без изградена канализация или заустващи канализацията си в реките и замърсяване с битови отпадъци. За територията на община Дупница точкови източници на замърсяване на реките са канализационните колектори на селата Самораново, Яхиново, Бистрица, Червен брег, Крайници, както и градският канализационен колектор на гр.Дупница, който няма връзка с градската пречиствателна станция.

Населените места без изградени канализационни системи, както и населените места, от канализациите на които има значителни течове, са едни от най-значителните източници на дифузно замърсяване. Като основни вещества замърсители, с произход от населените места са: общото органичното натоварване, изразено с БПК5, както и различните форми на азота и фосфора. Животновъдството, и дейностите по компостиране и използването на органичен тор, са друг източник на дифузно замърсяване. Като основни вещества замърсители с произход от дейности, свързани с животновъдство са натоварването по азот и фосфор.

Годишният доклад на РИОСВ Перник за 2018 г. в общи линии отбелязва умерено до добро общо екологично състояние на повърхностните води в община Дупница, с изключение на р. Разметаница и р. Джерман от вливането на р.

Отовица до вливането в р. Струма, определени в много лошо общо екологично състояние. Химическото състояние на повърхностните води се оценява като добро.

Третирането на отпадъчните води от населените места е един от начините за преодоляване на проблема с лошото им качество в някои от наблюдаваните участъци. Докладите на РИОСВ – Перник акцентират на още един фактор за замърсяване на повърхностните води – навиците на населението и по-малки предприемачи за изхвърляне на битови отпадъци в речните корита и тераси, както и формирането нерегламентирани сметища в сухи дерета, които биват отмивани при обилни и сезонни валежи, или при снеготопенето. Този проблем възниква като последица от недостатъчно ефективен контрол на местните и екологични власти, обвързван поначало с недостатъчния обем хора, техника и финансови ресурси. Системи за видео наблюдение и активизиране на екопатрули на училищен или неформален принцип от младежи и деца, с активното съдействие на местните власти, са доказано ефективни механизми за контрол върху проблема и „превъзпитаване“ на замърсителите.

Наблюденията на подземните води в общината не показват данни за замърсявания или директни вливания на замърсени води в тях, което определя оценката на качеството им като добро.

Почви

Като компонент на околната среда, почвата е незаменим, ограничен и практически невъзстановим природен ресурс, което налага опазването му от вредни въздействия и унищожаване, както и неговото устойчиво ползване. Най-разпространените видове увреждане на почвите са замърсяване с тежки метали и металоиди, нефтопродукти, различни форми на деградационни процеси като ерозия, вкисляване и засоляване.

Оценка за състоянието на почвите се извършва в рамките на Националната система за мониторинг на почви, изцяло съобразена с последните изисквания на Европейската комисия и Европейската агенция по околна среда, както и с националното законодателство.

Мониторинг на почвите в община Дупница се извършва от пункт на Регионалната инспекция по околна среда и води в с. Яхиново. РИОСВ–Перник не извършва наблюдение на процесите на засоляване на почвите, тъй като не разполага с такива пунктове. Показателите за наблюдение в пунктовете на агенцията са рН (H₂O), тежки метали и металоиди (мед, цинк, олово, кадмий и арсен), органичен и общ въглерод, общ азот и фосфор. В рамките на мониторинговата мрежа на Изпълнителната агенция по околна среда, резултатите от изпитванията на почвените проби на територията на област Кюстендил, включително община Дупница, не показват превишения на референтните стойности за пределно допустими концентрации. **Няма данни за замърсяване на почвите в община Дупница с тежки метали и металоиди.**

Проверките на РИОСВ не са регистрирали случаи на замърсяване на площи в резултат **употребата на разрешени пестициди**. В общината се намира склад за съхраняване препарати за растителна защита (ПРЗ) и токсични химични вещества в местността „Керемидарница“, землището на с.Пиперево; не са

регистрирани случаи на замърсяване. По показател **киселинност** на почвите, пунктът в Дупнишка община е показал известно завишаване на наблюдаваните стойности, което се обяснява с високата природна киселинност на характерните за района кафяви горски почви или прекаляване с азотосъдържащи торове.

Почвената ерозия се оценява като риск/податливост в седемстепенна скала. 91.5% от територията на общината се оценява като територия със средна до силна податливост на този риск, обяснявано с естеството на релефа. Едва 8.5% от териториите не са податливи на ерозионни процеси. Тези наблюдения подкрепят заключението, че осъществяването на стриктен контрол върху сечите и застрояванията в общината, залесяването на неизползваеми и изоставени земеделски площи, контрол върху пашата и безконтролното палене на стърнища са ефективни мерки, ограничаващи риска от почвена ерозия в община Дупница.

Доброто състояние и качества на почвите в община Дупница е предимство за местните производители и ангажирани в селското стопанство предприемачи. То е фактор, който може да влияе върху развитието на конкурентно местно стопанство. Разширяване на системата от пунктове за наблюдение, както и честотата на вземане на проби е важен механизъм за контрол върху качеството на почвите, който от своя страна подкрепя усилията на животновъдите и земеделските производители за конкурентно производство. В този смисъл, местната и държавните власти трябва да намерят необходимата координация и ресурс за осигуряване на надежден мониторинг и достъпни данни от неговото осъществяване.

Национална екологична мрежа

Националната екологична мрежа се състои от защитени територии, обявени според изискванията на Закона за защитените територии, и защитени зони, които се обявяват според изискванията на Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна и Директива 2009/147/ЕИО на Съвета относно опазването на дивите птици.

Защитените територии са основен инструмент за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи. Към настоящия момент България има развита мрежа от защитени територии (ЗТ) в европейски план, включваща 973 ЗТ с обща площ 583 876.3 ха, което представлява около 5,3% от територията и акваторията на страната. В системата от ЗТ се включват резерватите, националните паркове, природни забележителности, природни паркове и защитени местности.

На територията на Община Дупница попада част от **Национален парк РИЛА** с обща площ от 81046 ха. Национален парк Рила е една от най-значимите за фауната **защитени територии** в България и Европа. Територията му представлява изключително богата мозайка от различни по тип местообитания, повечето от които са практически непроменени от човешката дейност и съхраняват образци на разнообразни и естествени животински съобщества. Паркът е сертифициран от фондация „Пан Паркс“ за добро управление на дивата природа и устойчиво развитие на туризма. Той е един от трите национални парка, които функционират на територията на Югозападния

район.Обхваща планинските части от землищата на селата **Самораново и Бистрица** за територията на община Дупница.

Фигура 21: Национален парк Рила на територията на община Дупница

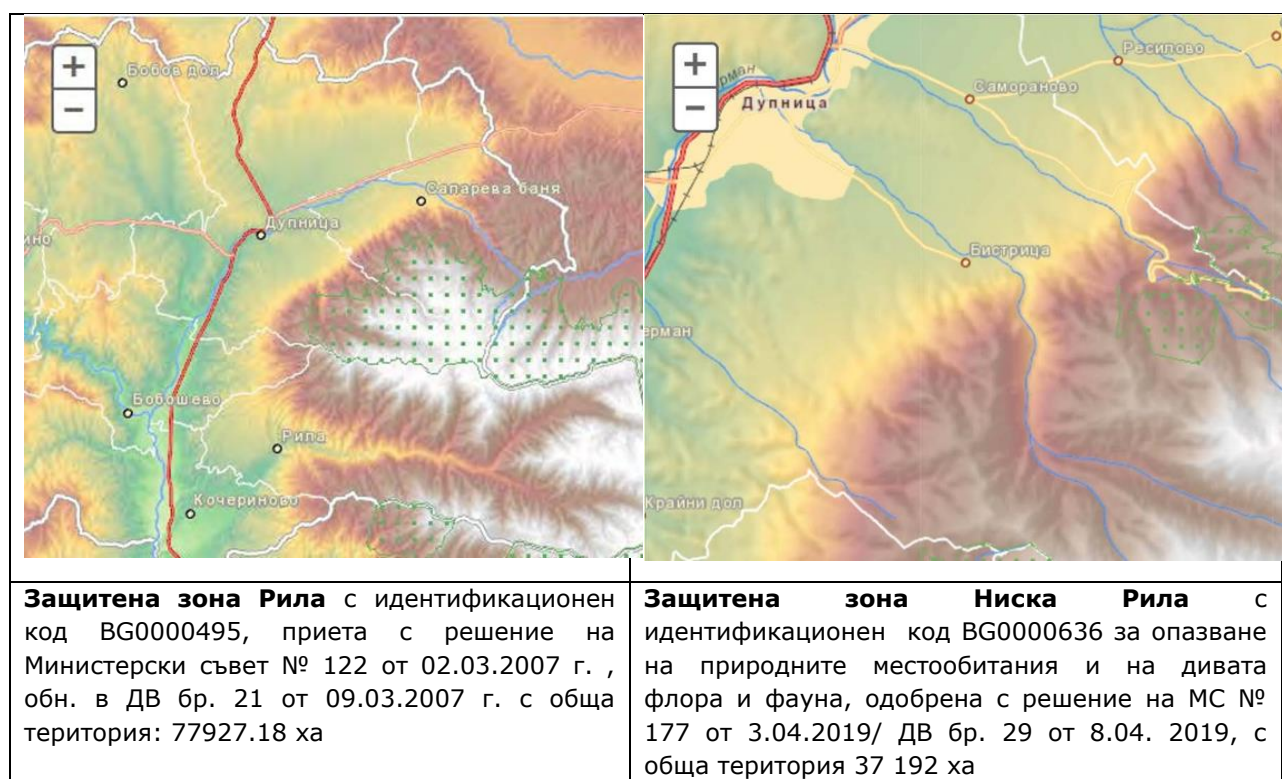
Най- близко разположеният резерват до гр. Дупница е “Скакавица” (в землището на гр. Сапарева баня), отличаващ се с вековен беломуров горски масив.

Защитените зони (33)

С цел осигуряване на дългосрочното оцеляване на ценните и застрашени видове и местообитания и в съответствие с международните договорености в областта на опазването на околната среда и биоразнообразието, в Република България са обявени защитени зони, които са част от общеевропейската мрежа НАТУРА 2000. Това са места от територията на страната, които отговарят на изискванията на двете основни за опазването на околната среда директиви: Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, относно опазване на дивите птици. България е на второ място в ЕС с процент от територията, която е в Натура 2000 (34.3% или 3 905 989 ха обща площ).

На територията на община Дупница попадат следните **защитени зони** по данни на Информационната мрежа за защитени зони по екологичната мрежа НАТУРА 2000:

Фигура 22: Защитени зони НАТУРА 2000 по Директивата за местообитанията

1.10.2 Анализ по фактори на въздействие

Отпадъци

Всички населени места в Община Дупница са включени в организирана система за сметосъбиране и транспортиране на битовите отпадъци. По данни на Регионалната инспекция за околна среда и води – гр.Перник 100% от населението на общината е осигурено със сметосъбиране и сметоизвозване.

Въведена е система за разделно събиране на отпадъците от опаковки: хартия, картон, пластмаса, метали и стъкло. Смесените битови и строителни отпадъци се депонират на общинското депо на гр. Дупница, което се намира на 5,0 км. от града в местност „Злево“ и заема площ от 60 декара с разчет за 30 годишно ползване. Депото не отговаря на съвременните екологични изисквания. Понастоящем община Дупница изпълнява проект „Проектиране, изпълнение на строителство и авторски надзор за „Рекултивация на общинско депо за неопасни отпадъци, м. „Злево“, гр. Дупница“.

До 2015 г. поетапно са закрити неконтролираните и нерегламентирани сметища в населените места на територията на общината и картотекирани стари замърсявания.

В процес на изпълнение е проект на инвестиционно намерение за изграждане на Регионален център за третиране на неопасни отпадъци (РЦТНО) - Регион Дупница. Проектът предвижда центърът да се намира на територията на община Дупница в землищата на с.Джерман и с.Грамаде, а в с.Радловци, община Кюстендил, да се изгради претоварна станция. След изграждането на РЦТНО е предвидено рекултивиране на общинското депо в местност „Злево“.

До май 2021 се предвижда да се изпълни „Комбинирана процедура за проектиране и изграждане на компостиращи инсталации и на инсталации за предварително третиране на битови отпадъци“, финансиран от ОП „Околна среда“ 2014-2020 г. Цел на проекта е да се намали количеството депонирани отпадъци в общините Дупница, Сапарева баня и Бобов дол чрез изграждане на инфраструктура за разделно събиране и оползотворяване на зелените битови отпадъци и предварително третиране на смесените битови отпадъци, поетапно намаляване на количествата на биоразградимите битови отпадъци за депониране и увеличаване на дела на рециклираните и оползотворените отпадъци. Ще бъдат изградени инсталация за предварително третиране на смесените битови отпадъци преди депониране от територията на трите общини с капацитет 14 342 т/г. и инсталация за компостиране на зелени и/или биоразградими отпадъци, генерирани на територията на трите общини с капацитет 4173 т/г. Двете инсталации ще обслужват трите общини и ще са разположени на територията на община Дупница в границите на проектирания Регионален център за третиране на отпадъците, включващ и регионално депо за общините от Регионално сдружение „Рила Еко“. Инвестицията за проекта ще допринесе за подобряване на ресурсната ефективност, тъй като в резултат отпадъците ще се превръщат в ресурс - на компостиращата инсталация ще се произвежда висококачествен компост, а в сепариращата инсталация ще се отделят полезните компоненти и ще се предават за рециклиране. Ще бъдат закупени и съдове за разделно събиране на зелените отпадъци на територията на трите общини и сметосъбиращ камион, с цел въвеждане на система за разделно събиране на биоразградими отпадъци в общините. Социално-икономическите ползи от изпълнение на проекта са подобряване на качеството на околната среда за жителите в трите общини чрез намаляване на вредни емисии от депонирането на отпадъци; предоставяне на нова услуга относно отпадъците за жителите и бизнеса; разкриване на нови работни места, необходими за обслужване на въведената система за разделно събиране на зелените отпадъци и за експлоатация на двете изградени инсталации.

Община Дупница има изготвена Програма за управление на отпадъците за периода 2015-2020 г. В програмата е съобразен и приложен изискуемият приоритетен ред при управлението на отпадъците: - предотвратяване на образуването им; - подготовка за повторна употреба; - рециклиране; - друго оползотворяване, например оползотворяване за получаване на енергия; - обезвреждане, като се вземат предвид общите принципи за опазване на околната среда като предпазни мерки и устойчивост, техническата осъществимост и икономическата приложимост, опазването на ресурсите, както и цялостното въздействие върху околната среда, човешкото здраве, икономиката и обществото.

Направеният анализ на управлението на отпадъците позволява обобщаването на следните **изводи**:

- Всички населени места в община Дупница са включени в организирана система за сметосъбиране и транспортиране на битовите отпадъци. Във всички села са поставени съвременни съдове тип „Бобър“ и „Мева“ за събиране на битови отпадъци;

- Най-голяма част от отпадъците са хранителни, хартия, пластмаса, градински и инертни (отпадъци от строителство, от домашен ремонт) – над 71% от всички отпадъци. Делът на отпадъците, които могат да се рециклират и ползват повторно (хартия, картон, стъкло, метали, пластмаси), е 41,46%;
- Въведена е система за разделно събиране на отпадъците от опаковки, но високият дял на присъствието на опаковки от хартия, картон, метали, стъкло и пластмаса в морфологичния състав показва неспазването на наредбата за изхвърлянето на тези отпадъци в контейнерите със смесени отпадъци и налага мерки за правилното ѝ прилагане; Не е въведена система за разделно събиране на биоразградими битови отпадъци;
- Постигнатите резултати относно изпълнението на заложените цели за подготовка за повторна употреба и рециклиране на отпадъчни материали от хартия и картон, метал, пластмаса и стъкло от домакинствата са недостатъчни и поставят в риск изпълнението на целите за 2020 г. Препоръчва се спешно предприемане на действия и мерки от общината, за да се преодолеят пропуските и да се достигнат целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците;
- Анализът на строителните отпадъци показва значителното им нарастване в последните години;
- Налични са пестициди и други препарати за растителна защита, които са пакетирани в ББ – кубове от "Балбок Инженеринг" АД.
- Тъй като населението на гр. Дупница е над 10 000 жители и с оглед чл.19, ал.3, т.9 и т. 11 от ЗУО не е осигурена площадка за безвъзмездно предаване на разделно събрани битови отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци, опасни отпадъци и други;

В Доклада на РИОСВ Перник от 2018г се отбелязва, че съгласно чл.33 от Закона за управление на отпадъците, община Дупница има сключен договор с организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки. През 2018 г. няма промяна по отношение на установената система в предходната 2017 г. Има сключен договор с „Екопак България“ АД за РСО от опаковки. Системата включва 99 точки с общо 297 трицветни контейнери, разположени на територията на града и шест населени места.

През 2019 г. община Дупница разработва и кандидатства с проект, свързан с управлението на отпадъците по откритата процедура от ОПОС 2014-2020 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за изпълнение на демонстрационни проекти в областта на управлението на отпадъците.

Препоръки

Статистиката показва, че депата за битови отпадъци намаляват значително през годините, поради прилагането на нова политика и насоки за третиране на отпадъцитев страната. Първоначалните стъпки са със закриване на всички образувани сметища в малките населени места в общините, въвеждане на организирана система за извозване на отпадъците в населените места и

депонирането на всички образувани отпадъци на регламентирано депо, отговарящо на всички изисквания на законодателството.

На по-късен етап е въведена и система за Регионално ползване на едно депо от няколко общини с Националната програма за управление на дейностите по отпадъците 2009-2013г. /НПУДО/. Целта на тази мярка е ограничаване на площите, заети от депа за отпадъци, с което да се намали замърсяването на околната среда и да се понижат разходите по експлоатацията, а също и да се насърчат общините към използване на други методи за третиране на отпадъците.

Съгласно Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и въведената с нея йерархия за управление на отпадъците се очаква намаляване на депонираните отпадъци и увеличаване количеството на оползотворените и рециклирани такива. С въведените Национални цели за намаляване на депонираните отпадъци се цели най-късно до 2020 година количествата на депонираните отпадъци в страната да намаляват. Капацитетите на депата за отпадъци са почти запълнени, а заетите площи от тях са хиляди декари, което крие сериозен риск за замърсяване на околната среда.

Основно предизвикателство по отношение управлението на отпадъците в община Дупница е прилагането на ефективно и дългосрочно решение за тяхното събиране и обработка, което да позволи пълноценното им оползотворяване като източник на ресурси и суровини за местната икономика. Изграждането на модерно съоръжение за третиране и преработка на отпадъци ще реши много от изложените по-горе проблеми. Той има отношение и към въпроса с рециклираните отпадъци на територията като един от ключовите екологични индикатори на местното развитие през новия планов период.

Акустична среда

Шумът е един от основните физични фактори с неблагоприятно въздействие върху населението и водещ до акустичен дискомфорт в околната среда, особено в големите градове. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Не случайно законодателството в областта на защита от шума в околната среда урежда проблемите, свързани с разработването на мерки за избягване, предотвратяване и намаляване на вредното въздействие на шума, целящи чрез тяхното осъществяване защита на човешкото здраве и околната среда, както и осигуряване на качество на живот на населението.

Развитието на промишленото производство, интензивното развитие на пътническите, товарните и въздушните транспортни средства и масовият градски транспорт са източници на шум, които предизвикват сериозни смущения върху хората.

За територията на община Дупница всяка година се провеждат измервания от РЗИ Кюстендил на акустичната обстановка в общинския център - град Дупница. Докладът на РИОСВ-Перник 2018 г. цитира резултатите от провеждания мониторинг през последните 4 години:

- Стойностите на резултатите от измерванията на шестте пункта в зоната с интензивно транспортно движение **превишават** нормите от 60.0 dB/A,

посочени в Наредба №6 (Д.В.бр. 58/2006 г.). Прави впечатление увеличение на стойностите на пункт №1,3,6, в сравнение с измерените през 2017г., с изключение на пункт №2, при които има намаление на стойностите. Резултатите показват, че диапазонът на шумовите нива е между 57,1-72,9 dB/A.

- Стойностите на резултатите от измерванията в двата пункта в зоната с локални източници на шум в гр. Дупница през всички четири години **превишават** нормите и са завишени в сравнение с измерените през предходната година. Резултатите показват, че диапазонът на шумовите нива е между 63,6 – 71,6 dB/A.
- Стойностите от измерванията на шума през 2017г. в пунктове с №1, 2 и 4 в зоната във вътрешните квартали **превишават** нормите, както през 2017г., така и в предходните три години. При пункт №1 се наблюдава намаляване стойностите на шума (от 69,2dB/A през 2017г. на 67,0dB/A през 2018г.). Единствено при пункт с №3 измерените стойности отговарят на нормите от 55 dB/A. Резултатите показват, че диапазонът на шумовите нива е между 48,0 – 70,9dB/A.

Наблюдението и контролът на градския шум е проведено през месеците юни и юли в 12 пункта в гр. Дупница, като 50% от пунктовете са определени на улици с интензивно движение и висока гъстота на обитаване, 20% от пунктовете са в близост с локални източници на шум и 30% от пунктовете са във вътрешните квартали на жилищната зона с минимално шумово въздействие.

Община Дупница е предприела действия за редуциране на шума в града. Прилагат се мерки за подобряване на организацията на движение, ограничаване скоростта на движение по улиците, ремонтиране и асфалтиране на участъци от уличната мрежа, организиране и контрол на паркирането. За някои улици се въвежда еднопосочно движение, извършва се рехабилитация на зелени площи и залесяване с дървесни видове в различни части на града. Ограничава се транзитния поток и скоростта на движение по отделни улици, където е установено значително превишаване на граничните стойности на шум.

Основни изводи и препоръки

Нивото на шумово натоварване в град Дупница се запазва високо, над предвидените норми за съответните зони в Наредба №6 (ДВ.бр. 58/2006 г.).

Основните източници на промишлен шум в община Дупница са малките предприятия, които са разположени в жилищните райони, в пряка близост до жилищните сгради, например: дърводелски цехове, фирми за PVC дограми, сервиси, авторемонтни работилници и др., които допринасят за съществуващия дискомфорт в населените места от общината. Няма регистрирани източници на голям промишлен шум, които да застрашават живота и здравето на населението или да създават продължителен и тревожещ обществен дискомфорт.

Трафикът по главния път Е - 79 и трасето на магистрала „Струма“, както и железопътният транспорт, са източници на шумово замърсяване, които могат да бъдат ограничени с мерки за залесяване, изграждане на шумозащитни

съоръжения, както в процеса на обществено обсъждане върху изгражданите трасета, така и в процеса на осъществяването им.

С оглед намаляване на шума в град Дупница е препоръчително да се предприемат мерки, насочени към:

- Подобряване на системата на градския транспорт (обновяване на обществения транспорт); избягване на транзитния трафик, особено на тежкотоварни превозни средства;
- Създаване на сини и зелени зони с цел ограничаване на достъпа до центъра на града на частни автомобили, освен по отношение на няколко категории (напр. живущи); изграждане на автомобилни паркинги в близост до централните райони на града;
- Оптимизиране на трафика в Община Дупница (намаляване на скоростта и др.);
- Изграждане на шумозащитни прегради и зелени площи с многогодишна растителност;
- Извършване в срок на ремонт на пътните настилки; поддържане на пътните настилки в добро състояние.

Радиационна обстановка

Радиационната обстановка в Р. България основно се обуславя от дейността на уранодобивната и уранопереработвателната промишленост, функционирането на атомната електроцентрала — Козлодуй, дейността на топлоелектроцентралите с твърдо гориво, производството и употребата на фосфорни торове.

В РИОСВ–Перник, закрыта началото на 2020 г., не се извършва радиационен контрол. По данни от годишните доклади за състоянието на околната среда в региона, в община Дупница не съществуват реални и потенциални производствени единици, които да провокират опасни за здравето на хората количества йонизиращи лъчения. Не съществуват и военни обекти с такова предназначение. Несъществени единични повишения в пределно допустимите норми се регистрират от активиране на естествения радиационен гама-фон от слънчеви и атмосферни електромагнитни явления.

1.10.3 Влияние на глобалните климатични промени, природни рискове, рискови територии и зони

На базата на проведените дългогодишни инструментални наблюдения върху средната годишна температура на въздуха и на валежите в страната, специалистите по измененията на климата на територията на страната са стигнали до извода, че за България тенденцията през следващите десетилетия е към затопляне, намаляване на годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха, увеличаване на честотата на екстремни метеорологични явления, увеличаване на случаите с проливни валежи, увеличаване на броя на дни с гръмотевични бури и градушки в по-хладни месеци, увеличаване на броя на засушаванията, намаляване на дебелината на снежната покривка, ускоряване на снеготопенето. За България най-значими са

нарастванията на случаите с валеж между 5 и 10 литра за денонощие и тези над 40 литра за денонощие. Намаляването на валежните количества ще доведе до промяна на водните ресурси. При най-песимистичните сценарии се очаква понижаване на речния отток в страната до 40- 50%. Високите температури на въздуха, в съчетание с валежния дефицит през летния сезон ще доведе до повишени стойности на транспирацията и евапотранспирацията през този период от годината. Всичко това ще увеличи риска от засушаване. Индикатори за чувствителността към климатичните промени и екстремните събития, свързани с тях са: количество на повърхностни води; количество на подземни води; качество на водите; засушаване; наводнения; водоснабдяване за питейно-битови нужди /подпочвени и течащи повърхностни води/; водоснабдяване за питейно-битови нужди /водовземане от язовир/; разход на енергия.

Според изчисления индекс на уязвимост от климатичните промени за районите (NUTS 2) за целия ЕС, Югозападен регион попада в четвърта група с висока уязвимост. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горският фонд. Влиянието на глобалните климатични промени е най-отчетливо при средните годишни температури и средните годишни валежи.

Сравнението на температурата през 2017 г. за ЮЗ регион спрямо средната температура за базисния период 1961-1990 г. показва продължаваща тенденция за покачване на средната годишна температура. През 2017 г. аномалията на средната годишна температура на въздуха в административните области на региона варира от +0,5-0,8 °C до +1,5-1,6 °C (за териториите с н.в. до 800 m). За област Кюстендил отклонението на средната годишна температура на въздуха (в °C) през 2017 г. спрямо климатичните норми 1961-1990 г. е 0,9-1,0 °C. Най-топъл, с най-големи положителни отклонения на средномесечната температура на въздуха от нормата, е месец март. Най-студеният месец е януари, с най-големи температурни аномалии.

През 2017 г. повече валежи спрямо нормата са паднали във всички области на ЮЗР, с изключение на област Кюстендил, където отклонението е 80-100%. Най-дъждовният месец е октомври, с валежи средно 2.5-3 пъти повече от месечната норма. Най-сух е месец август.

Климатичните сценарии за България са разработени в НИМХ-БАН в рамките на проекта CECILIA. Проведени са симулации на регионалния климат за два интервала за бъдещето -за "близко бъдеще" (2021-2050 г.) и "далечно бъдеще" (2071-2100 г.), за да се установят тенденциите (т.е. изменението спрямо сегашния референтен климатичен период 1961-1990 г.) за средната годишна температурата на въздуха и средната годишна валежна сума.

По отношение на температурата за ЮЗР, както и за цялата страна, се очаква увеличение на средногодишната температура, като това увеличение е с около 1.5-2°C за близкото и между 2.5 и 3.5°C за далечното бъдеще.

При годишните валежи също се очаква увеличение на валежите през първия период. През втория период е възможно тенденцията да се промени и в отделни части да се стигне до намаляване на валежите.

През последните години се увеличава честотата на природните бедствия. Наблюдавани са серия от бедствени ситуации, свързани главно с развитието на мощни конвективни бури, които предизвикват сериозни материални щети и човешки жертви, в редица райони на България. Последици от тези процеси са и зачестилите наводнения.

Югозападен регион се характеризира с умерено до ниско развитие на свлачищните процеси. Най-засегнати територии от свлачища се наблюдават предимно по планинските склонове в подножията на планините и речните долини. Активизацията на свлачищата е пряко свързана с климатичните промени и най-вече с интензивните валежи. Изсичането на гори, разположени непосредствено до планински пътища, също създава предпоставки за свлачища и срутища.

На територията на община Дупница има общо 5 бр. активни свлачища, 4 бр. стабилизирани свлачища и 5 бр. потенциални свлачища:

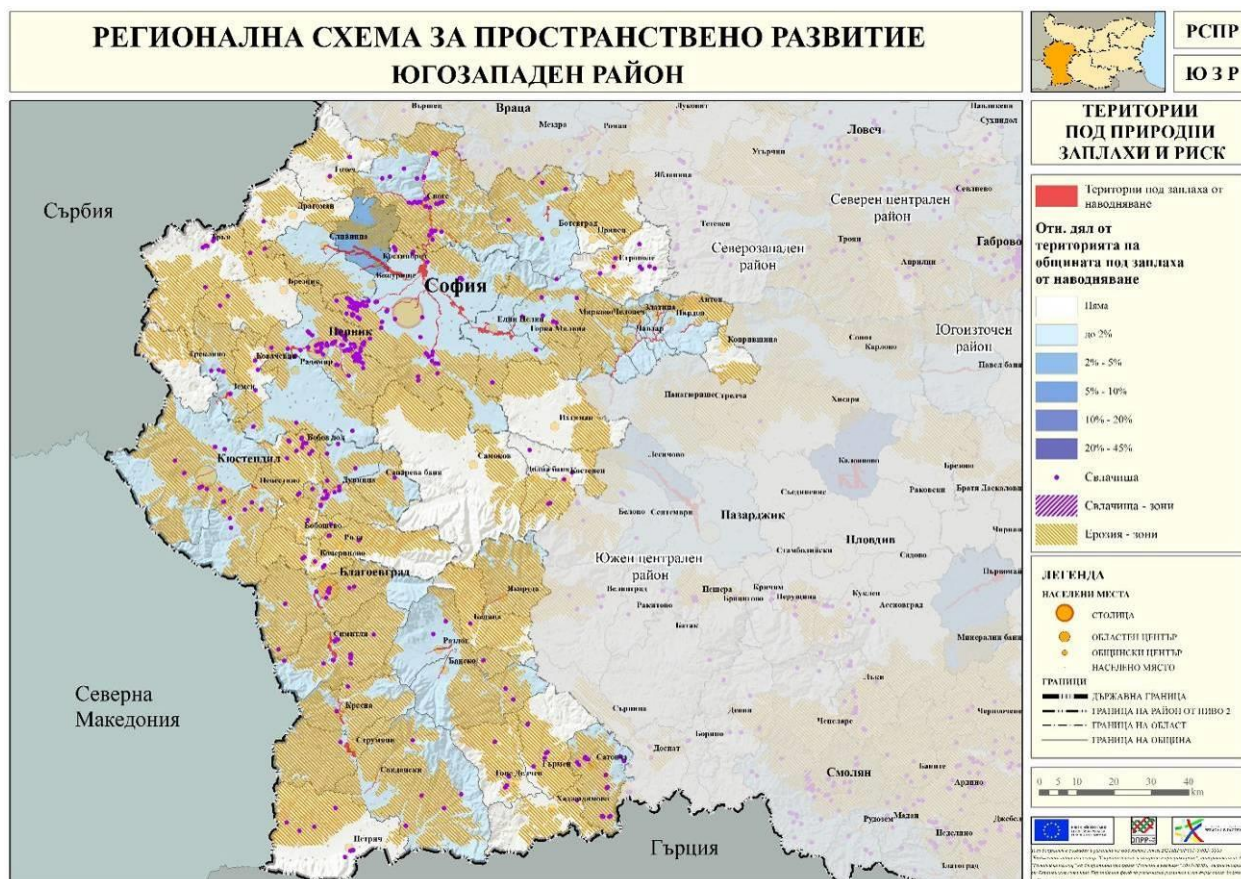
- Две от активните свлачища са над АМ „Струма“, на планински склонали на изкуствен откос до магистралата.
- Активно свлачище KNL48.24791-01 е в землището на с.Дяково, мах."Бучалата", на планински склон над третокласен път III-6232-Дяково–Кременик.
- Активно свлачище KNL48.80491-01 е на планински склон в северната част на с.Червен бряг;
- Активно свлачище KNL 48.55230-01 е на планински склон в североизточната част на с.Палатово;
- Три от потенциалните свлачища са разположени на планински склон над АМ „Струма“;
- Потенциални свлачища KNL 48.02350-01 и KNL 48.02350-02 са на планински склон в землището на с. Баланово, до трасето на транзитен газопровод за Гърция.

По-голяма част от регистрираните на територията на общината свлачища са новорегистрирани – след 1990 година. Няма данни за нанесени значителни щети върху инфраструктурата. Това е резултат от многогодишните усилия на местни и държавни власти за укрепване и превенция на свлачищата в района – Червен брег, Кършия, районите около автомагистрала „Струма“. През 2012 г. приключва изпълнението на проект "Укрепване на свлачища в с.Червен брег, Община Дупница", финансиран от ОП „Регионално развитие“. В рамките на проекта, в допълнение на укрепителните дейности, е изградена контролно-измервателна система с нулево и първо измерване.

Планира се реализация на проект по Програма за развитие на селските райони 2014-2020г: "Инвестиции в развитие на горските територии и подобряване на жизнеспособността на горите" - 84 дка частна общинска собственост да бъдат засадени с дръвчета за горски масив. По данни на Изпълнителната агенция по горите по процент на лесистост, община Дупница е определена в графата до 30% лесистост, а съгласно списък на общините, чийто земи са застрашени от ерозионни процеси, общината е с оценка "среден риск". Ефективната мярка е залесяване на неизползваеми и изоставени земеделски площи, което ограничава риска от почвена ерозия. Получено е пълно съдействие при избора на терени от ДГС-Дупница, след което стартира подготовката на документите.

Двата терена по 42 дка или общо 84 дка са местността "Високрид" и "Тънтъно". Планирано е засаждането на 10 хиляди броя сребролистна липа върху 16 дка и 42 хиляди дръвчета зимен дъб върху 68 дка, с изискване от обработка на почвите до напояване.

Фигура 23: Територии под природни заплахи и риск

Източник: Проект на Интегрирана териториална стратегия за развитие на ЮЗР 2021-2027 г.

В пределите на ЮЗ регион са определени **райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН)** според ПУРБ на Западнеломорски райони. Данните от МОСВ, ИАОС и БДДР позволяват групирането на общините в ЮЗР по дял на територията под заплаха. В общо 6 общини от ЮЗ регион се счита, че са с дял от териториите под заплаха от наводнения между 1 и 4%, за 21 общини се счита че не са под заплаха, а за останалите делът е между 0 и 1%.

През последните години се увеличава честотата на природните бедствия. Наблюдавани са серия от бедствени ситуации, свързани главно с развитието на мощни конвективни бури, които предизвикват сериозни материални щети и човешки жертви, в редица райони на България. Последици от тези процеси са и зачестилите наводнения.

За община Дупница поречието на р.Джерман и притоците ѝ в районите на гр. Дупница, с.Яхиново и с. Самораново са определени като един от районите със значителен потенциален риск от наводнения в басейна на река Струма. Това става със Заповед РД-05-91 от 15.08.2013г. на директора на Басейнова

дирекция „Западнобеломорски район“ за определяне на районите със значителен потенциален риск от наводнения в Западнобеломорски район за басейново управление и Заповед РД-746 от 01.10.2013г. на министъра на околната среда и водите за утвърждаване на районите със значителен риск от наводнения в Западнобеломорски район за басейново управление.

Фигура 24: Район със значителен потенциален риск от наводнения - Дупница

Източник: Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“

В периода 2016-2018г. по Програмата за Трансгранично сътрудничество България/Сърбия 2014-2020 е реализиран проект „Намаляване на риска от наводнения чрез рехабилитация на инфраструктурата за защита от наводнения в Дупница и доставка на специализирано оборудване за предотвратяване на наводненията в Гаджин хан (Сърбия)“.

В сеизмично отношение територията попада в сеизмична зона VII, VIII и IX степен за периода на сътресимост съответно за 100, 250 и 1000 години (според сеизмичното райониране на България от 1997г.).

Територията на общината се оценява като територия със средна до силна податливост на риск от ерозия.

Изводи и препоръки

През последните години се увеличава честотата на природните бедствия. Последици от тези процеси са и зачестилите наводнения.

Поречието на р.Джерман и притоците ѝ в районите на гр. Дупница, с.Яхиново и с. Самораново в община Дупница са определени като един от районите със **значителен потенциален риск от наводнения** в басейна на река Струма.

Необходими са мерки за предотвратяване и защита от наводненията, като почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизираната територия и надграждане на диги.

Свлачищният характер на част от терените в общината повишава риска от бедствия и аварии, което от своя страна поставя необходимостта от въвеждането на съвременни системи за наблюдение и сигнализация, наред с регулярните профилактични и укрепителни работи. Общината има капацитет в тази посока. Необходимо е планиране и осигуряване на необходимите ресурси. За превенция и противодействие на свлачищни процеси са заделени средства и по Оперативна програма "Околна среда 2014-2020 г.". Процедурата е обявена през 2016 г. и е насочена към извършване на превантивни и укрепителни геозащитни мерки с цел опазването на човешкия живот, както и на обекти с национална или социална значимост.

България се характеризира с висока степен на свлачищна и ерозионно-абразионна активност. По прогнозни данни необходимите средства за проучване, проектиране, укрепване и мониторинг на свлачища на територията на страната, възлизат на над 800 млн. лв.

Територията на Община Дупница попада в зоната на VII, VIII и IX сеизмична степен. Този факт трябва да бъде съблюдаван при проектирането и строителството на различни сгради и съоръжения.

Идентифицирането на териториите с вероятно разпространение на предвидими природни бедствия, главно наводнения, свлачища, пожари и др.и регламентиране на необходимите превантивни мерки е постоянна и неотменна грижа на всяка община.

1.11 Селищна мрежа

1.11.1 Структура на селищната мрежа

Селищната мрежа на община Дупница представлява административно организирана пространствено разположена съвкупност от селища и територии, взаимосвързани чрез различни икономически, социални, инфраструктурни, обслужващи или информационни връзки, а също и посредством общността на природоползването.

Мрежата от селища на общината е съставена от 17 населени места (един град и 16 села), които се отличават помежду си по броя население, пространствено разположение, степен на изграждане и др.

Гъстотата на мрежата от населени места е близка до средната за страната (5.1 при 5 за страната на 100 км²).

Градският център на общината - гр. Дупница е разположен на 70 км. южно от столицата София, 38 км. югоизточно от областния център - Кюстендил, на 33 км. северно от центъра на област Благоевград и на 53 км. южно от центъра на област Перник. Населените места са на различна отдалеченост от гр. Дупница на разстояние от 1 до 17 км., а разстоянието между отделните села е от 1 до 5 км.

Град Дупница е административен и икономически център на Общината, показващ и най-добри демографски и икономически показатели на развитие в област Кюстендил. В града са концентрирани 75.4% от населението на общината, 67% от жилищните сгради и голяма част от основните производствени и непроизводствени фондове.

Независимо че община Дупница се характеризира с най-добри демографски показатели в област Кюстендил, всички населени места в общината се обезлюдяват. Тенденцията към намаляване на населението се дължи преди всичко на отрицателния механичен прираст и засилената миграция към по-големи градски центрове, както и към чужбина. Част от населените места в общината са с критична демографска маса. Има изявен дисбаланс между съотношението на младите хора (под трудоспособна възраст) и хората в пенсионна възраст. В общинския център 59% от населението е в трудоспособна възраст, а в селата 55%. Общо на територията на общината младите хора са 2 пъти по-малко от хората в над трудоспособна възраст. В селата е силно проявено застаряването на населението, каквато е и тенденцията на територията на страната. С най-силно влошена възрастова структура са Грамаде, Кременик, Крайни дол.

Според действащата градоустройствена категоризация населените места се групират, както следва:

- Дупница – град, център на Общината;
- Яхиново, Крайници, Самораново, Бистрица, Джерман и Червен брег – шест големи села;
- Баланово, Тополница, Палатово, Дяково, Пиперево, Блатино – седем малки села;
- Грамаде, Кременик, Крайни дол – три много малки села.

Ядрото на системата от населени места функционира на основата на пространствена близост и засилващи се икономически и обслужващи функции. Това ядро е съставено от първичен център - гр. Дупница, заедно с разположените около него села Бистрица, Самораново, Яхиново, Пиперево и Джерман.

Общинският център град Дупница поради своето географско, административното и икономическото значение се явява и естествен вторичен опорен център на територията на област Кюстендил, който внася необходимия баланс в развитието на източната част на областта. С оглед на географското местоположение и спецификата на селищната мрежа на общината, град Дупница се явява първичен обслужващ център в източната част на област Кюстендил.

Град Дупница запазва своя ранг на град от трето ниво в Актуализираната Националната концепция за пространствено развитие (АНКПР 2020). Градовете от това йерархично ниво са средни градове, центрове с регионално значение за територията на областите – 20 областни центрове и 8 други градове. По своето ниво на въздействие върху националната пространствена мрежа град Дупница се равнява на градове като Петрич, Казанлък, Димитровград, Свищов, Горна Оряховица, Казанлък, Карлово, Асеновград. Тези градове заедно с градовете от

Фигура 25: Селищна мрежа в община Дупница

След откриването на магистрала „Струма“ (ЛОТ 2 „Долна Диканя - Дупница“ през юли 2013г. и ЛОТ 3 „Дупница-Благоевград“ през октомври 2015 г.) община Дупница практически се превърна в сателит на Столична община. Времето за транспорт между двете общини се съкрати с 40%. Това оказва съществено влияние върху миграционните потоци и ежедневните трудови пътувания. В същото време се повишава инвестиционната привлекателност на Дупница по линия на общите условия на развитието – транспортна инфраструктура.

Откриването на тези два участъка на магистралата водят до съществено увеличаване на лицата с временен престой на територията на общината след закупуване на имот (най-често къща/вила с дворно пространство) или обитаване на собствени имоти в селата. Това население, основно от Столична община, не се регистрира като жители на община Дупница, въпреки това обитава имотите си средно между 70 и 150 дни годишно (по време на официалните неработни дни). Това са най-вече хора на възраст над 39 години, търсещи екологосъобразен начин на живот. Този процес не допринася за увеличаване на естествения прираст на населението на общината, но забавя хода на постепенното обезлюдяване, компенсирайки частично отрицателния механичен прираст.

Изводите за състояние на селищната мрежа и населените места в община Дупница най-общо включват:

- По степен на урбанизация на територията, общината е с показатели, близки до средните за страната.
- Котловинният релеф не е непреодолима пречка за осъществяване на основните транспортни и комуникационни връзки, необходими за функционирането на една съвременна териториална общност.
- Общинският център град Дупница е център с най-добри демографски показатели и тенденции в икономическото развитие в област Кюстендил.
- Град Дупница е основен организиращ център не само на общината, но и на област Кюстендил, с важно значение за опорната мрежа на областта и страната.
- Формира се ядро от населени места - гр. Дупница и обкръжаващи го села, Бистрица, Самораново, Яхиново, Пиперево и Джерман, което има потенциал за икономическо развитие, който следва да бъде подкрепен.
- Изграждането на АМ „Струма“ води до по-бърз и лесен достъп до територията на общината, като допринася и до други значителни ползи, включително нарастване на инвестиционни намерения.
- Продължава тенденцията за обезлюдяване на населени места в общината с всички произтичащи от това проблеми.
- Наблюдава се подкрепа за съживяване на населените места по линия на сезонна миграция или уикенд посещения.

1.11.2 Градска и селищна среда

Градската и селищна среда определят качеството на живот на населението и динамиката и посоката на миграционните потоци в населените места.

Модерната и привлекателна градска среда трябва да отговаря на непрекъснато увеличаващите се изисквания на населението и бизнеса, като същевременно е и фактор за предотвратяване на миграцията от населеното място към други населени места. Това предполага самата градска среда да носи в себе си качество, безопасност и сигурност.

Градската среда все повече се трансформира в среда с подобрена визия, удобна и приемлива за жителите на град Дупница. За това допринасят и реализираните проекти за обновяването на централната градска част, пешеходни настилки и изграждането на улично осветление, междублокови пространства, както и изграждане и подобряване на качеството на детските площадки, зелени пространства. Обновено е уличното осветление и/или е монтирано ново, където е необходимо.

В централната градска част се намира градската градина, изцяло обновена и облагородена с множество зелени площи с тревна и цвѳта растителност, асфалтови алеи и детски площадки.

В изпълнение на ИПГВР на град Дупница 2014-2020 г. са изпълнени проекти за подобряване на градската среда на Дупница, обхващащи проектите:

- "Архитектурно и благоустройствено оформление на широк център на гр. Дупница", който цели да се подобри физическата и жизнената среда в гр. Дупница чрез облагородяване на Централна градска част и широкия център.
- „Съвременно пространствено оформление и подобряване на зелена градска среда на централна зона гр. Дупница“.
- Изграждане на нова детска площадка в кв.Бешика на мястото на старата в района на старите жилища в кв.Бешика.
- „Реконструкция и облагородяване на междублокови пространства в ж. к. Бистрица, чрез реконструкция на уличната мрежа, тротоарите, междублоковите пространства, съоръжения за игра на деца, съоръжения за младежи“.

Зелената система в Община Дупница е представена от най-красивите паркове в цяла Югозападна България - крайградски парк "Рила", намиращ се на 1,5 км от центъра на града и е изцяло общинска собственост. Паркът е достъпен единствено за пешеходци, като е ограничен изцяло достъпа на МПС на територията му. Има изградени асфалтови алеи, каменни пътеки, детски площадки, игрища за различни видове спорт, изкуствено езеро с водни колела, плувни басейни и множество зелени площи, затревени и залесени с разнообразни дървесни видове, за които се полагат ежедневни грижи.

В селата декоративните зелени площи се свеждат до декоративен кът в центъра на селото и засадени в група декоративни дървета и храсти, обикновено около чешмите или площадите. Събирателните и обслужващи улици са в

незадоволително състояние. Необходими са ремонти и полагане на изцяло нови настилки на повече улици в селата от общината.

В град Дупница има обособените ромски общности – кв. “Каваклия”, кв. “Спартак”, кв. “Гиздова махала”, кв. “Подина” и кв. “Аракчийски мост”. Обособените ромски квартали са райони с голям относителен дял на деца, семейства и хора в риск: трайно безработни с ниска степен на образование и професионална квалификация, непълнолетни майки, многодетни и непълни семейства. Тези рискови фактори водят до различни модели на социално изключване сред децата. Социалната изолираност в кварталите затруднява социализацията и образованието на децата, блокира развитието им и ги обрича на безработица и бедност в бъдеще.

Изводи

- Община Дупница полага усилия за ревитализирането на града и цялата община. Реализирани са проекти, чиято концентрация допринася за цялостното развитие на града.
- Недостатъчна степен на благоустрояване и озеленяване на крайните квартали на града
- Част от идентифицираната програма с проекти за подобряване на градската среда в рамките Интегрирания план за градско възстановяване и развитие 2014-2020 г. е актуална и през новия програмен период 2021-2027 г.
- Физическото състояние и естетическият облик на елементите на градската среда, поддържането на съществуващите озеленени площи, особено в малките населени места от общината, е затруднено и на незадоволително ниво.
- Градската и селищната среда се нуждаят от нови мерки за благоустройство.
- За да се разбие затвореният цикъл на обособените ромски общности в гр. Дупница, е необходима комплексна интервенция, която да подпомогне семействата да осигурят шансове за социално включване и развитие на своите деца. Част от тази интервенция е подобряване на публичните услуги и качеството на средата в тези квартали.

1.12 Жилищен сектор

В община Дупница към 2019 г. са изградени 24073 жилища със 1794418 кв.м полезна площ и 1576357 кв.м. жилищна площ. Близо 70% от жилищата в общината са изградени в общинския център – град Дупница.

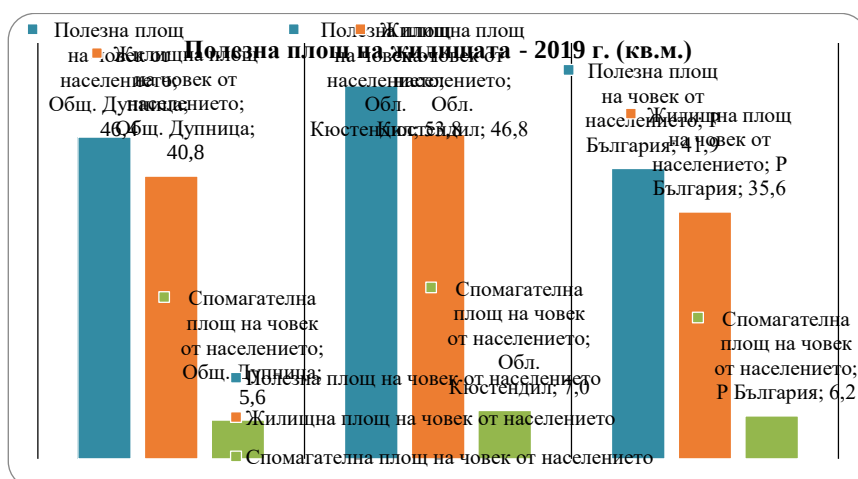
Таблица 28: Жилища и полезна площ на жилищата към 31.12.2019 г.

Община	Жилища общо	Полезна площ на жилищата			Полезна площ на човек от населението	Жилищна площ на човек от населението	Спомагателна площ на човек от населението	Средна полезна площ на едно жилище
Место намиране		Общо	Жилищна	Спомагателна				
Общ. Дупница	24073	1794418	1576357	218061	46.4	40.8	5.6	74.5
В гр.Дупница	16551	1248445	1096658	151787	42.9	37.6	5.2	75.4
В селата	7522	545973	479699	66274	57.4	50.4	7.0	72.6
Обл. Кюстендил	86926	6290324	5476058	814266	53.8	46.8	7.0	72.4
В градовете	46073	3513277	3060719	452558	42.9	37.4	5.5	76.3
В селата	40853	2777047	2415339	361708	79.3	69.0	10.3	68.0

Източник: НСИ

Жилищните сгради в община Дупница към 2019 г. по данни на НСИ са 13570, от които 6724 в град Дупница и 6846 – в селата.

Фигура 26

Източник: НСИ

На човек от населението в общината се пада 40.8 кв.м жилищна площ и 5.6 кв.м – спомагателна площ). В град Дупница стойностите на показателите отнесени към населението – „полезна площ на човек от населението“, „жилищна и спомагателна площ на човек от населението“ са по-ниски в сравнение с тези в селата, поради по-голямата численост на градското население и намалението на селското население.

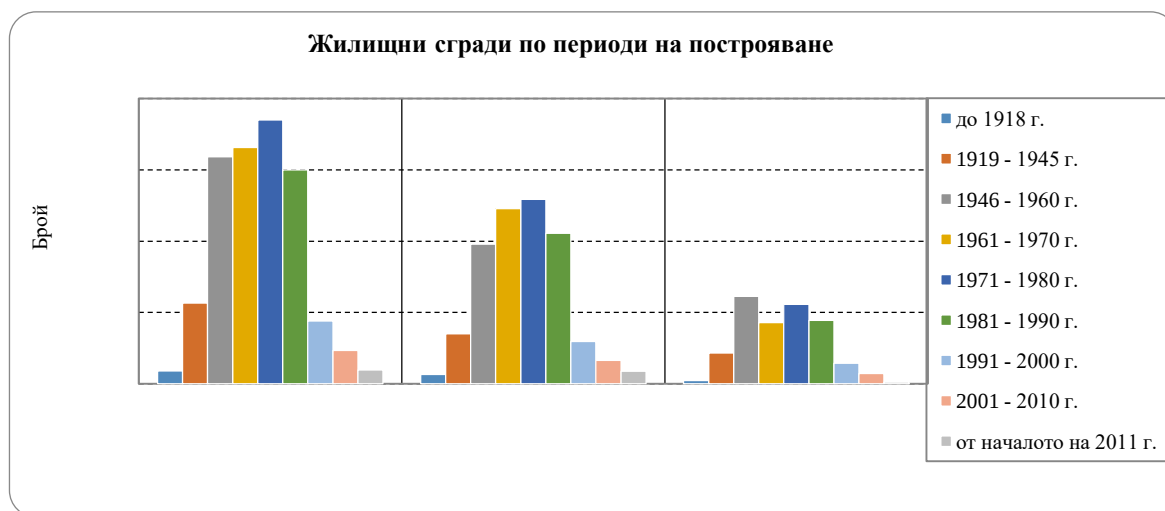
За съжаление, значителна част от жилищата към настоящия момент са необитаеми в резултат на интензивна емиграция на икономически активно население през последните 25 години. Рязко намалява и броят на новопостроени жилища. В резултат на слабото пазарно търсене на жилищни имоти и други видове собственост, ликвидността и, респективно, цените на

недвижимата собственост в града са ниски, което представлява друг негативен индикатор¹¹.

Жилища по години на построяване

Годишите от втората половина на 20 в. (1960-1990) са с най-висок дял на построени жилища в община Дупница (62.4%). Възпроизводството на жилищата след началото на прехода (1990-2000 г.) е значително по-малко (5.5%) в сравнение с предходните периоди. След 2000 г., към фонда са добавени 800 нови жилища (4.1%). До 1960 г. изградените жилища в общината са 28%.

Фигура 27

Източник: НСИ

В град Дупница до 1960 г. са изградени $\frac{1}{4}$ от жилищата, основно жилищата са изградени през 1960-1990 г. – 65%. През последното десетилетие на миналия век (1990-2000 г.) са изградени 5.4% от жилищата в градовете, а след 2000 г. – 4.5%.

В селата жилищният фонд е по-стар – $\frac{1}{3}$ от жилищата са изградени до 1960 г., 57.1% са изградени в периода 1960-1990 г., 5.7% през 1990-2000 г. и 3.2% от жилищата в селата са изградени след 2000 г.

Структура на жилищните сгради според конструкцията

По вида на конструкцията жилищният фонд към 2019 г. е представен в четири обобщени категории – панели, стоманобетон, тухлени с бетонна плоча и тухлени с гредоред.

Панелните жилища в общината са близо 12.4% (2980 бр.), преобладаващата част от тях изградени в град Дупница. Стоманобетонните жилища са 3.7% (883 бр.). Категорията „тухлени с бетонна плоча“ са най-масовият вид (55.0% - 13251 бр.) от всички жилища. Тухлените жилища с гредоред са 27.0% от жилищата в общината, като техният дял е по-висок в селата (35.7%), докато в

¹¹ Проект на Общ устройствен план на община Дупница

градовете той е 23.0%. С друг вид конструкция са 1.9% от жилищата в общината, в т.ч. в градовете техният дял е 1.0%, а в селата – 3.9%.

Фигура 28

Източник: НСИ

Извън централната ос, Дупница изглежда като всеки друг български град: има сгради от 60-те години на миналия век, с претенции за модернизъм, както и неизбежните индустриални панелни блокове. Сградния фонд от панелни сгради от миналия век е в лошо функционално състояние: зле поддържани общи части, нисък клас на енергийна ефективност, занемарени зелени площи и вътрешноквартални пространства. Техническата инфраструктура на много места се нуждае от обновяване. Основен приоритет трябва да бъде **санирането на съществуващите сгради и повишаване класа на енергийна ефективност**.

Санирането на кварталите трябва да включва не само сградите, но и вътрешно кварталните пространства, спортни терени и зеленина, обществено обслужване и уплътняване на зоната, където е възможно, т.е. да се оформят интегрирани териториални проекти.

Изключвайки общинския център, в останалите населени места от община Дупница жилищният фонд се състои предимно от нискоетажни сгради за еднофамилно обитаване, които са с масивна или с полумасивна конструкция.

Благоустроеност на жилищата

Качествен показател за стандарта на обитаване е първичната техническа благоустроеност на жилищата. Данните показват, че по-голямата част от жилищата са с осигурени вътрешни ВиК инсталации, а само по-малко от 1% са без водопровод и канализация.

В Община Дупница жилищата в града са благоустроени. 98.2% от жилищата притежават стандартните елементи – електричество и вода (табл. 6). В град Дупница 97.6% от жилищата имат изградена канализация, а 1/4 са с централно/местно отопление.

Без благоустройство към 2019 г. по данни на НСИ са само 29 от жилищата в общината, в т.ч. 13 в град Дупница и 16 в селата на общината.

Таблица 29: Жилища към 31.12.2019 г. по благоустроеност

	Жилища общо	ел. ток, водопровод, канализация, централно, местно Отопление	ел. ток, - водо- провод, канали- зация	ел. ток, водо- провод	ел. ток
	брой				
Общ.Дупница	24073	5579	17470	588	407
В гр. Дупница	16551	4092	12050	107	289
В селата	7522	1487	5420	481	118
Обл.Кюстендил	86926	17581	59111	7374	2641
В градовете	46073	12965	32087	378	597
В селата	40853	4616	27024	6996	2044
	%				
Общ.Дупница	100.0	23.2	72.6	2.4	1.7
В гр. Дупница	100.0	24.7	72.9	0.6	1.7
В селата	100.0	19.8	72.1	6.4	1.6
Обл.Кюстендил	100.0	20.2	68.0	8.5	3.0
В градовете	100.0	28.1	69.7	0.8	1.3
В селата	100.0	11.3	66.2	17.1	5.0

Източник: НСИ

В периода юни 2018 – ноември 2020 г. в ощина Дупница се изпълнява проект **„Въвеждане на енергоспестяващи мерки в многофамилни жилищни сгради в гр. Дупница, Община Дупница“** в седем многофамилни жилищни сгради в гр. Дупница. Проектът допринася за:

- по-високо ниво на енергийната ефективност на многофамилните жилищни сгради и намаляване на разходите за енергия;
- подобряване на експлоатационните характеристики за удължаване на жизнения цикъл на сградите;
- осигуряване на условия на жизнена среда в съответствие с критериите за устойчиво развитие.

От друга страна изпълнението на проектното предложение има значителен принос в екологичен аспект - ниски нива на CO₂ и еквиваленти, намаляване на суровини и енергии за отопление, за поддръжка и ремонт.

Резервните общински жилища са крайно недостатъчни, като се има предвид, че в тях се настаняват предимно самотни възрастни хора, самотни майки, семейства, които са безработни и се издържат изцяло от социални помощи и детски надбавки.

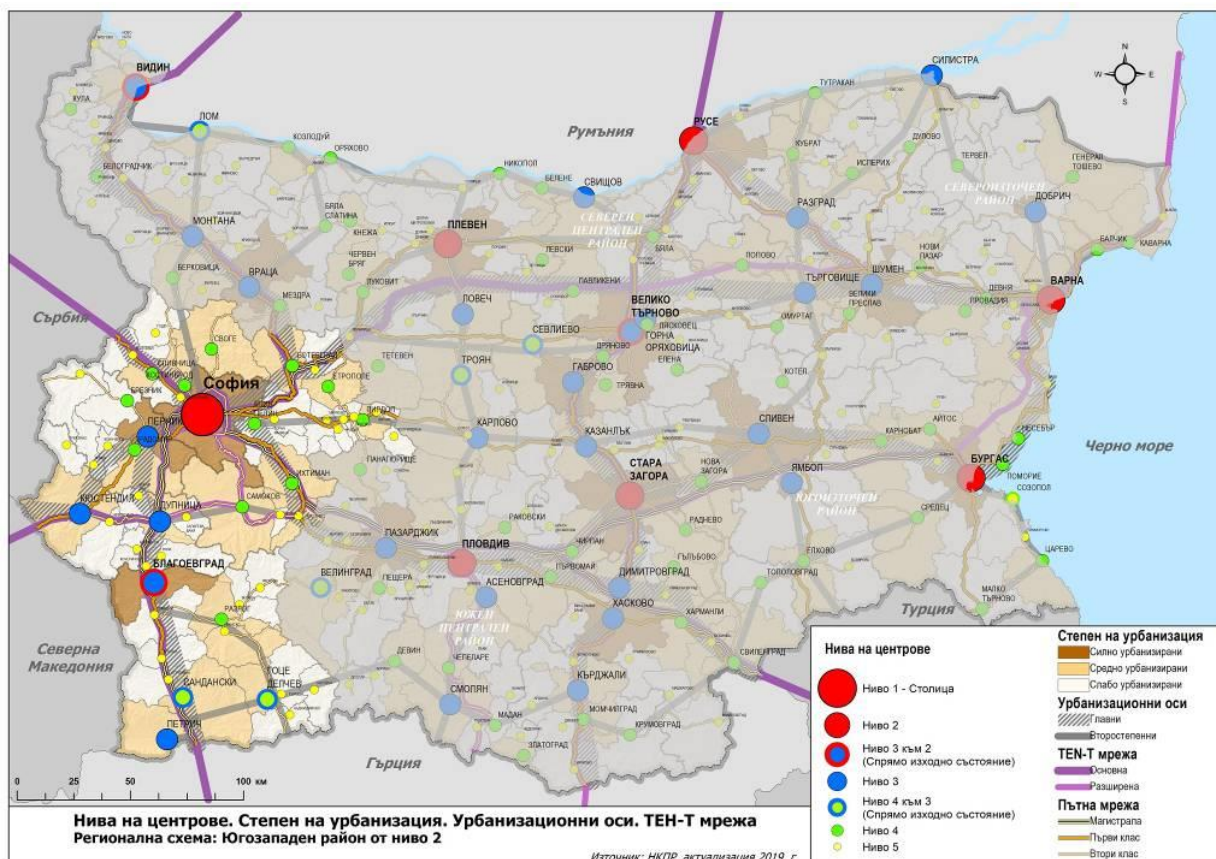
С проекта на Общ устройствен план на община Дупница територията, намираща се до ж.п. гарата на гр. Дупница, е оформена като зона за жилищно строителство, поради наличието на множество жилищни сгради в нейния обхват.

1.13 Връзка на общината със съседните територии извън административните ѝ граници

Община Дупница е част от Югозападен регион за планиране и част от област с административен център - гр. Кюстендил. На изток община Дупница граничи с общините Сапарева баня и Самоков (Софийска област), на запад с община Бобов дол, на север с община Радомир (област Перник), на юг с общините Рила и Бобошево. Тези разстояния обаче, при наличната пътна инфраструктура и очертаващите се перспективи за нейното подобряване през плановия период, няма да са пречка за задълбочаване на интеграционните връзки между съседните общини за подкрепа на техните потенциали за развитие.

Проследяването на мястото на община Дупница в основните комуникационни и урбанизационни оси в страната позволява да се определят връзките на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, доколкото тези връзки са в рамките на тези оси на развитие.

Фигура 29: Урбанизационни оси и нива на центрове в ЮЗР. ТЕН-Т мрежа

Източник: Проект на Интегрирана териториална стратегия за развитие на ЮЗР 2021-2027 г.

Община Дупница попада на главната транспортна и урбанизационна ос „Видин – Враца – София – Благоевград – Кулата – Солун“ (по направлението на коридор от основната ТЕН-Т мрежа „Ориент/Източно-Средиземноморски“). Тази традиционна ос преминава в посока север-юг през цялата територия на региона по течението на река Струма. На тази ос са още градовете Перник и Дупница,

както и Петрич и Сандански в южния край на Югозападен регион. (АНКПР 2020).

Общината е част и от *второстепенната ос „Кюстендил–Дупница–Самоков–Ихтиман“*. Тези оси завършват пространствения модел на развитие и се очаква да активизират агломерационните процеси и урбанистичното развитие. Второстепенните оси са важни на регионално равнище, защото осъществяват достъпността и свързаността на районите и градските центрове от 3-то и 4-то ниво в тях (АНКПР 2020). Те подпомогат както междурегионалното, така и междуобщинското сътрудничество. Пълноценното им изграждане и осмисляне като значимост е ключово, защото създадената инфраструктура и подобреният достъп дават възможност за установяване на партньорства в икономическата и социалната сфера.

Изграждане на скоростен път „Рила“ по направлението *„Кюстендил–Дупница–Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“*, включен допълнително в широкообхватната TEN-T мреж на страната, ще издигне ролята на населените места по този път и инициира засилено партньорство между общините¹².

От важно значение за регионалното развитие на ЮЗР, вкл. за общината, е реализацията на скоростен път по направлението *„Дупница–Самоков–Ихтиман–Вакарел–Елин Пелин–АМ „Хемус“*. Този път ще увеличи транспортната достъпност между посочените градове, които са периферни за Столицата, и същевременно ще ги превърне в зони за нови инвестиции и развитие. От друга страна, пътят ще повлияе положително за развитието на планинския туризъм, както и за селски туризъм.

На по късен етап могат да се търсят възможности и за изграждане на скоростен път а в направлението *„Кюстендил–Дупница“*, като това може да стане и с усилията на българската държава след въвеждането на ТОЛ системата¹³.

Община Дупница е близко разположена до границите на Република България с Република Северна Македония (приблизително 65 км. до най- близкия контролно-пропускателен пункт от градския център) и Република Сърбия (приблизително 70 км. до най-близкия контролно-пропускателен пункт от градския център).

Общината е бенефициент на Програмите за трансгранично сътрудничество на ЕС *„България–Сърбия“* и *„България– Северна Македония“*.

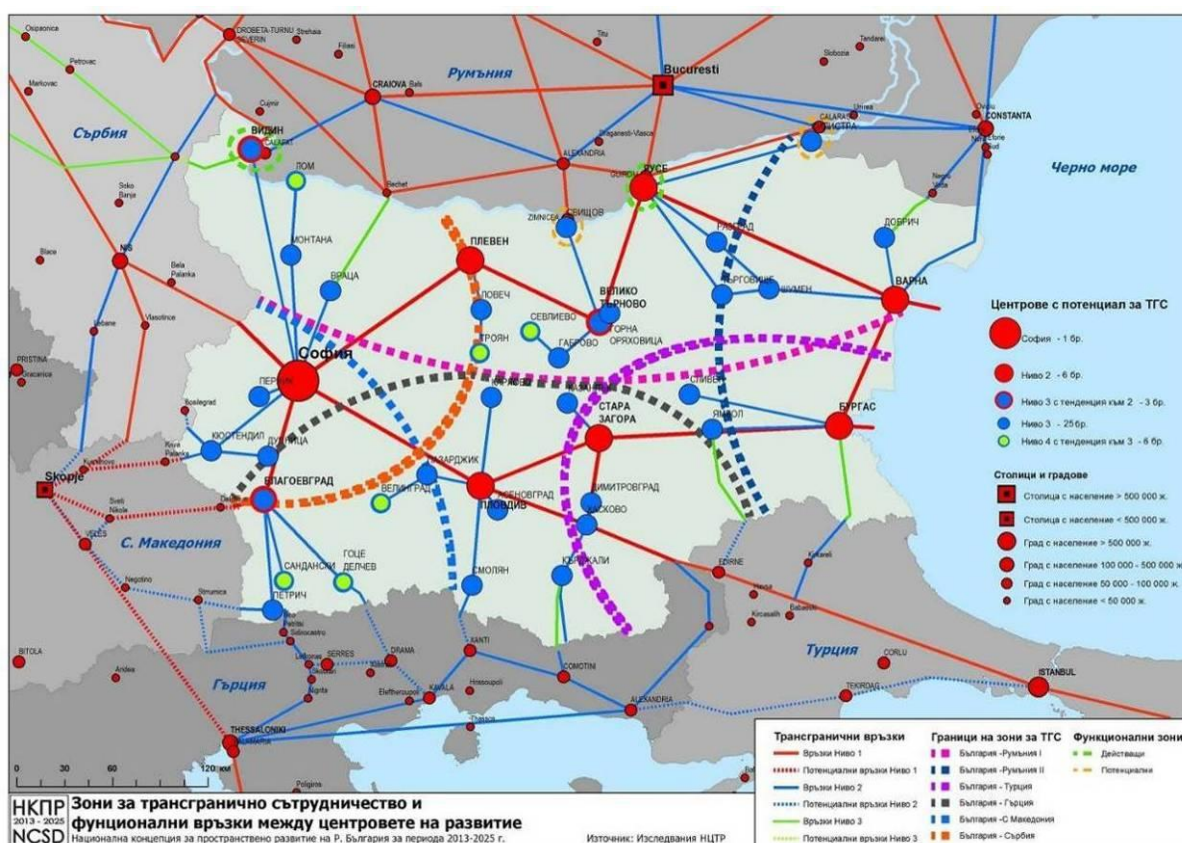
Понастоящем по *Програмата за трансгранично сътрудничество Интеррег - ИПП България–Македония 2014-2020* се реализира проект *„Обща история и култура - мост отвъд границите“*, с водещ партньор: Община Куманово (2.07.2019 – 25.08.2021). Дейности по проекта са: Консервация, реставрация, възстановяване и реконструкция на бившия хотел "Солун" в Куманово и превръщането му в културно съоръжение; Опазване на сградата на Старата околийска къща в Дупница и изграждане на допълнителни помещения за осигуряване на нейната дейност като културен институт със складова,

¹² Проект на Интегрирана териториална стратегия за развитие на ЮЗР2021-2027 г.

¹³ Пак там

лабораторна и изложбена зала; Провеждане на проучване на съвременните маркетингови практики за популяризиране на наследството на стария градски начин на живот от Дупница; Разработване на маркетингова стратегия за популяризиране на туристическия туризъм в района на ТГС; Организиране и провеждане на фестивал на наследството на стария градски начин на живот; Създаване на виртуален музей на старото градско наследство в трансграничния район – интерактивен с възможност местните хора да качват и представят своята информация за градския живот в Куманово и Дупница през миналия век.

Фигура 30: Зони за трансгранично сътрудничество и функционални връзки между градовете

Източник: Актуализирана национална концепция за за периода 2013-2025 г.

По Програмата за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Македония са реализирани проектите в рамките на анализирания период (2013 г. - 2015 г.) са реализирани и проектите:

- „Всички деца учат заедно – трансгранична мрежа на приобщаващи училища“. Целта на проекта е да допринесе за подобряване на състоянието на маргинализацията на лицата със специални потребности, като се създадат условия за формиране на основното образование на тези лица и се елиминира основната причина, водеща до непродуктивността на тези лица в икономически аспект и повишаване на възможността за успехи в професионален аспект;
- „Реки без граници“. Целта на проекта е извършване на дребномащабни инвестиционни мерки за превенция от наводнения: Изграждане на

защитни стени и почистване на речните корита; Интегриране на реките в градската среда на Дупница и Крива Паланка.

По Програмата за Трансгранично сътрудничество България-Сърбия 2014-2020 се реализира проект „Намаляване на риска от наводнения чрез рехабилитация на инфраструктурата за защита от наводнения в Дупница и доставка на специализирано оборудване за предотвратяване на наводненията в Гаджин хан”.

Основни изводи

- Община Дупница, по линия на добре изградените транспортни връзки и очакваните нови такива, има потенциал за партньорства както със съседните общини, така и с общините, попадащи по основната урбанизационна ос на развитие *„Видин – Враца – София – Благоевград – Кулата – Солун”* (по направлението на коридор от основната TEN-T мрежа *„Ориент/Източно-Средиземноморски”*). Подобни възможности за сътрудничество се очертават и с общините от второстепенната ос *„Кюстендил-Дупница-Самоков-Ихтиман”*. Очакваното изграждане на скоростен път *„Рила”* по направлението *„Кюстендил-Дупница-Самоков-п.в. Богородица-АМ „Тракия”/АМ „Хемус”*, включен допълнително в широкообхватната TEN-T мрежа, и скоростен път по направлението *„Дупница-Самоков-Ихтиман-Вакарел-Елин Пелин-АМ „Хемус”* ще увеличи транспортната достъпност между посочените градове и ще създаде възможности за нови инвестиции и регионални партньорства.
- Поради своето местоположение общината има възможност да развива трансгранични връзки и сътрудничество с общините и териториалните общности от Република Сърбия и Република Северна Македония, като бъде подкрепена и от Програмите за трансгранично сътрудничество на ЕС.

1.14 SWOT Анализ

Силни страни

- Благоприятно транспортно-географско положение
- Обслужване с АМ *„Струма”* и главна жп линия 5 - съставни елементи на коридора от основната TEN-T мрежа - *„Ориент/Източно-Средиземноморски”*
- Близост до Столицата на РБългария
- Висока степен на изграденост на РПМ, осигуряваща възможности за бързи транспортни комуникации
- Съхранена природна среда – екологично чисти територии, с наличие на защитени зони, природни забележителности, атрактивен ландшафт
- Наличие на чисти и плодородни обработваеми земи, като предпоставка за развитие на органично земеделие

- Добро общо състояние на почвите в Общината, подходящи за агротехнически и мелиоративни мероприятия, за отглеждане на маслодайни, зърнено-фуражни, технически култури, зеленчуци и други
- Относително висок дял на икономически активното и трудоспособното население
- Диверсифицирана икономическа структура и наличие на ефективни структуроопределящи производства
- Съхранени исторически, културни и спортни традиции
- Над 99% от населението в общината е с достъп до високоскоростен интернет
- Осигурен достъп до Единната електронна съобщителна мрежа
- Добре изградена като обхват водоснабдителна мрежа, обхващаща всички населени места в община Дупница
- Добро състояние и капацитет на Електроенергийната мрежа 110 кВ да поема натоварвания. Захранването на потребителите се осъществява от една подстанция „Марек“, с капацитет 80 MW, осигуряваща захранване по въздушни и подземни кабелни из-води на всички съществуващи 240 трафопоста.
- Газоразпределителна мрежа, позволяваща включване на бъдещи абонати
- Постепенно навлизане на дигиталните услуги в ежедневието на населението от общината;
- Добро качество на питейната вода
- Богато биологично разнообразие
- Липса на радиационно замърсяване
- Местна власт, настроена за подкрепа на бизнеса и услугите в общината

Слаби страни

- Силен конкурентен натиск от близко разположения Столичен регион
- Неблагоприятни демографски процеси, макар и с най-слаб интензитет в област Кюстендил
- Наличие на слаборазвити селски райони в общината и селско стопанство с ниска интензивност на труда
- Обособените ромски квартали с голям относителен дял на деца, семейства и хора в риск
- Слаборазвита туристическа инфраструктура
- По-ограничено развита третокласна пътна мрежа, обслужваща вътрешнорегионалните транспортни комуникации
- Незадоволително състояние на част от общинските пътища

- Отделни по-отдалечени и слабонаселени места в община Дупница - затруднени в достъпа до интернет
- Ограничени цифрови умения на част от населението
- Недостатъчна производителност, ниска добавена стойност и екстензивност на местната икономика
- Местните икономически субекти не създават достатъчно нови работни места
- Ниски равнища на средната работна заплата
- Липса на достъп на Общината в Единния портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ)
- Наличие на населени места с режим на водоснабдяване в летния период
- Наблюдавани отклонения в качествата на питейната вода
- Изключително високи загуби на вода - едни от най-високите за страната
- Амортизационна остарялост на бетоновите канализационни тръби и висока инфилтрация на канални води в почвите
- Продължаващо заустване на непречистени отпадъчни води във водни обекти- изкуствени и естествени водоприемници
- Отклонения в сигурността и качеството на електрозахранване в някои отдалечени райони
- Недостатъчни мерки за повишаване енергийната ефективност на обществените обекти и сградния фонд
- Изоставаща битова газификация
- Културното наследство на общината не се използва достатъчно за развитие на туристическия потенциал на общината
- Влошено екологично състояние на река Разметаница и р. Джерман
- Територията на общината, оценяваща се като територия със средна до силна податливост на риск от ерозия
- Липса на канализация в малките населени места
- Нивото на шумово натоварване в град Дупница се запазва високо
- Нерешени проблеми, свързани с третиране на отпадъците, наличие на нерегламентирани сметища за битови и строителни отпадъци
- Липса на депо за битови и строителни отпадъци
- Неприлагане на разделно събиране на опасните битови отпадъци

Възможности

- Активно включване с проекти в различни сфери на развитието, подкрепени от новите програми на ЕСИФ 2021-2027, Плана за

възстановяване и устойчивост, Плана за справедлив преход на област Кюстендил

- Предприети активни действия за привличане на нови инвестиции в различни сфери на икономиката, подобряване на различните видове инфраструктура, градската и селищна среда
- Подобряване и развитие на инфраструктурата в общината като фактор за привличане на инвестиции, задържане и привличане на млади хора, усъвършенстване на бизнес средата и развитие на туризъм.
- Развитие на иновативни, високотехнологични и ресурсоемки производства, повишаване на предприемачеството
- Развитие на нови форми на туризъм, отговарящи на новите нагласи
- Подобряване състоянието на третокласната пътна мрежа за подобряване достъпността на периферните райони
- Своевременни поддържащи ремонти на общинската пътна мрежа
- Разширяване на проникването на ИКТ и в по-слабонаселените места от общината
- Осигуряване на съвременни електронни услуги за бизнеса и гражданите. Включване в Единния портал за достъп до електронни административни услуги
- Подмяна, ремонт и реконструкция на водопроводната мрежа за намаляване на загубите при транспортирането на водата
- Разширяване и реконструкция на ГПСОВ „Дупница“
- Доизграждане на канализационната мрежа в по-малките населени места
- По-активно прилагане мерките за ЕЕ за повишаване ефекта от прилагането им
- Активна политика за присъединяване на нови битови и промишлени абонати към газоразпределителната мрежа;
- Програми за интеграция на малцинствените групи и
- Възможност за развитие на трансгранично сътрудничество;

Заплахи

- Задълбочаване на тенденцията към миграция на младите хора към по-големите градове или други държави
- Негативна демографска прогноза за областта
- Икономическа криза, вследствие на Пандемията Ковид-19
- Недостиг на финансов ресурс за поддържане и изграждане на нова инфраструктура и облагородяване на градската и селищна среда
- Изоставане в развитието на иновативни дейности и производства

- Увеличаване на групите в неравностойно социално положение и последиците от това – отпадане от образователната система, влошено здравно състояние и повишен риск от безработица и бедност
- Недостатъчен контрол по отношение отрицателните въздействия върху околната среда
- Задълбочаващи се негативни въздействия от климатични промени.

2. Част II ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА ЗА ПЕРИОД 2021-2027

Резултатите от SWOT анализа са основа за извеждане на стратегията за развитие на община Дупница за периода 2021-2027 г. Стратегията на общината е насочена към използване на силните страни на общината, за да се неутрализират рисковите и опасностите, адресират слабостите и да се оптимизира използването на възможностите и благоприятстващите фактори. Стратегията ясно извежда основни приоритети за развитие на общината, които се отразяват във всички дефинирани мерки, като са обхванати нуждите на различни целеви групи.

Структурата на стратегическата част на ПИРО Дупница съответства на изискванията на "Методическата указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021-2027 г." на МРРБ и на постановките на Закона за регионално развитие за съдържанието на планове за интегрирано на община, както и на основните законови актове в сферите за устройство на територията, опазване на околната среда и културното наследство. Стратегията е съобразена с действащата нормативна рамка на национално, регионално и местно ниво и с спецификите на Кохезионната политика на ЕС за периода 2021-2027. По същество тя представлява интегрална част от пакета стратегически и планови документи, характеризиращи икономическото и пространствено развитие на страната, региона и общината в перспектива до 2027 г. Съгласно нарочно писмо на МРРБ до кметовете на общини относно прилагане на Методическите насоки, в ПИРО Дупница е включена и част с фокус върху интегрирани мерки за развитие в областта на туризма.

Целите и приоритетите на ПИРО Дупница са съобразени с изискването за съгласуваност с основните стратегически документи на глобално, европейско, национално и местно ниво. Целите на политиката на ЕС до 2050г. за модерна, ресурсно-ефективна, конкурентоспособна и климатично неутрална икономика следва да оказват силно влияние върху развитието на определени територии на страната поради специфичната насоченост и характеристики на развиващите се там икономически сектори. В отговор на тези предизвикателства е предвидено да се работи в посока координация на планираните мерки за подпомагане на най-засегнатите области от енергийния преход, вкл. с прилагане на Интегрирани териториални инвестиции на регионално ниво. Мерките от Плана за Справедлив преход обхващат с приоритет област Кюстендил и съответно са съобразени при разработването на настоящия стратегически документ.

Стратегическата част на ПИРО на община Дупница (визия, приоритети, цели и мерки) е съобразена с Национална програма за развитие: България 2030, Актуализираната национална концепция за пространствено развитие 2013-2025, ИСТР на ЮЗР, Национален план за възстановяване и устойчивост, оперативни програми, Програма за трансгранично развитие България – Румъния 2021-2027, секторни стратегии с период на действие след 2020г., като в таблицата по-долу са изведени цели и приоритетите на съответните документи, които са отразени в стратегическата част на ПИРО на община Дупница.

Таблица 29 Цели и приоритети на релевантни стратегически документи

Стратегически документ	Цели/приоритети, съотнесими към стратегическа част на ПИРО на община Дупница
Национална програма за развитие: България 2030	Цел 1 Ускорено икономическо развитие Цел 2 Демографски подем Цел 3 Намаляване на неравенствата Ос на развитие 1 Иновативна и интелигентна България Приоритет 1 Образование и умения Приоритет 2 Наука и научна инфраструктура Приоритет 3 Интелигентна индустрия Ос на развитие 2 Зелена и устойчива България Приоритет 4 Кръгова и нисковъглеродна икономика Приоритет 5 Чист въздух и биоразнообразие Приоритет 6 Устойчиво селско стопанство Ос на развитие 3 Свързана и интегрирана България Приоритет 7 Транспортна свързаност Приоритет 8 Цифрова свързаност Приоритет 9 Местно развитие Ос на развитие 4 Отзивчива и справедлива България Приоритет 10 Институционална рамка Приоритет 11 Социално включване Ос на развитие 5 Духовна и жизнена България Приоритет 12 Здраве и спорт Приоритет 13 Култура, наследство и туризъм
Интегрирана стратегия за развитие на Югозападен район	Визия – Югозападен район – развиващ своите потенциали за достойно място сред европейските райони Стратегически приоритет 1 Подкрепа на регионалните потенциали за устойчив растеж Специфична цел 1.1 Насърчаване на интелигентен и иновативен икономически преход и преход към неутрална по отношение на климата икономика Специфична цел 1.2 Подкрепа за включване в растежа на специфичните природни и културни потенциали на ЮЗР Стратегически приоритет 2 Инвестиране в човешкия капитал и преодоляване на регионалните дисбаланси в осигуряването на достъп до качествени услуги Специфична цел 2.1 Образование и обучение за квалифицирана работна сила Специфична цел 2.2 Осигуряване на равен достъп до качествени здравни и социални услуги Стратегически приоритет 3 По-добре свързан и устойчив район Специфична цел 3.1 Подобряване на свързаността на региона в национален и международен план и на вътрешнорегионалната достъпност Специфична цел 3.2 Инвестиции за екологична инфраструктура и биоразнообразие Специфична цел 3.3 Териториално развитие и сближаване Специфична цел 3.4 Укрепване на трансграничните перспективи
Национален план за възстановяване и устойчивост	Цел: да се способства икономическото и социалното възстановяване от кризата, породена от COVID-19 пандемията чрез набор от мерки и реформи, които не просто възстановява потенциала за растеж на икономиката, но и да го развият, като осигурят устойчивост на негативни външни фактори. Това ще позволи в дългосрочен план постигането на стратегическата цел на правителството за

	конвергенция на икономиката и доходите до средноевропейските. Същевременно се полагат основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка. Стълб 1 Иновативна България Области на политика: Образование и умения Целта е повишаване на качеството и обхвата на образованието и обучението с акцент върху придобиване на аналитични умения и развиване на креативна мисъл, увеличавайки способността на хората за своевременна адаптация към технологичната трансформация и произтичащите промени на пазара на труда. Ускорено модернизиране и цифровизиране на образователните подходи, методи и практики. Научни изследвания и иновации Осигуряване на благоприятна среда за реализиране на нови продукти и процеси и развитие на иновативни предприятия, като необходима предпоставка за създаване на високотехнологична база, която да изведе икономиката на нова и по-висока траектория на растеж. Приоритет е засилването и стимулирането на научната дейност във висшите училища, както и цялостно подобряване на научноизследователската инфраструктура и капацитет за развиване на критична маса и познания за справяне с двойния преход и подготовка на регионите за ускорено развитие. Интелигентна индустрия Подпомагане на индустриалния сектор в двойния преход и осигуряването на благоприятна среда за реализиране на нова инвестиции с цел нарастване на производителността на българските предприятия, които да рефлектира в по-висок темп на икономически растеж, по-висока заетост и доходи от труд. Стълб 2: Зелена България Области на политика: Кръгова и нисковъглеродна икономика Намаляване на енергийната интензивност на икономиката и спомагането на зеления преход посредством предприемането на мерки за повишаване на енергийната ефективност на жилищните, промишлените и публичните сгради; модернизиране на дейностите по планиране, управление и поддръжка на електропреносната мрежа на страната, както и завършването на осъществяваната реформа на пазара на електроенергия в посока пълна либерализация на търговията. Биоразнообразие Осигуряване на ефективно управление на Националната екологична мрежа и защита на природни местообитания и видове с европейски и национално значение за преустановяване загубата на биологичното разнообразие. Устойчиво селско стопанство Повишаване конкурентоспособността на аграрния сектор и на устойчивото управление и използване на водите чрез мерки за подобряване на хидромелиоративната инфраструктура, подобрявайки устойчивостта на икономиката към климатичните промени и играейки важна роля в съхранението на характеристики на околната среда. Стълб 3: Свързана България Области на политика:
--	--

		Цифрова свързаност Изграждане на модерна и сигурна цифрова инфраструктура и преодоляване на териториалните дисбаланси, свързани с разпространението на широколентовия достъп. Благоприятстване и оползотворяване на икономическите и социалните ползи от информационните и комуникационните технологии, свързани с преодоляване на пречките в разстоянието и развитието, особено на изостанали райони. Транспортна свързаност Намаляване на въглеродния отпечатък на транспортния сектор чрез инвестиции в модернизацията и цифровизацията на железопътния сегмент и принос към зеления и цифров преход, повишаване на безопасността, както и към териториалната балансираност на растежа. Местно развитие Повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на регионите на страната, както и насърчаване на местното развитие. Сълб 4: Справедлива България Области на политика: Бизнес среда Ефективно укрепване на потенциала за устойчив растеж и повишаване на устойчивостта на българската икономика чрез адресирането на възпиращи фактори в бизнес средата и разгръщане на потенциала на електронното управление за подобряването ѝ. Социално включване Повишаване на квалификацията и уменията на работната сила за постигане на по-добро съответствие с развитието на пазара на труда, насърчаване на социалното включване на уязвими групи и повишаване на качеството и разширяването на обхвата на предоставяните социални услуги, въвеждане на интегрирани подходи при предоставянето на социалните услуги, както и развитие на интегрирани услуги. Здравеопазване Повишаване устойчивостта на здравната система на шокове при повишаване на достъпа на населението до качествена и навременна здравна грижа.
Механизъм за справедлив преход	за	Цел – постигане на климатична неутралност до 2050г., като се фокусира върху регионите и секторите, най-силно засегнати от прехода поради зависимостта си от изкопаеми горива или въглеродно интензивни процеси. Цели се и смекчаване на социално-икономическото въздействие в най-засегнатите от прехода региони и сектори.
Актуализирана национална стратегия за устойчиво развитие на туризма Република България 2014-2030	за на в	Основна цел: Устойчиво развитие на туризма в България Стратегическа цел 1 Създаване на благоприятна околна и бизнес среда за развитие на устойчив туризъм Подцел 1 Усъвършенстване на нормативната рамка и политиките за подобряване на околната и бизнес средата в туристическия сектор Подцел 2 Повишаване на ефективността на функциониране и подобряване на взаимодействието между институциите и организациите на национално, областно и общинско ниво, отговорни за развитието на туризма Подцел 3 Подобряване на взаимоотношенията на международно ниво Стратегическа цел 2 Развитие на конкурентоспособен туристически сектор

	Подцел 1 Подобряване на фирмените ресурси за повишаване на конкурентоспособността на туристическата индустрия Подцел 2 Подобряване на сътрудничеството между фирмите в туристическия сектор Стратегическа цел 3 Успешно позициониране на България на световния туристически пазар Подцел 1 Подобряване на управлението на маркетинга на дестинацията Подцел 2 Развитие на туристическите продукти за подобряване на преживяването на туристите в дестинацията Подцел 3 Ценово позициониране на дестинацията Подцел 4 Подобряване на промотирането на дестинацията Стратегическа цел 4 Балансирано развитие на туристическите райони Подцел 1 Създаване на условия за устойчиво развитие на туристическите райони Подцел 2 Развитие на туристически райони Подцел 3 Насърчаване на сътрудничеството между заинтересованите страни за балансирано развитие на туристическите райони
Цифрова трансформация на България за периода 2020-2030	Цел 1 Разгръщане на сигурна цифрова инфраструктура Цел 2 Осигуряване на достъп до адекватни технологични знания и цифрови умения Цел 3 Укрепване капацитета за научни изследвания и иновации Цел 4 Отключване потенциала на данните Цел 5 Цифровизация в полза на кръгова и нисковъглеродна икономика Цел 6 Повишаване ефективността на държавното управление и качеството на публичните услуги
Национална програма за изграждане на STEM среда	Цели: Повишаване на мотивацията на учениците за учене по природни науки и математика Създаване на възможности за проектно-базирано обучение, интегрирано знание, обучение по научни теми и промяна на образователните парадигми Повишаване на ангажираността, уменията и постиженията на учениците (дигитална грамотност, дигитална изкуства и креативност, умения, свързани с изисквания на индустрията, умения за разрешаване на реални проблеми от живота и бизнеса; математическо мислене; умения за създаване на технологични решения; работа в екип, критично мислене и др.) Увеличаване на броя на учениците, интересувани се от университетски специалности и работни места в технологичните индустрии и техния дял от БВП
Стратегия на ЕК за МСП	Основни стълбове: 1. Изграждане на капацитет и подкрепа за прехода към устойчиво развитие и дигитализация 2. Намаляване на регулаторната тежест и подобряване на достъпа до пазари 3. Подобряване на достъпа до финансиране

Национална стратегия за малките и средни предприятия 2021-2027

Стратегически цели:

1. Повишена конкурентноспособност
2. Специализация във високотехнологични производства и интензивни на знания услуги
3. Регионално равенство

Област на въздействие 1: Предприемачество

Мярка 1.1 Насърчаване на предприемаческата екосистема

Мярка 1.2 Насърчаване на подкрепата за предприемачество в училищата и предприемаческата трансформация на българските висши училища

Мярка 1.3 Подкрепа за стартиращи предприятия

Мярка 1.4 Насърчаване на конкретни видове предприемачество

Мярка 1.5 Подкрепа за занаятчийството, предприемачеството в селските райони и творческите индустрии, вкл. на регионално ниво

Област на въздействие 2: Достъп до пазари

Мярка 2.1 Насърчаване на интернационализацията на МСП

Мярка 2.2 Подкрепа на МСП за участие в мероприятия за насърчаване на търговията

Мярка 2.3 Специфична подкрепа за МСП с висок експортен потенциал

Мярка 2.4 Подкрепа за развитие на електронната търговия

Мярка 2.5 Подкрепа за въвеждане на стандарти за качество и стандарти за автоматична идентификация и електронен обмен на данни за подобряване на достъпа на МСП до единния пазар

Област на въздействие 3: Достъп до финансиране

Мярка 3.1 Финансови инструменти в подкрепа на конкурентноспособността на МСП

Мярка 3.2 Осигуряване на финансови инструменти и гаранционни схеми за инвестиционно финансиране и експортна дейност на МСП

Мярка 3.3 Осигуряване на финансови инструменти за микропредприятията и малките предприятия

Мярка 3.4 Подкрепа за стартиращи предприятия и разрастващи се предприятия за достъп до финансиране

Мярка 3.5 Подкрепа за малки проекти, насърчаващи междурегионалното сътрудничество на МСП

Област на въздействие 4: Дигитализация и умения

Мярка 4.1 Насърчаване на дигитализацията на МСП

Мярка 4.2 Подкрепа за дигиталната трансформация на индустриалните МСП

Мярка 4.3 Подкрепа за придобиване на дигитални умения

Мярка 4.4 Насърчаване на участието на МСП в дуално обучение

Мярка 4.5 Въвеждане на стандарти и процедури за валидиране на придобитите умения

Мярка 4.6 Разработване на платформа и инструменти на електронното обучение и насърчаване на онлайн базирани обучения за МСП

Област на въздействие 5: По-добро регулиране и бизнес среда

Мярка 5.1 Предоставяне на дигитални услуги за МСП

Мярка 5.2 Подкрепа за по-добра свързаност на МСП: създаване на мрежа а МСП и подобрен консултативен процес

Мярка 5.3 Популяризиране на ролята на Посланика на МСП

Мярка 5.4 Подобряване на бизнес средата за МСП

Мярка 5.5 Улесняване на участието на МСП в обществени поръчки

Мярка 5.6 Втори шанс, забавени плащания и облекчаване на процедурите по прехвърляне на предприятие

	Мярка 5.7 Преодоляване на информационните асиметрии: разработване, изграждане и популяризиране на Портал за МСП Област на въздействие 6: Околна среда Мярка 6.1 Подкрепа за прехода към нисковъглеродна икономика чрез подобряване на енергийната и ресурсна ефективност на МСП и увеличаване използването на възобновяеми източници Мярка 6.2 Популяризиране и въвеждане на сертифициране по управление на околната среда на МСП Мярка 6.3 Подкрепа за участието на МСП в стратегическите вериги на стойността на ЕС Мярка 6.4 Подобряване на капацитета на МСП във връзка с прехода към кръгова икономика и нисковъглеродна икономика Мярка 6.5 популяризиране на зелени продукти с екомаркировката на ЕС, Системата за проверка на екологичните технологии и кръговия дизайн Политики в отговор на COVID-19 Мярка 1 Осигуряване на подкрепа за платежоспособността на МСП и стимулиране на частните инвестиции Мярка 2 Подкрепа за внедряване на дигитални технологии за подпомагане на дистанционната работа в МСП Мярка 3 Подкрепа за въвеждане на решения, насочени към промоция на здравето, защита на здравето и профилактика на болести Мярка 4 Подкрепа за дигитализацията на дейността на МСП от творческите индустрии Мярка 5 Подкрепа за упреждане на МСП в дейност "Хуманно здравеопазване и социална работа"
Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор до 2037	Цел 1 Гарантирано осигуряване на вода на населението и бизнеса в условията на промени на климата, водещи до засушаване 1.1 Осигуряване на непрекъснато водоподаване чрез рехабилитация на съществуващите и изграждане на нови коридори и резервоари, рехабилитация на водопроводната мрежа и водоизточниците 1.2 Намаляване на общите количества използвана вода чрез инвестиции във водостопанската инфраструктура и мерки за подобряване на ефективността при изпълняване на водните ресурси Цел 2 Запазване и подобряване на състоянието по повърхностните и подземните води 2.1 премахване на заустването на необработени отпадъчни води в изкуствени и естествени водоприемници и в Черно море чрез изграждане, реконструкция и модернизация на системи за отвеждане и пречистване на отпадъчните води 2.2 укрепване на институционалната система за мониторинг и контрол, която да гарантира доброто състояние на повърхностните и подземните води 2.3 превръщане на Плановите за управление на речните басейни в основен планов документ при интегрираното управление на водите Цел 3 Подобряване на ефективността при интегрираното управление на водата като стопански ресурс 3.1 създаване на институционална рамка, която да гарантира прехвърляне на отговорността за вземането на решения във връзка

	с развитието на водния сектор на национално, регионално и местно равнище от стопанските субекти към публичните власти – държава, общини 3.2 Средствата от населението и бизнеса, средствата от ЕС и изискваното национално съфинансиране за осигуряват самофинансиране на водния сектор, при спазване на принципа "замърсителят и ползвателят плащат" 3.3 Повишаване на капацитета на всички участници в управлението на водния сектор Цел 4 Намаление на риска от щети при наводнение 4.1 Идентифициране на рискови зони 4.2 Осъществяване на мерките от планове за защита от наводнения
Национална стратегия за адаптация към изменението на климата до 2030	Стратегически цели: Приобщаване и интегриране на адаптирането към изменението на климата Изграждане на институционален капацитет за адаптиране към изменението на климата Повишаване осведомеността относно адаптирането към изменението на климата Изграждане на устойчивост към изменение на климата
Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030	Стратегически цели: 1. Постигане на устойчивост на обществото при бедствия 2. Изграждане на капацитет за управление на риска от бедствия на всички административни нива на управление 3. Постигане на съгласуваност при провеждане на политиките за устойчиво развитие, адаптиране към промените в климата и намаляване на риска от бедствия 4. Постигане на устойчивост на финансирането на защитата при бедствия
Национална стратегия за активен живот на възрастните хора в България 2019-2030	Приоритетна област 1 Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта Приоритетна област 2 Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото Приоритетна област 3 Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот Приоритетна област 4 Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и регионално ниво

Местните потенциали на община Дупница са многообразни и се определят основно от благоприятно транспортно-географско местоположение, добрата териториална свързаност и природни ресурси и потенциал за развитие на устойчив туризъм.

В същото време общината е изправена пред значителни предизвикателства, характерни за голяма част от общините в България:

- недостатъчен растеж и конкурентоспособност;
- недостатъчна ефективност на работната сила, вкл. адаптираност спрямо нуждит;
- предизвикателствата на прехода към нисковъглеродна икономика и Индустрия 4.0.

Специфичен за общината е ефектът, който оказва София върху развитието ѝ, както и върху развитието на целия регион, както е специфичния фокус на Планът за справедлив преход върху област Кюстендил.

За региона, поради включването на столицата и Благоевград, е изведен висок капацитет за научноизследователски дейности и развитие на високотехнологичния и интензивен на знания бизнес и високия дял на работната сила. Съответно са заложили цели и дейности в тази посока, които имат потенциала да допринесат за икономическото развитие на общината в допълнение към конкретните мерки, които са заложили в Програмата за реализация на ПИРО Дупница.

Съобразявайки се с разкритите основни дефицити и нужди за развитието на община Дупница, както и с изведените потенциали, се определят следната визия и стратегическите приоритети, фокусиращи политиките за развитие на общината:

Визия: Дупница през 21 век - Икономическо развитие, социално сближаване, подобрена среда за живот и устойчиво използване на местните природни и културни ресурси.

Приоритет 1 Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура

Цел 1.1 Рехабилитация и развитие на техническа инфраструктура

Цел 1.2 "Зелена" инфраструктура

Цел 1.3 Превенция на риска и смекчаване на последиците от климатичните промени

Цел 1.4 Подобряване на транспортната свързаност

Приоритет 2 Запазване и развитие на човешкия ресурс

Цел 2.1 Образование и обучение за квалифицирана работна сила

Цел 2.2 Равен достъп до качествени здравни и социални услуги

Цел 2.3 Подобряване на образователната, социална, здравна и спортна инфраструктура

Приоритет 3 Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие

Цел 3.1 Развитие на местния туристически продукт

Цел 3.2 Развитие на устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство

Цел 3.3 Технологично и иновационно равнище на предприятията

Цел 3.4 Иновации за икономически преход и преход към неутрална по отношение на климата икономика

Цел 3.5 Развитие на дигитални услуги

ПИРО на община Дупница се разработва за период, в който се очакват сериозни промени в световен и общоевропейски мащаб, включително климатични промени, преход към нисковъглеродна икономика, индустриална трансформация и демографски предизвикателства, предизвикателства към световната и местните икономики като резултат от пандемията от COVID 19.

Първият приоритет в стратегията на Плана - **Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура** е свързан с устойчивото подобряване на качеството на живот на жителите на общината посредством постигане на оптимизирана и добре управлявана инфраструктура, както и развитие на транспортната свързаност, както между населените места вътре в рамките на общината, така и между общината и съседни общини и региони. В рамките на приоритета се

отчита основната роля на транспортната инфраструктура като базово условие за развитие на икономиката, привличане на инвестиции, улесняване мобилността на населението и достъпа до услуги, предоставяне извън рамките на общината. Предвидени са мерки за оптимизация на системата за управление на отпадъци, както и изграждане и реконструкция на ВиК инфраструктура, включително въз основа на реализираните регионални прединвестиционни проучвания. Поставя се фокус върху устойчивото териториално развитие на всички населени места на територията на общината, подобряване на качеството на заобикалящата среда и осигуряване на по-високо качество на живот на населението.

Укрепването на градското и селищно развитие чрез повишаване качеството на средата в населените места за постигане на балансирано териториално развитие, подобряване качеството на живота на жителите на общината са във фокуса на приоритетните публични намеси в общината. Специален акцент е поставен и върху продължаващи инвестиции за енергийна ефективност в публични и жилищни сгради, надграждане и разширяване на интегрирания транспортен модел, включително чрез развитие на модерни ИКТ решения.

Приоритет 2 Запазване и развитие на човешкия ресурс включва активни дейности за подобряване качеството на живот на жителите на общината, включително на засилени мерки за адаптиране на уменията на хората в активна възраст към актуалните изисквания на пазара на труда в регионален контекст е ключово с оглед осигуряване на заетост в бързо променящата се среда. Дейности като огромяване на възрастни, придобиване на дигитални умения, както и превенция за отпадане на ученици от системата на формално образование, насърчаване на форми на дуално и професионално образование, комбинирани с предприемачество, бизнес активност и привличане на инвеститори, са необходими за дългосрочно постигане на ниски нива на безработица. Дейности по подобряване на образователна, културна, спортна, здравна и социална инфраструктура и съпътстващите я услуги също са фактор за задържане на жителите и подобряване на качеството им на живот.

Приоритет 3 Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие ще изисква икономически мерки за изграждане на силна и конкурентна местна икономика с акцент върху инвестициите, генериращи приходи, активизиране на бизнеса чрез развитие на предприемачеството, създаване на предпоставки за диверсифициране на икономическите дейности, изграждане на нови и реконструкция на съществуващи зони, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги, развитие на устойчив туризъм и селско стопанство.

В рамките на приоритета е включена и цифровата свързаност чрез осигуряване на високоскоростен и свръхскоростен Интернет, особено в по-отдалечени населени места, разираване на дигиталните услуги, в това число достъпа до интернет в по-малките населени места; надграждане и поддръжка на оптичните високоскоростни инфраструктури, обслужващи земеделските стопани; изграждане на системи за административни услуги на гражданите и бизнеса в общинските администрации, вкл. информационно обслужване на гражданите и бизнеса чрез мобилни приложения.

Икономическият растеж е предвидено да бъде подкрепен чрез устойчиво развитие на туризма и туристическия профил на общината с фокус върху алтернативният и познавателен, културно-исторически туризъм и активно включване в регионални и наднационални/трансгранични туристически продукти и маршрути.

Като хоризонтална цел, която минава през всички приоритети се залага развитието на **трансграничното сътрудничество**, включително по отношение на:

- Подобряване на биологичното разнообразие и инвестиране в съвместни действия за смекчаване изменението на климата
- Подобряване на процеса по рециклиране и насърчаване на прехода към нисковъглеродна икономика
- Развитие на общи туристически маршрути/продукти
- Подобряване на транспортната свързаност
- Стимулиране растежа на предприятията в региона и др.

Общ подход при дефиниране на Визия, приоритети и цели

В основата на подхода за дефиниране на стратегическата част на ПИРО е промяната на фокуса от подкрепа на населените места/общини към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции (ИТИ). При разработване на стратегическата част на настоящия документ са взети предвид стратегиите за изпълнение на ОПР на община Дупница и ИПГВР на Дупница за периода 2014-2020, като са отчетени изпълнените инвестиции и постигнати ефекти, както и области, в които продължава да е актуална нуждата от инвестиции или такива, които имат нужда от целево надграждане. Изборът на мерки и проектни идеи е направен на база на социално-икономическия анализ, количествено проучване сред заинтересованите страни, проведени срещи за идентифициране на потенциали за развитие, набиране на проектни идеи от заинтересованите страни. Взети са под внимание степента на изпълнение на Инвестиционната програма на община Дупница и на ИПГВР като цяло, както и резултатите от междинната оценка на ОПР на община Дупница. При дефиниране на конкретните мерки, проектни идеи и ИТИ са съобразени и дефинираните зони, както и възможните източници на финансиране, готовността за партньорство и проектна зрялост на отделните идеи.

При структуриране на Стратегическата част на ПИРО на община Дупница е използван принципът на:

- „функционалната зона“: структурните интервенции в области, определени от съвместни характеристики, предизвикателства и възможности за развитие, които не са строго ограничени до административните граници, а съобразно потенциала за справяне с тях с цел постигане на осезаеми резултати
- „тематичната концентрация“: съсредоточаване върху ключови тематични области, като по този начин се цели постигане на възможно най-голямо въздействие по отношение на ефективността на финансирането и ориентацията към резултатите

- синхронизиране с Актуализираната национална концепция за пространствено развитие 2013-2025, Интегрираната стратегия за териториално развитие на Югозападен район на планиране, Целите и приоритетите на ЕС в областта на регионалната политика за следващия програмен период, Общ устройствен план на община Дупница, секторни стратегически документи
- отчитане на оценката от социално-икономическия анализ на състоянието и потенциалите на община Дупница
- активно включване и консултиране на заинтересованите страни в хода на разработване на стратегическия документ
- комбиниране на различни източници на финансиране, вкл. привличане на ресурс от частни инвеститори/бизнеса
- реализиране на комбинация от мерки, които адекватно използват потенциалите като адресират дефинираните проблеми
- залагане на принципа на партньорство при реализиране на голяма част от мерките – между общината и съседни общини, общината и държавни институции, НПО и бизнес

Идентифицираните основни типове инвестиции за периода 2021-2027 година са съобразени с изводите от извършения анализ, както и с дефинираните основни инвестиции в ИТСР на ЮЗР и са в следните области:

- Дейности за преход към ново индустриално развитие
- Устойчиво включване на съхранената, привлекателна и разнообразна природна среда, минерални води и богато културно-исторически наследство в туристически дейности като стимулатор на регионалния икономически растеж
- Подобрена качество на и достъп до публичните услуги от първостепенно значение – образование, здравно обслужване, социални услуги, активно социално приобщаване на уязвими групи, ефективно реализиране на пазара на труда
- Развитие на по-добра транспортна и цифрова свързаност в региона чрез ефективно поддържане, модернизация и развитие на инфраструктурата

Визия за развитие на община Дупница

Визията за развитие на община Дупница отразява представата на местната общност за желаното състояние на икономиката, физическата среда и обществените отношения, като е консултирана на проведеното обществено обсъждане и е съобразена с резултатите от проведеното количествено изследване – допитване до жителите на общината по отношение на следващия програмен период. Формулираната визия задава приоритетите, в рамките на които са дефинирани различни цели, обхващащи мерки и бъдещи интервенции с най-голяма възвращаемост на вложените средства и устойчиви ползи за обществото.

На база на изведените проблеми и възможности за тяхното адресиране, както и с оглед максималното използване на потенциала на община Дупница в контекста на цялостното развитие на Югозападен регион е дефинирана следната визия за развитие за периода 2021-2027:

Дупница през 21 век - Икономическо развитие, социално сближаване, подобрена среда за живот и устойчиво използване на местните природни и културни ресурси.

Визията предполага целенасочени действия с оглед подобряване на качеството на живот на гражданите, вкл. повишаване на доходи им, задържане на младите хора, чрез създаване на предпоставки за осигуряване на заетост и адаптиране на уменията на работната сила, социално включване на уязвими групи, подобряване на достъпа до и качеството на основни услуги – социални, образователни, здравни и културни, подобряване на икономическата активност на територията на общината чрез подобряване на привлекателността за инвеститори поради оптимизирана индустриална инфраструктура и чрез използване на директни възможности от съществуващия бизнес за модернизация, разрастване, иновации и фокус върху подобряване на градската и селищната среда, активно използване на местните ресурси с фокус развитие на туризма.

Приоритетите са насочени към осъществяване на визията и отразяване на конкретната специфика на община Дупница, като са съобразени с предназначението на ПИРО да бъде инструмент за управление и да отразява действителните нужди на местната общност в рамките на плановите документи от регионално, национално и европейско ниво. Те са формулирани ясно и кратко и дават направления на развитие. Стратегическият документ има за задача за фокусира управленските процеси и да даде рамката за използване на наличните ресурси по такъв начин, че община Дупница да подобри икономическата си жизнеспособност, повиши качеството на живот на своите жители, като същевременно осъществява ефективно междуобщинско и наднационално – трансгранично сътрудничество.

Изведени са следните основни приоритети:

Приоритет 1 Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура

Приоритет 2 Запазване и развитие на човешкия ресурс

Приоритет 3 Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие

Приоритети и цели на ПИРО за периода 2021-2027

Всеки приоритет обхваща конкретни цели, които е предвидено да бъдат постигнати чрез конкретни мерки, декомпозирани в специфични проектни идеи. Планираната система от индикатори за наблюдение на Плана осигурява механизъм за измерване степента на реализиране на отделните мерки, както и степента на постигане на дефинираните цели. Мерките са отворени и могат да бъдат надградени с допълнителни проекти през целия програмен период 2021-2027. В този смисъл въздействието на мерките не се изчерпва с дефинираните проекти в Програмата за реализация на ПИРО.

Приоритет 1 Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура

Транспортната и цифрова свързаност са основен фактор за развитие на даден регион/община и съответно повишаване на инвестиционната ѝ атрактивност. С оглед дефинираната необходимост от мерки за подобряване на транспортната свързаност на общината с други общини в региона, е идентифицирана възможност за **ИТИ съвместно с други общини и АПИ** за развитие на вертикалните транспортни връзки. Необходими са мерки за подобряване на транспортната инфраструктура между отделни населени места в общината и развитие на устойчив модел на обществен транспорт. Това ще допринесе чрез добре свързани икономически центрове в региона да се запази работна сила с добър профил, да не се губи население, възможно е да се усили растежът от взаимодействието на общините и областите една с друга. Същевременно са заложили мерки, насочени към развитие и управление на ВиК инфраструктурата, системите за управление на отпадъци и подобряване градската и селищната среда.

Цел 1.1 Рехабилитация и развитие на техническа инфраструктура

Мярка 1.1.1 Рехабилитация на улична мрежа в градска среда, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Дупница; Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп – паркове, градини, площади в рамките на града; пилотни проекти за засаждане на дървета с включване на НПО, училища

Подобряване на градската среда чрез следните **конкретни проектни идеи**:

- **ПИ 1** Облагородяване на ж.к. "Елица"; Изграждане на зелена и достъпна градска среда в ж.к. "Южен", ж.к. "Чавдар войвода", ж.к. "Таушаница" и др. и Изграждане на покрит пешеходен мост;
- **ПИ 2** Изграждане на път, свързващ ж.к. "Бистрица" и ж.к. "Химик"
- **ПИ 3** Изграждане на велоалея, свързваща община Дупница и община Сапарева баня – **възможност за ИТИ между двете общини**
- **ПИ 4** Изграждане на парк за кучета и приют за бездомни кучета

Цел 1.2 "Зелена" инфраструктура

Предвидени са мерки по оптимизация на системата за управление на отпадъците, за оптимизиране на събирането и третирането на отпадъци и внедряване на съвременни технологии за разделно събиране, предварително третиране, компостиране на биоразградимите отпадъци с цел повишаване на количествата рециклирани отпадъци и стимулиране на повторната употреба, както и проекти за разширяване и мордернизация на ВиК инфраструктурата на територията на общината.

Като част от Плана за Справедлив преход са предвидени мерки за намаляване замърсяването на въздуха, като подмяна на част от инсталациите на твърдо битово гориво с алтернативни, усвояването на различните видове възобновяеми източници (ВИ) съобразно потенциала на територията, както и мерки за подобряване на ефективността на сградните инсталации, а не само на подобряването на енергийните характеристики на сградите, както и на мерките за ускорена газификация на обществените сгради.

Мярка 1.2.1 Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации със следните конкретни предвидени проектни идеи:

- **ПИ 1** Оптимизация на системата за улично осветление, въвеждане на мерки за енергийна ефективност – замяна на осветителни тела, вкл. умно

управление на уличното осветление (софтуер за управление и автоматизация на осветлението, което добавя допълнителна оптимизация на разходите) на територията на малките населени в община Дупница

- **ПИ 2** Въвеждане на системи за умно управление на осветлението и отоплението в обществени и административни сгради
- **ПИ 3** Проучване и определяне потенциала на общината за използване на ВЕИ в сгради. Мерки за замяна на твърдото гориво с алтернативни източници, вкл. достъп до газоснабдяване за битови абонати и административни сгради. Въвеждане на алтернативни системи за отопление
- **ПИ 4** Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации, вкл. газификация на обществените и административни сгради, вкл. при препоръка от енергиен одит въвеждане на покривни инсталации за ВИ – сгради на Община Дупница, Районна служба Пожарна безопасност и защита на населението, Районно управление на МВР, Общинска болница "Св. Иван Рилски", Бюро по труда и др.
- **ПИ 5** Внедряване на мерки за енергийна ефективност на многофамилни и еднофамилни жилищни сгради

Мярка 1.2.2 Инвестиции в зелена енергия

- **ПИ 1** Инвестиции в зелена енергия, вкл. соларни паркове и мерки от кръгова икономика, основно като частни инвестиции и ПЧП

Мярка 1.2.3 Устойчиво развитие на води и отпадъци

- **ПИ 1** Почистване на терени с нерегламентирани сметища образувани на територията на общината и превантивни мерки за предотвратяване на повторно замърсяване
- **ПИ 2** Изграждане на инсталация за компостиране на зелени отпадъци
- **ПИ 3** Изграждане на регионална система за управление на отпадъците, състояща се от регионално депо и/или други съоръжения за третиране на отпадъци
- **ПИ 4** Дейности за създаване на нагласи сред населението за разделно събиране на отпадъци
- **ПИ 5** Разширяване и реконструкция на ГПСОВ Дупница
- **ПП 6** Проектиране и изграждане на канализационни системи в малките населени места
- **ПИ 7** Рехабилитация на водоснабдителната мрежа на територията на селата в общината на база на предварително извършена оценка на течовете по водоснабдителната система; последваща рехабилитация на уличната мрежа и възстановяване, изграждане/обновление на съпътстващи зелени пространства, алеи, тротоари; облагородяване на

публични пространства за широк обществен достъп - паркове, градини, площади

- **ПИ 8** Сондаж на запасите от минералните води

Част от мерките имат потенциала да бъдат реализирани чрез проект за Интегрирани териториални инвестиции с включване на различни елементи за подобряване на образователната среда.

Цел 1.3 Подобряване на транспортната свързаност

Мярка 1.3.1 Постигане на устойчива градска мобилност

- **ПИ 1** Подобряване на пътища и пътни връзки между града и околните населени места на територията на общината.
- **ПИ 2** Надграждане на съществуващата система за ИГТ с нови линии, свързващи града с близки населени места на територията на общината с цел подобряване на транспортното обслужване; оборудване и нов подвижен състав, билетна система.
- **ПИ 3** Рехабилитация и обновяване на улична мрежа и спирките на обществения транспорт.
- **ПИ 4** Модернизиране на светофарни уредби
- **ПИ 5** Надграждане на ИКТ – базирани решения – система за информиране на пътниците и интелигентно управление на трафика.

Мярка 1.3.2 Приоритетни проекти за подобряване на транспортната свързаност, изведени в Интегрираната стратегия за териториално развитие на ЮЗР, за които не отговаря пряко общината:

- **ПИ 1** Път III-104 (оп Дупница–оп Благоевград)– Бобошево–Четирци
- **ПИ 2** Изграждане на скоростен път „Рила“ по направлението „Кюстендил–Дупница– Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“, включен допълнително в широкообхватната TEN-T мрежа.
- **ПИ 3** Скоростен път Кюстендил– Дупница

Мярка 1.3.3 Реконструкция и изграждане на общинската пътна мрежа. Изграждане на няколко нови отсечки местни пътища, за да се подобри обслужването и транспортният достъп до отделните села в границите на общината:

- **ПИ 1** Рехабилитация и реконструкция на общинска пътна мрежа
- **ПИ 2** Изграждане на път, свързващ с. Самораново и с. Бистрица, с. Джерман – ж.к. Бистрица
- **ПИ 3** Изграждане на надлез над Е79

Мерките могат да бъдат реализирани чрез проекти за Интегрирани териториални инвестиции чрез партньорство с държавни институции.

Приоритет 2: Запазване и развитие на човешкия ресурс

Инвестициите в човешкия капитал – жителите на общината следва да осигурят нов подход към проблемите на квалификацията, образованието и обучението, продиктуван от мащабите на настъпващите в Европа и света икономически и социални промени, бързото развитие на основаната на знания икономика и демографското напрежение, породено от намаляването и застаряването на населението. За да може общината да не изостава от други общини на територията на ЮЗР по отношение на образователното ниво и умения на работната ръка се предвиждат таргетирани мерки за подобряване на образователната и квалификационна структура на работната сила, вкл. придобиване на дигитални умения и ограмотяване на възрастните.

Специален фокус е поставен върху мерки за социално включване на различни, застрашени от изключване групи, както и продължаване на целенасочените усилия на общината за качествени социални услуги спрямо актуалните нужди на населението.

За да се увеличи тежестта на общината в регионалната икономика, както и броят на заетите лица, следва да се задържа населението и в тази връзка са обхванати и дейности за подобряване на качеството на образователните, социални, здравни услуги, възможности за реализиране на културни и спортни дейности, като за целта са предвидени мерки за подобряване инфраструктурата, оборудване и обзавеждане, както и за разработване и провеждане на различни събития и форми на обучение.

Идентифицираните нужди от инвестиции в:

- реконструирането на материално-техническата база на училищата и детски градини и доставката на оборудване за обучението;
- инвестиции в инфраструктура, обезпечаваща културни дейности;
- продължаване на подкрепата за инвестиции в подобряване на условията и услугите в институции за предоставяне на социални услуги на възрастни хора, както и на деца и увеличаване на капацитета на част от тях;
- прилагане на мерки за подобряване на здравната инфраструктура и оборудване, както и възможности за дигитализация в областта на здравеопазването.

Интервенциите на Кохезионната политика на ЕС, които са съобразени и при дефинирането на настоящата цел, ще бъдат насочени и към подпомагане на активното социално включване и интегриране на групите със специални нужди. Същевременно е отчетена необходимостта конкретните инвестиции, които ще бъдат подкрепени чрез ЕС средства, да бъдат реализирани чрез подхода ИТИ и да бъдат основани на протичащото картиране на нуждите на местно ниво от ресорните министерства.

Цел 2.1 Образование и обучение за квалифицирана работна сила

Мерки за повишаване на качеството и обхвата на образованието и обучението, ускорено модернизиране и цифровизиране на образователните подходи, методи и практики с акцент върху придобиване не само на знания, но и аналитични

умения, развиване на креативна мисъл и усвояване на ключовите компетентности за учене през целия живот (включително цифрови, езикови, социални)

Мярка 2.1.1 Подобряване на предучилищно и училищно образование

- **ПИ 1** Разширяване участието на образователни медиатори и координиране на екипите за обхват в общината, обучение и повишаване на капацитета и уменията на екипите за обхват
- **ПИ 2** Целенасочени информационни дейности и работа с родители за разясняване ползите от образование и задълженията за включване в предучилищно и задължително училищно образование
- **ПИ 3** Засилен мониторинг за напредъка на учебния процес в училищата с цел ранно предупреждение за преждевременно напускане на системата

Мярка 2.1.2 Подобряване на основно и средното образование

- **ПИ 1** Насърчаване на междуучилищния обмен и споделяне на образователни ресурси между училища и детски градини в общината, вкл. обменни визити, екскурзии, зелени училища и др.
- **ПИ 2** Подпомагане за участие в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания в науката, културата и спорта
- **ПИ 3** Осигуряване на стипендии за талантиливи ученици. Подкрепа за доброволчески инициативи на училищата
- **ПИ 4** Разработване/внедряване на иновативни и дигитални образователни ресурси
- **ПИ 5** Обучение на педагогически персонал, вкл. за работа в дигитална среда и развитие на дигитални умения

Мярка 2.1.3 Осигуряване на професионално образование съобразено с нуждите от работна ръка на бизнеса в района

- **ПИ 1** Подготовка на кадри в търсени от бизнеса професии и специалности на регионално ниво
- **ПИ 2** Придобиване на професионални умения, професионална подготовка; включване в обучения по време на работа и стажуване на безработни младежи до 29 г. без образование и квалификация
- **ПИ 3** Популяризиране на дуалната система на обучение и подобряване на връзката "ученик - училище - родител - работодател"
- **ПИ 4** Създаване на информационен портал на секторен и регионален принцип, включващ информация за ориентиране към определени професии, данни за развитие на пазара на труда по сектори и региони, профили на предприятия и пр.
- **ПИ 5** Разработване, тестване и реализиране на партньорски принцип с работодателите и други заинтересовани страни на информационни и комуникационни стратегии и програми на регионално ниво, като информационни борси, дни на отворените врати в предприятията и образователните институции от системата на ПОО, за повишаване привлекателността на ПОО и професионалната реализация по ключови за икономическите сектори професии и специалности и за засилване на връзката ученици/родители-бизнес-училище-местна власт

Мярка 2.1.4 Осигуряване на образование за възрастни

- **ПИ 1** Дейности за образователна медиация за реинтегриране в образователната система на лица, навършили 16 години, отпаднали от училище и/или без основно образование
- **ПИ 2** Популяризиране на необходимостта от повишаване и насърчаване на грамотността и привличане на общественото внимание към ползите от повишаването на грамотността
- **ПИ 3** Организиране на курсове за придобиване на компютърни и цифрови умения
- **ПИ 4** Ограмотяване на възрастни, включително организиране на курсове за усвояване на учебно съдържание за различните образователни етапи и степени и усвояването на професии

Цел 2.2 Равен достъп до качествени здравни и социални услуги

Мярка 2.2.1 Подобряване качеството на здравните услуги на общинско ниво, чрез инвестиции в съществуващата държавна здравна инфраструктура и оборудване, въвеждане на е-здравеопазване и дейности по телемедицина, финализиране на инвестициите в спешната медицинска помощ на общинско ниво, повишаване на мотивацията на работещите в сферата на здравеопазването, като се съобрази и картирането на нуждите на общинско ниво, извършено от МЗ; подкрепа за обзавеждане и оборудване на здравните кабинети в общинските ясли, детски градини, общообразователни, специални и професионални училища; подпомагане на лечебни заведения, чрез доставка на оборудване, обзавеждане и апаратура

- **ПИ 1** Подобряване енергийната ефективност на сградата на бившата Военна болница и осигуряване на модерно медицинското оборудване в общинска болница МБАЛ"Св.Иван Рилски"
- **ПИ 2** Дейности за електронно здравеопазване
- **ПИ 3** Обзавеждане и оборудване на здравни кабинети в общински ясли, детски градини и училища

Мярка 2.2.2 Подобряване качеството на предоставяните към момента социални услуги, вкл. чрез подобряване на материално-техническата база, ремонт и въвеждане на мерки за ЕЕ на сграден фонд и уменията и мотивацията на служителите, разширяване на капацитета на част от предоставяните услуги, като се съобрази и картирането на нуждите на общинско ниво, изготвена от МТСП

- **ПИ 1** Адаптиране на сградата на бившия ДДЛРГ "Олга Стоянова" за функциониране като център за администриране и предоставяне на социални услуги
- **ПИ 2** Създаване на нови видове социални услуги – изграждане на ЦНСТ за възрастни хора, изграждане на хоспис
- **ПИ 3** Изграждане на социални жилища в сградата на бивше общежитие на Учителския институт

Цел 2.3 Подобряване на образователната, социална, здравна и спортна инфраструктура

Основен фокус на интервенциите ще бъдат инвестиции за подобряване на инфраструктура, осигуряваща основни услуги на населението на местно ниво и достъпа до нея.

Мярка 2.3.1 Подобряване на образователната инфраструктура

- **ПИ 1** Реконструиране на материално-техническата база на детски заведения и училищата на територията на общината и доставката на оборудване за обучението, вкл. на специализирано оборудване за лаборатории, езикови кабинети, зали за практика и тн., изграждане на STEM образователна среда в училищата на територията на община Дупница – въвеждане на интерактивни дъски, компютъризация, дистанционно обучение.
- **ПИ 2** Преминаване към целодневна форма на обучение, специализиран транспорт
- **ПИ 3** Подкрепа за ремонт на детски ясли, обзавеждане и оборудване на здравните кабинети в общинските ясли, детски градини, общообразователни, специални и професионални училища
- **ПИ 4** Облагородяване на дворните пространства на училища и детски градини на територията на Община Дупница
- **ПИ 5** Изграждане на Техникум по информационни технологии в сградите на бивши общежития на Учителския институт

Мярка 2.3.2 Подобряване на спортната инфраструктура

- **ПИ 1** Модернизация на училищната спортна инфраструктура, вкл. изграждане на физкултурен салон на ОУ „Христаки Павлович“
- **ПИ 2** Ремонт и модернизация на стадион "Бончук"
- **ПИ 3** Ремонт на закрит басейн в ОУ"св.Климент Охридски", гр.Дупница

Мярка 2.3.3 Подобряване на културната инфраструктура и предоставяне

- **ПИ 1** Подобряване на материално-техническата база, вкл. енергийната ефективност, оборудване и дигитализиране на фонда на обекти на културната инфраструктура
- **ПИ 2** Изграждане на Парк "Култура" - интегриран проект в широк център на урбанизираната територия, състоящ се от: пространствени единици за организиране на арт работилници, изложбена площ, място за провеждане на мероприятия на открито – пленери, пърформънси, публично-информационни и благотворителни кампании, спектакли – театър, танцово изкуство с места за сядане, разположени като амфитеатър, както и кътове за отдих с водна площ, паркинг и станция за велосипеди, и за автомобили, фитнес уреди на открито със слънцезащитна тента, информационен център и административна сграда с технически функции.
- **ПИ 3** Изграждане на център за младежки дейности в сграда, находяща се в ДГ "Таушаница"
- **ПИ 4** Развитие/внедряване на иновативни форми на предоставяне на културно съдържание; обезпечаване на атрактивни събития в културния календар на общината, насърчаване на междуобщинското и транснационалното сътрудничество в областта на културата
- **ПИ 5** Дигитализация на фонда на Исторически музей Дупница и създаване и реализиране на иновативни дейности за промотиране на културно-историческото наследство на общината
- **ПИ 6** Подобряване на материално-техническата база, вкл. енергийната ефективност, оборудване на читалищата на територията на община Дупница
- **ПИ 7** Оборудване на киносалон

Част от мерките, по-конкретно за културна инфраструктура и съпътстващите услуги и спортна инфраструктура имат потенциала да бъдат реализирани чрез проекти за Интегрирани териториални инвестиции с включване на различни заинтересовани страни или реализирането им в междуобщинско партньорство

Приоритет 3 Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие

Постигането на устойчив икономически растеж чрез подкрепа за развитие на конкурентоспособна икономика има ключова роля при създаването на условия за подобряване качеството и стандарта на живот на населението в общината. В тази връзка се предвиждат мерки за подобряване на довеждащата инфраструктура на съществуващите икономически зони и развитие на новата промишлена зона, предвидена в ОУП на община Дупница, насърчаване на развитието на малки и средни предприятия и привличане на външни инвеститори, устойчивото използване на местните и производствени ресурси, генериране на заетост.

Очаква се в бъдеще промишлеността, за да бъде конкурентоспособна, да прерасне в ново качество – интелигентна, технологична, опазваща ресурсите и екологичния баланс. За постигането на това е необходимо наличие на, технологии и иновации в производството и услугите, като са взети предвид секторите с потенциал за растеж от Актуалната стратегия за МСП 2021-2027, както и Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021-2027.

Секторната приоритизация в област Кюстендил съгласно Актуалната стратегия за МСП 2021-2027 включва:

C27 Производство на електрически произведения

J58 Издателска дейност

C28 Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение

C15 Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм

C14 Производство на облекло

C10 Производство на хранителни продукти

I56 Ресторантьорство

Q86 Хуманно здравеопазване

F43 Специализирани строителни дейности

Цел 3.1 Развитие на местния туристически продукт

Мярка 3.1.1 Развитие на природен, културен и рекреационен туризъм – обособяване на комплексен туристически продукт. Мерки за развитие и модернизация, подобряване на социализацията на обекти и маршрути с туристически потенциал и свързаната с тях инфраструктура

- **ПИ 1** Развитие на туристически маршрути Бистрица – х. Иван Вазов – Седемте рилки езера, с. Бистрица – с. Самораново
- **ПИ 2** Мерки за социализация по маршрут Св. Марена – Вангеловата чешма – с. Бистрица
- **ПИ 3** Изграждане на еко и планински пътеки, заслони, инфраструктура за социализиране
- **ПИ 4** Предпроектно проучване за изграждане на лифтове
- **ПИ 5** Изграждане на туристически атракцион, включващ картинг писта, въжени атракции и обезпечена инфраструктура за екстремни спортове – ИТИ между община Дупница и община Сапарева баня
- **ПИ 6** Възстановяване, реконструкция и промотиране на Светофарното градче
- **ПИ 7** Изграждане на парк на архитектурни миниатюри от типа "България на длан" на терени около или в парк "Рила"

Мярка 3.2.2 Промотиране и маркетинг на местния туристически продукт

- **ПИ 1** Включване на местния туристически продукт в регионални и трансгранични такива
- **ПИ 2** Разработване и прилагане на маркетингова стратегия за развитие на туризма, вкл. активно дигитално маркетинг
- **ПИ 3** Активизиране на онлайн представяне на природното и културно наследство на община Дупница, наличните туристически маршрути и включването им в туристически каталози и SEO оптимизация.

Цел 3.2 Развитие на устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство

Мярка 3.2.1 Дейности, насочени към екологично селско стопанство и здравословни храни чрез структурното балансиране на селскостопанския отрасъл, насърчаване на биологичното земеделие, производството на плодове, зеленчуци, пчеларството и лозаро-винарския сектор, както и в животновъдството, подобряването и опазването на околната среда, внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура, подобряване на системите за напояване, развитие на цифровата инфраструктура в селските райони и използване на цифрови технологии от земеделските производители.

Дефинирани са следните конкретни проектни идеи:

- **ПИ 1** Модернизиране и технологично обновяване на стопанства и инфраструктура в отрасъла
- **ПИ 2** Стимулиране на инвестициите за модернизация и технологии за прецизно земеделие за подобряване на ефективността на производството в сектора и повишаване на неговия потенциал за по - екологично производство на храни с по - малко ресурси , както и за развитие на веригата за създаване на стойност
- **ПИ 3** Насърчаване развитието на биологичното земеделие

Цел 3.3 Технологично и иновационно развитие на предприятията

Мярка 3.3.6 Подкрепа за развитие и създаване на нови МСП и привличане на стартър компании, чрез съобразяване на приоритетни дейности, дефинирани в НСМСП и ИСИС

- **ПИ 1** Развитие на иновативни технологии/продукти и услуги от съществуващите предприятия, вкл. при засилване на експортния им потенциал
- **ПИ 2** Внедряване на мерки за енергийна и ресурсна ефективност, дигитализация и автоматизация на работни процеси, технологична модернизация.
- **ПИ 3** Насърчаване на дигиталната трансформация на предприятията в контекста на Индустрия 4.0
- **ПИ 4** Преквалификация на работната сила
- **ПИ 5** Подкрепа за предоставяне на услуги, насочени към развитие на предприемаческата екосистема и подобряване на елементи на бизнес средата
- **ПИ 6** Обособяване на общинско звено за консултации за възможности за външно финансиране

Цел 3.4 Иновации за икономически преход и преход към неутрална по отношение на климата икономика

Мярка 3.4.1 Създаване на условия за ускорено развитие на модерна индустриална инфраструктура, привличане на инвестиции и устойчиво икономическо развитие

- **ПИ 1** Изграждане и подобряване на техническа инфраструктура за бизнес и предприемачество – Бизнес зона на територията на селата Баланово и Палатово
- **ПИ 2** Подкрепа за инвеститори за изграждане и оборудване на производствени и логистични предприятия основно чрез финансови инструменти
- **ПИ 3** Рехабилитация и реконструкция на съпътстваща/довеждаща инфраструктура в съществуващи производствени/икономически зони – подобряване на техническата инфраструктура в зона за производство и логистика района на с. Пиперево – с. Блатино
- **ПИ 4** Изграждане на електроснабдителна система в промишлени и индустриални зони
- **ПИ 5** Презентиране на общината и производствените зони като привлекателна дестинация за инвестиции с оглед предстоящи мерки за справедлив преход
- **ПИ 6** Развитие на бизнес, базиран на иновациите, което ще позволи осъществяване на структурни промени, насочени към по-висока добавена стойност и преодоляване на икономическите дисбаланси вследствие на мерките по "Зелената сделка".

Мерките могат да бъдат реализирани чрез проекти за Интегрирани териториални инвестиции в партньорство с бизнеса, както и други общини от ЮЗР.

Цел 3.5 Развитие на дигитални услуги – "зелена" дигитална община

За постигането на „цифров растеж“ и предотвратяване на рисковете от задълбочаване на регионалните дисбаланси по отношение на широколентовото покритие, което може да увеличи другите неравенства, през новия период ще

получат развитие мрежите за достъп до високоскоростен и свръх-високоскоростен интернет, както и за развитие на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) и онлайн услугите

Особен акцент ще бъде изграждането на необходимата инфраструктура и предоставянето на достъп до ИКТ в периферните селски региони. По този начин ще бъде подобрен достъпът до значителна част от административните услуги и услугите в здравеопазването, образованието, културата и т.н.

Мярка 3.5.1 Развитие на дигитални услуги и дигитални умения

- **ПИ 1** Развитие на цифровите услуги и подобряване на административното обслужване, което би било от полза за цялостната свързаност на общината – въвеждане на максимален брой електронни услуги и електронни разплащания
- **ПИ 2** Обучение за придобиване на цифрови умения и разпространение на програми, свързани със спецификата на бита и труда на населението

3. Част III ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Основна цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастността и участието на местната общност и различни заинтересовани страни на община Дупница за участие в подготовката, изпълнението и мониторинга на ПИРО на Дупница при спазване на принципите на партньорство и осигуряване на информация и публичност. При разработването и изпълнението на Плана ще се осигури прозрачност и информация относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивира обществеността за активно участие в процеса на подготовка и реализация на ПИРО. Важно е заинтересованите страни да бъдат включени както на етапа на разработване и приемане на ПИРО, така и при реализацията на целите и приоритетите, заложиени в плана.

За целите на подготовката на Комуникационната стратегия са:

- идентифицирани заинтересованите страни
- проведени действия за тяхното активно включване и консултиране в процеса на разработване на стратегическия документ
- дефинирани действия за активното им включване в процеса на неговото изпълнение и мониторинг.

Подход за анализ на заинтересованите страни и за дефиниране на комуникационни канали с всяка от тях

Заинтересованите страни се определят с оглед поставените цели и обхвата на стратегическото планиране. Заинтересованите страни се разделят на вътрешни

и външни. Вътрешните заинтересовани страни са органи на власт, политически и административни ръководители и служители.

Външни заинтересовани страни са гражданите, бизнеса, неправителствени организации, икономически и социални партньори, партньори на администрацията, включително научни организации и висши училища, медии, други институции и др.

Подходящ метод за определяне на заинтересованите страни е „мапинг на заинтересованите страни“. Мапингът се извършва, за да се идентифицират интересите на заинтересованите страни. Мапингът на заинтересованите страни включва:

Идентифициране – съставяне на максимално изчерпателен списък за осигуряване на ангажираност от заинтересованите страни при провеждане на разработване и прилагане на Плана. Ангажирането включва участие в различни форми за обратна връзка и информация, чрез които се изследва въздействието на общинския стратегически документ върху тях. Чрез ангажиране на заинтересованите страни се постига обективност на анализа, отчитат се всички гледни точки и се определя степента, в която заинтересовани страни с властови ресурс могат да повлияят върху решения, свързани със стратегическия документ.

Анализът включва определянето на степента на въздействие на всяка една от заинтересованите страни и интереса към Плана за интегрирано развитие на община Дупница чрез следната матрица:

Таблица 30 Матрица за визуализация на интересите и въздействието на заинтересованите страни

	Слабо въздействие	Силно въздействие
Слаб интерес	1 Не попадат във фокуса на плана	2 Следва да им се предоставя необходимата информация Граждани
Силен интерес	3 Следва да се търси удовлетворяване на техните потребности Медии	4 Имат ключово значение Община Дупница Общински съвет Областна администрация Дупница Регионални и областни звена на държавни институции Общински предприятия Висши учебни заведения Учебни заведения – държавни и общински Центрове за професионално образование и обучение Лечебни заведения Доставчици на социални услуги МСП и големи предприятия Предприемачески мрежи/кълстери, вкл. на ниво СЦР Съседни общини, общини в ЮЗР Трансгранични партньори НПО, бизнес асоциации, браншови

		организации, екологични организации и други Туристически асоциации/сдружения
--	--	---

Приоритизиране – класифициране на заинтересованите страни. Анализирание и визуализиране

Приоритизирането на заинтересованите страни е осъществено чрез подреждането им във възходящ ред на база на прилагане на матрицата. Най-отгоре се поставят заинтересованите страни, които имат пряк интерес и най-силно въздействие, поради властови ресурс и /или възможности за влияние. Планира се как да бъдат въвлечени в дейностите по разработване и мониториране на изпълнението на ПИРО и какви канали за комуникация с тях да се предвидят.

Изготвяне на план за комуникация със заинтересованите страни

Методите за комуникация са определени в зависимост от интереса и въздействието на заинтересованите страни. Комуникационният план следва да се актуализира в хода на изпълнение на договора. Заинтересованите страни се информират за целите на Плана за интегрирано общинско развитие и дейностите по разработването му.

Възможните подходи за комуникация са:

Пасивна

- Публикуване на прессъобщения
- Публикуване на материали и презентация на страницата на община Дупница
- Проучвания на общественото мнение - анкетни проучвания (онлайн)

Активна

- Набиране на проектни фишове
- Преки интервюта със заинтересованите страни;
- Фокус групи;
- Обществени обсъждания;
- Представяния в социални мрежи;

При избора на съответния метод за ангажиране на заинтересованите страни и честотата на прилагането му трябва да се вземат предвид три критерия:

- Значимостта на въздействието върху заинтересованата страна (активността или пасивността на заинтересованата страна и потенциалното влияние, което може да окаже);
- Влиянието на заинтересованата страна върху решенията (връзките между заинтересованите страни, например слаба, но активна заинтересована

страна може да „задвижи“ влиятелна, но пасивна заинтересована страна);

- Възприети подходи за комуникация от съответната група заинтересовани страни.

В рамките на **разработването на ПИРО** на община Дупница за периода 2021-2027 бяха реализирани следните мерки за включване на заинтересованите страни и за публичност:

- Среци на Работната група за разработване на ПИРО на община Дупница и консултантския екип
- Количествено и качествено проучване на мнението на заинтересованите страни в рамките на социално-икономическия анализ чрез онлайн въпросник
- Онлайн проучване за набиране на проектни идеи от заинтересованите страна в рамките на разработване на програмата за реализация на Плана
- Присъствена работна среща на Работната група за разработване на ПИРО на община Дупница
- Присъствено и онлайн обществено обсъждане на резултатите от анализа и стратегическата част на Плана
- Предоставяне на съобщения за всяка от горепосочените дейности на Интернет страницата на община Дупница

Подходът за организиране на комуникационните и консултативни механизми включваше:

- изготвяне на покани до участниците
- публикуване на съобщения на Интернет страницата на община Дупница
- експертно провеждане на количествените и качествени проучвания, фокус-групи и обсъжданията
- аргументирано отразяване на постъпилите предложения по време на обсъждането

Подходи за реализиране на последващи мерки за комуникация, информиране и консултиране на заинтересованите страни

В рамките на изпълнението и мониторинга и оценката на ПИРО се предвиждат следните мерки:

Таблица 31 Мерки за комуникация, информиране и консултиране на заинтересованите страни

Мерки	В етапа на изпълнение	В етапа на мониторинг и оценка
Провеждане на обществени консултации чрез обществени обсъждания	При идентифициране и структуриране на Концепция за ИТИ	При необходимост от изменение на ПИРО
Проучване на обществено мнение	При дефиниране/разработване ключови проекти/ИТИ, които не са включени в ПИРО	При изготвяне на междинна и последваща оценка на ПИРО
Анкетни проучвания, вк. онлайн на мнението на специфични групи	При дефиниране/разработване ключови проекти/ИТИ, които не са включени в ПИРО	При изготвяне на междинна и последваща оценка на ПИРО
Публикации на интернет страницата на общината	Информация за разработване на проекти/изпълнение на проекти	Доклади от годишни оценки на ПИРО, междинна и последваща оценка на ПИРО
Социални медии	Обсъждане на концепции за ИТИ	Доклади от годишни оценки на ПИРО, междинна и последваща оценка на ПИРО
Експертни срещи	Разработване на проектни предложения/концепции за ИПИ	При необходимост от изменение на ПИРО
Медийни обсъждания/медийно покритие	Ключови проекти за развитието на общината	Резултати от изпълнението на ПИРО

4. Част IV ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

На база на анализа на силните и слабите страни на общинската територия, както и на потенциалите за развитие на общината, са определени приоритетни зони на въздействие на територията на общината, които са обвързани с потенциала за реализиране на ИТИ – партньорства със съседни общини за реализиране на общи проекти или партньорства/дейности, които касаят бизнеса и неговата активност на територията на общината.

Съгласно НКПР гр. Дупница е от 3-то йерархично ниво и съответно за община Дупница са идентифицирани и двата вида зони на въздействие в съответствие с "Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027г.":

- Градски зони за въздействие за гр. Дупница
- Зона за въздействие - Широк център на урбанизираната територия на град Дупница
- Други зони на въздействие със специфични характеристики за останалата част от общинската територия.

Градските зони за въздействие включват територии в урбанизираната градска част (в рамките на строителните граници на града), градски покрайнини (малки по обхват съседни територии, вкл. и извън строителните граници на града) или функционални градски зони, обслужващи градско-селските връзки.

В рамките на града ще продължат да функционират и идентифицираните в ИПГВР на Дупница за периода 2014-2020 година зони на въздействие, като са идентифицирани и следните:

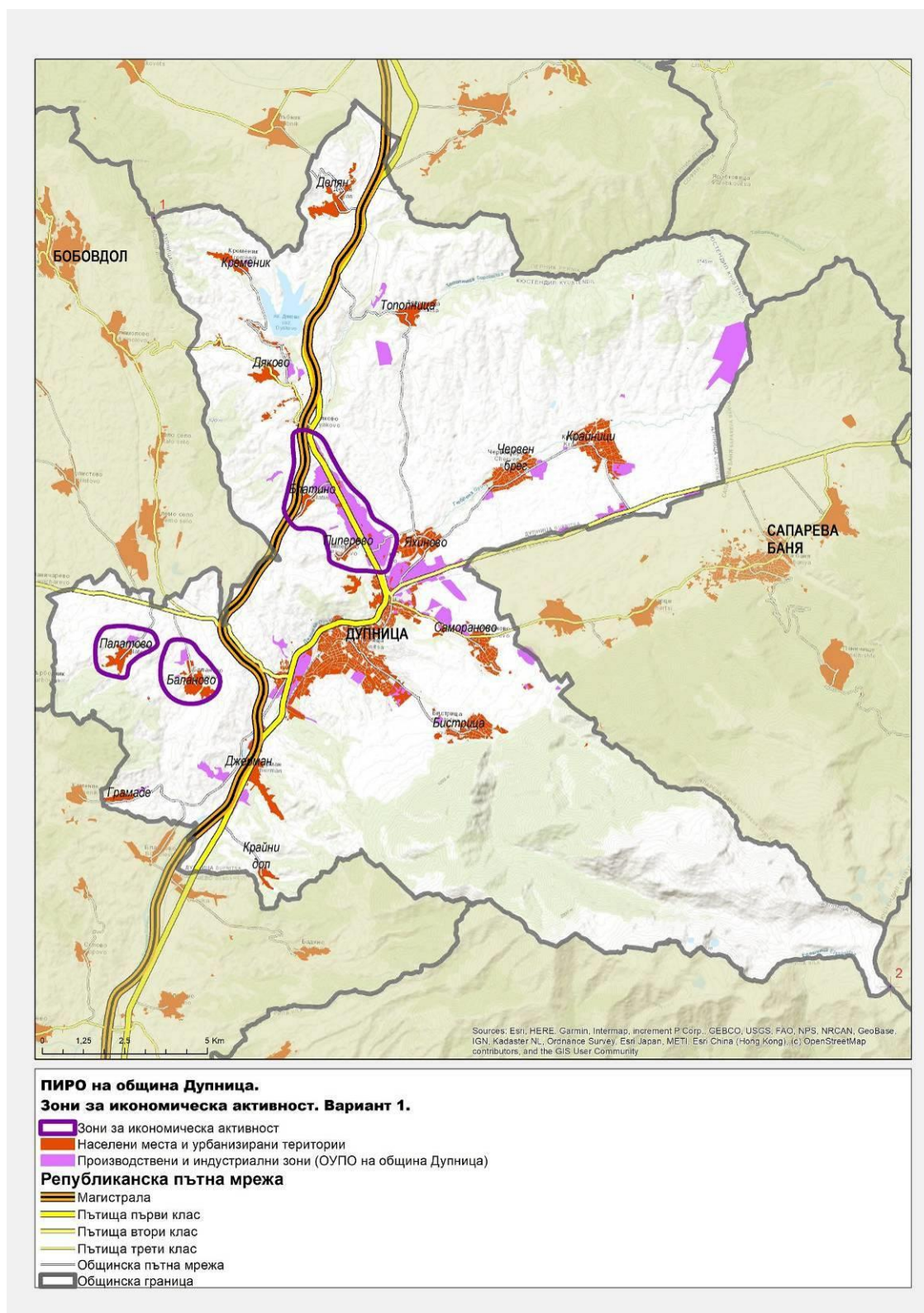
Други зони за въздействие със специфични характеристики

- Зони с потенциал за икономическо развитие

Доколкото икономическото развитие е един от приоритетите на община Дупница, пряко свързан с целите за подобряване на качеството на живот на населението, е поставен фокус върху тези зони.

В рамките им могат да се осъществяват Интегрирани териториални инвестиции между общината и бизнеса с различни източници на финансиране, вкл. Фондове за градско развитие и Програми за финансиране, директно насочени към бизнеса. Предвидени са мерки за поддържането/рехабилитацията за довеждаща, техническа инфраструктура в зони за икономическо развитие, представени във фигура 31.

Фиг. 31 Зони за икономическо развитие

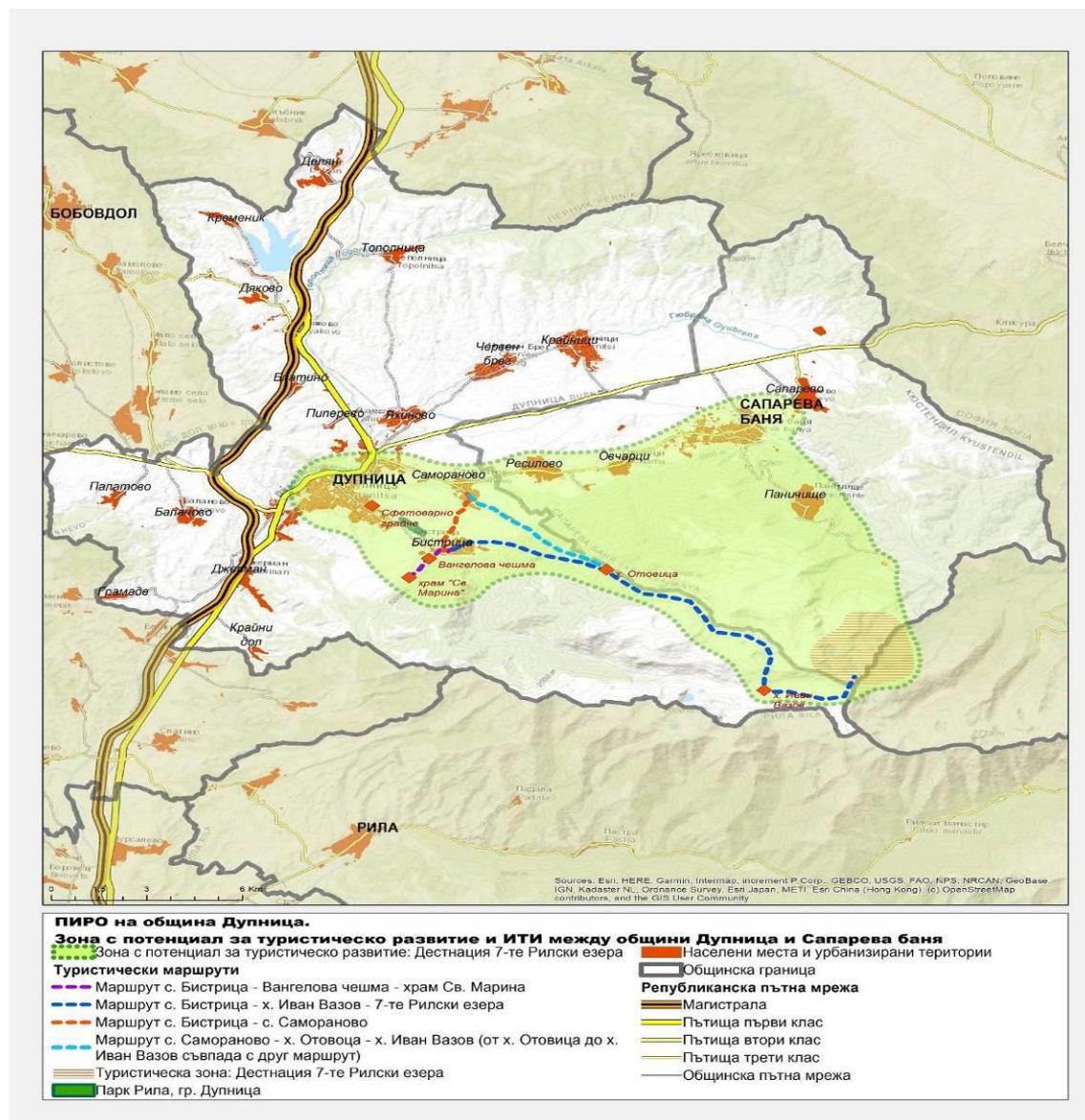

Определени са следните други зони на въздействие, които обхващат останалите населени места на територията на общината, както и част от съседни общини, които дават възможност за различен тип **Интегрирани териториални инвестиции** за решаване на аналогични проблеми и таргетиране на общи предизвикателства, включително в сферата на образование, здравеопазване,

професионално обучение и ориентиране, дуално обучение, развитие на дигитални и предприемачески умения, насърчаване на инвестиционна активност в региона, опазване и развитие на културно-историческото наследство, туризма, транспортната и цифрова свързаност. Възможни са и по-обхватни проекти с трансграничен обхват.

2. Зона с потенциал за туристическо развитие и ИТИ между общини Дупница и Сапарева баня, и възстановяване на Сфетофарното градче

Фиг. 32 Зони с потенциал за туристическо развитие

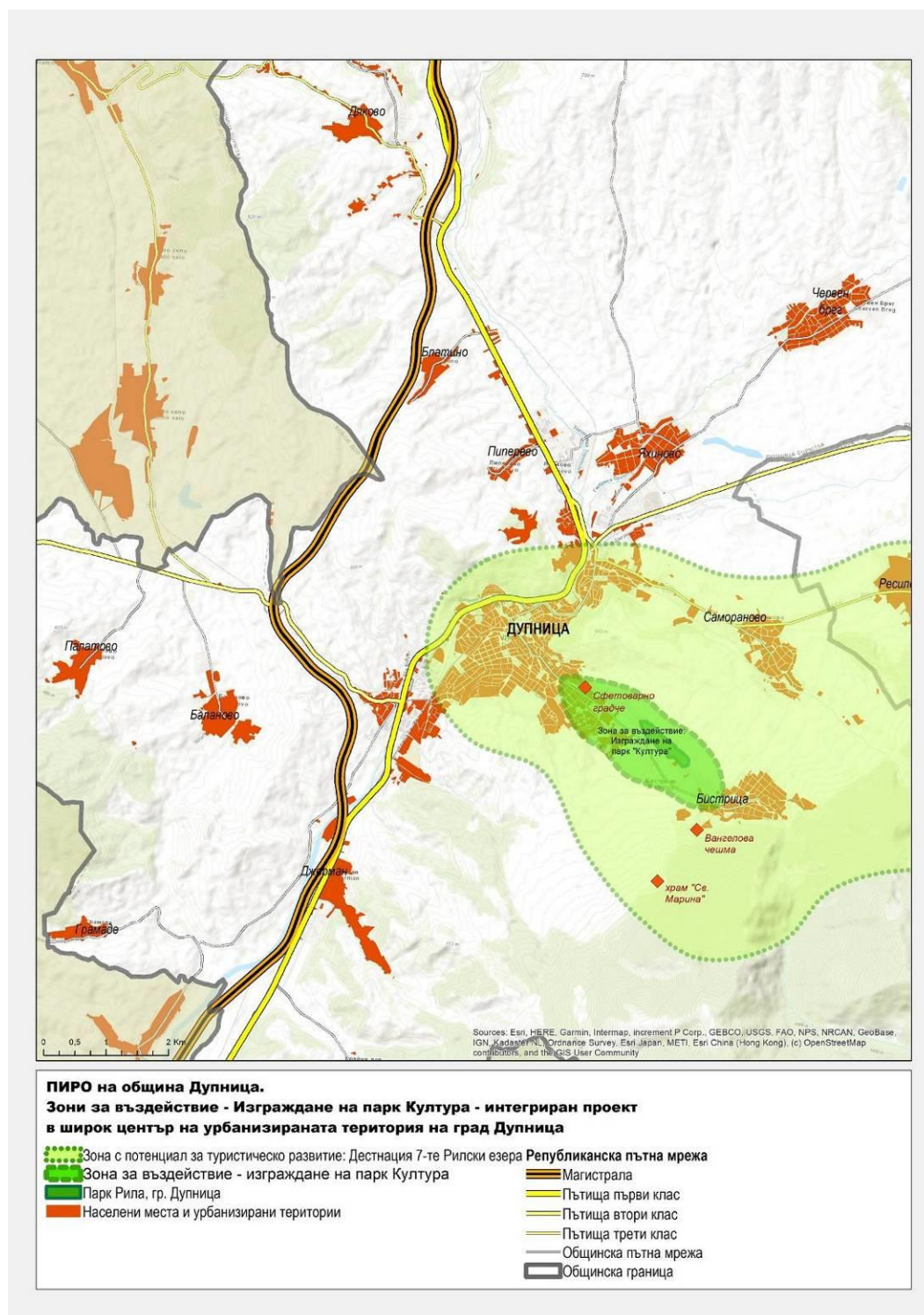
Зоната обхваща маршрути за еко туризъм, вкл в Парк Рила, който е в границите на община.Дупница, както и маршрутите за културен/познавателен туризъм в рамките на град Дупница и общината. Част от маршрутите са както следва:

- Маршрут Св. Марина - Вангелова чешма - с. Бистрица
- Маршрути с. Бистрица – х.Иван Вазов – 7-те рилски езера;
- Маршрут с. Самораново – х. Отовица - х.Иван Вазов
- Маршрут с. Бистрица – с. Самораново.

Възможност за ИТИ със община Сапарева баня и други съседни общини.

3.Зона за въздействие - Широк център на урбанизираната територия на град Дупница

Фиг.33 Зона за въздействие – широк център на урбанизираната територия

В рамките на зоната е предвиден освен проект Парк Култура, също така и проекти за енергийна ефективност на публични сгради, дейности за подобряване на градска среда и други, които имат потенциала да бъдат реализирани като ИТИ, вкл. в партньорство между общината и държавни институции.

Част V ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Прилагане на интегриран подход

ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегриране на общината, докато програмата за неговата реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите за развитие и ресурсите за осигуряване на плана, като използва оптимално възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни елементи на плана са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция включва комплекс от дейности, подлежащи на финансиране с различни средства, като за голяма част от мерките с инфраструктурен характер е необходим ресурс за тяхната подготовка – идейно/работно проектиране, изготвяне на анализи, съгласувания и други специфични подготвителни дейности.

Програмата за реализация е разработена на базата на прилагането на интегриран подход, за чието постигане е идентифицирана най-подходящата комбинация от интервенции, които да бъдат реализирани целенасочена за постигане на визията за развитие на община Дупница в периода 2021-2027г. В програмата за реализация са предвидени освен мерки, които се реализират основно от община Дупница и други заинтересовани страни самостоятелно, така и **Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ)**, които ще се осъществяват в партньорство между община Дупница и съседни общини, общината и други държавни структури, НПО и бизнес за решаване на конкретни проблеми и оптимално използване на дефинирани потенциали за развитие на общината и региона. В допълнение идеите за ИТИ е предвидено да бъдат реализирани с различни финансови източници, вкл. микс от финансиране от отделните оперативни програми. **Дефинираните ИТИ** включват интервенции за развитие на бизнес инфраструктура – производствени/промишлени зони, адаптиране на квалификацията на работната сила към нуждите на бизнеса, оптимизиране на туристическата, образователна, социална, здравна и спортна инфраструктура, както и мерки за подобряване на техническата инфраструктура.

Програма за реализиране на ПИРО

Програмата за реализация на ПИРО Дупница има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на плана с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане целите и приоритетите за развитие. Основа за прилагане на подхода за интегрирано териториално развитие/инвестиции в регионите за

планиране от ниво 2 са интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите от ниво 2 (2021-2027г.).

В основата на подхода е промяна на фокуса от подкрепа на населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции. Мерките, които са идентифицирани да получат подкрепа, са определени на базата на приоритетите, целите, дейностите и мерките, заложи в стратегическите документи за регионално и пространствено развитие на ниво регион за планиране на Северен централен район, като предстои да бъдат съобразени и резултатите от картиране на нуждите на национално ниво по отношение на секторните политики, изготвяно от отговорните за разработването им държавни институции и агенции.

Съобразени са два нови специфични инструмента за финансиране – Национален план за възстановяване и устойчивост и План за справедлив преход, доколкото към настоящия момент е налична информация за приоритетите, дейностите и секторите, които ще бъдат финансирани, както и териториалния им обхват. Други източници на финансиране са традиционните общински и държавен бюджет, частни инвестиции, вкл. ПЧП, Оперативни програми, програми на общността, Междуправителствени споразумения за подпомагане, Програма Интегрет IV България-Румъния.

Програмата за реализация следва стратегическата рамка на Плана и фокуса върху два приоритета, извеждащи акцента във визията на общината - Икономическо развитие, използване на местните природни и културни ресурси, доколкото голяма част от мерките са насочени към развитие на туризма като част от икономическото развитие, развитие на инфраструктурата за бизнес, както и директни възможности за иновиране и развитие на бизнеса и обезпечаващите го човешки ресурси с мерки за развитието на необходимите умения. Модернизацията на образователната, спортна, здравна, образователна и културна инфраструктура допълнително позволява подобряване качеството на живот.

Фокус е поставен и върху подобряване на транспортната свързаност, развитие на устойчив транспортен модел, подобряване на техническата инфраструктура, ВиК инфраструктурата и предоставяните услуги, качеството и целогодишния достъп до вода. Неправителственият сектор и местните общности ще бъдат широко въвлечени при формиране и изпълнение на местните политики. Ще се разшири междуобщинското сътрудничество, както и ПЧП за съвместно изпълнение на инфраструктурни, социални и културни проекти, както и за улесняване и подкрепа на контактите и инициативите на местния бизнес. Хоризонтален приоритет е междуобщинско и транснационално сътрудничество с цел мултиплициране на добри практики достъп до допълнителни финансови ресурси, оптимален и интегриран ефект от планираните интервенции.

Като възможност за ИТИ са заложените проекти за развитие на регионални туристически продукти/маршрути; развитие на връзката между бизнеса и човешкия ресурс чрез дуално и професионално обучение, мерки за обмяна на добри практики и развитие на дигитални ресурси, обучение на педагогически кадри в предучилищното, основното и средно образование; развитие на транспортната и дигитална свързаност.

.

Индикативна финансова таблица

Индикативната финансова таблица (Приложение No2) представлява обща оценка на необходимите ресурси за реализация на приоритетите на плана и описва финансовата рамка на поетите ангажименти по изпълнението на плана от страна на всички партньори в местното развитие при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация. Ресурсите за реализацията на плана включват всички планирани средства за реализацията на идентифицираните за развитието на общината мерки и проектни идеи.

В този смисъл индикативната финансова таблица включва в прогнозен план пълния обем на финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2027 г., в съответствие с приоритетите и целите на ПИРО. Общата оценка на необходимите ресурси за реализация на ПИРО (2021-2027 г.) на Община Дупница представлява експертна оценка за общата финансова рамка, която се предвижда да бъде изпълнена като предпоставка за постигане на поставените стратегически приоритети и специфични цели за развитие към края на периода.

Финансовата рамка отразява всички възможни източници на финансиране – собствени /заемни средства, вкл. от финансови инструменти, от фондове на Европейския съюз, национален и общински бюджети, допълнителни ресурси от други източници – публични и частни и др. Средствата са прогнозираны на базата на досегашния опит в ползването на подобни източници, както и на базата на потенциално необходимия и реалистично достъпния наличен ресурс.

Общата рамка на бюджета на ПИРО Дупница е в размер на 361 475 000 лв. Предвиденият финансов ресурс е значителен с оглед необходимостта от реализиране на значителна по обем екологична инфраструктура – система за управление на отпадъците, както и реконструкция и модернизация на ПСОВ Дупница, също така изграждане на транспортна свързаност в общината и с други общини. Собствените средства са в размер на 14 346 250 лв. Основният източник на средства за финансиране на предвидените мерки са от програми и фондове на ЕС, вкл. План за възстановяване и устойчивост и План за справедлив преход – 83%, 6% от финансирането е предвидено да бъде осигурено от Републиканския бюджет, 7% от други източници, вкл. частно финансиране, а под 4 % от Общинския бюджет.

Най-много средства, 53% са предвидени по Приоритет 1 Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура, 34% са определени за Приоритет 3 Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие, а 13 % от финансовия ресурс е определен за Приоритет 2 Запазване и развитие на човешкия ресурс.

Големият процент на финансиране от ЕС средства се дължи на факта, че през следващите 4 – години ще се прилага Националният план за възстановяване и устойчивост с голям ресурс и допълващ националните Програмите на Структурните и

инвестиционни фондове. Трябва да се отбележи, че в заложения ресурс са включени и средства директно насочени към частния бизнес, както и други структури и бенефициенти извън община Дупница.

Следва да се има предвид, че общата сума на посочените финансови ресурси, включително по отделните приоритети, е индикативна, и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

Таблица 32 Приложение № 2 – Индикативна финансова таблица

ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА							Приложение № 2			
ПИРО НА ОБЩИНА ДУПНИЦА ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.										
/в хил. лв./										
Период	Собствени средства - Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1 Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура	9547,5	5,00%	19095	10,00%	152760	80,00%	9547,50	5,00%	190950	52,83%

Приоритет 2 Запазване и развитие на човешкия ресурс	2313,75	5,00%	4627,5	10,00%	37020	80,00%	2313,75	5,00%	46275	12,80%
Приоритет 3 Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие	2485	2,00%	0	0,00%	109340	88,00%	12425	10,00%	124250	34,37%
ОБЩО	14346,25	3,97%	23722,5	6,56%	299120	82,75%	24286,25	6,72%	361475	

Индикативен списък на проекти със стратегическо значение

Списъкът с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане целите на плана е неразделна част от програмата за реализация и е представен в Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение No1A). Тъй като проектите по своята същност представляват мерки или част от мерки за реализация на отделните приоритети, включените в Приложение No1A проектните идеи по съответните мерки фигурират и в Приложение No1. Условието за включване на конкретни проектни идеи по дадена мярка в Приложение No1A е общината съвместно с партньорите да са преценили, че съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно и съответният проект да има известна степен на проектна готовност. Именно в тази връзка в рамките на ПИРО Дупница включително са заложили и проекти, които ще се реализират чрез обединение в партньорства за съвместно изпълнение на взаимосвързани проекти с ясно изразен интегриран характер. За целите на кандидатстване с такива проекти съответните партньори ще сключват партньорско споразумение по образца на споразумението за партньорство за изпълнение на концепция за ИТИ. В рамките на ПИРО Дупница, община Дупница ще си партнира със съседни общини за изпълнението на концепции за ИТИ в съответствие с Интегрираната териториална стратегия на съответния регион за планиране от ниво 2. Фокус е поставен върху развитието на транспортната свързаност, както и върху подобряване на качеството на екологичната и техническата инфраструктура като предпоставка за подобряване качеството на живот и икономическата привлекателност на общината. С оглед характера на инвестициите в техническа, екологична и пътна инфраструктура, финансирането за Приоритет 1 е с най-голям размер в Програмата за реализация на ПИРО. Паралелно с това като значими за общината проекти са изведени такива с проектна готовност за подобряване на образователна и културна инфраструктура с цел подобряване качеството на живот и разгръщане на туристическия потенциал като възможност за насърчаване на местното икономическо развитие, както и проекти, насочени към развитие на икономически зони.

Потенциал за ИТИ чрез партньорства и различни източници на финансиране имат и инвестициите в образователна, здравна, социална, културна и спортна инфраструктура.

Отново важните за общината проекти са тези, които подкрепят изведените основни приоритети пред 7-годишното развитие на общината – **икономически растеж и свързаното повишаване на доходите, подобряване на здравна и образователна инфраструктура и услуги и цялостно повишаване качеството на живот, вкл. чрез подобряване на техническата инфраструктура.**

Съществени за развитието на общината са проектите за подобряване на свързаността ѝ, които обаче няма да се реализират от нея, но са записани в ИСТР на ЮЗР, а именно:

- Път III-104 (оп Дупница–оп Благоевград)– Бобошево–Четирци
- Изграждане на скоростен път „Рила“ по направление „Кюстендил–Дупница– Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“, включен допълнително в широкообхватната TEN-T мрежа.

- **Скоростен път Кюстендил– Дупница**

Тези проекти, доколкото няма да се иницират и изпълняват от община Дупница, не са остойностени в Програмата за реализация, но изпълнението им ще има съществено значение не само върху развитието на общината, но и върху развитието на ЮЗР.

С оглед етапа, на който е разработването на програмите за финансиране, които ще подкрепят ИТИ, на ПИРО на съседни общини, на ИТСР а ЮЗР, както и Указанията на МРРБ за планиране и прилагане на ИТИ е възможно съответните проекти да бъдат модифицирани, разширявани, надградени. Включените в списъка проекти са тясно обвързани с приоритетите за развитие, а в програмата за реализация е обоснован приносът към тях. Списъкът с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Таблица 33 Извадка от Приложение № 1А – Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Дупница за периода 2021-2027

Мярка	Номер на проект	Проект
Мярка 1.1.1	Проектна идея 1	Облагородяване на ж.к. “Елица”; Изграждане на зелена и достъпна градска среда в ж.к. “Южен”, ж.к. “Чавдар войвода”, ж.к. “Таушаница” и др. и Изграждане на покрит пешеходен мост
Мярка 1.1.1	Проектна идея 2	Изграждане на път, свързващ ж.к. “Бистрица” и ж.к. “Химик”
Мярка 1.2.1	Проектна идея 4	Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации, вкл. газификация на обществените и административни сгради, вкл. при препоръка от енергиен одит въвеждане на покривни инсталации за ВИ – сгради на Община Дупница, Районна служба Пожарна безопасност и защита на населението, Районно управление на МВР, Общинска болница “Св. Иван Рилски”, Бюро по труда и др.
Мярка 1.2.1	Проектна идея 5	Внедряване на мерки за енергийна ефективност на многофамилни и еднофамилни жилищни сгради
Мярка 1.2.3	Проектна идея 3	Изграждане на регионална система за управление на отпадъците, състояща се от регионално депо и/или други съоръжения за третиране на отпадъци
Мярка 1.2.3	Проектна идея 5	Разширяване и реконструкция на ГПСОВ Дупница

Мярка 1.2.3	Проектна идея 7	Рехабилитация на водоснабдителната мрежа на територията на селата в общината на база на предварително извършена оценка на течовете по водоснабдителната система; последваща рехабилитация на уличната мрежа и възстановяване, изграждане/обновление на съпътстващи зелени пространства, алеи, тротоари; облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп - паркове, градини, площи
Мярка 1.3.1	Проектна идея 1	Подобряване на пътища и пътни връзки между града и околните населени места на територията на общината
Мярка 1.3.1	Проектна идея 2	Надграждане на съществуващата система за ИГТ с нови линии, свързващи града с близки населени места на територията на общината с цел подобряване на транспортното обслужване; оборудване и нов подвижен състав, билетна система
Мярка 1.3.1	Проектна идея 3	Рехабилитация и обновяване на улична мрежа и спирките на обществения транспорт
Мярка 1.3.1	Проектна идея 4	Модернизиране на светофарни уредби
Мярка 1.3.1	Проектна идея 5	Надграждане на ИКТ – базирани решения – система за информиране на пътниците и интелигентно управление на трафика
Мярка 1.3.2	Проектна идея 1	Път III-104 (оп Дупница–оп Благоевград)– Бобошево–Четирци
Мярка 1.3.2	Проектна идея 2	Изграждане на скоростен път „Рила“ по направление „Кюстендил–Дупница– Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“, включен допълнително в широкообхватната TEN-T мрежа
Мярка 1.3.2	Проектна идея 3	Скоростен път Кюстендил– Дупница

Мярка 1.3.3	Проектна идея 1	Рехабилитация и реконструкция на общинска пътна мрежа
Мярка 1.3.3	Проектна идея 2	Изграждане на път, свързващ с. Самораново и с. Бистрица, с. Джерман – ж.к. Бистрица
Мярка 1.3.3	Проектна идея 3	Изграждане на надлез над Е79
Мярка 2.2.1	Проектна идея 1	Подобряване енергийната ефективност на сградата на бившата Военна болница и осигуряване на модерно медицинското оборудване в общинска болница МБАЛ"Св.Иван Рилски"
Мярка 2.2.1	Проектна идея 3	Обзавеждане и оборудване на здравни кабинети в общински ясли, детски градини и училища
Мярка 2.2.2	Проектна идея 1	Адаптиране на сградата на бившия ДДЛРГ "Олга Стоянова" за функциониране като център за администриране и предоставяне на социални услуги
Мярка 2.2.2	Проектна идея 2	Създаване на нови видове социални услуги – изграждане на ЦНСТ за възрастни хора, изграждане на хоспис
Мярка 2.2.2	Проектна идея 3	Изграждане на социални жилища в сградата на бивше общежитие на Учителския институт
Мярка 2.3.1	Проектна идея 1	Реконструиране на материално-техническата база на детски заведения и училищата на територията на общината и доставката на оборудване за обучението, вкл. на специализирано оборудване за лаборатории, езикови кабинети, зали за практика и тн., изграждане на STEM образователна среда в училищата на територията на община Дупница – въвеждане на интерактивни дъски, компютъризация, дистанционно обучение
Мярка 2.3.1	Проектна идея 2	Преминаване към целодневна форма на обучение, специализиран транспорт
Мярка 2.3.1	Проектна идея 5	Изграждане на Техникум по информационни технологии в сградите на бивши общежития на Учителския институт
Мярка 2.3.2	Проектна идея 1	Модернизация на училищната спортна инфраструктура, вкл. изграждане на физкултурен салон на ОУ „Христаки Павлович“
Мярка 2.3.2	Проектна идея 2	Ремонт и модернизация на стадион "Бончук"
Мярка 2.3.2	Проектна идея 3	Ремонт на закрит басейн в ОУ"св.Климент Охридски", гр.Дупница
Мярка 2.3.3	Проектна идея 2	Изграждане на Парк "Култура"
Мярка 2.3.3	Проектна идея 3	Изграждане на център за младежки дейности в сграда, находяща се в ДГ "Таушаница"
Мярка 3.1.1	Проектна идея 1	Развитие на туристически маршрути Бистрица – х. Иван Вазов – Седемте рилки езера, с. Бистрица – с. Самораново

Мярка 3.1.1	Проектна идея 2	Мерки за социализация по маршрут Св. Марена – Вангеловата чешма – с. Бистрица
Мярка 3.1.1	Проектна идея 4	Предпроектно проучване за изграждане на лифтове
Мярка 3.1.1	Проектна идея 6	Възстановяване, реконструкция и промотиране на Светофарното градче
Мярка 3.3.1	Проектна идея 6	Обособяване на общинско звено за консултации за възможности за външно финансиране
Мярка 3.4.1	Проектна идея 1	Изграждане и подобряване на техническа инфраструктура за бизнес и предприемачество – Бизнес зона на територията на селата Баланово и Палатово
Мярка 3.4.1	Проектна идея 3	Рехабилитация и реконструкция на съпътстваща/довеждаща инфраструктура в съществуващи производствени/икономически зони – подобряване на техническата инфраструктура в зона за производство и логистика района на с. Пиперево – с. Блатино
Мярка 3.4.1	Проектна идея 6	Развитие на бизнес, базиран на иновациите, което ще позволи осъществяване на структурни промени, насочени към по-висока добавена стойност и преодоляване на икономическите дисбаланси вследствие на мерките по "Зелената сделка"

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Общи положения

Туризмът е важна икономическа дейност със значително влияние върху икономическия растеж и трудова заетост. Развитието на туризма има пряко отношение към качеството на живот на местното население и гостите на дестинацията като отразява отношението културно-историческото и природно наследство, традициите, обичаите и съвременната култура. на ниво дестинация и/или туристически продукт туризмът играе съществена роля за изграждането и утвърждаването на положителен имидж на общината.

Изменението на Закона за туризма от 2020 г. изисква в програмата за реализация на ПИРО да се включва настоящият раздел, който съдържа общинската програма за развитие на туризма съгласно чл. 11 от ЗТ. Тя следва да е в съответствие с областната стратегия за развитие на туризма и националната стратегия за устойчиво развитие на туризма и стратегиите за развитие на отделните видове туризъм.

За новия програмен период – 2021-2027 г. не е налична Областна стратегия за развитие на туризма, но при разработване на настоящата част от ПИРО са съобразени предвидените мерките с ефект върху развитието на туризма в ИТСР на ЮЗР.

Общината попада в туристически продукт Рила, съгласно Националната концепция на туристическо райониране в страната.

Природните ресурси, културните и културно-историческите ценности на територията на общината са стимулатор за икономически растеж чрез възможностите на екологичния, културния и познавателен туризъм, чиято основа са наличните маршрути. Община Дупница развива Туристически район „Рила“ – концепция за развитие на регионалния туристически продукт в район „Дупница-Рила-Бобошево“. Продължаващи действия за развитие на туристическия продукт, включително с други общини, за да се превърне туризмът в двигател на устойчиво развитие и икономически растеж, включително в контекста на развитие/ вписване в регионални/транснационални туристически продукти и маршрути и реализиране на **ИТИ**.

Обобщена оценка на туристическия потенциал

Анализът на ресурсите на община Дупница във връзка с развитието и предлагането на туристически продукт дефинира следните **силни страни**:

- Благоприятно географско разположение на община Дупница, разположението ѝ в подножието на Рила
- Наличие на природни ресурси за развитие на туризъм (климат, географски дадености, защитени територии и зони, и др.)
- Културното наследство с потенциал за развитие на интегриран туристически продукт
- Реализирани партньорства с други общини и градове с фокус развитие на туризма
- Вследствие на изпълнени проекти е подобрена градската среда и е увеличена привлекателността на града и общината за нейните гости, както и е развита туристическата инфраструктура, популяризирането на туристическия потенциал на общината.
- Натрупан опит в разработването и изпълнението на проекти и програми, финансирани от ЕС, които водят до подобряване на градската среда, привлекателността на града и качеството на живот на населението

Могат да бъдат изведени следните **възможности**:

- Повишаване на заетостта и увеличаване приходите чрез привличане на туристи в туристическите обекти, местата за настаняване и хранене
- Използване на културния и природния туризъм като стимулатор за икономическо развитие
- Имплементиране на атрактивни туристически пакети, насочени към различни таргет групи, според техните интереси
- Интегриране на настоящите туристически продукти и маршрути в национални и транснационални такива с цел оптимизиране на представянето и привличането на туристи

- Прилагане на мерки за обновяване, оборудване и подобряване на довеждащата инфраструктура до туристическите обекти и съответно оптимизиране на ценовата политика и съответните приходи
- Прилагане на специални маркетингови и рекламни дейности за привличане на гостите на общините от ЮЗР, както и в трансграничен контекст за комбиниране на престоя им в тези общини с такъв в Дупница
- Възможности за оптимално маркетингово на съществуващите продукти и ресурси, вкл. чрез дигитални инструменти
- Възможности за реализиране на проекти за **Интегрирани териториални инвестиции**.

За целите на настоящия стратегически документ ПИРО за периода 2021-2027 са изведени следните общи **цели**, които хармонизират със стратегическите документи на регионално и национално ниво, а именно:

Цел 1 Развитие на природен и културен туризъм чрез опазване на природните и културни ресурси и повишаване на тяхната привлекателност.

Цел 2 Използване на иновативни подходи за представяне на туристическия продукт, интегрирането му в регионални и транснационални туристически маршрути.

Тези цели кореспондират с **Цел 3.1 Развитие на местния туристически продукт на Приоритет 3 Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие**

Три основни типа мерки, свързани с развитие на туризма в общината, са заложили в програмата за реализация на ПИРО:

Мерки, директно насочени към развитие на туристическия продукт, свързаната инфраструктура и маркетинг

- Мерки за развитие на природен, културен и рекреационен туризъм – обособяване на комплексен туристически продукт, включващ туристически център, туристически маршрути Бистрица – х. Иван Вазов – Седемте рилки езера, с. Бистрица – с. Самораново. Изграждане на еко и планински пътеки, заслони, инфраструктура. ППР за изграждане на лифтове
- Мерки за развитие и модернизация, подобряване на социализацията на обекти и маршрути с туристически потенциал и свързаната с тях инфраструктура
- Развитие на туристическата инфраструктура, вкл. мерки за социализация по маршрут Св. Марина – Вангеловата чешма – с. Бистрица
- Изграждане на туристически атракцион, включващ картинг писта, въжени атракции и обезпечена инфраструктура за екстремни спортове – ИТИ между община Дупница и община Сапарева баня
- Възстановяване, реконструкция и промотиране на Светофарното градче
- Изграждане на парк на архитектурни миниатюри от типа "България на длан" на терени около или в парк "Рила"
- Включване на местния туристически продукт в регионални и трансгранични такива

- Разработване и прилагане на маркетингова стратегия за развитие на туризма, вкл. активно дигитално маркетингане
- Активизиране на онлайн представяне на природното и културно наследство на община Дупница, наличните туристически маршрути и включването им в туристически каталози и SEO оптимизация.

Мерки, насочени към модернизация и развитие на културната инфраструктура и изграждане на нови форми на представяне на културно съдържание

- Подобряване на материално-техническата база, вкл. енергийната ефективност, оборудване и дигитализиране на фонда на обекти на културната инфраструктура
- Изграждане на Парк "Култура" - интегриран проект в широк център на урбанизираната територия, състоящ се от: пространствени единици за организиране на арт работилници, изложбена площ, място за провеждане на мероприятия на открито – пленери, пърформънси, публично-информационни и благотворителни кампании, спектакли – театър, танцово изкуство с места за сядане, разположени като амфитеатър, както и кътове за отдих с водна площ, паркинг и станция за велосипеди, и за автомобили, фитнес уреди на открито със слънцезащитна тента, информационен център и административна сграда с технически функции.
- Развитие/внедряване на иновативни форми на предоставяне на културно съдържание; обезпечаване на атрактивни събития в културния календар на общината, насърчаване на междуобщинското и транснационалното сътрудничество в областта на културата
- Подобряване на материално-техническата база, вкл. енергийната ефективност, оборудване на читалищата на територията на община Дупница

Мерки, насочени към подобряване на техническата инфраструктура и привлекателността на средата, както и на транспортната свързаност:

В ИТСР на ЮЗР е предвидено:

- Път III-104 (оп Дупница–оп Благоевград)– Бобошево–Четирци
- Изграждане на скоростен път „Рила“ по направление „Кюстендил–Дупница– Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“, включен допълнително в широкообхватната TEN-T мрежа
- Скоростен път Кюстендил– Дупница

Общински мерки:

- Рехабилитация и реконструкция на общинска пътна мрежа
- Изграждане на път, свързващ с. Самораново и с. Бистрица, с. Джерман – ж.к. Бистрица
- Изграждане на надлез над Е79
- Подобряване на пътища и пътни връзки между града и околните населени места на територията на общината.

Рехабилитация на улична мрежа, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Дупница; Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп – паркове, градини, площи в рамките на града; пилотни проекти за засаждане на дървета с включване на НПО, училища

Подобряване на градската среда:

- Облагородяване на ж.к. "Елица"
- Изграждане на зелена и достъпна градска среда в ж.к. "Южен", ж.к. "Чавдар войвода", ж.к. "Таушаница" и др.
- Изграждане на покрит пешеходен мост;
- Изграждане на път, свързващ ж.к. "Бистрица" и ж.к. "Химик"
- Изграждане на велоалея, свързваща община Дупница и община Сапарева баня – възможност за ИТИ.

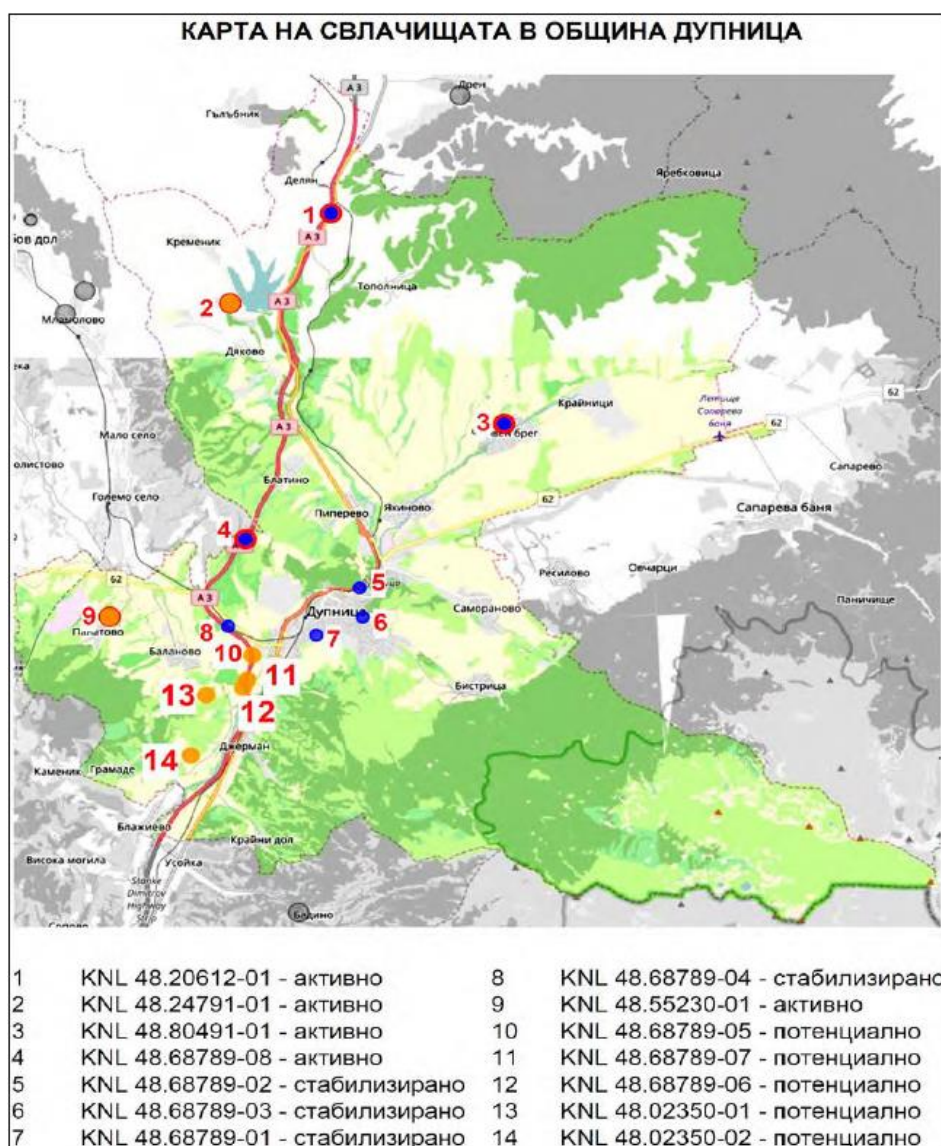
Част VI МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ

В рамките на своята стратегия за периода 2021-2027 г. община Дупница следва да предвиди и изпълнява действия за смекчаване на и адаптиране към последиците от климатичните промени. Предвидените мерки отчитат спецификата на общинската територия, като целят да осигурят превенция спрямо очакваните рискове, както и да адресират решението на вече съществуващи за общината проблеми.

Като основни рискове, свързани с климатични промени, се определят:

- **Активизиране на свлачища** поради по-интензивни валежи. На територията на община Дупница има общо:
 - 5 бр. активни свлачища (№№ 1, 2, 3, 4 и 9 от фигура 27
 - 4 бр. стабилизирани свлачища (№№ 5, 6, 7 и 8 от фигура 27
 - 5 бр. потенциални свлачища (№№ 10 до 14 от фигура 27.

Фигура 34 Карта на свлачищата в община Дупница

- Ускорено развитие на процесите на почвената ерозия. Почвената ерозия се оценява като риск/податливост в седемстепенна скала. 91.5% от територията на общината се оценява като територия със средна до силна податливост на като риск/податливост в седемстепенна скала, обяснявано с естеството на релефа. Едва 8.5% от териториите не са податливи на ерозионни процеси.
- **Опасност от наводнения** Според Плана за управление на риска от наводнения на Западнобеломорски район за басейново управление за басейново управление 2016-2021г. на територията на община Дупница като район със значителен и потенциален риск от наводнения се определя:
 - BG4_APSFR_ST_07 - р. Джерман и притоци от гр. Дупница до с. Яхиново. □ Рискът от наводнения е от водни тела: BG4ST600R032, BG4ST600R034, BG4ST600R035, BG4ST600R036. Степента на риска е висок. Участъкът обхваща средното течение на р. Джерман и долните части от левите и десните притоци на реката в този район, както и гр. Дупница. Вследствие на обилни валежи и покачване на водното ниво на река Джерман, през 2010г. е обявено бедствено положение на територията на община Дупница. *Засегнати са критични точки от международната транспортна мрежа. В ПУРН са предвидени мерки за предотвратяване и защита от наводненията, като почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия и надграждане на диги.*

Наводнения и заливни зони могат да възникнат при обилни валежи и снеготопене по поречията на реките:

- р. Джерман в част от кварталите: "Спартак", "Байкал", "Левски", "Аркчийски мост";
- р. Отовица в част от село Самораново, по ул. "Отовица" от град Дупница;
- р. Бистрица в част от с. Бистрица, ж.к."Елица" и централна градска част на град Дупница;
- р. Джубрена в част от с. Крайници, с. Червен брег и с. Яхиново.
- **Засушавания** и проблеми с водоснабдяването;
- **Загуба на биологично разнообразие.**

Мерките и дейностите, които ще се реализират в общината, са два основни вида:

- Мерки за ограничаване изменението на климата (предприемането на мерки за намаляване на емисиите на парникови газове във всички сектори);
- Мерки за адаптация към изменението на климата (предприемането на мерки, следствие на климатичните промени, свързани с наводненията, свлачищата, ерозията и др.)

Първите от тях се отнасят до намаляване на човешкото влияние върху процесите, предизвикващи промените, а вторите - до намаляване на щетите, предизвикани от негативните явления, свързани с изменението на климата.

Мерките, свързани с въздействие върху факторите, които водят до намаляване на генерирането на емисии на парникови газове, са комплексни по своя характер мерки, и са обект както на националната, така и на общинската политика.

На национално ниво мерките, които трябва да бъдат прилагани, са дефинирани в редица документи.

- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие“ до 2030 г., в които са представени възможностите за адаптиране (набор от действия, които могат да се предприемат в комбинация) и обобщение на предложените дейности с най-висок приоритет за всеки сектор:
 - Сектор „Селско стопанство“
 - Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“
 - Сектор „Енергетика“
 - Сектор „Гори“
 - Сектор „Човешко здраве“
 - Сектор „Туризм“
 - Сектор „Транспорт“
 - Сектор „Градска среда“
 - Сектор „Води“.
- Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г.
- Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 – 2030 г.
- Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г.
- Национален план за възстановяване и устойчивост, в който:
 - близо ¼ от средствата по плана са предвидени за повишаване на енергийната ефективност на обществени, частни и индустриални сгради, като задължителна хоризонтална мярка при реализирането на проектите са мерките за енергийна ефективност. От тях близо 500 млн.лв. ще бъдат на разположение на общините за енергийно ефективно улично осветление и въвеждане на модерни системи за неговото управление.
 - по стълб „Иновативна България“ са заложили дейности за модернизиране на средата за учене и иновации: ремонт, реконструкция, саниране, изграждане на инсталации за използване на алтернативни източници на енергия, вентилация, отопление и охлаждане на сграден фонд.
 - вторият основен стълб „Зелена България“ е с фокус върху устойчивото управление на природните ресурси, който позволява задоволяване на

нуждите и на обществото, и на икономиката при съхраняване на околната среда. Тук ще бъде инвестирана най-значима част от ресурсите а плана – 35-37%.

- други национални стратегически и програмни документи за периода 2021-2027 г.

Мерките за ограничаване изменението на климата (предприемането на мерки за намаляване на емисиите на парникови газове във всички сектори) са интегрирани във всички приоритети на ПИРО Дупница за периода 2021-2027 г.

Конкретно разписаните мерки и проекти в Плана, които адресират първия вид мерки, визират едновременно икономическата, социалната и екологичната сфера. В Приоритет 1 „Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура“ основният акцент е в подкрепа на тези мерки. Останалите приоритети също съдържат мерки за намаляване на отрицателните въздействия от климатичните промени.

4.1: Мерки за ограничаване изменението на климата

Политиката за декарбонизация е водещ приоритет в европейските политики за борба срещу климатичните промени, като принципът „Енергийната ефективност е на първо място“ е ясно изведен в Европейската Зелена сделка и в Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021–2030 г.

Предвидените мерки включват:

- Подобряване на енергийната ефективност и минимизиране на загубите в резултат на използването на остаряла техника и технология и инфраструктура. В тази връзка се предвижда внедряването на мерки за енергийна ефективност като задължителен компонент на проектите за строителство, ремонт, реконструкция, преустройство, обновяване на сграден фонд на образователната, социалната, културната и друга инфраструктура. Това са мерки за енергийна ефективност в сгради/помещения на тази инфраструктура, включващи топлоизолация, подмяна на дограма, механична вентилация с оползотворяване на изходящата топлина (рекуперация), автоматизация и контрол на параметрите на микроклимата в помещенията, локални инсталации за ВЕИ (вкл. съвременни термopомпени системи) и/или връзки към системите за топлоснабдяване, газоснабдяване и др.;
- Оптимизация на системата за улично осветление, въвеждане на мерки за енергийна ефективност – замяна на осветителни тела, вкл. умно управление на уличното осветление (софтуер за управление и автоматизация на осветлението, което добавя допълнителна оптимизация на разходите) на територията на населените места в община Дупница;
- Проучване и определяне потенциала на общината за използване на ВЕИ в сгради. Мерки за замяна на твърдото гориво с алтернативни източници, вкл. достъп до газоснабдяване за битови абонати и административни сгради. Въвеждане на алтернативни системи за отопление;

- Внедряване на мерки за енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради;
- Подкрепа за биоземеделие;
- Прилагане на ефективни практики за управление на отпадъците, в т.ч.:
 - Изграждане на инсталация за компостиране на зелени отпадъци.
 - Изграждане и въвеждане в експлоатация на модерно съоръжение за третиране и преработка на отпадъци.
 - Дейности за създаване на нагласи сред населението за разделно събиране на отпадъци.
- Внедряване на мерки за енергийна и ресурсна ефективност от бизнеса в общината;
- Полагане на усилия за мотивиране на крайните потребители да прилагат мерки за пестене на енергия и замяната на отоплителните уреди с твърдо гориво с нови алтернативни форми за отопление.

4.2: Мерки за адаптация към изменението на климата (предприемането на мерки, следствие на климатичните промени, свързани с наводненията, свлачищата, ерозията и др.).

Вторият тип мерки е насочен към вече възникнали изменения на климата и рискове, свързани с активизиране на бедствия вследствие на климатичните промени.

Идентифицирането на териториите с вероятно разпространение на предвидими природни бедствия, главно наводнения, свлачища, пожари и др., и регламентиране на необходимите превантивни мерки е постоянна и неотменна грижа на всяка община.

Дейности и проекти:

- Проучване на добри практики и обмен на иновативни технологии;
- Инвентаризация на състоянието на растителната покривка в зоните, уязвими за свлачища, ерозия, абразия и наводнения;
- Провеждане на залесителни мероприятия с местна растителност, устойчива на климатичните промени и/ или осигуряване естественото възобновяване на растителността;
- Почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия и надграждане на диги;
- Възстановяване на компрометирани диги. Тази мярка се налага най-вече поради слабости в експлоатацията на съществуващите диги, нарушаване целостта на дигите вследствие преминаване на селскостопански или горски пътища, изграждане на други инфраструктурни съоръжения, водопроводи, газопроводи и др.;
- Защита на речните брегове от ерозия и свързаните с тях свлачищни процеси;

- Рекултивация на участъци, засегнати от добив на инертни материали;
- Разработване на общинска програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите. Програмата следва да предвиди мерки за опазването на почвите от ерозия, киселяване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване, свлачища, както и осигуряване на устойчиво ползване, запазване за бъдещите поколения и възстановяване на земите и функциите на почвите. Тази програма е неразделна част от общинските програми за опазване на околната среда съгласно чл. 26 от Закона за почвите.

4.3: Мерки за изграждане на капацитет за действия на отговорните органи и населението при природни бедствия, за създаване на устойчивост към изменението на климата и повишаването на степента на информираност на населението за посочените бедствия

Дейности и проекти:

- Повишаване на информираността, обучителни и информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на тези политики и формиране на нови модели на поведение на обществото, насочени към намаляване и предотвратяване на последиците от изменението на климата;
- Повишаване капацитета на отговорните звена по отношение на политиките, свързани с превенция и управление на риска, и политиките по изменение на климата;
- Създаване на общинска система за оценка на инвестиционните проекти на територията на общината за съответствие с изискванията на чл.20 от ЗЕВИ и чл.31,ал.2 от ЗЕЕ;
- Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения;
- Провеждане на информационни кампании сред населението на общината за мерките за подпомагане, ползите и практическите особености на развитието и използването на енергия от ВИ при индивидуални или групови практики;
- Създаване на информационна платформа за добри практики в използване на енергия от ВИ в бита и промишлеността;
- Въвеждане на обучение в областта на ЕЕ и ВЕИ в общинските училища на община Дупница;
- Създаване на консултативен съвет по ЕЕ и ВЕИ към кмета на общината;
- Обучение на общински служители за работа с геостационарната информационна система PVGIS.
- Повишаване нивото на познание по енергиен мениджмънт на специалисти от общинската администрация;

- Информираност, култура и знания в областта на енергийната ефективност на ръководния персонал на общинските обекти,
- Професионална квалификация на експлоатиращия персонал.

VII НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА

В цялостния процес на наблюдение и оценка при спазване на принципа на партньорство участват общинския съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представители на гражданското общество в общината чрез формиране на Работна група за наблюдение. Отделните заинтересовани страни се уведомяват за необходимостта от определяне на представител и поименния състав на РГ се посочва в Заповед на кмета.

РГ следи изпълнението на програмата за реализация на ПИРО, обсъжда и мотивирано предлага промени в ПИРО на база на променени обстоятелства и/или възникнали проблеми, разглежда и одобрява годишни отчети за изпълнението на ПИРО.

Членовете на РГ се състои от председател и членове, като председател е зам-кмет по Икономическо развитие. Председателят на РГ определя дневния ред на заседанията, насрочва и ръководи заседанията и работата, докладва напредъка в изпълнението на ПИРО, може да кани експерти по конкретни въпроси на РГ.

Членовете на РГ участват в заседанията и във вземането на решения, внасят за разглеждане актуални въпроси във връзка с изпълнение на ПИРО, информират групата за извършената от тях работа, отговарят за изпълнението на решенията на групата, които се отнасят до тях.

Координацията, административната и техническа работа, свързани с дейността на групата се изпълняват от дирекция "Икономика", отдел "Стопански дейности", която изпълнява функциите на секретариат. Дирекцията изготвя план-график на заседанията на РГ, организира подготовката и провеждането на заседанията, осигурява разпространението на дневния ред и на всички документи, необходими за провеждане на заседанията, изготвя протоколите от заседанията, води отчетност за становищата и решенията, приети от РГ, координира изпълнението на решенията и необходимия обмен на информация между заинтересованите страни, съхранява документите от заседанията. Цялата кореспонденция, свързана с работата на РГ, се адресира до секретариата.

Заседанията на РГ се свикват най-малко веднъж годишно, като минимум включват годишния отчет за изпълнение на плана.

Дневният ред се определя от председателя на РГ по предложение на секретариата.

Дневният ред и всички материали се изпращат на членовете най-малко 7 дни преди заседанието, в това число и по електронен път. Членовете на РГ могат да изпратят своите предварителни становища по материалите на заседанието до три дни преди датата на заседанието. При извънредни случаи и спешни въпроси

председателят може да реши сроковете да бъдат съкратени, като уведомяването може да стане и по телефона.

Заседанието на РГ са редовни, ако на тях присъстват повече от половината членове. В рамките на 3 дни след заседанието, на членовете се изпращат решенията, по които трябва да се предприемат действия. Проектът на протокол от заседанието се изпраща на присъстващите членове на групата, в случай на корекции секретариатът ги отразява и изготвя окончателния вариант на протокола. Протоколът от заседанието се подписва от председателя на РГ.

РГ взема решенията си с консенсус. В случаите, когато не може да се постигне консенсус, решението се взема с мнозинство от 2/3 от присъстващите на заседанието.

При обоснована необходимост, към работната група за наблюдение могат да се създават подгрупи, които да наблюдават изпълнението на проектите по отделните приоритети или да разглеждат конкретен проблем, възникнал при изпълнението на даден тип проекти.

Предложенията на подгрупата се представят на групата за наблюдение в срока указан в решението за създаване на групата.

Отчетност и оценка

Ежегодно Дирекция "Икономика", отдел "Стопански дейности" подготвя годишен отчет за изпълнение на ПИРО и за постигнатите междинни резултати по конкретни проекти, както и за напредъка по дефинираните индикатори. Отчетът се обсъжда на заседание на РГ за наблюдение и се внася от Кмета на община Дубница в Общински съвет.

При мотивирана необходимост от промяна на ПИРО, координирана с РГ за наблюдение изпълнението на плана, кметът внася за разглеждане от Общински съвет искане за изменение на плана. Причините могат да бъдат свързани със съществени промени в социално-икономическите параметри, установени обстоятелства, забавящи или отлагане заложи в ПИРО мерки и проекти, вкл. промяна в стратегическата рамка, инструментите за финансиране и др. Решението за актуализация се приема от Общинския съвет по предложение на кмета.

В средата на програмния период 2024 година се извършва междинна оценка за напредъка за изпълнението на ПИРО, която отчита и анализира резултатите, степента на постигане на индикаторите, усвоения ресурс и степента на постигане на целите. Докладът от междинната оценка се представя пред РГ и при необходимост се взема решение за искане на изменение на ПИРО. Докладът от междинната оценка се представя и пред Общинския съвет.

Прозрачност и публичност

С цел осигуряване на прозрачност и на максимална информираност на общественото за напредъка при изпълнението на ПИРО, годишните доклади за изпълнението на Плана и докладът от междинната оценка се публикуват на сайта на община Дупница.

При констатирана необходимост от промяна на ПИРО, преди внасянето за разглеждане на предложението от Общинския съвет, то следва да бъде обсъдено със заинтересованите страни, като освен публикуване на предложението на интернет страницата на Общината, се организират обществени консултации.

Общественият контрол се осъществява и чрез включване в РГ за наблюдение на представители на заинтересовани страни, доказали експертизата си в процеса на разработване на ПИРО.

Реализирането на принципите на публичност, прозрачност и партньорство ще гарантират постигането на целите на ПИРО.

Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО за периода 2021-2027 г. са посочени в матрица на индикаторите (Приложение No3). За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение, за всеки индикатор са посочени мерните единици, в които ще се измерва, както и източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО се имат предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021 -2027 г.

Индикаторите са съобразени с посочените в Приложение 3а към Методическите насоки – Списък на общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез ЕСИФ за периода 2021-2027, съгласно Регламент за ЕФРР за периода 2021-2027, Таблица 1 Общи показатели за крайния продукт и за резултатите на ЕФРР.

Индикаторите за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики. Индикаторите за наблюдение обхващат физическите характеристики (параметри) по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите са както абсолютни така и относителни (%). За целите на плана се използват два вида индикатори: за продукт и за резултат.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените проектни идеи в рамките на заложените мерки за развитие на община Дупница. По някои от приоритетите те се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проектни с важно значение за развитието на територията. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за периода. Степента на въздействие се отчита с количествено и качествено измерими индикатори, а в някои случаи - с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината и приноса на това развитие за общото развитие на региона.

Типът индикатор, който се прилага към съответен приоритет или цел, зависи от конкретиката на формулираните стратегически цели, приоритети и проектни

идеи. Индикаторите за продукт измерват напредъка по отношение на приоритетите и мерките и проектните идеи, а индикаторите за резултат - по отношение на целите. Въпреки това, в някои случаи за даден приоритет индикаторите са формулирани както индикатор за продукт, така и индикатор за резултат. Индикаторите за резултат са структурирани само по отношение на целите. С индикаторите за продукт се измерват и постигането на мерките, и са формулирани за всяка отделна проектна идея.